

Вирджиния
Улф

МОДЕРНА КЛАСИКА МОДЕРНА КЛАСИКА МОДЕРНА КЛАСИКА МОДЕРНА КЛАСИКА

Нощ
и
ден
роман

МОДЕРНА *Clibri* КЛАСИКА

ВИРДЖИНИЯ УЛФ НОЩ И ДЕН

Превод: Иглика Василева

chitanka.info

Този проект е финансиран с подкрепата на програма „Творческа Европа“ на Европейската комисия.

„Нощ и ден“ е втората творба на Вирджиния Улф, когато тя все още се намира на границата между викторианския роман и романа на модернизма. Завършва го на 21 ноември 1918 г., точно десет дни след края на Първата световна война, но действието очевидно се развива преди нея, тоест в спокойната замрялост на Едуардова Англия. Макар големите литературни постижения на Вирджиния Улф да носят по-късна дата, още в този роман започват да се прокрадват бъдещите ѝ писателски прозрения.

В много отношения главната героиня на романа, Катарин Хилбъри, прилича на авторката, включително и по причина на литературната среда от която произхожда. Тя е красива, богата и умна, но не знае какво иска от бъдещето. Непрекъснато се лута между годещ с невероятно прозаичния поет Уилям Родни и опасното привличане, което изпитва към Ралф Денам, млад мъж от по-низшите класи. Освен тези двама мъже в живота ѝ присъстват и две жени, от които е силно повлияна — радетелката за избирателни права на жените Мери Дачет и собствената ѝ майка, която с помощта на Катарин иска да напише биографията на своя баща — прочут английски поет. Обрати с неочаквани последици за всички персонажи в романа преобръщат спокойния му тон от началните страници, превръщайки го едновременно във фина комедия на нравите и любовна история с поне четири действащи лица. Романът придобива особена свежест поради това, че както светските нрави, така и салонната любов попадат под ироничните стрели на авторката.

ЗА АВТОРА

Вирджиния Улф (1882–1941), родена Аделаин Вирджиния Стивън (на английски Virginia Woolf, Adeline Virginia Stephen) е британска романистка и есеистка, която заради репутацията си е смятана за една от най-изтъкнатите фигури в модернистката литература на XX век.

Между Първата и Втората световна война Улф е значителна фигура в лондонското литературно общество и член на кръга

„Блумсбъри“. Между най-известните ѝ творби са романите „Госпожа Далауей“, „Към фара“ и „Орландо“, както и монографичното есе „Собствена стая“ със знаменитата сентенция „Една жена трябва да има пари и собствена стая, ако иска да пише проза“.

БЕЛЕЖКА ЗА ПРЕВОДАЧА

Иглика Василева е родена през 1947 година в София. Завършва английска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Превежда проза от английски език. Сред преведените от нея произведения са „Одисей“ на Джеймс Джойс, големите романи на Вирджиния Улф, прозата на Уолт Уитман, още заглавия от Владимир Набоков, Пол Остър, Иън Макюън, Джон Банвил, Лорънс Дърел, Е. Л. Доктороу, Айрис Мърдок и Хенри Джеймс. Носител е на многобройни награди, включително на националната награда „Христо Г. Данов“ за литературен превод, награда за най-добър англоезичен превод на Съюза на преводачите в България, награда за художествен превод „Кръстан Дянков“ и почетна грамота на Министерството на културата за принос в развитието на българската култура.

На Ванеса Бел.

*Докато търсех фраза, не открих нито една, която да
отива на името ти.*

ПЪРВА ГЛАВА

Беше неделя вечер през октомври и подобно на много други млади дами от нейната класа, Катарин Хилбъри наливаше чай. Може би една пета от ума ѝ беше заета с това, а останалите части прескачаха неголямата бариера на деня, която делеше този тук доста кротък момент от понеделник сутрин, като си мислеше за нещата, които човек върши доброволно и нормално денем. Макар да мълчеше, беше повече от ясно, че тя е господарка на положението, което ѝ беше достатъчно познато, затова бе склонна да го остави, може би за шестстотен път, на естествения му ход, без да прибегва до незаетите си способности. Един поглед стигаше, за да се увери, че госпожа Хилбъри притежава в таква изобилие дарбата за успешно организиране на чаено парти за знатни възрастни хора, че едва ли се нуждаеше от помощта на дъщеря си, която да я отмени в досадните задължения, свързани със сервиза, хлебчетата и маслото.

Като се има предвид, че неголямото парти се беше настанило около масичката за чай само преди двацет минути, оживлението, което се забелязваше по лицата, и шумът, който всички произвеждаха вкупом, говореха похвално за домакинята. На Катарин изведнъж ѝ хрумна, че ако в този момент някой внезапно отвори вратата, сигурно ще си помисли, че добре се забавляват; ще си каже: „Да попаднеш в истински чудесна къща!“, и инстинктивно се изсмя, после се намеси в разговора, както можеше да се предположи, колкото да усили шума, заради престижа на къщата, тъй като на нея самата изобщо не ѝ беше весело. Точно в този момент, като че ли за нейно удоволствие, вратата се отвори със замах и в стаята влезе млад мъж. Докато се здрависваше с него, Катарин го попита мислено: „Какво ще кажете, забавляваме ли се добре?...“

— Мамо, господин Денам — каза на глас, тъй като забеляза, че майка ѝ е забравила името му.

Господин Денам също долови този факт и той усили притеснението, което неизбежно съпровожда влизането на непознат в

стая, пълна с разприказвали се хора, които се чувстват като у дома си. В същото време той изпита усещането, че хиляди дебело облицовани врати се затвориха между него и улицата навън. Фини точки, нещо като ефирна есенция на мъглата, видимо увиснаха в просторното и доста празно пространство на салона за гости, сребреещи при подредените върху масата свещи и розовеещи в светлината на откритата камина. Омнибусите и файтоните още кънтяха в ушите му, а тялото му тръпнеше от забързания ход по улиците, когато пресичаше трафика напред-назад и се смесваше с пешеходците; в сравнение с тях този салон тук му изглеждаше много далечен и тих, а лицата на възрастните хора — с размекнати черти, на разстояние едно от друго — притежаваха някаква свежест поради факта че въздухът в салона се беше сгъстил от сините точки на мъглата. Господин Денам беше влязъл точно когато господин Фортескю^[1], прочут романист, бе стигнал до средата на едно много дълго изречение. Той го задържа недоизказано, докато новодошлият седне, а госпожа Хилбъри сръчно съедини така разделените части, като се приведе към него и попита:

— Кажете, господин Денам, какво бихте сторили, ако сте омъжен за инженер и ви се налага да живеете в Манчестър?

— Тя, разбира се, би могла да учи персийски — намеси се слаб, възрастен господин. — В Манчестър няма ли поне един пенсиониран учител, или друг човек на перото, с когото би могла да четете на персийски?

— Една наша братовчедка се омъжи и се пресели да живее в Манчестър — поясни Катарин, на което господин Денам просто измънка нещо, което всъщност се и очакваше от него, а романистът продължи от мястото, където беше спрял.

Господин Денам се упрекна ядосано, макар и наум, че бе сменил свободата на улицата с тази изтънчена гостна, където, не стигат другите неудобства, ами едва ли ще успее да се покаже в най-добрата си светлина. Огледа се и видя, че с изключение на Катарин всички бяха над четиресет, като единствената утеха бе въпросният господин Фортескю, който беше голяма знаменитост, така че на следващия ден човек можеше да се похвали с това запознанство.

— Били ли сте някога в Манчестър? — обърна се той към Катарин.

— Никога — отвърна му тя.

— Тогава защо имате нещо против?

Катарин разбърка чая си, замислена — поне на Денам така му се стори — върху задължението си да долее нечия и друга чаша, докато тя всъщност се чудеше как може да хармонизира присъствието на този странен млад мъж с това на останалите. Направи ѝ впечатление, че стиска чашата си така, сякаш още малко и тънкият порцелан ще се счупи. Забеляза, че е нервен; съвсем естествено е за един кокалест млад мъж, с леко зачервено от вятъра лице и недотам пригладена коса, да е нервен на подобно парти. Освен това той вероятно не обича такива събирания и е дошъл само от любопитство или пък защото баща ѝ го беше поканил — както и да е, нямаше лесно да се спогоди с останалите.

— Предполагам, че няма да има с кого да си общува в Манчестър — каза тя първото нещо, което ѝ мина през ума.

Господин Фортескю я наблюдаваше вече миг-два по начин, по който само романистите имат навика да наблюдават; при тази реплика той се усмихна и взе повод от нея за едно кратко по-нататъшно разсъждение.

— Въпреки умерената си склонност да преувеличава, този път Катарин е права — каза той, отпусна се назад в креслото, впери умисления поглед на помътнелите си очи в тавана, допря връхчетата на пръстите си и взе да описва: първо ужаса на манчестърските улици, после голата безкрайна пустош в покрайнините на града, после сбутаната малка къща, в която ще живее момичето, както и професорите и нещастните млади студенти, прехласнати по измъчените творби на нашите по-млади драматурзи, които ще ѝ гостуват, и как външният ѝ вид ще се променя постепенно, и как ще прескача до Лондон, и как Катарин ще я развежда наоколо, както се води задъхано куче на верижка, докато минава покрай редица шумни месарници. С една дума: бедното мило създание.

— О, господин Фортескю — възкликна госпожа Хилбъри, когато той свърши. — Аз пък току-що ѝ писах, за да ѝ кажа колко ѝ завиждам! Мислех си за големите градини и симпатичните възрастни дами с ръкавици без пръсти, които не четат нищо друго, освен „Спектейтър“ и почистват свещниците от нагар. Нима всички те са изчезнали? На тръгване ѝ рекох, че там ще намери всички хубави неща на Лондон, но без ужасните улици, чийто вид толкова ни потиска.

— Там има университет — обади се слабият господин, който допреди малко твърдеше, че там би трябвало да съществуват и хора с познания по персийски.

— Знам, че има и тресавища, защото онзи ден четох за тях в една книга — каза Катарин.

— Чувствам се натъжен и изумен от невежеството на моето семейство — отбеляза господин Хилбъри.

Беше възрастен мъж^[2] с кафяви бадемови очи, които грееха непривично за възрастта му и освежаваха тежките черти на лицето му. Непрекъснато си играеше с малък зелен камък, прикрепен към часовниковата му верижка, и така излагаше на показ дългите си изящни пръсти; освен това имаше навика много бързо да поклаща глава насам-натам, без да променя положението на едрото си и доста пълно тяло, сякаш по този начин непрекъснато си набавяше храна за забавление и размисъл при минимален разход на енергия. Човек можеше да предположи, че за него е отминало времето на лични амбиции или пък че доколкото е могъл, вече ги е задоволил и сега се възползва от значителната си проницателност по-скоро за да наблюдава и размишлява, отколкото да си вади заключение.

Катарин, поне Денам реши така, докато господин Фортескю издигаше нова витиевата конструкция от думи, приличаше и на двамата си родители, но елементите на тази прилика бяха някак странно смесени. Имаше бързите, импулсивни движения на майка си, устни, които се отваряха аха да кажат нещо, но бързо се затваряха; тъмните бадемови очи на баща си, пропити със сиянието на тъгата, или, тъй като тя беше твърде млада, за да е придобила мрачни възгледи, човек можеше да предположи, че сиянието идва не толкова от тъгата, колкото от дух, отдаден на размисъл и самодисциплина. Ако се съди по косата, по цвета на кожата и формата на чертите ѝ, тя беше поразително, дори направо красива. Излъчваща решителност и уравновесеност, комбинация от качества, които образуват забележителен характер, тя не можеше да не смути един млад мъж, който при това я познава бегло. Що се отнася до останалото: беше висока, роклята ѝ — с убит цвят и украсена с дантела с отънявка на старо злато, върху която скъпоценно семейно бижу проблясваше в червено. Денам, макар и мълчаливо, забеляза, че тя владее ситуацията и реагира мигновено, щом майка ѝ я помоли за помощ, но въпреки това

му беше ясно, че следи всичко с бегло внимание. Направи му впечатление, че не ѝ е лесно да присъства на сбирката с всички тези възрастни люде, затова обузда първоначалната си склонност да смята, че се държи враждебно към него. След разточителното обсъждане на Манчестър разговорът смени темата.

— Катарин, как се казва: Трафалгарската битка или Испанската армада? — попита майка ѝ.

— Трафалгарската, мамо.

— Разбира се, че е Трафалгарската. Колко съм глупава! Сега още една чаша чай с тънко резенче лимон и после, господин Фортескю, обяснете ми, моля ви, тази дребна и абсурдна загадка. Човек винаги си мисли, че мъж с римски профил би трябвало да е благородник — дори когато го среща в градските omnibus.

Тук господин Хилбъри се намеси и според Денам продължи да говори доста смислено за адвокатската професия и за промените, които е наблюдавал в нея през годините. И наистина Денам беше попаднал на господина благодарение на своя статия по правен казус, публикувана от Хилбъри в неговото периодично издание, и това беше станало повод за запознанството им. Но когато миг по-късно бе обявено пристигането на госпожа Сътън Бейли, той се обърна към нея и господин Денам пак се умълча, лишен от възможността да се изкаже, продължи да седи до Катарин, която също мълчеше. Тъй като двамата бяха почти на една възраст, и двамата под трийсет, не им се полагаше правото да използват онези многобройни услужливи фрази, с помощта на които разговорите поемат в тихи, безбурни води. Мълчанието им се дължеше и на онзи доста недоброжелателен инат на Катарин да не използва никаква женска хитрост, за да помогне на младия мъж, в чието порядъчно и непреклонно държание долавяше нещо враждебно към нейната среда. Затова седяха и мълчаха, като Денам едва се съдържаше да не каже нещо грубо и гневно, което би могло да я шокира. Но госпожа Хилбъри винаги усещаше всяко умълчаване в салона като глуха нотка в звучна гама и като се наведе през масата, отбеляза с необичайно колеблив и безпристрастен тон, който винаги придаваше на фразите ѝ прилика с пеперуди, които прехвърчат от едно слънчево място на друго:

— Знаете ли, господин Денам, толкова ми приличате на скъпия господин Ръскин^[3]... Какво ще кажеш, Катарин, дали е от

вратовръзката, или от прическата, или от начина, по който седи на стола? Кажете ми, господин Денам, почитател ли сте на Ръскин? Онзи ден един човек ми каза: „О, не, госпожо Хилбъри, ние не четем Ръскин“. Чудя се какво четат тогава, защото не може да прекарваш времето си само в аероплани или да се ровиш в земните недра.

Погледна благосклонно към Денам, който не произнесе нищо членоразделно, после към Катарин, която се усмихна, но и тя не произнесе нищо, при което на госпожа Хилбъри като че ли ѝ хрумна блестяща идея и тя възкликна:

— Катарин, мисля, че господин Денам ще прояви интерес към нашите ценности. Сигурна съм, че не е като онзи ужасен млад господин Понтинг, който ми каза, че според него нашето задължение е да живеем изключително и само в настоящето. В края на краищата какво представлява настоящето? Половината от него е миналото и бих казала, че то е по-добрата му част — добави и се обърна с лице към господин Фортескю.

Денам се надигна, почти решен да си тръгва, с мисълта, че вече всичко е видял, но Катарин се изправи заедно с него, каза: „Може би ще искате да видите картините“, и го поведе през салона към по-малка стая, в която се влизаше директно.

По-малката стая приличаше на нещо като параклис в катедрала, като грот в пещера, тъй като тътенът на трафика в далечината се долавяше като тих плисък на вода, а овалните огледала със сребърно покритие наподобяваха дълбоки езера, трепкащи под звездно небе. Но от двете сравнения това с религиозния храм беше по-подходящо, тъй като стаята беше пълна в реликви.

Катарин докосваше различни бутони и тук-там се появяваха светлини, разкривайки квадратна купчина червено-златисти книги, после дълга рокля в синьо и бяло, чиито бои лъщяха под стъклото, после махагоново писалище с подредени върху него неща за писане и най-накрая квадратна картина над писалището, която се радваше на специално осветление. Когато Катарин пусна тези последни светлини, тя се отдръпна назад, сякаш искаше да каже: „Ето това е!“, а Денам се озова под погледа на великия поет Ричард Алардайс^[4] и леко се стресна, което породило у него желание да свали почтително шапка, ако носеше такава. От меките розови и жълти тонове на цветовете очите го гледаха с божествена благост, обгръщаха го така, сякаш съзерцаваха

целия свят. Цветовете бяха толкова избелели, че освен красивите големи очи почти нищо друго не се различаваше в заобикалящия ги полумрак на картината.

Катарин го изчака, докато се наслади докрай, после каза:

— А това е писалището му. Използвал е това перо — и тя вдигна едно паче перо, след което го върна на мястото му.

Писалището беше изцапано със стари мастилени петна, перото — разрошено от употреба. Виждаха се и гигантските очила със златни рамки, поставени така, че да са му винаги подръка, а под писалището стояха чифт големи, износени чехли. Катарин вдигна единия и рече:

— Мисля, че дядо ми трябва да е бил поне два пъти по-голям в сравнение с днешните хора. Това — и тя продължи, сякаш знаеше наизуст какво следва да каже — е оригиналният ръкопис на „Ода на зимата“. В ранните стихотворения има по-малко поправки, отколкото в по-късните. Искате ли да ги видите?

Докато господин Денам разглеждаше ръкописа, тя вдигна поглед към дядо си и за хиляден път изпадна в благ мечтателен унес; представи си, че е в компанията на тези гигантски мъже или поне на онези от нейното родословие, и незначителното настояще мигом избледня. Великолепната призрачна глава от платното със сигурност никога не се е занимавала с тривиалностите на неделния следобед, пък и няма никакво значение какво ще си кажат тя и този тук млад мъж, защото те бяха малки, незабележителни хора.

— Това е екземпляр от първото издание на поезията му — продължи тя, без да обръща внимание на факта, че господин Денам е още зает с ръкописа, — в което са включени няколко стихотворения, които оттогава не са били препечатвани, както и всички направени по-късно подобрения. — Спря да говори, после продължи така, сякаш тези паузи са предварително премислени: — Дамата в синьо е моята прабаба, рисувана от Милингтън^[5]. А това тук е бастунът на чичо ми — сър Ричард Уорбъртън, нали знаете, който заедно с Хавлок е участвал в битката за Лакнау. А тук, чакайте да видя... о, това е първият Алардайс през 1697-а; той е родоначалникът на фамилното богатство и тук е заедно със съпругата си. Онзи ден някой ни донесе тази купичка, защото на нея са изписани техните инициали заедно с част от герба им. По всяка вероятност им е била подарена по повод сребърната им сватба.

Тук тя спря за миг, учуди се защо господин Денам не казва нищо. Усещането ѝ, че е враждебно настроен към нея, за което бе забравила, докато си мислеше за семейните съкровища, отново я обзе с такава острота, че тя млъкна, преди да е приключила с изброяването на експонатите, и го погледна. Майка ѝ, в желанието си да го свърже по някакъв начин с великите мъртъвци, го беше оприличила на господин Ръскин; сравнението не излизаше от главата ѝ и именно то накара Катарин да бъде по-критична към младия мъж, отколкото би било честно, тъй като този техен гост, облечен с фрак, идваше от съвършено друга среда, не от онази на въпросната глава, уловена в миг на изключителна изразителност и неизменно загледана в покривното стъкло, която представляваше всичко, останало ѝ от господин Ръскин. Той имаше неповторимо лице — изразяващо по-скоро устремност и решителност, отколкото дълбока умисленост: челото широко, носът — дълъг и голям, устните, издаващи едновременно упоритост и чувственост, бузите обръснати и тъмночервени като препускащата във вените му кръв. Очите му гледаха с обичайното мъжко безпристрастие и властност, но при по-благоприятни обстоятелства биха могли да изразяват и по-деликатни чувства; бяха кафяви, големи и бистри, сякаш в състояние ненадейно да се разколебаят и потънат в размисъл, но не за това го погледна Катарин, а колкото да установи дали лицето му няма да заприлича повече на нейните мъртви герои, ако бъде украсено с чифт бакенбарди. В слабото му телосложение и хлътнали страни, макар и със здрав вид, тя прозря черти на една суховата и хаплива душа. Гласът му издаваше леко треперлив или стържещ звук, това ѝ направи впечатление, когато той остави ръкописа и каза:

— Госпожице Хилбъри, сигурно много се гордеете със семейството си.

— Да, така е — отвърна му тя и добави: — Нима има нещо лошо в това?

— Лошо ли? Ни най-малко. Но сигурно е доста отегчително да показвате всички тези неща на гостите си — рече той умислено.

— Не и когато гостите ги харесват.

— Не е ли трудно да живееш според високите очаквания на предците си? — продължи той.

— О, не бих дръзнала да пиша поезия — отвърна му Катарин.

— Не, разбира се. На мен също би ми било неприятно. Не бих понесъл, ако трябва дядо ми да предопределя моя живот. И в края на краищата — тук Денам хвърли наоколо насмешлив поглед, докато тя мълчеше — не е само дядо ви. Животът ви е предначертан отвсякъде. Предполагам, че произхождате от един от най-знатните родове на Англия. Свързани сте с родовете Уорбъртън и Манинг, роднини сте и с Отуей, нали така? Прочетох го в някакво списание — додаде той.

— Да, Отуей са мои братовчеди — потвърди Катарин.

— Така, така — каза Денам с финална категоричност, сякаш това потвърждаваше тезата му.

— Добре де — обади се Катарин, — не виждам какво доказвате с това.

Денам се усмихна по особено предизвикателен начин. Остана доволен, дори се развесели, като видя, че след като не е в състояние да впечатли своята самозабравила се, високомерна домакиня, поне успява да я раздразни; въпреки че би предпочел да я впечатли.

Седеше и мълчеше, малката безценна стихосбирка стоеше неотворена в ръцете му, а Катарин го наблюдаваше, очите ѝ помръкнаха заедно с все по-меланхоличното ѝ и умислено изражение, докато раздразнението изчезна. Сякаш в главата ѝ се въртяха много неща. Беше забравила за задълженията си на домакиня.

— Е — обади се пак Денам и отвори малката стихосбирка, сякаш вече е казал каквото е искал или е могъл да каже, спазвайки добрия тон. Прелисти страниците с демонстративно категоричен жест, сякаш преценяваше книгата в нейната цялост — печат, хартия, подвързия, както и поезията, после, вече убеден в нейните добри или лоши качества, я върна върху писалището и взе да разглежда бамбуковия бастун със златна топка в горния край, който принадлежеше на войника.

— Вие не се ли гордеете с вашето семейство? — поиска да узнае Катарин.

— Не! — отсече Денам. — Ние не сме направили нищо, с което да се гордеем, освен ако плащането на сметки не е повод за гордост.

— Звучи доста безинтересно — подхвърли Катарин.

— О, за вас сигурно ще бъдем ужасно безинтересни — съгласи се Денам.

— Възможно е да сметна, че сте безинтересни, но едва ли ще реша, че сте абсурдни — добави Катарин, сякаш Денам беше отпратил именно това обвинение срещу нейното семейство.

— Но това е, защото ние изобщо не сме абсурдни. Ние сме почтено семейство от средната класа, което живее в Хайгейт.

— Ние не живеем в Хайгейт, но предполагам, че и ние принадлежим към средната класа.

Денам само се усмихна, върна бамбуковия бастун на поставката и извади една сабя от богато украсената ѝ ножница.

— Принадлежи на Клайв^[6], така твърдим ние — обади се Катарин, като автоматично се върна към задълженията си на домакиня.

— Лъжа ли е това? — попита Денам.

— По-скоро семейна легенда. Не знам дали разполагаме с доказателства.

— Ето, виждате ли, ние в нашето семейство нямаме легенди — каза Денам.

— Това е много безинтересно — отбеляза Катарин за втори път.

— Или е типично за средната класа — отговори ѝ той.

— Значи, плащате си сметките и говорите истината. Не виждам защо трябва да ни презирате.

Много внимателно господин Денам прибра сабята в ножницата, която всички Хилбъри бяха убедени, че принадлежи на Клайв.

— Казах само, че не бих искал да съм на ваше място — отвърна той, сякаш се мъчеше да се изрази колкото е възможно по-точно.

— Не, но човек никога не иска да бъде някой друг.

— Аз искам. Бих искал да бъда като много други хора.

— Тогава защо не и като нас? — попита Катарин.

Денам я погледна — разположила се в креслото на дядо си, тя бавно прокарваше между пръстите си бамбуковия бастун на прачичо си на фона на също толкова бляскавата синьо-бяла рокля и яркочервените книги със златни надписи. Цялата жизненост и умереност на позата ѝ, наподобяваща кацнала пъстропера птица, която се кани да отлети, го предизвика да ѝ изложи ограниченията на нейната предопределена съдба. И без това много бързо и много лесно ще бъде забравен.

— Никога няма да научите нищо отблизо, от първа ръка — започна с почти грубиянски тон. — Всичко ви се поднася наготово.

Никога няма да познаете удоволствието да си купиш нещо, след като дълго си спестявал за него, или да отвориш любима книга за пръв път, или сам за себе си да откриваш света.

— Продължавайте — подкани го Катарин, щом млъкна, обзет от съмнения, като чу собствения си глас да изрежда въпросните факти, без да знае дали има нещо вярно в тях.

— Разбира се, нямам представа как прекарвате времето си — продължи той, леко сепнат, — но предполагам, че сте заета да развеждате гостите си. Пишете биография на дядо си, нали така? И други такива — той кимна към съседната стая, откъдето долитаха изблици на цивилизован смях, — които сигурно отнемат много време.

Тя остана загледана в него в очакване да продължи, сякаш пред тях стоеше малка нейна фигурка, която двамата украсяваха, и тя беше забелязала, че той се колебае, защото не знае къде да постави панделката или широкия колан с висящи краища.

— Много близо сте до истината — рече тя, — но аз само помагам на мама. Самата аз не пиша нищо.

— А самата вие какво правите? — попита той.

— Какво искате да кажете? — попита на свой ред тя. — Че не излизам от къщи в десет и не се прибирам в шест, това ли?

— Не това имах предвид.

Господин Денам беше възвърнал самообладанието си; говореше тихо, което изнерви Катарин, искаше да чуе обяснението му, но в същото време искаше и да го подразни, да го запокити далеч от себе си, някъде по течението, с лек присмех или сарказъм, както бе постъпвала с други млади мъже, които баща ѝ канеше периодично.

— В наши дни никой вече не върши нищо смислено — подхвърли тя. — Нали сам виждате — и потупа стихосбирката на дядо си, — дори не можем да печатаме като тях, а що се отнася до поети, художници или романисти, такива изобщо не съществуват; така че най-малкото не съм изключение.

— Така е, нямаме велики хора — отговори Денам. — Но аз съм много доволен. Ненавиждам величията. Според мен преклонението пред величия през деветнайсети век е довело до това нашето поколение да се чувства нищожно и незначително.

Катарин разтвори устни и си пое дъх, сякаш се канеше да отговори също така яростно, но затръшването на врата в съседното

помещение отклони вниманието ѝ и двамата сякаш изведнъж доловиха, че гласовете около масата за чай, които до този момент ту се извисяваха, ту стихваха, сега изведнъж изчезнаха; а и светлината като че помръкна. След миг госпожа Хилбъри изникна на прага на стаята. Стоеше, изчакаше и ги гледаше с усмивка на лицето, сякаш специално за нея двамата играеха сценка от драма за младото поколение. Тя беше жена със забележителен вид, отдавна преминала шейсетте, но поради елегантната си фигура и пламък в очите сякаш беше прекосила годините, плъзгайки се по повърхността им, без те да оставят следите си върху нея. Лицето ѝ беше леко повехнало, имаше орлов нос, но всеки намек за острота се размиваше в големите ѝ сини очи, едновременно проникателни и невинни, които като че съзерцаваха света с огромно очакване, че ще се държи благоприлично, както и с голяма убеденост, че е в състояние да го направи, стига да положи усилия.

Няколко бръчки по широкото чело и около устата може би издаваха моменти на трудност и безпътица в живота ѝ, но те не бяха успели да убият нейната доверчивост; виждаше се, че все още е готова да даде на всекиго нов шанс, а на цялата система — простодушно оправдание. Много приличаше на баща си и по някакъв начин също като него излъчваше свежестта и необятните пространства на един помлад свят.

— Е, господин Денам — каза тя, — харесаха ли ви нашите експонати?

Господин Денам се изправи, остави книгата, отвори уста, но нищо не каза, както Катарин забеляза с наслаждение.

Госпожа Хилбъри взе книгата, която беше оставил:

— Има книги, които живеят — рече замислено. — Изкарват младостта си с нас и после остаряват заедно с нас. Обичате ли поезия, господин Денам? Божичко, как можах да задам такъв абсурден въпрос! Истината е, че скъпият господин Фортескю ме умори от скука. Той е толкова сладкодумен и остроумен, толкова проникателен и дълбокомислен, че след половин час или там някъде ми се прииска да угася всички лампи. Но нищо чудно да се окаже, че на тъмно ще е още по-въълнуващ. Какво ще кажеш, Катарин? Да организираме ли едно парти на тъмно? Е, ще има няколко осветени стаи за досадниците...

Тук господин Денам протегна ръка.

— Но ние имаме още много за показване! — възкликна госпожа Хилбъри и не обърна внимание на протегнатата ръка. — Книги, картини, порцеланови сервизи, ръкописи, както и стола, в който е седяла шотландската кралица Мария Стюарт, когато ѝ съобщили за убийството на Дарнли^[7]. Трябва да полегна за малко, а и Катарин трябва да смени роклята си — въпреки че тази е много красива, — но ако нямате нищо против да останете сам, знайте, че вечерята е в осем. Може да съчините някое стихотворение. О, как обичам светлината от открити камини! Не е ли прекрасна тази стая?

Тя отстъпи назад и ги посъветва да се насладят на празния салон с богатото, неравно осветление, докато пламъците от камината се извиваха и танцуваха.

— Скъпите ми неща! — възкликна. — Скъпите ми столове и маси! Те са ми като стари приятели — безмълвно верни. Катарин, това ме подсеща, че милият господин Анинг ще дойде на вечеря, а Тайт Стрийт, както и Кадоган Скуеър... Не забравяй да занесеш картината на прачичо си да ѝ сменят стъклото. При последното си гостуване леля Милисънт ни обърна внимание, пък и на мен ми е обидно да гледам баща си в рамка със счупено стъкло.

Преди да каже „довиждане“ и да се оттегли, тя приличаше на човек, който се лута в лабиринт, оплетен в блеснали като диаманти паяжини, защото на всяка крачка госпожа Хилбъри си спомняше по още нещо за злодействата на рамкаджиите на картини или за удоволствията на поезията, така че в един момент на младия мъж му се стори, че много скоро ще бъде хипнотизиран и ще започне да върши онова, което тя може би иска от него, тъй като не можеше да си представи, че придава каквото и да е значение на присъствието му. Катарин обаче направи така, че той да успее да си тръгне, за което ѝ беше благодарен, както един млад човек е благодарен на друг за проявеното разбиране.

[1] Като дете Вирджиния Улф е познавала Хенри Джеймс (1843–1916); тук неговият образ е загатнат с изразите „прочут романист“ и „едно много дълго изречение“. — Б.пр. ↑

[2] Донякъде описанието на г-н Хилбъри напомня за сър Ричмънд Ричи, съпруга на Ан Текери (дъщеря на писателя Уилям Текери), но предвид споменатата професия като че ли надделява

приликата със сър Лесли Стивън, бащата на В. Улф, известен биограф и човек на перото. — Б.пр. ↑

[3] Джон Ръскин (1819–1900) — влиятелен английски поет, писател, изтъкнат изкуствовед и критик на изкуството от викторианската епоха; както и една от най-авторитетните личности на тази епоха. — Б.пр. ↑

[4] Поетът Ричард Алардайс, дядото на Катарин, е въображаем образ, евентуално заимстван от Тенисън или Браунинг, въпреки че темите в поезията му повече напомнят за големите поети на романтизма като Кийтс и Шели. — Б.пр. ↑

[5] Милингтън е въображаема фигура, художник, очевидно от известен род, както и чичо на Катарин, който се е сражавал заедно със сър Хенри Хавлок при Лакнау. Генерал сър Хенри Хавлок (1795–1857) предвожда армията, която освобождава окупирания от бунтовници Лакнау по време на Индийския бунт през септември 1857 г. — Б.пр. ↑

[6] Робърт Клайв, първи барон Клайв (1725–1774) — британски генерал-майор и държавник, чиито победи в Индия спомагат много за установяване на политическото и военното върховенство на британската корона в Индия. — Б.пр. ↑

[7] Хенри Стюарт, лорд Дарнли, съпруг на Мария Шотландска. — Б.пр. ↑

ВТОРА ГЛАВА

Този следобед младият мъж затвори вратата с по-силен трясък от останалите гости и продължи по улицата със забързан ход, като цепеше въздуха с бастуна си. Беше доволен, че се е измъкнал от онзи салон, че вдишва студената мъгла и се намира сред недодялани хора, които не искаха нищо повече от полагащото им се място на тротоара. Помисли си, че ако можеше да доведе тук господин или госпожа, или пък госпожица Хилбъри, щеше някак да успее да ги накара да усетят неговото превъзходство; помисли си го, защото се ядоса, като се сети за онези спънати и измъчени изречения, с които не беше успял да убеди никого в своите качества, най-малко пък младата жена с тъжни очи и стаена в тях ирония. Опита да си припомни точните думи на сприхавите си изблици, несъзнателно взе да ги допълва с безброй красноречиви слова и така успя да успокои раздражението си от провала. Неочаквани проблясъци от чистата истина го пронизваха болезнено от време на време, защото по природа не гледаше на поведението си в розови краски, но дали поради шума от стъпките си по тротоара, или от онези картини, които зърваше през полузатворените пердета на кухни, трапезарии и гостни, разкриващи му с безгласна сила сценки от различни съществувания, собственото му преживяване изгуби остротата си и претърпя странна промяна.

Забави ход, увеси глава ниско над гърдите си, а светлината от уличните лампи току проблясваше върху лице, обладано от странно спокойствие. Беше така дълбоко потънал в мисли, че когато поиска да види на коя улица се намира, взе да се оглежда, преди да прочете името ѝ, а когато стигна до една пресечка, наложи му се с две-три почуквания по бордюра, досущ като слепец, да се увери в местонахождението си; като стигна станцията на метрото, замига срещу яркия кръг светлина, погледна си часовника, реши, че разполага с време, за да се наслади още малко на мрака, и продължи напред.

Размишленията му обаче си останаха същите. Продължаваше да си мисли за хората от къщата, която бе напуснал; ала вместо да си

възстанови, доколкото е възможно, техните лица и думи, той съвсем съзнателно обърна гръб на голата истина. Завой в улицата, стая, грейнала от огъня в камината, или нещо интересно в редицата улични лампи, кой може да каже каква случайна светлина или форма най-неочаквано бе променила предварителните му преценки, което го накара да промълви на глас: „Тя ще стане... Да, Катарин Хилбъри ще стане... Ще взема Катарин Хилбъри.“

Щом го изрече, забави крачка, сведе глава и присви очи. Желанието му да докаже правотата си, което допреди миг бе така непреодолимо, престана да го измъчва и сякаш освободени от някаква принуда, сетивата му заработиха без търкане, без натиск и съвсем освежени препуснаха напред, за да се фиксират върху образа на Катарин Хилбъри. Удивително е колко много храна откриха те там, особено като се има предвид унищожителната критика на Денам в нейно присъствие. Очарованието, което се бе опитал да отрече, докато беше под прякото му въздействие, красотата, характерът и отчуждението, на които си беше забранил да обръща внимание, сега го обсебиха докрай; а когато — защото такава е природата на нещата — изчерпи впечатленията си, прибегна до въображението си. Даваше си сметка какво прави, защото, разсъждавайки по този начин върху качествата на госпожица Хилбъри, той показваше нещо като метод, сякаш тази представа за нея му беше нужна за определена цел. Затова уголеми ръста ѝ, направи косата ѝ по-тъмна, но чисто физически не намери какво друго да промени у нея. Най-дръзката му волност беше насочена към ума ѝ, който по лично негови съображения държеше да е извисен, непогрешим и толкова независим, че само за Ралф Денам да снишава високия си поривист полет; макар и взискателен отначало, искаше му се този ум накрая да се спусне от висините на своето величие и да го короняса с одобрението си. Разклоненията на тези сладостни подробности обаче трябваше да бъдат обмислени на спокойствие; главното бе, че Катарин Хилбъри ще му свърши работа за седмици напред, дори може би месеци. Приемайки я, той щеше да си набави нещо, чиято липса от дълго време зееше като гола дупка в съзнанието му. Въздъхна доволно и мисълта за действителното му местонахождение някъде в Нйтсбридж отново го завладя и много скоро той вече пътуваше във влака към Хайгейт.

Макар и с воля, укрепена от това ново, безценно притежание, не можеше да се отърве от познатите си мисли, породени от тези улици в покрайнините и влажните шубраци в предните дворове, както и от абсурдните имена, изписани с бяло върху градинските порти. Вървеше нагоре по стръмна улица, умът му — зает с мрачни мисли за къщата, която приближаваше, където щеше да намери шест или седем братя и сестри, майка вдовица и по всяка вероятност някоя леля или вуйчо, седнали пред безвкусна вечеря под ослепителната светлина на гола крушка. Дали да не изпълни заканата си отпреди две седмици, която подобно събиране го беше принудило да изрече — ужасната закана, че когато имат гости в неделя, той ще вечеря сам в стаята си? Един мислено отправен поглед към госпожица Хилбъри го окуражи да удържи на думата си още тази вечер и затова, щом влезе в къщата и установи присъствието на вуйчо си Джоузеф по бомбето и огромния чадър, той се разпореди на прислужницата и продължи нагоре по стълбата към своята стая.

Изкачвайки тези доста на брой стъпала, забеляза — което му се случваше рядко — колко протрит е килимът, вече за нищо не ставаше, колко избелели са стените поради пълзящата влага, както и светлите квадрати на вече свалени картини, как тапетите са се отлепили по краищата и се поклащат свободно, как голямо парче мазилка се е откъртило от тавана. Самата стая, в която се прибираше в този злокобен час, представляваше безрадостна гледка. По-късно вечерта канапетото с хлътнала тапицерия щеше да се превърне в легло; под една от масите имаше машина за пране; дрехите и обувките му изглеждаха небрежно разхвърляни сред книги, които носеха златния печат на колежански герб, а за украса по стените висяха снимки на мостове, катедрали и големи, несимпатични на вид групи разсъблечени млади мъже, насядали в редици един над друг върху каменни стъпала. Имаше нещо убого, някаква нищета в това обзавеждане и в завесите, и никъде нищо не издаваше лукс, нито дори добър вкус, ако не се смятат евтините класики в етажерката за книги, които може би представляваха бегло усилие в това отношение. Единственият предмет, който хвърляше известна светлина върху характера на собственика на стаята, беше голям прът, закрепен на прозореца, за да има повече слънце и въздух, върху който опитомена и очевидно престаряла врана подскачаше апатично от единия му край до другия. Птицата при

първия знак — едно почесване зад ухото — веднага кацна върху рамото на Денам. Той запали газовата камина и потъна в мрачно и търпеливо очакване на вечерята си. След като поседя така известно време, малко момиче надникна в стаята и рече:

— Ралф, мама пита няма ли да слезеш долу? Вуйчо Джоузеф...

— Чакам да ми донесат вечерята тук — отсеке сърдито Ралф, при което малката изчезна и в бързината да се махне остави вратата открената.

След като Денам почака още малко, в което време нито той, нито враната свалиха поглед от огъня в камината, той изруга тихомълком, изтича надолу по стълбата, пресрещна прислужницата и сам си отрязва парче студено месо и филия хляб. В същото време вратата на трапезарията рязко се отвори и един глас се провикна: „Ралф!“, но Ралф не му обърна внимание и изтича нагоре с чинията си. Постави я върху стола срещу него и взе да се храни с настървение, отчасти заради гнева и отчасти заради глада, който го мъчеше. Значи, майка му е решила да не зачита желанията му, значи, за семейството си той няма значение — бяха изпратили да го повикат, значи, се отнасяха с него като с дете. Така размишляваше и обидата му растеше, защото всяко негово действие, откакто беше отворил вратата на стаята си, приличаше на мъчително извоювана победа над строгите семейни порядки. Защото правилното беше сега да седи долу в трапезарията и да им разказва за следобедните си приключения или да слуша за следобедните приключения на другите; самата стая, газовата камина, креслото — всичко това беше трудно извоювано; нещастната птица, с почти окапали пера и окуцяла с единия крак след котешко нападение, беше спасена от него сред всеобщо негодувание; но онова, което семейството му ненавиждаше най-силно, беше желанието му да се усамотява. Да се храни сам, да остава сам след вечеря — това се тълкуваше като откровен бунт и завоеванията трябваше да се отстояват с всички средства, с подмолни оръжия или открити молби. Какво ненавиждаше повече — лъжата или сълзите? Във всеки случай едно не можеха да му отнемат — неговите собствени мисли, не можеха да го принудят да им каже къде е бил или с кого се е срещал. Това си беше негова работа, това наистина беше стъпка изцяло в правилната посока; запали си лулата и след като нарязва на ситно остатъците от вечерята за

враната, прекомерното му раздразнение най-сетне се уталожи и Ралф се замисли върху перспективите си.

Именно този следобед беше стъпка в правилната посока, защото представляваше част от плана му да се запознае с хора извън семейния кръг, да се захване с изучаването на немски тази есен и да рецензира книги за „Критичен преглед“ на господин Хилбъри. Той още от малък си правеше планове, защото сиромашията и това, че е първороден син в голямо семейство, го бяха научили да мисли за пролетта и лятото, за есента и зимата като за етапи в продължителен военен поход. Въпреки че още нямаше трийсет, навикът му да мисли за бъдещето беше издълбал две извити линии над веждите му, които в този миг заплашваха да хлътнат още по-надълбоко в обичайната си форма. Но преди да се замисли, той се изправи, взе парче картон, върху което с големи букви беше написано ВЪН, и го закачи на дръжката на вратата. След това подстри един молив, светна настолната лампа и отвори книга. Но продължаваше да стърчи прав. Почеса враната, приближи се до прозореца, разтвори завесите и се загледа към мъгливото сияние на града под него. Вдигна поглед към изпаренията откъм Челси; напрегна взор, после се върна в креслото си. Но обемистият трактат върху нарушенията, които дават право за предявяване на иск, от някакъв прекомерно начетен адвокат не можеше да му послужи за прикритие. През страниците на книгата той продължаваше да вижда салона, празен и просторен; чуваше снишените гласове, виждаше фигурите на жените, дори подушваше миризмата на кедровия пън, който тлееше в камината. Умът му, освободен от напрежението, сега като че ли изпускаше това, което беше попил несъзнателно. Спомни си точните думи на господин Фортескю и напевната му интонация, започна да повтаря казаното от него за Манчестър с неговите жестове и мимики. Зарей се из къщата и се почуди дали има и други стаи като салона; помисли си, без всякаква връзка, колко ли красива е банята и колко ли охолен е животът на тези заможни хора, които несъмнено и сега седят в същия салон, само дето са се преоблекли и дребният господин Анинг е там, и лелята, която не можела да понесе счупеното стъкло на картината. Госпожица Хилбъри е сменила тоалета си („въпреки че е облечена в толкова красива рокля“, чу той думите на майка ѝ) и разговаря за книги с господин Анинг, който е преминал четирийсетте, а на всичкото отгоре е плешив. Колко спокойно и просторно беше

всичко и същият покой го превзе така плътно, че мускулите му се отпуснаха, книгата се изплъзна от ръката му и той забрави, че времето му за работа се топи минута след минута.

Сепна го скърцане по стълбата. Стресна се, почувства се гузен, пооправи се, намръщи се и забодe поглед в петдесет и шеста страница на книгата. Стъпките спряха пред вратата му и той разбра, че човекът, който и да е, стои пред табелката и се двоуми дали да се съобрази със заповедта, или не. Разбира се, политиката му го заставяше да не помръдва и да пази пълно мълчание, тъй като навикът в семейството можеше да се затвърди, ако всяко нарушение не бъде строго санкционирано поне през първите шест месеца. Но Ралф усети, че иска някой да го прекъсне, затова се разочарова, като чу скърцащият звук да се отдалечава надолу по стълбата, сякаш гостенинът беше решил да се оттегли. Той стана, отвори вратата с излишно рязък замах и зачака на площадката. Едновременно с това въпросната личност също спря половин ред стъпала по-долу.

— Ралф? — попита глас.

— Джоун?

— Идвах при теб, но видях надписа.

— Ела, ела — прикри желанието си с тон, който преправи да звучи колкото е възможно по-неохотно.

Джоун влезе, но остана права, с ръка върху рамката на камината, с което искаше да му покаже, че е дошла с конкретна цел, след което ще си тръгне.

Беше по-голяма от Ралф с три или четири години. Имаше кръгло, но уморено лице и по него се четеше онова търпеливо, но вечно тревожно благоразположение, което е запазена марка на по-големите сестри в многолюдни семейства. Благите ѝ кафяви очи приличаха на Ралфовите, но не и по изражение, защото, докато той гледаше обекта направо и вторачено, тя по навик като че ли го изучаваше от всички възможни страни. И това я правеше да изглежда по-голяма от него с повече години, отколкото всъщност ги делиаха. За миг-два изгледа враната, после каза без никакво предисловие:

— Става дума за Чарлс и предложението на чичо Джон... Мама дойде да говори с мен. Казва, че след като приключи този семестър, повече не може да му плаща таксата. Защото тогава би се наложило да превиши кредита.

— Това изобщо не е вярно — отвърна й Ралф.

— И аз така мисля, но като й обяснявам, тя не ми вярва.

Сякаш предвиждайки продължителността на този познат спор, Ралф придърпа един стол за сестра си и седна на друг.

— Не прекъснах ли нещо? — попита тя.

Ралф поклати глава и двамата се умълчаха за миг. Бръчките над очите им се извиха като дъги.

— Тя не разбира, че понякога човек трябва да рискува — обади се той най-сетне.

— Може би мама би рискувала, ако е сигурна, че Чарлс е момче, на което това ще му е от полза.

— Не е глупав, нали така? — продължи Ралф.

В гласа му се прокрадна войнствена нотка, която подсказа на сестра му, че го мъчи някаква лична болка и затова се държи така. Почуди се каква ли би могла да бъде, но си спомни за какво е дошла и побърза да се съгласи.

— Но трябва да кажа, че в някои отношения е ужасно изостанал в сравнение с това, което беше ти на неговата възраст. А и вкъщи е станал нетърпим. Кара Моли да му слугува.

Ралф издаде някакъв звук на пренебрежение към този довод. На Джоун ѝ стана ясно, че е сварила Ралф в едно от свадливите му настроения и че е готов да обори майка си, каквото и да кажеше тя. Наричаше я „тя“, което го доказваше. Въздъхна неволно, което подразни Ралф и той избухна:

— Ужасно е да завреш едно седемнайсетгодишно момче да кисне по цял ден в кантора!

— Никой не иска това — отсече тя.

Тя също се подразни. Цял следобед беше стояла да обсъжда с майка си досадни подробности, свързани с образованието и семейните харчове, и сега беше дошла при брат си с надежда да ѝ помогне, окуражена, май неоснователно, от факта, че той цял следобед е бил някъде навън — нито знаеше къде, нито искаше да пита.

Ралф обичаше сестра си и раздражението ѝ го накара да се замисли колко несправедливо е да я товарят с цялото това тягостно бреме.

— Истината е — отбеляза той мрачно, — че навремето аз трябваше да приема предложението на чичо Джон и сега вече щях да

печеля по шестстотин на година.

— Нито за миг не съм си го и помислила — отвърна му Джоун на мига и съжали за гнева си. — Според мен въпросът е дали не може по някакъв начин да свием разноските си.

— По-малка къща ли?

— Или по-малко прислуга?

Нито един от двамата не говореше сериозно и след кратко замисляне върху предложените реформи и какво всъщност биха означавали те в едно домакинство, ограничило и без това харчовете си докрай, Ралф обяви решително:

— Дума да не става!

Беше немислимо тя да се нагърби с още и още домакински задължения. Не, той трябваше да поеме грижата за тези затруднения, тъй като си беше наумил, че пред семейството му трябва да има толкова възможности за напредък, колкото и пред всяко друго — семейство Хилбъри например. Вярваше тайно и непоколебимо, тъй като това не беше доказуем факт, че в неговото семейство има нещо забележително.

— Ако мама откаже да рискува...

— Не може да очакваш от нея, че пак ще започне да разпродава.

— Тя трябва да погледне на това като на инвестиция; но ако откаже, ще се наложи да изнамерим друг начин, това е положението.

В изречението прозираше някаква заплаха и без да пита, Джоун знаеше каква е тя. В продължение на целия си професионален живот, който вече наброяваше шест-седем години, Ралф беше успял да спести някъде около триста или четиристотин лири. Предвид огромните лишения, които беше изтърпял, за да задели тази сума, Джоун недоумяваше как така се решава да играе с нея на борсата, като купува акции, после пак ги продава, понякога на печалба, понякога на загуба, като всеки път рискува в някой ден на борсов срив да изгуби всичко до последното пени. Но колкото и да недоумяваше, тя го обичаше още повече заради това странно съчетание у него на спартански дух и нещо като романтични детинщини. Ралф я интересуваеше повече от всеки друг в света и тя често замлъкваше наред някой от тези разговори за икономии въпреки важността им, открила поредната нова черта в характера му.

— Според мен ще бъде глупаво да рискуваш парите си заради милия Чарлс — подметна тя. — Колкото и да го обичам, не ми изглежда чак толкова умен... Освен това, защо да се жертваш?

— Скъпа ми Джоун — възкликна Ралф и протегна ръка в жест на непримирирост, — не разбираш ли, че всички ние ще бъдем жертвани? Има ли смисъл да го отричаме? Има ли смисъл да се съпротивляваме? Така е било винаги и така ще си остане. Нямаме пари и никога няма да имаме. Като се замисли човек, ще се въртим в мелницата на живота, докато един ден, капнали докрай, ще тупнем на земята и ще умрем, както става с повечето хора.

Джоун го погледна, понечи да каже нещо, но се отказа. После се обади много плахо:

— Ралф, щастлив ли си?

— Не. А ти? Но сигурно съм щастлив колкото повечето хора. Един бог знае дали съм щастлив, или не. Какво е щастието?

Погледна сестра си и се усмихна вяло въпреки мрачното си настроение. Както обикновено, тя изглеждаше така, сякаш претегля в ума си всяко нещо и внимателно го преценява, преди да вземе решение.

— Щастието — обади се накрая със загадъчен тон, бавно, като че дегустираше думата, после млъкна. Мълча дълго, май обмисляше щастието от всичките му страни. — Хилда беше днес тук — изтърси ненадейно, като че никога не е ставало дума за щастието. — Доведе и Боби... вече е станал голямо момче.

Ралф я наблюдаваше насмешливо, с иронична усмивка, знаеше, че сега ще се изплъзне на бърза ръка от подходите към тази опасна интимност и ще подхване тема от най-общ семеен интерес. Въпреки това, каза си той, тя е единственият човек в семейството, с когото би говорил за щастието, макар че това можеше да стане и при първата му среща с госпожица Хилбъри. Изглежда критично Джоун, щеше му се да няма този провинциален и еснафски вид със зелената си, закопчана догоре рокля с избелели дантели, да не е толкова търпелива и толкова сдържана. Щеше му се да ѝ разкаже за семейство Хилбъри, за да ги оплюе, защото в миниатюрната битка, която често припламва между две непосредствено редуващи се впечатления, той реши, че животът на семейство Хилбъри демонстрира надмощие над живота на семейство Денам, а той копнееше да се увери, че поне у Джоун има някакво

качество, с което тя безкрайно да превъзхожда госпожица Хилбъри. Искаше му се да установи, че сестра му е по-оригинална, по-енергична и жизнерадостна от госпожица Хилбъри, но основното му впечатление от Катарин беше за човек, далеч по-енергичен и уравновесен, затова в този момент той не беше в състояние да определи какво по-точно беше спечелила скъпата му Джоун от обстоятелството, че е внучка на съдържател на дюкян, и от това, че сама си изкарва прехраната. Обзе го безкрайна тъга, а и нищетата на живота им го потисна въпреки дълбоката му вяра, че като семейство те са по някакъв начин забележителни.

— Ще говориш ли с мама? — попита Джоун. — Защото, нали разбираш, този въпрос трябва да се реши по един или друг начин. Чарлс трябва да пише на чичо Джон, ако ще отиде да работи при него.

Ралф въздъхна изнервено.

— Едва ли има значение какво решение ще вземем — възкликна той. — В крайна сметка и той е обречен на мизерия.

Страните на Джоун леко пламнаха.

— Знаеш, че говориш глупости — каза му. — Няма нищо лошо в това човек сам да си изкарва хляба. Аз го правя и съм много доволна, че успявам.

Ралф се зарадва, че тя мисли така, и ѝ пожела да продължава по същия път, но едновременно с това побърза да я захапее.

— А не е ли така, защото си забравила да се забавляваш? Никога нямаш време за нещо по-различно...

— Например?

— Ами разходки, музика, книги, срещи с хора. И ти като мен никога не вършиш нещо, което истински си струва.

— Струва си например да си подредиш стаята в нещо по-уютно, ако имаш желание, разбира се — подметна тя.

— Какво значение има стаята, щом най-хубавите години от живота ми минават в съставяне на нотариални актове?

— Преди два дни каза, че правото ти е много интересно.

— Така е, ако можеш да си позволиш да го изучиш подробно.

— Това е Хърбърт, който вече си ляга — Джоун го прекъсна, когато една врата на площадката отвън се хлопна с трясък. — А на сутринта все не му се става.

Ралф погледна към тавана и стисна устни. Защо, почуди се той, Джоун не може и за миг да се откъсне от подробностите на домашния живот? Струваше му се, напротив, че все по-здраво се заплита в мрежите му, че все по-за кратко и все по-нарядко се пренася във външния свят, а беше само на трийсет и три.

— Изобщо ходиш ли на гости? — скастри я той.

— Не ми остава време. Защо питаш?

— Защото би било хубаво да се срещаш с хора, затова.

— Бедният Ралф! — произнесе тя неочаквано и с усмивка. — Смяташ, че сестра ти е остаряла и затъпяла, това ли? Кажй си.

— Нищо подобно — отрече сърдито той, но в същото време се изчерви. — Джоун, живееш като куче. Едва излязла от кантората, и вече започваш да се тревожиш за нас. А и аз, боя се, не ти помагам много.

Джоун се изправи, остана за миг да посгрее ръцете си и очевидно се замисли дали да каже още нещо, или не. Брат и сестра бяха силно привързани един към друг и дъгите над веждите им се изгладиха. Не, нямаше какво повече да си кажат. Докато минаваше покрай него, Джоун протегна ръка, разроши косата му гальовно, каза „лека нощ“ и излезе от стаята. В продължение на няколко минути Ралф остана съвсем неподвижен, подпрял глава на ръката си, но постепенно очите му помръкнаха и бръчката на челото му отново се появи, щом приятното впечатление от тяхното другарство — защото те открай време се разбираха — избледня и той остана сам с мислите си.

След малко отвори книгата и започна да чете най-прилежно, като току поглеждаше часовника си, сякаш си беше наумил, че трябва да свърши в определено време. В къщата от различни посоки долитаха гласове, после вратите на спалните се затвориха, което означаваше, че всички килийки на сградата, на чийто таван се помещаваше той, бяха заети. Когато удари полунощ, Ралф затвори книгата и със свещ в ръка се спусна до приземния етаж, за да се увери, че всички лампи са угасени и всички врати заключени. Къщата, която оглеждаше, беше порутена и овехтяла, сякаш обитателите ѝ бяха опоскали целия ѝ лукс и разкош и я бяха докарали до ръба на поносимата обитаемост; а нощем, лишени от живота, оголените места и старите дефекти изпъкваха още по-натрапчиво. Катарин Хилбъри, помисли си той, щеше да я отхвърли с най-категорично неодобрение.

ТРЕТА ГЛАВА

Денам беше обвинил Катарин Хилбъри, че принадлежи към един от най-знатните английски родове, и ако някой си дадеше труд да направи справка с „Наследственост и гениалност“ на господин Галтън^[1], щеше да се увери, че твърдението му не е далеч от истината. Семействата Алардайс, Хилбъри, Милингтън и Отуей сякаш доказваха, че интелектът е притежание, което може да се прехвърля от един член на дадена група на друг почти до безкрай, при това с голяма доза сигурност, че блестящите заложи ще бъдат добре съхранени и предадени на девет от всеки десет наследници от привилегированата класа. Сред тях в продължение на години е имало видни съдии и адмирали, адвокати и държавни служители, преди плодородната почва да стигне своя апогей и да даде като плод най-рядкото цвете, с което може да се похвали един род, а именно писател или поет на поетите, някой като Ричард Алардайс, което за пореден път потвърждаваше удивителните добродетели на тази прослойка, която като по навик продължаваше обичайната си задача да създава знаменити люде. Някои от тях са плавали със сър Джон Фракин^[2] до Северния полюс или редом с Хавлок са щурмували Лакнау, а когато не са били сред маяците, стъпили здраво на твърда скала като ориентири за своето поколение, тогава са били надеждни и необходими факли, които осветяват обикновените стаи на ежедневието ни. В която и професия да надникне човек, там на най-авторитетно и почетно място неизменно ще открие някой Уорбъртън или Алардайс, някой Милингтън или Хилбъри.

Наистина може да се твърди, че в настоящото английско общество, ако носиш прочуто име, не е нужно да притежаваш кой знае какви достойнства, за да си намериш служба, на която, общо взето, е по-лесно да си известен, отколкото неизвестен. Това важи за синовете, но и за дъщерите, и то през деветнайсети век, които лесно се сдобиват с признание на поприща като филантропията и образованието, ако са стари моми, или като съпруги на знатни мъже, ако са омъжени. Вярно,

в рода Алардайс има и известен брой печални изключения от това правило, които показват, че кадетите от такива семейства по-лесно тръгват по лош път, отколкото децата на простосмъртни бащи и майки, сякаш за утеха на последните. Но, общо взето, през тези първи години на двайсети век родът Алардайс и техните близки успяваха да се задържат над водата. Човек все още ги открива по най-високите места на различни професии, винаги с инициали след името, или да седят в луксозни държавни кабинети с лични секретари, да съчиняват дебели книги с тъмни корици, публикувани от издателствата на двата големи университета, и когато някой от тях умре, веднага се намира кой да напише биографията му.

Изворът на тази благородническа прослойка е, разбира се, поетът и следователно неговите непосредствени наследници излъчват по-голям блясък, отколкото роднините по сребрена линия. Госпожа Хилбъри, по силата на своето положение на единствено дете на поета, беше като духовен глава на семейството, а Катарин, нейната дъщеря, заемаше по-висше положение сред собствените си братовчеди и други роднини, още повече че и тя беше единствено дете. В рода Алардайс хората сключваха всякакви бракове, женеха се и помежду си, често потомството им беше многобройно, а имаха и навика да се събират редовно в една или друга от къщите било на вечеря, било за семейни тържества, които бяха придобили почти свещен характер и се спазваха най-стриктно, както се спазват църковните празници и постите.

Навремето госпожа Хилбъри беше познавала всички поети, всички писатели, всички красавици и изявени мъже сред своите съвременници. Но тъй като сега повечето от тях бяха или покойници, или пък се бяха оттеглили в уединение заедно с помръкналата си слава, тя беше превърнала къщата си в средище за собствените си роднини, пред които неизменно тъгуваше за отминалите славни дни на деветнайсети век, когато във всеки жанр на литературата и изкуствата в Англия имало поне по две-три прославени имена. „Къде са сега техните наследници?“, питаше тя и липсата в настоящето на поет, художник или романист от истински голям калибър беше тема, върху която обичаше да размишлява в сладостното настроение на гаснещи спомени, от което трудно можеше да я извади човек, дори да се наложеше. Но за тази посредственост тя не обвиняваше хората от младото поколение. Напротив, приемаше ги най-сърдечно в къщата си,

разказваше им истории, даряваше им по лира стерлинг, гощаваше ги със сладоледи и съвети, придаваше им някаква романтичност, която едва ли имаше нещо общо с истината.

Преди още да е в състояние да възприема света, и съзнанието за знатен произход се беше просмукало у Катарин от няколко различни страни. Над камината в детската ѝ стая имаше снимка на гроба на дядо ѝ в Къта на поетите^[3] и в един от онези моменти, в които възрастните се отпускат да разказват и споделят и които се запечатват дълбоко в детския ум, ѝ бяха казали, че той е погребан там, защото бил „добър и велик човек“. По-късно, по време на някаква годишнина, майка ѝ я беше качила на двуколка въпреки гъстата мъгла и ѝ беше връчила огромен букет бели уханни цветя, за да ги положи на гроба му. Свещите в църквата, хорът и тържествено гръмналият орган са в негова чест, така си помислила тя. Непрекъснато я представяли в гостната, за да я благослови някой страшно известен старец, който — това го виждали дори детските ѝ очи — седял някак встрани от другите, с изправен гръб, стиснал бастуна си, необикновен гост, настанил се в креслото на баща ѝ, а самият ѝ баща, леко превъзбуден и премного любезен, не бил на себе си от гордост. Тези страховити престарели създания я носели на ръце, гледали я право в очите, благославяли я, казвали ѝ, че трябва да е добро момиче, или пък подхвърляли, че в изражението ѝ съзират прилика с лицето на Ричард като малък. Тогава майка ѝ се втурвала, притискала я в ревностната си прегръдка, а дойката я връщала обратно в детската стая, където се чувствала горда и важна, озадачена от това необяснимо положение на нещата, което с течение на времето постепенно ѝ се изяснило.

Винаги имало гости — чичовци, вуйчовци, лели и братовчеди „от Индия“, на които дължали уважение само защото са роднини, но и други — самотни и невъобразими фигури от по-различен порядък, за които родителите ѝ казвали, че трябва „да ги помни цял живот“. По този начин, израсла сред разговори за велики мъже и техните дела и творби, най-ранните ѝ представи за живота включвали един августейши кръг от същества, които се наричали Шекспир, Милтън, Уърдзуърд, Шели и така нататък и които, неизвестно защо, семейство Хилбъри чувствало много по-близки от други хора. Така те вдигнали нещо като преграда пред представите ѝ за живота, която изиграла значителна роля, определяйки мащабите на добро и зло в нейните

дребни дела. Това, че била наследница на едно от тези божества, не я учудвало, по-скоро ѝ доставяло удоволствие, докато с течение на времето започнала да приема привилегиите на тези хора за нещо съвсем естествено, но тогава и някои от недостатъците им изпъкнали по-отчетливо. Вероятно е малко потискащо да наследиш не земи, а образец за интелектуални и духовни добродетели, тъй като по всяка вероятност този непоклатим образ на великия працядо действа обезкуражително за дръзналите да се сравняват с него. Излиза, че след удивителния цъфтеж на таланта не остава нищо друго, освен растежът на доброто да се поддържа единствено със зелено стъбло и листа. Именно по тези причини, както и по други, Катарин имаше своите моменти на униение. Славното минало, в което мъже и жени се бяха извисили до безпримерен ръст, сега се намесваше твърде често в настоящето и то се смаляваше до такава степен, че не можеше да вдъхне вяра на човек, решен да твори и експериментира след този славно обезсмъртен век.

Привличаха я подобни разсъждения повече, отколкото беше нормално, преди всичко, защото често обсебваша майка ѝ, а и защото прекарваше част от времето си сред въображението за тези мъртъвци, тъй като помагаше на майка си да напише биография на великия поет. Когато беше на седемнайсет или осемнайсет години — тоест преди десетина години, — майка ѝ бе заявила въодушевено, че сега вече може да разчита на помощта на Катарин и биографията ще излезе скоро. Подобни съобщения бяха стигнали дори до литературната преса и известно време Катарин работеше с чувство на голяма гордост от предстоящото постижение.

След време обаче забеляза, че изобщо не напредват, а това правеше нещата още по-мъчителни, тъй като нямаше човек с литературен усет, който да се съмнява, че разполагат с достатъчно материал да напишат една от най-важните биографии, появявали се някога. Лавици и сандъци се издуваха до пръсване от безценни сведения. Интимни подробности от живота на най-интересните хора лежаха захвърлени в пожълтели вързопи от гъсто изписани страници. Освен това госпожа Хилбъри пазеше спомени от онова време така ярки, каквито само живи свидетели могат да имат, и на тези вълнуващи мигове тя би могла да придаде плът и кръв с помощта на думите. Защото не изпитваше никакви затруднения в писането; всяка сутрин

изпълваше по една страница със същата лекота, с която дроздът пее, но въпреки това и при наличието на толкова факти, които да я подтикват и вдъхновяват, както и при искреното си намерение да приключи делото, книгата си оставаше ненаписана. Страниците се трупаха, без да напредват, и в моменти на униние съмнения обземаха Катарин, че двете ще успеят да произведат нещо достойно за пред четящата публика. Къде се криеше трудността? Уви, не в недостига на материали, нито на амбиция, а в нещо по-дълбоко — в нейната липса на способности и преди всичко в характера на майка ѝ. Катарин бе пресметнала, че никога не я беше виждала да пише повече от десет минути на едно сядане. Идеите я навестяваха главно когато е в движение. Обичаше да кръстосва стаята с бърсалка за прах в ръка, с която се спираше да почисти блестящите гръбчета на томовете книги, и докато го правеше, си мислеше и фантазираше. Ненадейно я осеняваше точна фраза или дълбоко прозрение и тогава зарязваше бърсалката и в продължение на няколко задъхани мига пишеше като изпаднала в екстаз; но отминеше ли това просветление, тя отново се залавяше да бърше прах от старите токове. Тези мигове на вдъхновение никога не пламтяха у нея равномерно, по-скоро мъждукаха и проблясваха своенравно над гигантския сюжет като блуждаещи огънове, осветяващи ту тук една тема, ту там друга. Най-много, което можеше да направи Катарин, беше да поддържа ръкописа на майка си в порядък, но да го систематизира така, че шестнайсетата година на Ричард Алардайс да дойде след петнайсетата, не беше по силите ѝ. Въпреки това определени абзаци бяха толкова блестящи, така изящно написани, че прорязваха страниците като ослепителна светкавица и мъртъвците оживяваха, изпълвайки стаята. Непрекъснатото изчитане на архива ѝ причиняваше нещо като световъртеж и я караше отчаяно да се пита какво, за бога, да направи. Майка ѝ също отказваше да се занимава с основния въпрос какво да включат и какво да отпадне. Тя не можеше да реши доколко публиката трябва да знае истината за раздялата на поета с жена му. Направи чернови на двете възможни версии, след което те ѝ харесаха толкова много, че не беше в състояние да реши коя да отхвърли.

Но книгата трябваше да бъде написана. Това беше техен дълг пред света, а за Катарин означаваше и нещо повече, защото, ако двете не успеят една книга да напишат, тогава, значи, нямаха право на своето

привилегировано положение. И с всяка изминала година положението им ставаше все по-незаслужено. Най-вече трябваше да се докаже, и то безусловно, че нейният дядо е бил велик човек.

Когато стана на двайсет и седем, всички тези мисли вече ѝ бяха до болка познати. Те обсаждаха ума ѝ, докато седеше срещу майка си сутрин на масата, отрупана с купища стари писма, моливи, ножици, шишенца лепило, гуми, големи пликове и други пособия за изготвянето на ръкописи. Малко преди да пристигне Ралф Денам, Катарин беше решила да изпробва прилагането на стриктни правила спрямо писателските привички на майка си. Всяка сутрин двете трябваше да седат — всяка на своята си маса — точно в десет, след като са си освободили цялата сутрин, за да работят необезпокоявани от никого. Няма да вдигат очи от листовете хартия и изобщо няма да разговарят, преди часовникът да удари на кръгъл час, когато ще имат на разположение десет минути за почивка. Катарин беше изчислила, че ако тези правила се съблюдават в продължение на една година, ще успеят да довършат книгата безпроблемно, затова изложи схемата на майка си с усещането, че по-голямата част от работата е вече приключена. Госпожа Хилбъри прегледа внимателно изчисленията ѝ. После плесна с ръце и извика възторжено:

— Браво, Катарин! Имаш невероятен ум, само за бизнес! Сега ще задържа това листче и всеки ден ще си правя отметки в тефтерчето, а като дойде последният ден — чакай да помисля, какво ще правим, за да отпразнуваме последния ден? Ако не беше зима, можехме да се разходим до Италия. Казват, че покрита със сняг, Швейцария също е много красива, ама да не беше студът. Но, както казваш, важното е да довършим книгата. Сега, дай да видя...

Разгледаха ръкописа, вече подреден от Катарин, но попаднаха на доста неща, които охладиха ентусиазма им, защото се увериха, че без нов подход работата няма да потръгне. Преди всичко откриха разнообразни и доста внушителни абзаци, с които биографията трябваше да започне; вярно, много от тях бяха недовършени и приличаха на триумфални арки, подпрени на един крак, но, както отбеляза госпожа Хилбъри, ако им седне, ще ги оправи за не повече от десет минути. После имаше и едно описание на стария дом на семейство Алардайс, или по-скоро на пролетта в Съфък, което представляваше много красив текст, но без връзка със същността на

разказа. Въпреки това Катарин успя да навърже няколко имена и дати, така че поетът да бъде умело въведен в света, след което до деветата му година не се появиха други спънки. След това обаче по сантиментални причини госпожа Хилбъри пожела да вмъкне спомените на сладкодумна възрастна дама, израсла в същото село, ала Катарин отсече, че те трябва да се махнат. Тук би било по-уместно да се сложи статията върху тогавашната поезия от господин Хилбъри — сбита, стегната, информативна, макар и в разрез с останалия текст, но госпожа Хилбъри бе на мнение, че тя е твърде суховата и кара човек да се чувства като малко момиче в академична аудитория, а и изобщо не представлява баща ѝ във вярна светлина. Затова беше побутната настрана. Следваше периодът на юношеството му, когато най-различни проблеми от сърдечно естество трябваше да бъдат скрити или разкрити; тук отново госпожа Хилбъри изпадна в двоумение, затова огромен пакет материали беше отхвърлен за по-нататъшно обмисляне.

После няколко години бяха изцяло пропуснати, защото госпожа Хилбъри намираше този период за доста неприятен и предпочиташе да разчита на собствените си детски спомени. След това обаче, поне на Катарин така ѝ се струваше, книгата се превръщаше в лудешки танц на блуждаещи огънове — безформена, непоследователна, дори несвързана, лишена от всякакво повествование. Имаше двайсет страници за вкуса на дядо ѝ на тема „шапки“, едно есе върху порцелановите сервизи от онова време, дълго описание на лятна екскурзия сред природата, когато компанията изпуснала влака, и всичко това примесено с откъслечни, разхвърляни портрети на известни мъже и жени, които изглеждаха отчасти въображаеми, отчасти автентични. Имаше хиляди писма и купища достоверни спомени, изпратени от стари приятели, които бяха вече пожълтели, но трябваше да се вместят някъде, защото иначе хората щяха да се обидят. Толкова много книги бяха написани за поета след смъртта му, че тази трябваше да опровергае и голям брой неверни твърдения, което предполагаше щателно проучване и огромна кореспонденция. Понякога, почти сломена сред тези бумажки, Катарин униваше; понякога имаше усещането, че в името на собствения си живот е наложително да се отърве от миналото; понякога обаче миналото изцяло изместваше настоящето, което, когато човек отново се върне към ежедневието си

след сутрин, прекарана в компанията на тези покойници, се оказваше бледо и безлично.

Но най-лошото беше, че литературата изобщо не я влечеше. Не обичаше думите. Хранеше вродена антипатия към процеса на самонаблюдение, това непрестанно усилие да проумееш собствените си чувства и да ги изразиш с красив, прецизен и въздействащ език, което съставляваше толкова голяма част от живота на майка ѝ. Тя, обратното, предпочиташе мълчанието; стесняваше се да говори за себе си, още повече да пише. Тъй като това разположение на духа беше много удобно в семейство, заето със съчиняването на фрази, а и като че ли доказваше наклонност по-скоро към действие, още от малка ѝ бяха поверили отговорността за домакинството. Имаше репутацията, а това се виждаше и с просто око, на човек изключително практичен. Да заръчва менюто за обяд и вечеря, да се разпорежда с прислугата, да плаща сметки, да ръководи всичко и да се справя малко или много като по часовник, дори да следи дали в еди-кои си вази има винаги свежи цветя — предполагаше се, че това е вроден талант, и наистина госпожа Хилбъри често подхвърляше, че това нейното е просто обратната страна на поезията. Освен това още от съвсем малка ѝ се налагаше да изявява и друга своя способност; трябваше да консултира, да помага и, общо взето, да се грижи за майка си. Госпожа Хилбъри би могла съвършено добре и сама да се грижи за себе си, ако светът беше онова, което вече не е. Тя много добре се справяше с живота, но на една друга планета. Тук естествените ѝ заложби да ръководи домашните дела не ѝ бяха от полза. Например часовникът беше непрестанен източник на изненади за нея и на шейсет и пет годишна възраст тя продължаваше да се удивява на господството, което правила и причини упражняваха върху живота на хората. Така и не си беше научила урока, затова биваше непрекъснато наказвана за собственото си невежество. Но тъй като това невежество бе съчетано с тънка интуиция, която, когато проникваше, проникваше надълбоко, никой не смяташе госпожа Хилбъри за несведуща; точно обратното, тя винаги съумяваше по някакъв начин да изглежда най-мъдрата персона в салона. Но, общо взето, си знаеше, че не може без подкрепата на дъщеря си.

Така Катарин се оказа част от една многолюдна професия, която засега няма име и се радва на минимално признание, въпреки че трудът в нея е тежък може би колкото този в заводи и фабрики, но с

далеч по-малка полза за света. Тя живееше в дома си и се справяше отлично. Всеки, отбил се в къщата на Чейни Уок, веднага усещаше, че това е място подредено, приятно и грижливо поддържано — място, където животът е уреден така, че да показва най-големите си преимущества, и макар съставен от различни елементи, на външен вид изглеждаше хармоничен и с характер. Това май беше най-голямото постижение в изкуството на Катарин — че характерът на госпожа Хилбъри преобладаваше. Тя и баща ѝ служеха само за богат фон на забележителните качества на майка ѝ.

За Катарин мълчанието бе нещо и естествено, и принудително, а единственото друго твърдение, което приятелките на майка ѝ обичаха да подмятат, бе, че то не беше продиктувано нито от глупост, нито от безразличие. Но на кое качество дължеше характера си то, защото в него имаше проява на характер, никой не си беше дал труда да се запита. Знаеше се, че тя помага на майка си да напише една велика книга. Знаеше се, че тя върти цялата къща. Че без съмнение е красива. И това я описваше в задоволителна степен. Би било обаче голяма изненада, и то не само за чуждите хора, а и за самата Катарин, ако някакъв вълшебен часовник можеше да отброи миговете, прекарани в едно занимание, свършено различно от онова, което бе видимо за всички. Седнала пред пожълтелите листове, тя често си представяше как участва в разни сценки — укротява диви коне в американската прерия или е капитан на огромен кораб, попаднал в буря, който успява да изведе покрай черен скалист нос, както и други подобни, макар и не толкова драматични, но винаги се виждаше в ролята на напълно освободена от сегашните обстоятелства жена и — едва ли е нужно да казваме — превъзхождаща всички в новото си поприще. Веднъж избавила се от необходимостта да се преструва с писалката и листа, със съчиняването на фрази и биографии, тя се насочваше към по-реалистична област, но колкото и да е странно, по-скоро би си признала развихрените фантазии за урагани и прерии, отколкото факта, че там, на горния етаж, самичка в стаята си, тя ставаше сутрин рано или седеше до късно вечер, за да се занимава с... математика. Никаква сила на света не можеше да я накара да си признае това. Действаше скрито и потайно, като някое нощно животинче. Само да чуеше стъпки по стълбата, и пхваше листовете си между страниците на дебел гръцки речник, който беше задигнала от кабинета на баща си

специално за целта. Само нощем се чувстваше почти сигурна, че никой няма да я изненада, и можеше изцяло да се концентрира.

Вероятно тази неженствена природа на науката я караше инстинктивно да крие любовта си към нея. Но по-дълбоката причина беше, че според нея математиката представляваше пълната противоположност на литературата. Никога не би си признала, че далеч повече предпочита точността и студеното като звезди безпристрастие на числата пред хаоса, вълнението и неяснотите и на най-изящната проза. Имаше нещо почти непристойно в това нейно противопоставяне на традициите в семейството; нещо, което я караше да изглежда опърничава и твърдоглава и затова да крие още по-ревностно желанията си от чужди погледи и да ги таи в себе си с повече обич. Непрекъснато се случваше да си мисли за някаква нерешена задача, докато трябваше да мисли за дядо си. Когато излизаше от тези подобни на транс състояния, виждаше, че майка ѝ също се е отнесла нанякъде сред нейните си видения, защото хората, които играеха роли в тях, отдавна се числяха към мъртъвците. Но забелязвайки собственото си състояние, отразено в лицето на майка си като в огледало, Катарин, доста раздразнена, веднага се стягаше. Майка ѝ беше последният човек, на когото би искала да прилича, колкото и да се възхищаваше от нея. Здравият ѝ разум се завръщаше с почти брутална сила и госпожа Хилбъри, която я поглеждаше косо, едновременно с упрек и нежност, неизменно я оприличаваше на „злия ти чичо, съдията Питър, когото често чувах да произнася смъртни присъди в банята. Слава богу, Катарин, нямам и капчица прилика с него!“.

[1] Сър Франсис Галтън (1822–1911) се счита за основател на евгенетиката, чиито принципи излага в труда си „Наследственост и гениалност“ (1869). — Б.пр. ↑

[2] Джон Франклин (1786–1847) — английски полярен изследовател. — Б.пр. ↑

[3] Въпросният Кът на поетите се намира в Уестминстърското абатство в Лондон, където лежат погребани много известни английски поети и писатели. — Б.пр. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Всяка втора сряда около девет вечерта госпожица Мери Дачет се заричаше, за кой ли път вече, никога да не предоставя квартирата си за никакви цели. Тъй като тя беше доста голяма и удобно разположена на уличка с търговски и ведомствени офиси, недалеч от Странд, хората, които искаха да се срещнат, дали по работа, или за удоволствие, или да разговарят за изкуство, или за това как държавата може да бъде преустроена, винаги си казваха, че трябва да се обърнат към Мери да им преотстъпи апартамента си. Тя винаги посрещаше молбата им с добре изиграно раздражение, което бързо се размиваше в нещо като полушеговито-полусърдито свиване на раменете, също както тормозено от деца куче свива уши. Даваше квартирата си, но само при условие че тя самичка ще я подготви за целта. Сбирката на Обществото за свободни дискусии на всякакви теми означаваше голямо разместване на мебели, които трябваше да бъдат издърпани и подредени покрай стената, а всички чупливи и ценни предмети — прибрани на безопасно място. Ако се наложеше, госпожица Дачет беше в състояние сама да пренесе на гръб кухненска маса, тъй като, макар добре сложена и по дамски облечена, тя винаги излъчваше необикновена сила и решителност.

Беше на двацет и пет години, но изглеждаше по-възрастна, защото изкарваше прехраната си сама, както винаги бе искала, и беше изгубила вид на безотговорен наблюдател и приела друг — на редник в армията от работници. В жестовете ѝ имаше някаква непреклонност; стегнатите мускули около очите и устните ѝ бяха като застинали, сякаш сетивата ѝ бяха минали курс по самоконтрол и стояха в пълна готовност да реагират при нужда. Две недълбоки бръчки се бяха врязали между веждите ѝ, но не от тревоги, а от размисъл; освен това с просто око се виждаше, че всички женски инстинкти — да се умилква, да утешава и очарова — бяха зачеркнати от други, далеч не женствени. Що се отнася до останалото, имаше кафяви очи, които шареха неспокойно и говореха за селски произход, както и за уважавани и

отрудени предци, мъже на вярата и честта, а не фанатици и разяждани от съмнения неверници.

В края на един доста тежък ден не беше никак лесно тепърва да се захващаш с разтребване на квартирата, да издърпаш дюшека от леглото, да го проснеш на пода, да приготвиш кана студено кафе, да почистиш дългата маса, за да направиш място за блюда, чашки, чинийки и пирамидки от малки розови бисквити между тях, но когато работата приключи, Мери почувства облекчение, сякаш беше свалила от себе си тежка дреха и се бе наметнала с ефирна, лъскава коприна. Коленичи пред камината и огледа стаята, обляна в мека светлина, която прозираше ярко през жълтите и сини хартиени абажури; в стаята, обзаведена с едно или две канапета, сякаш се издигаха тревисти хълмове, които в своята безформеност изглеждаха необикновено големи и тихи. Може би затова Мери си въобрази, че това са хълмовете на Съсекс заедно със зелените могили, опасващи лагера на древни бранници. Сега лунната светлина там сигурно струеше кротко и невъзмутимо и тя мислено си представи неравната сребриста пътека върху нагънатата кожа на морето.

„А ние сме тук — каза си на глас с известна ирония, но и с нескривана гордост, — седим и говорим за изкуство.“

Придърпа към себе си кошница с разноцветни кълбета вълнена прежда, както и чифт чорапи, които трябваше да замрежи, и се залови за работа, докато умът ѝ, за разлика от отпадналото ѝ тяло, продължаваше да работи на собствени обороти и пред взора ѝ изплуваха гледки на уединение и тишина; представи си как захвърля шиенето и тръгва по хълма, не чува нищо друго, освен овцете, които пасат, хрупат тревата до корен, а под лунните лъчи сенките на ниските дръвчета се поклащат леко насам-натам, докато бризът прошумолява в клоните им. Но тя съзнаваше много добре къде се намира и дори ѝ стана приятно при мисълта, че може да изпитва еднаква наслада както в усамотение, така и в присъствието на много и всякакви хора, които в този момент прекосяваха Лондон и по различни пътища се придвижваха към дома ѝ.

Докато изкърпваше чорапите, замисли се върху различните етапи в живота си, на фона на които настоящото ѝ положение изглеждаше като кулминация след последователно случили се чудеса. Замисли се за своя баща, пастора, и за селския енорийски дом, за смъртта на майка

си и за собственото си твърдо решение да не остане без образование, после за живота в колежа, който бе завършила не много отдавна, както и за бляскавия лабиринт, наречен Лондон, който продължаваше да ѝ прилича — въпреки че по природа беше здравомислещ човек — на огромна електрическа топка, осветяваща безчет тълпящи се около нея мъже и жени. А тя се намираше в центъра на всичко това, център, който изниква в представите на хора от далечните канадски гори и равнините на Индия, когато си мислят за Англия. Деветте приглушени удара, които ѝ известиха часа, идваха от големия часовник на самия Уестминстър. Щом последният от тях заглъхна, на вратата се чу отсечено почукване и тя стана да отвори. Когато се върна в стаята, очите ѝ грееха от удоволствие — разговаряше с Ралф Денам, който я следваше.

— Сама? — попита той, сякаш приятно изненадан от този факт.

— Понякога съм сама — отвърна му.

— Но очакваш доста хора — добави той и се огледа: — Прилича на стая в театрална сцена. Кой е тази вечер?

— Уилям Родни ще говори за употребата на метафори в елизабетинската поезия. Очаквам добър, смислен трактат, с много цитати от класиката.

Ралф стопли ръцете си пред огъня в камината, чиито пламъци напористо се блъскаха в решетката, докато Мери продължи с чорапа.

— Предполагам, че си единствената жена в Лондон, която си кърпи чорапите — отбеляза той.

— В действителност съм една от многото хиляди, които го правят — отговори му тя, — но в същото време трябва да ти призная, че малко преди да дойдеш, си мислех колко съм забележителна. А сега, когато си тук, вече изобщо не мисля така. Виждаш ли колко си ужасен! Предполагам, че забележителният си ти, много повече от мен, защото си постигнал повече от мен.

— Ако това са ти стандартите, знай, че няма с какво да се гордееш — каза ѝ Ралф мрачно.

— Трябва ли да ти цитирам Емерсън, че съществуването, а не вършенето има значение? — продължи тя.

— Емерсън ли? — учуди се Ралф презрително. — Нали не искаш да кажеш, че четеш Емерсън?

— Може и да не е Емерсън, но защо да не чета Емерсън? — попита тя леко обезпокоена.

— Нямам представа защо. Самата комбинация обаче е странна — книги и чорапи. Комбинацията наистина е странна.

Но той нямаше нищо против нея. Мери се изсмя щастливо и изпипа бодовете, които правеше в момента, фино и сърчно. Вдигна единия чорап във въздуха и го огледа одобрително.

— Винаги го казваш — обади се тя. — Уверявам те обаче, че това е широко разпространена „комбинация“, както я наричаш, в пасторските домове. Единственото странно нещо при мен е, че и двете неща ми доставят удоволствие — и Емерсън, и кърпенето.

Чу се почукване и Ралф възкликна:

— По дяволите тия гости! Иска ми се хич да ги няма!

— О, това е господин Търнър, трополи от долния етаж — каза му Мери, но ѝ стана приятно, че господин Търнър е изплашил Ралф с тази фалшива тревога.

— Очакваш ли много хора? — попита Ралф след кратко умълчаване.

— Ще дойдат двамата Морис и семейство Крашо, Дик Осбърн и Септимъс и цялата им компания. Между другото, и Катарин Хилбъри ще дойде, поне така ми каза Уилям Родни.

— Катарин Хилбъри! — извика Ралф.

— Познаваш ли я? — изненада се Мери.

— Бях на чай в тяхната къща.

Мери настоя да ѝ разкаже всичко, а и на Ралф му се искаше да се изфука колко добре е осведомен. Описа ѝ гостуването с известен брой добавки и преувеличения, които заинтересуваха Мери.

— Но независимо какво говориш, аз много ѝ се възхищавам — каза му тя. — Виждала съм я един-два пъти, но ми се стори, че тя е онова, което хората наричат „личност“.

— Нямах намерение да я очерням. Просто усещах, че не е добре настроена към мен.

— Разправят, че щяла да се омъжва за онова странно същество Родни.

— Да се омъжва за Родни ли? Тогава със сигурност е по-заблудена, отколкото я смятах.

— О, това вече е на моята врата — възкликна Мери и сложи кълбетата настрана, докато три последователни почуквания отекнаха ненужно силно сред смях и нетърпеливо потропващи крака. След миг стаята се изпълни с млади мъже и жени, които огледаха квартирата очаквателно и извикаха „О!“ при вида на Денам, след което застанаха намясто и зяпнаха доста глупашки.

Стаята побра някъде към двайсет-трийсет души, повечето от които насядаха по пода, окупираха матраците и се облегнаха един на друг, образувайки триъгълници. До един бяха млади хора, които като че изразяваха протеста си с прически и облекло, а в израженията им имаше нещо мрачно и агресивно, особено в сравнение с по-обикновените лица, които биха останали незабелязани във всеки омнибус или метро. Разделиха се на групички и отначало разговорите бяха накъсани и приглушени, сякаш говорещите гледаха подозрително на част от гостите.

Катарин Хилбъри пристигна със закъснение и седна на пода с гръб към стената. Огледа се набързо, видя десетина познати, на които кимна, но не забеляза Ралф, или пък го беше забелязала, но не можеше да го свърже с име. След миг обаче тези разнородни елементи бяха обединени от гласа на господин Родни, който ненадейно се приближи до масата и започна много бързо с пресилен от напрежение глас:

— Като се съгласих да говоря за употребата на метафори в елизабетинската поезия...

Полека всички глави се извърнаха към него и застинаха в положение, от което можеха да гледат говорещия право в лицето, и същото доста тържествено изражение се появи на физиономията им. Едновременно с това обаче дори по лицата на онези, които бяха най-отпред и се правеха на най-сериозни от страх да не се издадат, пробяга импулсивен трепет, който, ако не бе овладян на мига, можеше да избухне в невъздържан смях. Първото впечатление от господин Родни беше абсурдно и комично. Страните му бяха пламнали, неизвестно дали от студената ноемврийска нощ, или от нервност, и всяко негово движение — от начина, по който чупеше ръце, до начина, по който поклащаше глава наляво-надясно, сякаш нещо го караше да поглежда ту към вратата, ту към прозореца — издаваше ужасното му притеснение, причинено от толкова много вторачени в него погледи. Беше изискано облечен, а една перла по средата на вратовръзката му

придаваше аристократичен блясък. Но очите, доста изпъкнали, както и неволното заекване, издаващо порой идеи, които се прескачаха трескаво и напиреха да бъдат изказани, нищо че неизменно се сблъскваха по пътя си с обзелата го нервност, не предизвикваха разбиране, както би било при някоя друга важна особа, а само желание за смях, макар и добронамерен. Без съмнение господин Родни си даваше сметка за странния начин, по който изглежда, а и самата руменина по лицето му, както и напрегнатото му тяло доказваха това безпокойство, в което имаше нещо симпатично именно заради абсурдната му уязвимост, въпреки че повечето хора биха се съгласили с възклицанието на Денам: „Представяте ли си да се омъжиш за такова създание!“.

Докладът му беше старателно написан на хартия, но въпреки тази предпазна мярка господин Родни успяваше да прелиства по две страници наведнъж вместо по една, да избира, когато се налага, по-неподходящото от две изречения и най-ненадейно да установи колко нечетлив е собственият му почерк. Когато се случеше да попадне на красноречив абзац, той просто го размахваше сърдито пред публиката и продължаваше да издирва друг. След тревожно търсене откриваше нещо ново и го представяше по същия начин, докато посредством тези редуващи се атаки успя да възбуди интереса на публиката до забележителна степен, което се случва рядко при подобни събирания. Дали се трогнаха от неговата любов към поезията, или от телесните гърчове, които едно човешко същество бе готово да изстрада заради слушателите, не можеше да се каже. Най-накрая господин Родни се тръшна на един стол, без да довърши изречението си, а публиката след миг колебание изрази облекчението си, че вече може да се разсмее на глас, с гръмки ръкопляскания.

Господин Родни ги прие, като обиколи стаята с налудничав поглед, и вместо да изчака евентуалните въпроси, скочи, проправи си път сред насядалите по пода, озова се в ъгъла, в който седеше Катарин, и възропта на глас:

— Е, Катарин, май успех да се изложи дори в твоите очи! Беше ужасно, ужасно, ужасно!

— Шшт! Трябва да отговориш на въпросите им — прошепна му Катарин, която искаше на всяка цена да го накара да се успокои.

Колкото и да е странно, но когато докладчикът не беше вече пред очите им, се видя, че в думите му е имало доста неща, върху които да се замислят. Във всеки случай млад мъж с бледо лице и тъжни очи вече се беше изправил и съвсем спокойно правеше точно формулираното си изказване. Уилям Родни се заслуша със странно повдигане на горната устна, въпреки че лицето му още потрепваше от вълнение.

— Идиот! — промълви той. — Не е разбрал и думичка от това, което казах!

— Тогава защо не му отговориш? — подкани го Катарин.

— Не, няма! Само ще ми се изсмеят. Защо изобщо те оставих да ме убедиш, че тези хора са изкушени от литературата? — продължи той.

Много можеше да се каже както „за“, така и „против“ доклада на господин Родни. Беше пълен с твърдения, че еди-кои си абзаци, взети напосоки от английски, френски и италиански, били истински перли на литературата. Освен това обилно използваше метафори, които, смесени с научния език, звучаха или пресилено, или не на място във и без това накъсаните му цитати. Литературата била свеж венец от пролетни цветя, така каза, в който цветовете на тиса и на кучешкото грозде се преплитат с различните лилави нюанси на анемонията, и така украсявал главите на мраморни бюстове. Освен това беше прочел крайно неизразително някои много красиви цитати. Но въпреки стеснителното му представяне и несвързано изложение пролича си някаква страст, която, докато говореше, бе породила у повечето слушатели картина или идея и сега всеки искаше да я сподели. Предполагаше се, че повечето от събралите се на това място се занимават или с писане, или с рисуване, и беше достатъчно човек да ги погледне, за да види как, докато са изслушвали първо господин Първис, а после и господин Грийнхалш, са усетили, че въпросните господа са преобразили нещо, което са смятали за лично свое. Един след друг хората ставаха и като че ли колебливо замахнали с брадва, се опитваха да доизсекат и оформят собственото си разбиране за изкуство, а после сядаха с усещането, че по непонятна за тях причина ударите им са се стоварили накриво. Сядаха и неизменно се обръщаха към своя съсед, за да доуточнят и продължат вече казаното на всеослушание. Не след дълго групите върху матраците и по столовете

разговаряха оживено помежду си, а Мери Дачет, която отново се бе хванала да кърпи чорапи, се приведе напред и каза на Ралф:

— Според мен това се нарича първокласен доклад.

И двамата инстинктивно обърнаха поглед към докладчика. Стоеше със затворени очи, облегнат на стената, брадичката му вкопана в яката на ризата. Катарин прелистваше страниците на ръкописа му, сякаш търсеше абзац, който ѝ беше направил впечатление, но не можеше да го намери.

— Хайде да отидем да му кажем колко ни е харесал докладът — подкани го Мери и така го накара да направи нещо, за което сам изгаряше от нетърпение, въпреки че без нея не би се пристрашил от гордост, тъй като подозираше, че поначало интересът му към Катарин е по-голям, отколкото е нейният към него.

— Много интересен доклад — започна Мери, без да се стеснява, и седна на пода срещу Родни и Катарин. — Би ли ми дал ръкописа, да го прочета на спокойствие?

Родни, който бе отворил очи при приближаването на двамата, я изгледа за миг с мълчалива подозрителност.

— Казваш го, колкото да замажеш абсурдния ми провал, така ли? — попита.

Катарин вдигна очи от четивото си и се усмихна.

— Искате да каже, че не го интересува какво мислим за него — подхвърли тя. — Твърди, че за нас изкуството няма никакво значение.

— Просто я помолих да има милост към мен и затова сега нарочно ме дразни! — отвърна Родни.

— Господин Родни, аз нямам никакво намерение да проявявам милост — намеси се Мери любезно, но твърдо. — Когато един доклад е провал, тогава всички мълчат, докато сега, чуй ги!

Шумът, който изпълваше стаята със скорострелни нахъсани срички, резки умълчавания и нови експлозии от думи, можеше да се сравни с животинска глъч, френетична и нечленоразделна.

— Мислиш, че всичко това е заради моя доклад ли? — попита Родни, след като се заслуша и лицето му грейна.

— Разбира се — отговори Мери. — Докладът ти им даде много храна за размисъл.

Тя се обърна към Денам за подкрепа и той потвърди:

— Нужни са само десет минути след изчитането и веднага се разбира дали докладът е успех, или провал — каза той. — На твое място, Родни, бих бил много доволен от себе си.

Тази похвала като че напълно успокои Родни и той се зае да му припомня онези места в доклада, които наистина може да се нарекат „храна за размисъл“.

— Денам, ти съгласен ли си с това, което казах за образността у късния Шекспир? Боя се, че не бях достатъчно ясен.

Тук той се стегна и посредством няколко резки движения като жабешки подскоци успя да се приближи до Денам.

Отговорът на Денам беше кратък в резултат на това, че в ума му се въртеше друго изречение, предназначено за друг. Искаше да каже на Катарин: „Нали не си забравила да смениш стъклото на онази картина, преди леля ти да дойде на вечеря?“, но освен че трябваше да отговори на Родни, не беше сигурен дали подобна забележка, която издаваше близост помежду им, няма да прозвучи нахално пред Катарин. Тя се беше заслушала в разговора на съседна групичка, докато Родни продължаваше да говори за елизабетинските драматурзи.

Беше странен човек, защото на пръв поглед, особено ако се случеше да говори разпалено, изглеждаше някак нелепо; но още в следващия миг, вече поуспокоен, лицето му, с голям нос, хлътнали страни и устни, които издаваха прекалена чувствителност, странно напомняше римски бюст с лавров венец на главата, изрязан в кръг от полупрозрачен розов камък. У него имаше достойнство и характер. По професия правителствен чиновник, той се бе оказал една от онези изтерзани души, за които литературата е едновременно извор на божествена радост и непоносимо бreme. Те не намират покой в любовта си към нея, защото сами се опитват да творят, но на повечето им липсва истинска дарба за литературно писане. Обикновено не харесват нищо от това, което съчиняват. Още повече че силата на емоциите им е такава, че рядко намират желаната благосклонност у другите, и тъй като чувствителността на ерудираните им възприятия е изострена, те непрекъснато страдат от пренебрежение към себе си и към онова, което боготворят. Но Родни не пропускаше случай да постави на изпитание отзивчивостта на всеки, проявил разбиране, а похвалата на Денам събуди у него именно докачливата му суета.

— Спомняш ли си абзаца точно преди смъртта на Херцогинята^[1]? — продължи той, приближавайки се още по-близо до Денам, след което прегъна лакът и коляно под невероятен ъгъл.

Тук Катарин, която поради тези маневри се почувства изключена от всякакво общуване с външния свят, стана и се премести върху перваза на прозореца, където към нея се присъедини и Мери Дачет. Така двете млади жени виждаха цялата сбирка в краката си като на длан. Денам ги сподире с поглед, явно готов да скубе коси от яд, но това само потвърди представата му за живот, в който всички желания биват възпрепятствани, затова се съсредоточи върху литературата и философски се настрои да извлече полза, доколкото може, от ситуацията.

Катарин беше приятно развълнувана. Пред себе си имаше не една възможност. Познаваше, макар и слабо, няколко души и в един момент нищо чудно някой от тях да се надигне от пода, да дойде и да я заговори; от друга страна, самата тя можеше да си избере някого за целта или пък да се намеси в беседата на Родни, към която надаваше ухо от време на време. Усещаше тялото на седналата до нея Мери, но в същото време фактът, че и двете са жени, като че ли не я задължаваше да я запrikaзва. Мери обаче долавяше, както беше споменала, че Катарин наистина е „личност“, и изгаряше от желание да я заговори, което и направи след миг:

— Приличат на стадо овце, нали? — подхвърли, имайки предвид шума, който идваше от пръснатите под нея хора.

Катарин я погледна и се усмихна.

— Чудя се за какво всъщност е целият този шум? — каза.

— Предполагам, за елизабетинците.

— Не, според мен няма нищо общо с елизабетинците. Ето! Чувате ли, обсъждат проектозакона за осигуровките?

— Чудя се, защо мъжете винаги говорят за политика? — размисли се Мери на глас. — Предполагам, че ако и ние имахме право да гласуваме, щяхме да правим същото.

— Сигурно. А вие се занимавате точно с това — да ни го издействате, нали?

— Така е — отвърна ѝ Мери с непоколебим тон. — От десет до шест всеки ден това ми е работата.

Катарин погледна към Ралф Денам, който, застанал до Родни, едва си пробиваше път сред метафизиката на метафорите, и се сети за разговора им в неделя следобед. Някак смътно го свърза с Мери.

— Предполагам, вие сте от хората, които смятат, че ние всички трябва да имаме професии — подхвърли тя някак отнесено, сякаш опипваше пътя си сред фантомите на непознат свят.

— О, божичко, не — мигом ѝ отвърна Мери.

— Аз пък мисля, че трябва — продължи Катарин със сподавена въздишка. — Тогава винаги можеш да кажеш, че нещо си направила, докато сега, сред тълпа като тази, аз просто се натъждавам.

— Тълпа като тази ли? Защо тълпа? — попита Мери и двете бръчки между очите ѝ се врязаха по-надълбоко, после се понадигна върху перваза, за да се премести по-близо до Катарин.

— Не виждате ли колко различни интереси имат тия хора? А аз искам да ги стъпча... искам да кажа — и тя се поправи, — че искам да се докажа пред тях, а това е трудно, когато нямаш професия.

Мери се усмихна, каза си, че да тъпче хора, не би трябвало да представлява трудност за Катарин Хилбъри. Познаваха се толкова слабо, че в опита за сближаване, който Катарин като че ли бе предприела, говорейки за себе си, прозираше нещо тържествено; двете се умълчаха, сякаш да решат дали е редно да продължат, или не. И двете опипваха почвата.

— О, да тъпча проснатите им тела! — разсмя се Катарин след миг, сякаш нишката на мисълта ѝ я беше довела до това заключение.

— Не е речено, че тъпчеш хората само защото ръководиш някаква служба — отбеляза Мери.

— Не, вероятно не — съгласи се Катарин.

Разговорът секна и Мери се вторачи в Катарин, която оглеждаше стоята мрачно, със стиснати устни, очевидно желанието ѝ да говори за себе си и да се сприятелява я беше напуснало. Мери се учуди на способността ѝ да се умълчава отведнъж и да потъва в собствените си мисли. Този навик говореше за самота и за ум, погълнат от себе си. Катарин продължи да мълчи, а Мери се почувства неловко.

— Да, като овце са — повтори малко глупашки.

— И в същото време са много умни... нали? — добави Катарин.
— Предполагам, че до един са чели Уебстър.

— Едва ли смятате, че това е признак на интелект. Аз съм чела Уебстър и Бен Джонсън, но изобщо не се имам за умна... във всеки случай.

— Аз пък мисля, че сте умна — отбеляза Катарин.

— Защо? Защото ръководя една служба, затова ли?

— Помислих си го, но имам предвид и това, че живеете тук сама в тази квартира, събирате се с хора.

Мери се замисли за миг.

— Това означава най-вече да си имаш неприятности със семейството, поне според мен. А такива наистина имам. Отказах да остана да живея у дома и уведомих баща си. Това не му хареса... Но имам и сестра, вие нямате, нали?

— Не, нямам никакви сестри.

— Но пишете биография на дядо си, нали? — продължи Мери.

За миг на Катарин ѝ мина през ума подобна мисъл, от която ѝ се искаше да избяга.

— Да, помагам на майка ми — отговори, но по такъв начин, че Мери се сконфузи и отново се намести на мястото, което бе заела в началото на разговора. Струваше ѝ се, че Катарин притежава странната способност да се приближава и отдалечава, а това говореше за емоции, които се сменят по-бързо от обикновено и непрекъснато я държат в състояние на бдително любопитство. В желанието си да я квалифицира Мери ѝ лепна удобното определение „егоистка“. „Тя е егоистка“ — помисли си, след което си каза, че трябва да запомни думата и да я използва един ден пред Ралф, защото такъв ден, в който да обсъждат Катарин Хилбъри, непременно щеше да дойде.

— Божичко, представям си какъв хаос ще бъде тук утре сутринта! — възкликна Катарин. — Надявам се, госпожице Дачет, че не спите в тази стая.

Мери се изсмя.

— Защо се смеете? — попита Катарин.

— Няма да ви кажа.

— Тогава нека отгатна. Смеете се, защото забелязахте, че смених темата на разговора, нали?

— Не.

— Защото мислите... — И млъкна.

— Ако искате да знаете, засмях се на начина, по който казахте „госпожице Дачет“.

— Тогава само Мери. Мери, Мери, Мери.

При тези думи Катарин дръпна завесата, вероятно за да скрие руменината, която я обля в миг заради удоволствието от това, че чувства осезаема близост с друг човек.

— Просто Мери Дачет — повтори й Мери. — Боя се, че името не е чак толкова внушително, колкото Катарин Хилбъри.

Двете погледнаха през прозореца, първо нагоре към студената сребриста луна, неподвижна сред забързалите се малки сивосинкави облачета, после надолу към покривите на Лондон с щръкналите комини и накрая още по-надолу към празните, окъпани в лунна светлина тротоари, в които спойките между отделните плочки изпъкваха ясно като маркировка. Мери забеляза как Катарин пак вдигна умислен поглед към луната, сякаш сравняваше тази луна с друга — от спомена й за други нощи. Някой в стаята зад тях се пошегува на тема „звездобройци“, което развали удоволствието им и те отново се обърнаха с лице към стаята.

Ралф отдавна дебнеше тази възможност и веднага издекламира изречението си.

— Чудя се, госпожице Хилбъри, дали не забравихте, че трябва да сложите ново стъкло на онзи портрет? — Гласът го издаде, че въпросът му е предварително намислен.

„О, идиот такъв!“ — едва не извика на глас Мери с усещането, че Ралф е изтърсил нещо много глупаво. Както например след три урока по латинска граматика някой с основание може да поправи колегата си, неусвоил аблатива на mensa.

— Портрет ли... какъв портрет? — попита Катарин. — О, вкъщи, имате предвид... онзи разговор в неделя следобед. Това не беше ли в деня, когато ни гостуваше господин Фортескю? Да, мисля, че не забравих.

Тримата се умълчаха за миг, после Мери се отдалечи, за да провери дали всичко е наред с голямата кана кафе, тъй като въпреки образованието си вътрешно тя трепереше най-вече на порцелановия си сервиз.

Ралф не успя да измисли друго изречение, но ако човек можеше да свали маската на лицето му, отдолу щеше да види как копнее да

постигне една-единствена цел — да подчини госпожица Хилбъри на волята си. Искаше му се тя да остане, докато той прецени с помощта на някаква никому неизвестна измервателна единица, че е успял да прикове интереса ѝ. Много често тези състояния на духа се предават без думи от човек на човек и на Катарин ѝ стана ясно, че умът на този млад мъж е обсебен от мисълта за нея. Мигом си спомни своите първи впечатления от него и се видя как му показва семейните реликви. Върна се и към онова настроение, в което той се беше разделил с нея през въпросния неделен следобед. Помисли си, че той я съди твърде строго. Естествено, каза си, щом случаят е такъв, значи, той трябва да носи отговорност за разговора. Все пак се подчини дотолкова, че остана на мястото си с очи, приковани в отсрещната стена, и здраво стиснати устни, въпреки че върху тях пробягваше едва доловимо желание да се разсмеят.

— Предполагам, че знаете имената на звездите? — подхвърли Денам и от тона, с който го каза, човек можеше да си помисли, че този факт му е неприятен.

Катарин успя, макар и не без усилие, да му отговори с равен глас:

— Знам къде се намира Полярната звезда, в случай че се изгубя.

— Предполагам, че това не ви се случва често.

— Така е. Нищо интересно не ми се случва — съгласи се тя.

— Мисля, че обичате да подхвърляте неприятни неща, госпожице Хилбъри — избухна отново, стигайки по-далеч, отколкото възнамеряваше. — Предполагам, че това е една от характерните черти на вашата класа. Никога не говорите сериозно с по-низшите от вас.

Дали поради това, че се намираха на неутрален терен, или поради старото неугледно сиво сако, с което Денам беше облечен, в държанието му имаше нещо небрежно, което не личеше при официални срещи, и Катарин изведнъж реши, че той наистина няма нищо общо с обществото, в което живее тя.

— В какъв смисъл вие сте по-низш от мен? — попита, като го гледеше мрачно, сякаш наистина не проумяваше смисъла на думите му.

Този поглед му достави голямо удоволствие. За пръв път се почувства напълно равен с жена, у която искаше да остави добро впечатление, въпреки че не би могъл да обясни поради каква причина държи на нейното мнение. Може би в края на краищата му се искаше

просто да вземе нещо от нея, което да занимава ума му, когато се прибере. Но не му било писано да се възползва от това преимущество.

— Не разбирам какво искате да кажете — повтори Катарин, но не довърши изречението си, защото се наложи да отговори на друг човек, който я попита дали би купила от него билет за опера с намаление.

Но истината е, че настроението на сбирката не търпеше разговори на четири очи; атмосферата беше станала несериозна, витаеше някакъв разгул и хора, които почти не се познаваха, започнаха свойски да си говорят на „ти“, достигайки такава развеселена толерантност и всеобща приветливост, които хората в Англия си позволяват само след като са били заедно поне три часа; първият полъх на студа от улицата обаче отново ги смрази и върна в предишната им затвореност. Наметала покриха рамене, шапките бяха бързо нахлупени; на Денам му се сви сърцето, като видя, че Катарин се готви да излезе с абсурдния Родни. При подобни сбирки не съществуваше формалността хората непременно да си казват „довиждане“, нито дори да кимват на онзи, с когото са разговаряли, но въпреки това Денам се жегна от категоричния начин, по който Катарин се беше разделила с него, без дори да довърши изречението си. Тръгна си с Родни.

[1] Тук Родни очевидно говори за трагедията на Джон Уебстър „Херцогинята на Малфи“ (1614). — Б.пр. ↑

ПЕТА ГЛАВА

Денам изобщо не възнамеряваше да последва Катарин, но като видя, че си тръгва, грабна шапката си и се забърза надолу по стълбите по-енергично, отколкото ако я нямаше отпред. Настигна един свой приятел на име Хари Сандс, който вървеше в същата посока, и двамата се озоваха на няколко крачки зад Катарин и Родни.

Нощта беше много тиха, а в такива нощи, когато трафикът изтънява, човек непременно забелязва луната, сякаш завесите на небето са се разтворили и то се е оголило, както става в природата. Въздухът беше мек и прохладен, затова и тези, които допреди миг бяха разговаряли на затворено, решиха да повървят малко, преди да спрат омнибус или да се озоват отново сред светлините на метрото. Сандс, който беше адвокат, но се увличаше по философията, извади лулата си, запали я, изпусна едно „хм“ и едно „ха“, после млъкна. Двойката пред тях поддържаше дистанцията и по всичко личеше, поне доколкото Денам можеше да прецени по начина, по който двамата се обръщаха един към друг, че не спират да разговарят. Направи му впечатление, че когато някой идващ насреща им минуващ ги принуждаваше да се разделят, за да му направят път, те бързо след това се събираха отново. Не че възнамеряваше да ги следи, но Денам нито за миг не изпусна от поглед жълтия шал, който покриваше главата на Катарин, нито лекото пардесю, с което Родни изглеждаше много елегантен на фона на останалите. Предположи, че на Странд ще се сбогуват, но вместо това те минаха на отсрещния тротоар и поеха по тесен пасаж, който извеждаше към старите малки улички край реката. Докато вървяха по пълните с народ булеварди, изглеждаше, сякаш Родни просто изпраща Катарин, но сега, когато тълпите оредяха и крачките на двамата отекваха в тишината, на Денам му се стори, че в разговора им е настъпила промяна. Светлините и сенките, които сякаш ги удължаваха, ги правеха да изглеждат загадъчни и значими, така че Денам спря да се дразни от Катарин и като че ли по-скоро изпадна в някакво мечтателно и мълчаливо помирение със света. Да, тя му помагаше да мечтае... ала

Сандс изведнъж се разприказва. Беше самотник и всичките му приятели бяха момчета от колежа, затова и винаги се обръщаше към тях, сякаш са все още старите му състуденти, подхванали спор в апартамента му, въпреки че в някои случаи много месеци, дори години бяха изминали между тогавашното му изречение и неговото продължение сега. Методът му беше необичаен, но спокоен, тъй като напълно пренебрегваше всякакви промени и обстоятелства в човешкия живот и умееше да прехвърля мост над дълбоки бездни само с една-две простички думи.

В този случай се обади, щом се спряха в края на Странд.

— Чувам, че Бенет се е отказал от своята теория за истината.

Денам му отговори нещо утвърдително, а Сандс взе да му обяснява как се е стигнало до това решение и какви промени се налагат във философията, която двамата изповядват. Междувременно Катарин и Родни бяха избързали още по-напред и с една част от ума си Денам продължаваше да ги следи, ако това е точната дума за инстинктивното му действие, докато с останалата се мъчеше да разбере за какво му говори Сандс.

Докато разговаряха, пресичайки малките улички, Сандс му посочи с върха на бастуна си един от камъните, образуващи древна арка, почука го замислено два-три пъти, за да подчертае нещо крайно неясно за сложната природа на фактите и способността ни да ги разбираме. По време на нужната за целта пауза Катарин и Родни завиха зад ъгъла и се скриха от погледите им. За миг Денам спря машинално наред изречението си, после продължи, но с усещането, че е изгубил нещо.

Без да съзнават, че ги наблюдават, Катарин и Родни излязоха на Ембанкмънт^[1]. Когато прекосиха улицата, Родни шляпна с длан каменния парапет покрай реката и извика:

— Катарин, обещавам ти, повече и една дума няма да пророня, но спри за миг и погледни лунното отражение във водата.

Катарин се спря, погледна нагоре-надолу по реката и подуши въздуха.

— Сигурна съм, че долавям мирис на море, май вятърът духа оттам — каза тя.

Умълчаха се, докато реката препускаше напред, разделяше сребристите и червеникави светлинки върху повърхността си и отново

ги събираше. Нагоре по течението, някъде в далечината параход наду сирената си глухо, с неопикуема тъга, сякаш гласът му идваше от сърцевината на самотни, обвити в мъгла плавания.

— О! — извика Родни и пак шляпна парапета с длан. — Защо човек да не може да каже колко красиво е всичко това? Защо, Катарин, защо съм осъден вечно да чувствам онова, което не мога да изразя? И да няма никакъв смисъл да давам от онова, което мога да дам. Обещавам ти, Катарин — добави бързо, — няма повече да ти говоря така. Но в присъствието на тази красота — погледни ореола около луната! — човек чувства... човек чувства... Може би, ако се омъжиш за мен... Аз съм почти поет, нали виждаш, и не мога да се преструвам, че не чувствам онова, което чувствам. Ако умеех да пиша... о, тогава всичко щеше да е различно. Тогава, Катарин, нямаше да държа да се омъжиш за мен.

Изговори тези несвързани изречения доста припряно, като местеше поглед от луната към реката.

— Но ако става дума за мен, предполагам, че ще ми препоръчаш брак, нали? — каза Катарин с вперени в луната очи.

— Да, със сигурност. И не само на теб, а и на всички жени. И защо не, без него вие сте нищо; вие сте полуживи и способностите ви остават наполовина неизползвани; сигурно и сама го чувстваш. Ето защо...

Тук той се спря и двамата продължиха бавно по Ембанкмънт, а луната грееше точно пред тях.

— Как тихо тя се качва в небесата, така изпита, с толкоз бледен лик^[2] — изрецитира Родни.

— Тази вечер чух достатъчно неприятни неща за себе си — обади се Катарин, без да се обръща специално към него. — Господин Денам май смята за свой дълг да ме поучава, въпреки че аз почти не го познавам. Между другото, Уилям, ти го познаваш, кажи ми що за човек е.

Уилям си пое дълбоко дъх.

— О, за това ни бива, можем да поучаваме до посиняване...

— Добре... но що за човек е той?

— Освен това посвещаваме сонети на твоите очи, на теб, практично, жестоко създание. Денам ли? — добави, защото Катарин си замълча. — Бих казал, добър човек. Естествено, интересува се от

каквото трябва. Така предполагам. Но въпреки това ти не трябва да се омъжваш за него. Смъмрил те е, така ли? Какво ти каза?

— Ето какво се случи: господин Денам беше поканен у нас на чай. Аз направих всичко възможно да го предразположа, а той само седеше и ме гледаше навъсено. После му показах нашите ръкописи, при което той направо побесня и ми каза, че нямам право да се наричам жена от средната класа. Разделихме се сърдити, след което пак го виждам — тази вечер, — той идва право при мен и ми вика: „Върви по дяволите!“. Ето такова поведение майка ми не понася. Искам да знам какво означава то.

Тя млъкна, забави ход и се загледа в светлините на влака, който спокойно прекосяваше моста Хънгърфорд.

— Означава, че те смята за студена и неотзивчива.

Искрено развеселена, Катарин се изсмя с кръшни, накъсани нотки в гласа си.

— Време е да скоча в първото такси и да се скрия вкъщи — извика тя.

— Майка ти ще се сърди ли, че те виждат с мен? Никой не може да ни разпознае, нали така? — попита Родни с известна загриженост.

Катарин го изгледа, усети, че загрижеността му е истинска, изсмя се отново, този път с иронична нотка в гласа си.

— Може да ти е смешно, Катарин, но ако някой от твоите приятели ни види заедно по това време на нощта, ще тръгнат приказки, което няма да ми е никак приятно. На теб защо ти е толкова смешно?

— Не знам. Защото си мисля, че си странна смесица. Наполовина поет, наполовина стара мома.

— Знам, че в твоите очи винаги съм изглеждал страшно нелепо. Но нищо не мога да направя, след като съм наследил традиции, които се опитвам да спазвам.

— Глупости, Уилям! Може да произлизах от най-стария род в Девъншър, но това не е причина да се притесняваш, че може да те видят с мен по Ембанкмънт.

— Катарин, аз съм десет години по-възрастен от теб и познавам света по-добре.

— Добре, тогава ме остави и се връщай вкъщи.

Родни погледна назад през рамо и усети, че недалеч от тях едно такси ги следва и очевидно очаква да го повикат. Катарин също го видя и бързо се намеси:

— Не ми викай такси, Уилям. Ще повървя пеш.

— Глупости, Катарин, да не съм чул! Почти дванайсет е, пък и доста повървахме вече.

Катарин се изсмя и ускори крачка, така че и Родни, и таксито трябваше да се забързат, за да я настигнат.

— Слушай, Уилям — каза му тя, — ако някой ме види как препускам по Ембанкмънт, тогава със сигурност ще тръгнат приказки. По-добре ми кажи „лека нощ“, ако не искаш хората да шушукат.

В този миг Уилям махна императивно на таксито с една ръка, а с другата задържа Катарин до себе си.

— За бога, нека не се караме пред човека! — измърмори той и Катарин се закова до него.

— У теб има повече от старата мома, отколкото от поета — процеди през зъби тя.

Уилям затвори вратата с трясък, даде адреса на шофьора, обърна се и педантично свали шапка за сбогом към невидимата дама.

На два пъти погледна подозрително към таксито, сякаш очакваше, че тя ще го спре и ще слезе, но то я понесе бързо напред и скоро се скри от погледа му. Уилям изпадна в настроение за кратък монолог на негодуванието, тъй като Катарин беше успяла да го вбеси по няколко причини.

„От всички неразумни и егоистични създания, които познавам, тя е най-лошото! — възмути се на глас и продължи по Ембанкмънт. — Не дай боже пак да ми се случи да стана за смях пред нея. Господи, по-скоро бих се оженил за дъщерята на хазяйката си, отколкото за Катарин Хилбъри! Тогава и един миг спокойствие няма да имам... и никога няма да ме разбере... никога, никога, никога!“

Изговорени на глас с такава ярост, че и звездите в небето можеха да го чуят, тъй като иначе жива душа не се мяркаше наоколо, тези емоции му прозвучаха доволно неопровержими. После Родни се поуспокои и умълча, докато не усети, че някой приближава, и то човек, у когото нещо — походката или дрехите — му подсказваше, че трябва да е негов познат, и то още преди да може да го види. Беше Денам, който, след като се беше разделил със Сандс на стъпалата пред дома

му, сега крачеше към станцията на метрото на Чаринг Крос, като продължаваше да мисли за разговора си със Сандс. Беше забравил за гостуването в апартамента на Мери Дачет, беше забравил за Родни, за метафорите и за елизабетинската драма, дори можеше да се закълне, че и за Катарин Хилбъри не си спомняше нищо, въпреки че това беше малко вероятно. Умът му упорито катереше най-високите върхове на неговите Алпи, където имаше само звездна светлина и девствен сняг. Когато двамата се срещнаха под една улична лампа, той изгледа Родни разсеяно.

— Виж ти! — възкликна Родни.

Ако не беше потънал в мислите си, Денам сигурно щеше да го поздрави и да отmine. Но внезапно прекъснат, той се закова намясто и още преди да разбере какво става, се обърна и смирено прие поканата на Родни да се отбие у тях за едно питие. Денам не изпитваше никакво желание да пие с Родни, но някак по инерция го последва. Родни остана доволен от това смирение. Искаше му се да си поприказва с този мълчаливец, който очевидно притежаваше всички най-добри мъжки качества, които Катарин, за жалост, не намираше у него.

— Хубаво правиш, Денам — започна той без предисловия, — че не се занимаваш с млади жени. Ето какво съм научил аз: повярваш ли им, после непременно ще се разкайваш. Не че точно сега имам причина — побърза да уточни — да се оплаквам от тях. Но това е тема, която изниква периодично и безпричинно. Госпожица Дачет, смее да твърдя, е изключение. Харесваш ли госпожица Дачет?

Тези подмятания показваха съвсем ясно, че Родни е изнервен, което много бързо върна Денам в онова състояние на духа, в което се намираше преди час. Последно беше видял Родни да върви заедно с Катарин. Съжали за нетърпението, с което умът му се върна към този негов интерес и отново го затормози с предишните си тривиални тревоги. И пак падна в собствените си очи. Разумът му диктуваше да се раздели с Родни, който очевидно си търсеше душеприказчик, и то още преди да е изгубил нишката на възвишените си философски разсъждения, които го занимаваха. Вдигна очи и мислено си набеляза една улична лампа на около стотина ярда напред и реши, че щом стигне до нея, ще се раздели с Родни.

— Да, харесвам Мери, пък и надали има човек, който да не я харесва — подхвърли предпазливо, без да изпуска въпросния уличен

стълб от погледа си.

— О, Денам, ти си толкова различен от мен. Никога не се издаваш. Наблюдавах те тази вечер с Катарин Хилбъри. Докато аз инстинктивно се доверявам на всекиго, с когото разговарям. Затова, предполагам, и винаги оставам излъган.

Денам сякаш се замисли върху думите на Родни, но всъщност нито той, нито излиянията му го интересуваха, а само желанието да го накара отново да спомене нещо за Катарин, преди да стигнат уличната лампа.

— Сега кой те излъга? — попита. — Катарин Хилбъри ли?

Родни спря и отново взе да си тактува с ръка по гладкия камък на балюстрадата покрай Ембанкмънт, сякаш отмерваше ритъма на симфоничен откъс.

— Катарин Хилбъри — повтори той и се подсмихна странно. — Не, Денам, не храня никакви илюзии по отношение на тази млада жена. И мисля, че тази вечер ѝ помогнах да го разбере. Но не оставай с погрешно впечатление — продължи разпалено, обърна се и хвана Денам под ръка, сякаш да не му избяга; принуден по този начин, Денам отмина набелязания уличен стълб и въздъхна наум, но как би могъл да издърпа ръката си, след като Родни го беше притиснал така здраво към себе си? — Не бива да си мислиш, че съм огорчен от нея... съвсем не. Тя няма никаква вина, бедното момиче. Тя живее, и ти го виждаш, по един противен и егоцентричен начин — противен според мен — за жена, като си пълни главата с какво ли не, контролира всичко и въдворява собствените си представи за порядък у дома; в известен смисъл е разглезена, смята, че всички стоят по-долу от нея, и изобщо не си дава сметка, че обижда хората, тоест че се държи грубо с онези, които нямат нейните привилегии. Но в интерес на истината ще кажа, че не е никак глупава — добави той, сякаш като предупреждение към Денам да не си прави илюзии. — Има вкус. И разум. Когато разговаряш с нея, те изслушва с разбиране. Но тя е жена и това слага точка на въпроса — допълни той с още едно подсмивване и освободи ръката на Денам.

— И тази вечер ти ѝ каза всичко това? — попита Денам.

— Божичко! Не, разбира се. Не бих си и помислил да кажа истината за Катарин в лицето ѝ. Това изобщо няма да помогне. За да се разбираш с Катарин, трябва да я обожаваш.

„Сега, след като ми стана ясно, че тя му е отказала да се омъжи за него, време е да се прибирам“ — помисли си Денам. Въпреки това продължи да върви до Родни. Умълчаха се за известно време, само дето Родни си тананикаше мелодия от опера на Моцарт. Презрението и харесването са чувства, които много естествено се съчетават в ума на човека, пред когото някой съвсем непреднамерено е разкрил повече от себе си, отколкото е възнамерявал. Денам взе да се чуди що за човек е Родни, докато в същото време Родни се замисли за Денам.

— Кажу ми, и ти ли като мен чиракуваш? — попита го.

— Да, в адвокатска кантора.

— Понякога се чудя защо не вземем да зарежем всичко. Денам, защо не емигрираш? Би ти отивало.

— Имам семейство.

— Да знаеш как понякога ми се иска самият аз да замина. Но съм наясно, че не бих могъл да живея без това... — И с широк замах посочи центъра на Лондон, който в този момент приличаше на град, изрязан от сивосинкав картон и залепен на фона на небето, което пък тъмнееше в наситено синьо. — Има един-двама души, към които съм привързан, малко добра музика, известен брой картини и от време на време... ами, достатъчно неща, които да ме задържат тук. И да, не бих могъл да живея сред диваци! Обичаш ли книги? Музика? Картини? Интересуваш ли се например от първи издания? Вкъщи имам само едно-две ценни неща, които съм успял да купя евтино, защото все не мога да си позволя сумите, които ми искат.

Бяха стигнали малка алея с високи къщи от осемнайсети век, в една от които Родни държеше апартамент. Изкачиха се по много стръмна стълба, през чиито голи прозорци лунните лъчи осветяваха перилата с извити колони, купищата чинии по первазите и полупразни буркани с мляко. Апартаментът на Родни беше малък, но прозорецът на гостната му гледаше към покрит с плочи вътрешен двор с едно-единствено дърво, а отсреща се виждаха плоските тухлени фасади на къщи, които не биха изненадали д-р Джонсън^[3], ако например излезе от гроба си да се поразходи на лунна светлина. Родни запали лампата, дръпна завесите, предложи стол на Денам и като метна върху масата ръкописа на лекцията си за употребата на метафори в елизабетинската поезия, извика:

— О, божичко, каква загуба на време! Но край, свърши се и повече няма да мислим за това.

После се разшета доста чевръсто, запали огън в камината, извади стъклени чаши, уиски, кейк, както и чаши за кафе с чинийки. Облече овехтял ален халат, обу червени чехли и приближи Денам с чаша в едната ръка и лъскава книга в другата.

— Баскервилският Конгрив^[4] — каза Родни и я подаде на госта си. — Не съм в състояние да го чета в евтино издание.

Докато го наблюдаваше сред собствените му книги и ценни предмети, приятелски настроен и пламнал от желание да предразположи госта си, как снове ловко и грациозно като персийска котка, Денам смекчи критичното си отношение към него, дори се почувства повече като у дома си с Родни, отколкото с много други по-близки познати. Стаята на Родни беше стая на човек с вкус и много лични предпочитания, които ревностно пазеше от агресивните напъни на широката публика. Неговите ръкописи и книги се издигаха от масата и от пода в неравни планини, които той заобикаляше предпазливо, да не би халатът му да ги докосне и размести. Върху един стол имаше купчина снимки на статуи и картини, които той редуваше, излагайки ги на показ една по една за не повече от ден или два. Книгите по лавиците бяха строени като войници, а гръбчетата им блестяха в бронз като крилата на безброй бръмбари; но ако човек посегнеше да извади някоя, зад нея се виждаше по-прокъсан том, защото поради липса на място бяха подредени в две редици. Овално венецианско огледало висеше над откритата камина и в мрачната му дълбочина на петна се оглеждаше вазата с бледожълти и червени лалета, която заедно с писмата, лулите и цигарите стоеше върху рамката над камината. В единия ъгъл на стаята се виждаше малко пиано, а върху подставката му за ноти — отворената партитура на „Дон Жуан“.

— Е, Родни — обади се Денам, след като напълни лулата си и огледа стаята, — имаш си много хубаво и уютно местенце.

Родни се обърна към него и се усмихна със собственическа гордост, после стана отново сериозен.

— Поносимо е — измънка едва чуто.

— Според мен е добре, че сам си изкарваш прехраната.

— Ако искаш да кажеш, че нищо смислено не бих вършил, ако разполагах със свободно време, сигурно си прав. Но бих бил десет пъти по-щастлив, ако можех да прекарвам деня си както намеря за добре.

— Съмнявам се — отвърна му Денам.

Умълчаха се, а димът от лулата му се изви приятелски в синкав облак над главите им.

— Всеки ден мога да прекарвам по три часа в четене на Шекспир — подхвърли Родни. — Освен това нали има музика, картини, да не говорим за компанията на хора, които харесваш.

— Само след година ще се отегчиш до смърт.

— О, със сигурност бих се отегчил, ако бездействам. Но аз пиша пиеси.

— Така ли?

— Трябва да пиша — повтори той, — три четвърти от едната ми пиеса са вече готови и сега с нетърпение чакам ваканцията, за да я довърша. При това не е никак лоша... не, на места е направо добра.

Денам се запита мислено дали не трябва да му поиска тази пиеса, както без съмнение се очакваше от него. Изгледа крадешком Родни, който разбутваше въглените с ръжена и почти физически потреперваше — така реши Денам — от желание да поговорят за пиесата му, от незадоволена суета и нетърпение. Сякаш се бе оставил на благоволенieto на Денам и дори само заради това не можеше да не събуди симпатиите му.

— Е... ще ми дадеш ли пиесата си? — попита Денам и Родни на мига се успокои, но въпреки това нищичко не отговори, ръженът остана да стърчи в ръката му право нагоре, беше втренчил в него изпъкналите си очи, после отвори уста, но пак я затвори.

— Въобще интересуват ли те такива неща? — попита най-накрая, вече с по-различен тон от този, с който беше разговарял досега. И без да дочака отговор, продължи някак сприхаво: — Малко хора се интересуват от поезия. Сигурно тя те отегчава.

— Може би — отвърна му Денам.

— Добре, ще ти я дам — заяви Родни и остави ръжена настрана.

Когато отиде да вземе пиесата, Денам се пресегна към етажерката до него и взе първия том, който пръстите му докоснаха. Случи се малко, изящно издание на сър Томас Браун, което включваше

„Урнопогребение“, Hydriotaphia, Quincunx Confuted и „Градината на Кир“^[5]. Денам го отвори, попадна на абзац, който знаеше почти наизуст, и се зачете. Продължи още известно време.

Родни се върна, седна на мястото си, положи ръкописа в скута си, като току поглеждаше към Денам, после допря връхчетата на пръстите си и вдигна тънките си крака върху решетката пред камината, сякаш да се наслади на гледката. Най-накрая Денам затвори книгата, изправи се и застана с гръб към камината, като от време на време си изтананикваше нещо, вероятно свързано със сър Томас Браун. Сложи си шапката и щръкна над Родни, все още излегал се в креслото с крака върху решетката на камината.

— Ще се отбия пак — каза Денам, при което Родни протегна ръка и му връчи ръкописа си, без да каже нищо друго, освен:

— Както обичаш.

Денам взе ръкописа и си тръгна. След два дни с изненада откри малък пакет върху подноса за закуска и като го отвори, видя същото онова томче от сър Томас Браун, в което се беше зачел така вгълбено при Родни. От чист мързел не му благодари, но сегиз-тогиз се сецаше за Родни, без да го свързва с Катарин, и наистина възнамеряваше някоя вечер да го навести и да изпуши една лула с него. Родни много обичаше да подарява неща, от които приятелите му се възхищаваха искрено. Затова и библиотеката му непрекъснато се смеляваше.

[1] Един от най-красивите крайбрежни булеварди в Лондон, между мостовете Уестминстър и Блакфрайърс. — Б.пр. ↑

[2] Тук Родни цитира по памет, тоест не съвсем точно, началото на 31-ви сонет от цикъла „Астрофил и Стела“ (ок. 1582) на английския поет сър Филип Сидни (1554–1586). Преводът е на Евгения Панчева. — Б.пр. ↑

[3] По всяка вероятност тук духът на големия английски белетрист и критик д-р Самюъл Джонсън (1709–1784) е извикан, за да се подчертае атмосферата от осемнайсети век в апартамента на Родни. — Б.пр. ↑

[4] Става дума за много рядко издание с пиесите на драматурга Уилям Конгрив (1670–1729), публикувано през 1761 г. от „Баскервил Прес“. — Б.пр. ↑

[5] Сър Томас Браун (1605–1682) — известен лекар и писател, от когото Вирджиния Улф много се е възхищавала. Тук две от неговите творби са споменати, сякаш са четири, тъй като подзаглавието на „Урнопогребение“ е Hydriotaphia (1658), а Quincunx Confuted (1658) е другото заглавие на „Градината на Кир“. — Б.пр. ↑

ШЕСТА ГЛАВА

От всички часове в обикновен работен ден кои са най-приятните, кои очакваме с нетърпение, за кои си спомняме с най-голямо удоволствие? Ако един пример стига, за да си изградим теория, може да се каже, че минутите сутрин между девет и дващест и пет и девет и половина са най-любимите на Мери Дачет. Прекарваше ги в завидно състояние на ума; задоволството ѝ беше почти непомрачено. До апартамента ѝ високо във въздуха лъчите на утринното слънце стигаха дори през ноември, връхлитаха завесата, креслото, килима и там изписваха три светли, равни кръга в зелено, синьо и лилаво, върху които погледът ѝ спираше с удоволствие, което я сгръваше с физически осезаема топлина.

Почти нямаше сутрин, в която Мери да не вдигне очи, докато завързва обувките си, и проследявайки жълтата ивица от завесата до масата за закуска, да не въздъхне с благодарност, че животът я дарява с такива моменти на чисто щастие. Не ограбваше никого с нищо, но да се наслаждаваш толкова много на простички неща, например да закусваш сама в стая, грейнала в красиви багри, блеснала в чистота от первазите на дюшемето до ъглите на тавана, изглежда, толкова ѝ прилягаше и харесваше, че отначало все търсеше да се извини на някого или да открие някаква нередност в това положение на нещата. От шест месеца живееше в Лондон и нередност не намираще, но това, както неизменно заключаваше, след като обувките ѝ бяха вече завързани, се дължеше единствено и изцяло на факта, че имаше работа. Всеки ден, преди да напусне апартамента си, застанала на прага с куриерската си чанта в ръка, хвърляше поглед назад в стаята, за да се увери, че всичко е изрядно, и заедно с това си казваше колко е доволна, че излиза, защото не би издържала, ако трябваше да стои по цял ден в него и да се радва на свободното си време.

Отвън на улицата обичаше да се възприема като част от чиновниците, които в този час крачат забързано един след друг по широките тротоари на града с леко приведени глави, сякаш

съсредоточени в усилието да не изпуснат човека пред себе си; тогава Мери си представяше права заешка пътечка, запазена само за нея и отъпкана от непоколебимите стъпки по плочника. Обичаше да си мисли, че по нищо не се различава от останалите, и когато се случеше някой ден дъждът да я подкара към метрото или омнибуса, тя даваше и вземаше своя дял от тълпата и влагата и заедно с останалите чиновници, машинописки и търговци участваше във важното дело да се навие часовникът на света за през следващите двайсет и четири часа.

Потънала в подобни мисли, през въпросната сутрин тя пресече Линкълнс Ин Фийлдс, тръгна по Кингзуей и после по Саутхамптън Роу, за да стигне до офиса си на Ръсъл Скуеър. От време на време спираше да разгледа витрината на някоя книжарница или цветарница, където в този ранен час все още подреждаха стоката и през стъклото се виждаха пролуки с празни неукрасени места. Мери съчувстваше на всички продавачи и се молеше да успеят да привлекат обедните тълпи към щандовете си, защото в този утринен час тя беше изцяло на страната на продавачите и банковите чиновници, а всички, които спят до късно и разполагат с много пари, смяташе за свои естествени врагове и противници. Когато прекоси улицата при Холбърн обаче, всичките ѝ мисли, и това беше съвсем в реда на нещата, се насочиха към работата ѝ и тя забрави, ако трябва да сме честни, че е само един сътрудник без заплата и едва ли можеше да се каже, че участва в навиването на часовника за ежедневните световни задачи, тъй като светът, поне до този момент, не показваше почти никакво желание да се възползва от благата, които му предлагаше дружеството на Мери, занимаващо се с това жените да получат избирателни права.

По целия път до Саутхамптън Роу не спря да мисли за канцеларска хартия и другата — за писма, и как може да се икономиса от нея (без, разбира се, госпожа Сийл да се обиди), тъй като беше убедена, че в началото големите организатори винаги изпипват дребните подробности, за да могат да прокарат победоносните си реформи, стъпили върху абсолютно непоклатима основа; а без дори и за миг да си дава сметка за това, Мери Дачет беше решена да стане голям организатор, тъй че и дружеството ѝ бе обречено на най-радикални преобразувания. Вярно, че напоследък на няколко пъти се сепваше като насън, преди да завие към Ръсъл Скуеър, и най-строго се

осъждаше за това, че вече върви в отъпкания коловоз, че мисли шаблонно за едни и същи неща всяка сутрин по едно и също време, така че по някаква странна логика кафеникавите тухли от фасадите на Ръсъл Скуеър се свързваха в ума ѝ с нуждата от икономии и същевременно ѝ подсказваха, че трябва да влезе във форма, да е подготвена за срещата с господин Клактън или госпожа Сийл, или който и да е друг, пристигнал в офиса преди нея. Тъй като не беше религиозна, проявяваше повече усърдие в живота си, като от време на време се вглеждаше в положението си много сериозно, и нищо не можеше да я вбеси повече от онези лоши навици, които незабелязано подкопават безценната същност на идеите. В края на краищата какъв е смисълът да си жена, ако не можеш да се поддържаш в добра форма, ако не обогатяваш живота си с всевъзможни нови идеи и експерименти? Затова, завивайки зад ъгъла, тя винаги се стягаше и често стигаше до прага на собствената си стая, небрежно подсвирквайки си откъс от някоя съмърсетшърска балада.

Офисът на суфражетките^[1] се намираше на последния етаж в една от големите къщи на Ръсъл Скуеър, в която навремето бе живяло семейството на едър градски търговец, а сега се даваше под наем на парче и много сдружения бяха окачили на вратите си от матово стъкло всевъзможни инициали, а зад всяка от тях по цял ден се чуваше тракането на пишещата машина. Старата къща с огромното си каменно стълбище кънтеше глухо от десет до шест под акомпанимента на машинописките и разносвачите. Гръмналите пишещи машини, разпространяващи какви ли не възгледи — за защита на туземците, за стойността на житото, — ускориха крачките на Мери и както винаги, в каквото и час да пристигнеше, тя вземаше на бегом последния ред стъпала, които водеха към нейната площадка, за да изпревари останалите и първа да седне пред пишещата си машина.

Зае се с писмата и много скоро всички останали разсъждения бяха забравени, а две бръчки се вдълбаха между веждите ѝ, докато съдържанието на писмата, мебелите в офиса и шумът от работещите в съседната стая постепенно я завладяха. В единайсет работната атмосфера насочваше всички умове в една посока и всяка мисъл от друг порядък би могла да оцелее най-много за миг-два. Задачата, която я чакаше, бе да организира серия от забави, приходите от които трябваше да подпомогнат сдружение, загиващо поради липса на

средства. Това беше първият ѝ опит за организация в голям мащаб и тя възнамеряваше да постигне нещо забележително. На тежката си машина щеше да напише покани към една, втора или трета поинтересна обществена личност и в продължение на седмица да ги използва така, че да привлече вниманието на министри от кабинета, и веднъж привлечено, да представи на въпросното внимание старите доводи с нова, неподражаема оригиналност. Такава, общо взето, беше схемата и докато я обмисляше, цялата пламваше от вълнение и размишления, като непрекъснато си повтаряше да не пропусне някой от онези детайли, които можеха да попречат на успеха ѝ.

Тогава вратата се отваряше и господин Клактън нахълтваше да потърси някаква брошура, заровена под планина от всевъзможни хартии. Беше слаб мъж с пясъчножълта коса, на около трийсет и пет, говореше на кокни и излъчваше някаква пестеливост, сякаш природата не беше проявила щедрост към него в нито едно отношение, което на свой ред, естествено, му пречеше и той да проявява такава към другите хора. Щом си откриеше брошурата, обикновено подмяташе нещо уж шеговито за порядъка в офиса, пишещата машина млъкваше отведнъж и тогава госпожа Сийл влигаше в стаята с писмо в ръка, за което държеше да получи обяснение. Това прекъсване биваше по-сериозно от първото, защото тя никога не знаеше какво точно иска, разпореждаше се за половин дузина неща едновременно, нито едно от които не беше ясно формулирано. Облечена в тъмновиолетово памучно кадифе, с късо подстригана прошарена коса и лице, неизменно пламнало от филантропичен ентузиазъм, тя изглеждаше вечно забързана и изнервена. Носеше два кръста, чиито тежки златни верижки често се заплитаха върху гърдите ѝ и според Мери олицетворяваха нейната умствена обърканост. Единствено огромният ѝ ентузиазъм и обожанието, което хранеше към госпожица Маркам — един от пионерите в обществото им, я задържаха на това място, за което ѝ липсваше нужната квалификация.

Така се точеше сутринта, купчината писма растеше, докато на Мери вече ѝ се струваше, че е станала главният ганглий във фина плетеница от нервни окончания, покриваща цяла Англия, и че много скоро, един ден, когато докосне сърцевината на системата, тя ще започне да тръпне и тупти ведно с нея и да изстрелва великолепните огнени искри на революционните си фойерверки, защото само такава

метафора можеше да изрази онова, което мислеше за работата си, когато мозъкът ѝ прегрееше от тричасово напъгане.

Малко преди един господин Клактън и госпожа Сийл преустановяваха работа и изтърканата им шега за обяда, която се пускаше редовно в този час, прозвуча отново без нито една промяна в подбора на думите. Господин Клактън беше редовен клиент на вегетариански ресторант; госпожа Сийл си носеше сандвичи, които ядеше под платана на Ръсъл Скуеър, докато Мери обикновено се отбиваше наблизко в едно евтино заведение с тапицерия от червен плюш, където, за голямо огорчение на вегетарианеца, човек можеше да си купи пържола, дебела два инча, или пък печено пилешко, плувнало в сос и сервирано в калаена купа.

— Голите клони на фона на небето действат толкова добре — заяви госпожа Сийл, загледана навън към площада.

— Но, Сали, човек не може да се нахрани с дървета — подметна Мери.

— Трябва да ти призная, госпожице Дачет, че недоумявам как се справяш — обади се господин Клактън. — Но знам, че ако аз се натъпча с толкова тежко ядене по средата на деня, след това ще трябва да спя цял следобед.

— Какви са последните новини в литературата? — попита го Мери добродушно и посочи книгата с жълти корици, която господин Клактън стискаше под мишница, защото в обедната си почивка той винаги четеше някой нов френски автор или отскачаше до някоя картинна галерия, разнообразявайки социалната си работа с любов към културата, с което тайно се гордееше, както Мери успя да установи след време.

Разделиха се и Мери тръгна да излиза, като се зачуди дали двамата са се досетили, че всъщност копнее да се махне от тях, но реши, че още не са стигнали това ниво на чувствителност. Купи си вечерния вестник и го изчете, хранейки се, като току надзърташе над горния му край към странните хора, които си поръчваха кексчета или си споделяха тайни. Но ето че се появи една млада жена, която Мери познаваше, и веднага ѝ подвикна: „Елинор, ела да седнеш до мен“. Двете заедно довършиха обяда си, после се поделиха на тротоара пред едно кръстовище с приятното усещане, че всяка отново се отправя към работното си място в големия вечен кръговрат на живота.

Но вместо да поеме право към офиса си, днес Мери влезе в Британския музей, продължи по коридора с каменни фигури, докато намери място за сядане точно под погледите на мраморните статуи на лорд Елджин^[2]. Загледа се в тях и както обикновено, се понесе на вълната на екстаза и емоцията, при което животът ѝ отведнъж стана тържествен и красив — впечатление, което вероятно се дължеше толкова на самотата, студа и тишината в галерията, колкото и на действителното изящество на статуите. Но можеше да се предположи, че възторгът ѝ не беше изцяло естетически, тъй като, след като остана заглеждана в Одисей цяла минута или две, започна да си мисли за Ралф Денам. Така успокоена се чувстваше сред тези безмълвни фигури, че едва не се поддаде на импулса да изрече на глас: „Влюбена съм в теб“. Присъствието на тази невероятна, устояла на времето красота я накара почти панически да осъзнае копнежа си и в същото време да изпита гордост от това чувство, което по нищо не можеше да се мери с онова, което я вълнуваше в работата ѝ.

Потисна желанието си да каже нещо на глас, стана, продължи да се лута вече доста безцелно сред останалите статуи, докато се озова в друга галерия, в която бяха изложени обелиски с издълбани върху тях йероглифи, както и крилати асирийски бикове. Тогава емоциите ѝ свърнаха в друга посока. Представи си как пътува заедно с Ралф в земя, където тези чудовища лежат в пясъка с вирнати глави. „Защото — каза си мислено, докато изчиташе информацията, поставена под стъкло, — най-чудесното нещо у теб е, че си готов на всичко и изобщо не си скучен и банален като повечето умни мъже.“

Представи си как язди камила в пустинята, докато Ралф командва цяло племе туземци.

„Това го умееш — продължи да си мисли, приближавайки следващата статуя, — винаги успяваш да накараш хората да правят това, което ти искаш.“

Сияние обви духа ѝ, очите ѝ грейнаха. Въпреки това, преди да напусне музея, тя все още не беше готова да си каже, дори насаме и наум: „Влюбена съм в теб“; това изречение може би никога нямаше да бъде изречено. Всъщност я беше яд на самата нея, че изобщо си беше позволила целия този необмислен пробив в сдържаността, който — и тя го знаеше — можеше да отслаби съпротивителните ѝ сили, ако отново му даде шанс. И докато крачеше по улицата, у нея отново

надделяха всичките ѝ обичайни възражения срещу това да си влюбен, независимо в кого. Изобщо не желаше да се омъжва. Струваше ѝ се, че има нещо незряло в това да смесваш любовта с чистото откровено приятелство, каквото беше нейното с Ралф и което вече две години почиваше на взаимните им интереси по общи теми, като например жилищния проблем при бедните или стойността на поземлените данъци и налози.

Но следобедното настроение се различаваше коренно от сутрешното. Мери ту се заглеждаше в полета на птица, ту рисуваше клоните на платана върху попивателна хартия. Влизаха хора, идваха при господин Клактън по работа, от стаята му долиташе приятната миризма на тютюнев дим. Госпожа Сийл се занимаваше с вестникарски изрезки и все ѝ се струваше, че те са „повече от прекрасни“ или че хич „не са за показване“. Лепеше ги върху листове, правеше цели книги от тях и ги изпращаше на приятели, като преди това теглеше отвесно една широка синя черта — процедура, която разделяше поравно и по неясен принцип дълбините на нейните упреци и висините на нейното одобрение.

Към четири часа същия този следобед Катарин Хилбъри вървеше по Кингзудей. Изведнъж ѝ се допи чай. Уличните лампи вече светеха и докато стоеше под една от тях, се помъчи да се сети къде наблизо може да има чайна с открита камина, която да отговаря на настроението ѝ. А то беше такова, че било заради засиления трафик, или заради вечерното було на нереалност, изобщо не се нуждаеше от домашен уют. Може би един магазин би бил най-доброто място, за да задържи това странно усещане на приповдигнатост. В същото време обаче ѝ се искаше да си поприказва с някого. Сети се за Мери Дачет и честите ѝ покани, затова прекоси улицата, зави към Ръсъл Скуеър, огледа се наоколо, изчитайки номерата с усещането за приключение, макар че това тук едва ли можеше да се нарече така. Озова се в зле осветено фоайе, в което нямаше портиер, и отвори първата двукрила врата пред себе си. Но момчето вътре не беше чувало за госпожица Дачет. Тя към ДРФП^[3] ли е? Катарин поклати глава и се усмихна объркано. Един глас отвътре се провикна: „Не. Тя е към ООИП — на последния етаж“.

Катарин се изкачи, минавайки покрай безчет стъклени врати с инициали, обзета от нарастващо съмнение дали постъпва разумно. Най-горе се спря за миг да си поеме дъх и да изпълне снага. Чу

тракането на пишеща машина, както и равни делови гласове, които, помисли си тя, не са на никого от моите познати. Натисна звънеца и в същия миг вратата ѝ отвори самата Мери. Като видя Катарин, изражението на лицето ѝ изцяло се смени.

— Ти! — възкликна тя. — А ние си помислихме, че е печатарят. — Като продължаваше да държи вратата отворена, тя се провикна назад към стаята: — Не, господин Клактън, не е човек от Пенингтънс. Ще им звънна отново — три-три-осем-осем, централа. Виж ти, истинска изненада! Влизай! — И додаде: — Тъкмо навреме за чая.

В очите на Мери блесна облекчение. Скуката на следобеда беше разсеяна на мига и тя много се зарадва, че Катарин я сварва в момент на трескава заетост заради това, че печатарите им бяха забавили коректурите.

Голата крушка, която светеше над отрупаната с листове маса, замая Катарин за миг. След разходката ѝ по здрач и блуждаещите мисли животът в тази тясна стая ѝ се стори концентриран и ярък. Инстинктивно обърна глава към незапердения прозорец, но тозчас Мери се обади:

— Колко хубаво, че си се наканила да дойдеш — при което, както си стоеше с усещането, че е изцяло изолирана и чужда на това място, Катарин наистина се почуди защо всъщност бе дошла.

Дори в очите на Мери тя изглеждаше съвсем не на мястото си в този офис. Фигурата ѝ с дълга пелерина, която падаше на богати дупли, както и лицето ѝ, застинало в маска на осезаем стрес, обезпокоиха Мери за миг, в който тя я усети като присъствие на човек от чужд свят и следователно застрашаващ нейния. Тя искаше да впечатли Катарин със значимостта на своята работа и много се надяваше, че нито госпожа Сийл, нито господин Клактън ще се появят, преди да успее да ѝ внуши това впечатление. Но точно тук я чакаше разочарование. Госпожа Сийл нахлу в стаята с чайник в ръка, постави го на печката, след което припряно и несръчно запали газта, която лумна нагоре, изсъска и угасна.

— Винаги, винаги става така — оплака се тя. — Кит Маркам е единственият човек, който знае как да борави с това нещо.

Наложил се Мери да ѝ помогне, после двете подредиха масата, като се извиниха за липсата на изисканост в порцелановите чаши и обикновената храна.

— Ако знаехме, че госпожица Хилбъри ще дойде, щяхме да купим кейк — обади се Мери, при което госпожа Сийл за пръв път изгледа Катарин подозрително, за да види защо е притрябвал чак кейк за тази персона.

Ето че и господин Клактън отвори вратата и влезе, държеше написано на машина писмо, което зачете на глас.

— Солфорд се сдружава с нас — заяви той.

— Браво на Солфорд! — извика въодушевено госпожа Сийл и удари с чайника по масата вместо ръкопляскане.

— Най-накрая тези провинциални градове като че започват да се пробуждат — каза господин Клактън и тогава Мери го представи на госпожица Хилбъри, а той я попита съвсем официално дали се интересува „от нашата работа“.

— Коректурите още ли ги няма? — обади се госпожа Сийл, опря лакти върху масата и подпря брадичката си в длани, докато Мери се зае да налива чая. — Много лошо... много лошо. При това темпо ще изпуснем пощата за провинцията. Което ми напомня, господин Клактън, трябва ли да разпратим в провинцията последната реч на Партридж? Какво? Не сте я чели? О, това е най-доброто нещо, което са чували в Камарата през тази сесия. Дори министър-председателят...

Мери я прекъсна рязко.

— Сали, не говорим за работа по време на чая — отсече твърдо. — Глобяваме я по едно пени всеки път, когато наруши правилото, и вече са се натрупали монети колкото за един сливов кейк — поясни тя, с което се опита да приобщи Катарин към компанията. Вече се беше отказала да я впечатлява.

— Много съжалявам, много съжалявам — извини се госпожа Сийл. — Вечният ентузиаст, това е моето нещастие — каза, обръщайки се към Катарин. — Какво може да се очаква, какъвто бащата, такава и дъщерята. Не познавам друг като мен, който да е участвал в толкова много комитети. За безпризорни деца, за спасителни операции, за църковни и благотворителни каузи — в местните клонове, разбира се, — а към всичко това се добавят и обичайните ми цивилни задължения като притежател на дом, които съм занемарила заради тази работа тук, но нито за миг не съжалявам. Според мен това е основният въпрос, докато жените не получат избирателни права...

— Сали, вече станаха шест пенса — обади се Мери и удари с юмрук по масата. — На всички ни е дошло до гуша от жените и техните изборителни права.

Госпожа Сийл се сепна, сякаш не можеше да повярва на ушите си, изцъка неодобрително с език, погледна към Катарин, след това пак към Мери и поклати глава. После кимна към Мери и подхвърли доверително на Катарин:

— Тя работи за каузата повече от всички нас. Жертва младостта си за... уви! Когато аз бях млада, тогава обстоятелствата у дома... — тя въздъхна и млъкна отведнъж.

Господин Клактън побърза да се върне към шегата за обяда и взе да обяснява как госпожа Сийл се храни с пакетче бисквити под дърветата, когато времето позволява, сякаш, помисли си Катарин, госпожа Сийл е някакво домашно кутре, което изпълнява изтъркани трикове.

— Така е, взимам си пакетчето и излизам на площада — отвърна госпожа Сийл притеснително и с чувство за вина като смъррено от възрастните дете. — Много укрепващо е наистина, а голите клони на фона на небето ми действат толкова добре. Но трябва да се откажа от това излизане на площада — продължи тя и смръщи чело. — Такава несправедливост! Защо аз да имам на разположение този красив площад, а бедни жени, които се нуждаят от почивка, да няма къде да седнат? — Изгледа свирепо Катарин и тръсна късите си къдрици. — Ужасно е какъв тиранин продължаваш да бъдеш въпреки всички усилия. Опитваш се да водиш приличен живот, а не можеш. Разбира се, щом човек си помисли за това, веднага си казва, че всички площади трябва да са отворени за всекиго. Господин Клактън, има ли сдружение, което да се е посветило на тази цел? Ако няма, със сигурност трябва да се основе.

— Похвална цел — отговори господин Клактън с професионално разбиране. — В същото време, госпожо Сийл, жалко е това разрастване на организациите. Толкова качествени усилия се хвърлят на вятъра, да не говорим за лирите, шилингите и пенсовете. Госпожице Хилбъри, имате ли представа колко организации с филантропична насоченост действат сега само в Лондон? — попита и сви устни в странна бегла усмивка, сякаш да покаже, че въпросът има и своята несериозна страна.

Катарин също се усмихна. Фактът, че тя не приличаше на никого от тях, едва сега стигна до ума на господин Клактън, защото той по природа си беше ненаблюдателен човек и чак сега се зачуди коя ли е тя; същата тази различност обаче подтикна госпожа Сийл да се опита да я направи техен привърженик, докато Мери я гледаше така, сякаш я умоляваше да не влошава атмосферата. Катарин не си беше отворила устата нито веднъж, но мълчанието ѝ, макар сериозно и замислено, се струваше на Мери по-скоро критично.

— Ами да, в тази сграда има повече, отколкото си представях — обади се Катарин. — На партера защитавате туземци, на следващия етаж сменяте местожителството на жени и съветвате хората да се хранят с ядки...

— Защо казваш, че ние правим тези неща? — намеси се Мери с остър тон. — Ние не отговаряме за всички особняци, които се помещават заедно с нас в сградата.

Господин Клактън се прокашля и изгледа трите дами една по една. Той беше доста впечатлен от външността и обноските на госпожица Хилбъри, които според него я поставяха сред онези образовани богаташи, в чиято среда си мечтаеше да бъде. От друга страна, двамата с Мери доста си приличаха, само дето тя имаше склонност да го командва малко повече. Той взе да събира трохите, останали от сухите бисквити, и да ги пъха в устата си с невероятна скорост.

— Значи, не принадлежите към нашето общество? — заключи госпожа Сийл.

— Не, боя се, че не — отвърна ѝ Катарин така непринудено, че госпожа Сийл се почувства натясно и я зяпна с недоумение, сякаш не можеше да я класифицира сред познатите ѝ разновидности на човешкия род.

— Но, как... — започна тя.

— Госпожа Сийл е ентузиаст в това отношение — каза господин Клактън вместо извинение. — Понякога трябва да ѝ напомняме, че и други хора имат право на мнение, макар то да се различава от нашето... Тази седмица „Пънч“ публикува много смешна карикатура за една суфражетка и един селски труженик. Госпожице Дачет, разгръщали ли сте тазседмичния „Пънч“?

— Не — каза Мери и се изсмя.

След това господин Клактън им разказа смисъла на карикатурата, чието внушение обаче очевидно зависеше повече от изражението, което художникът е изписал върху лицата на персонажите. През цялото време госпожа Сийл остана съвършено сериозна. Щом той спря да говори, тя избухна:

— Но как така, ако изобщо ви интересува благосъстоянието на жените, тогава трябва да държите на правото им на глас!

— Не съм казала, че не държа на правото им на глас — възрази й Катарин.

— Тогава защо не сте член на нашето общество? — поиска да узнае госпожа Сийл.

Катарин взе да върти лъжичката си в кръг, загледана във водовъртежа на чая, но нищо не каза. Междувременно господин Клактън измисли въпрос и след моментно колебание се обърна към Катарин:

— Чудя се, не сте ли по някакъв начин свързана с поета Алардайс? Негова дъщеря, доколкото си спомням, се беше омъжила за някой си господин Хилбъри.

— Да, аз съм внучка на поета — отговори Катарин и след кратка пауза въздъхна леко; за момент всички млъкнаха.

— Внучка на поета! — повтори госпожа Сийл не на себе си и поклати глава, сякаш това обясняваше нещо иначе непонятно.

Очите на господин Клактън грейнаха.

— Наистина ли? Това живо ме интересува — каза той. — Госпожице Хилбъри, аз дължа много на вашия дядо. Навремето знаех почти цялата му поезия наизуст. Но, за жалост, човек постепенно отвиква да чете поезия. Предполагам, че вие не го помните.

Остро почукване на вратата заглуши отговора на Катарин. Госпожа Сийл вдигна глава с отново блеснала в очите й надежда и извика:

— Коректурите най-накрая! — и изтича да отвори. — О, това е само господин Денам! — каза, без дори да се опита да скрие разочарованието си.

Изглежда, Ралф, така предположи Катарин, гостува често тук, защото единственият човек, когото сметна за нужно да поздрави, беше самата тя, а пък Мери побърза да обясни необичайното й присъствие с думите:

— Катарин е дошла да види как се управлява офис.

Ралф усети как се сковала от притеснение, но отговори:

— Надявам се, Мери не е успяла да ви убеди, че знае как се управлява офис?

— Наистина ли не знае? — отвърна Катарин, като погледна единия, после другия.

При тези реплики госпожа Сийл взе да показва признаци на безпокойство, като току поклащаше глава, а когато Ралф извади писмо от джоба си и посочи с пръст едно изречение, тя го изпревари, като възкликна объркано:

— О, господин Денам, знам какво ще кажете сега! Но това се случи в деня, когато Кит Маркам беше тук, а тя така обърквала хората с неукротимата си енергия, като непрекъснато измисля по нещо ново, което трябва да правим, а не сме се сетили преди нея, че аз още тогава си мислех, че съм сгрешила датите. Това няма нищо общо с Мери, уверявам ви.

— Скъпа Сали, не се извинявай — изсмя се Мери. — Мъжете са такива педанти; те просто не знаят кои неща имат значение и кои нямат.

— Е, господин Денам, кажете нещо в защита на нашия пол — подхвърли господин Клактън, вярно, с шеговит тон, но като повечето безлични мъже, и той много бързо се жегваше от женски упреци, а влезеше ли в спор с дами, често повтаряше „Аз съм просто един мъж“. Искаше му се обаче да подхване литературен разговор с госпожица Хилбъри, затова прекъсна тази тема.

— Госпожице Хилбъри, не ви ли се струва странно — започна той, — че французите, с огромната си съкровищница от знаменити имена, нямат нито един поет, който да мери ръст с дядо ви? Чакайте да видя. Шение, разбира се, Юго и Алфред дьо Мюсе — чудесни са, но в същото време у Алардайс има богатство, има свежи идеи...

На това място телефонът иззвъня и му се наложи да се оттегли с усмивка и поклон, които трябваше да означават, че макар литературата да е нещо прекрасно, работата си е работа. В същото време и госпожа Сийл се надигна, но първо се помота край масата, колкото да дръпне една тирада срещу партийното правителство.

— Защото, ако ви кажа каквото аз знам за задкулиските интриги и докъде стига силата на парите, няма да ми повярвате, господин

Денам, няма да ми повярвате. Затова смятам, че единствената работа за мен като достойна дъщеря на баща си, защото той, господин Денам, беше един от пионерите и върху надгробната му плоча е изписан стих от Псалтира, онзи за семето и сеячите^[4]... И какво не бих дала сега да е между живите, да може да види това, което ще видим ние... — Но като се сети, че славното бъдеще, поне отчасти, зависи и от работата на нейната пишеща машина, тръсна глава и побърза да се уедини в малката си стая, от която веднага долетяха ентузиазирани, но неравномерно накъсани звуци на нейното съчинителство.

Като подхвана нова тема от общ интерес, Мери даде ясно да се разбере, че макар и да вижда колко комична е нейната колежка, изобщо не възнамерява да ѝ се присмива.

— Нивото на морала е паднало толкова ниско — отбеляза умислено тя, доливайки чашите чай, — особено сред жените, които не са добре образовани. Не виждат, че дребните неща имат значение, защото именно от тях тръгват неудачите, а после защо сме се озовали в това затруднено положение... Вчера едва не избухнах — продължи тя и хвърли бегла усмивка към Ралф, сякаш той беше наясно какво става, когато тя избухне. — Страшно се ядосвам, когато хората ме лъжат... а вие? — И тя се обърна към Катарин.

— Нека не забравяме, че всички лъжат — отбеляза Катарин и огледа стаята да види къде е оставила чадъра и пакета си, защото в начина, по който Мери и Ралф се обръщаха един към друг, прозираше интимност, която я караше да смята, че трябва да ги остави насаме. Мери, от друга страна, много държеше, поне така изглеждаше, Катарин да остане и по този начин да ѝ вдъхне сили в решимостта ѝ да не се влюбва в Ралф.

Ралф отдели устни от чашата чай и още докато я поставяше върху масата, си науми, че ако госпожица Хилбъри си тръгне, той ще излезе заедно с нея.

— Лично аз не мисля, че лъжа, нито че Ралф лъже, нали, Ралф? — продължи Мери.

Катарин се изсмя още по-развеселено и безпричинно, както се стори на Мери. На какво толкова се смееше? По всяка вероятност на тях. Катарин стана, хвърли поглед напред-назад, после към вградените шкафови и долапи, към машините в офиса, сякаш и те заслужаваха част от злонамерения ѝ присмех, което накара Мери да я изгледа

вторачено и свирепо, сякаш беше пъстрокрил вредител, птица, която може да кацне на най-високия клон и без никакво предупреждение да си откъсне най-зрялата череша. Човек мъчно може да си представи две толкова различни жени, помисли си Ралф, като погледна към едната и после към другата. В следващия миг той също стана и като кимна към Мери, докато Катарин казваше „довиждане“, отвори ѝ вратата и я последва.

Мери не помръдна от мястото си, дори не се опита да ги спре. За миг-два, след като бяха излезли, очите ѝ останаха втренчени във вратата с откровена ярост, в която за малко се прокрадна и известно недоумение, но след кратко колебание остави чашата си и се захвана да разчиства масата.

Импулсът, подтикнал Ралф да предприеме това действие, бе дошъл в резултат на светкавично премисляне, което на свой ред идеше да покаже, че не го е направил съвсем импулсивно. Беше му минало през ума, че ако изпусне шанса да поговори с Катарин сега, след това, останал насаме в стаята си, ще трябва да се срещне с един разярен дух, който ще му поиска сметка за това негово малодушие. Общо взето, беше по-добре да рискува да претърпи поражение сега, отколкото вечерта му да мине в измисляне на оправдания пред своята безкомпромисна половина или в разиграване на невъзможни сцени. Защото, откакто беше посетил семейство Хилбъри за пръв път, той се бе озовал изцяло под влиянието на фантома Катарин, който го навестяваше, когато е сам, говореше както на него му харесва и бе винаги до него, за да коронясва различните му победи, които въображението му разиграваше почти всяка вечер, докато крачеше по осветените улици на път към къщи. Но това да крачи до една Катарин от плът и кръв, щеше или да подхрани въпросния фантом със свежа кръв, което, както знаят всички фантазъори, е необходимо да се случва от време на време, но може и да го префини и отъни до такава степен, че той да стане ненужен, въпреки че понякога и това е добре дошла промяна за мечтателя. През цялото време Ралф си даваше сметка, че истинската Катарин изобщо не фигурира в копненията му, и все пак, когато я срещна, беше сериозно озадачен от факта, че тя няма нищо общо с бленуваната от него жена.

Когато излязоха на улицата и Катарин видя, че господин Денам продължава да върви до нея, тя се изненада и може би малко се

подразни. Тя също имаше навика да си фантазира, но сега дейността в тази неясна област на ума ѝ имаше нужда от усамотение. Ако беше самичка, щеше да поеме към Тотнъм Корт Роуд, да скочи в едно такси и бързо да се прибере у дома. За нея гледката от вътрешността на офиса беше нещо като съновидение. Затворени там горе, тя си представи госпожа Сийл, Мери Дачет и господин Клактън като пленници в омагьосана кула, с увиснали по ъглите паяжини на тавана, а подредени около тях да стоят всички инструменти за викане на духове; толкова нереални, откъснати и отчуждени от нормалния свят ѝ се струваха те в онази къща с безброй пишещи машини, които редяха монотонни заклинания, забъркваха упоителни отвори и хвърляха тънко було върху целия поток на живота, който бушуваше долу на улицата.

Вероятно си даваше сметка, че тези нейни фантазии са малко преувеличени, защото за нищо на света не би искала да ги сподели с Ралф. Според него, така предполагаше тя, Мери Дачет седи сред пишещите машини в офиса и се занимава с това да съчинява писма и брошури до министри в кабинета, което е нещо интересно и истинско, затова и Катарин престана да мисли за тях, погълната от шумната улица с огърлицата от лампи, с осветените прозорци и тълпите мъже и жени, които я въодушевяваха до такава степен, че почти забрави за кавалера си. Вървеше много бързо и ефектът от хората, които крачеха в обратната посока, тоест срещу нея и Ралф, създаваше усещане за световъртеж и у двамата, когато трябваше да се разделят, за да им направят път. Но въпреки това, макар и несъзнателно, както бе възпитана, тя подхвана разговор със своя придружител.

— Мери Дачет се справя много добре с тази работа... Върши я с отговорност, така ми се струва.

— Така е. Другите изобщо не ѝ помагат... Успя ли да ви приобщи?

— О, не. В смисъл че аз вече съм приобщена.

— Но не ви е убедила да работите за тях, нали?

— О, за бога, не... Няма как да стане.

Продължиха да вървят надолу по Тотнъм Корт Роуд, като ту се раздалечаваха, ту се приближаваха, а Ралф се чувстваше, сякаш говори с върхарите на топола при силен вятър.

— Дали да не вземем омнибус? — предложи ѝ той.

Катарин се съгласи и двамата се качиха, седнаха на втория етаж, където се оказаха сами.

— Накъде отивате? — попита го Катарин. Вече излизаше от трансa, в който я бе хвърлил забързаният им ход сред вихъра от движение.

— Отивам до Темпъл — отвърна ѝ Ралф, измисли си целта на момента. Усети промяната у нея, щом седнаха и омнибусът потегли. Представи си, че съзерцава булеварда пред тях с онези честни тъжни очи, с помощта на които тя го държеше на разстояние от себе си. В лицата им духаше лек ветрец, който повдигна шапката ѝ за миг, но тя извади иглата от нея и отново я забодe — незначителен жест, който по някаква причина я направи да изглежда не така безпогрешна в неговите очи. О, ако можеше шапката ѝ да отхвъркне, косата ѝ да се разпилее и после той да ѝ я подаде!

— Тук е като във Венеция — каза тя и посочи с ръка. — Искam да кажа: потокът автомобили, които профучават със запалени фарове.

— Никога не съм виждал Венеция — отговори ѝ Ралф. — Пазя си я, както и някои други неща, за стари години.

— Кои са другите неща? — попита тя.

— Ами Венеция и Индия, но също така и Данте.

Тя се изсмя.

— Значи, гледате да си подсигурите старините! А ще се откажете ли от Венеция, ако преди това изникне възможност?

Вместо да ѝ отговори, замисли се дали да не ѝ каже нещо друго, което беше самата истина за него; и докато се двоумеше, изрече:

— Планирал съм живота си по етапи, и то още от малък, за да мога да го удължа. Нали разбирате, винаги си мисля, че нещо изпускам...

— Също като мен! — възкликна Катарин. — Но в края на краищата — добави, — защо трябва да изпускаме каквото и да било?

— Защо ли? Ами, първо, защото съм беден — отвърна ѝ Ралф. — Вие, предполагам, можете да имате и Венеция, и Индия, и Данте, щом си пожелаете.

Тя не каза нищо, само сложи голата си ръка върху перилото пред себе си и се замисли за много неща, едно от които беше, че този странен млад мъж произнасяше „Данте“ както беше свикнала да го чува, и другото, че притежава — и това го откри най-неочаквано —

усещане за живота, което не ѝ беше чуждо. Тогава може би той е човек, към когото си струва да прояви интерес, като го опознае по-отблизо, но тъй като вече го бе включила в списъка с онези, които не би искала изобщо да познава, това се оказа достатъчна причина да замълчи. Припомни си онова първо впечатление от него в малката стая, където държаха семейните реликви, и мислено зачеркна половината от впечатленията си, също както човек задрасква зле написано изречение, тъй като се е сетил за по-добър вариант.

— Но да знаеш, че можеш да получиш неща, не променя факта, че не си ги получил — каза тя, леко объркана. — Как бих могла да отида в Индия например? Освен това... — започна тя спонтанно, но се спря.

В този момент се появи кондукторът и ги прекъсна. Ралф зачака да довърши изречението си, но тя не каза нищо повече.

— Бихте ли предали едно съобщение на баща си? — попита той. — Може би вие ще му го предадете, или пък аз бих могъл да дойда...

— По-добре вие елате — отговори му Катарин.

— Не разбрах защо не бихте могли да отидете в Индия — започна Ралф, за да я спре, тъй като му се стори, че се кани да стане.

Въпреки това тя стана, каза му „довиждане“ с непоколебимо изражение и го изостави със стремителност, която бе вече забелязал във всичките ѝ движения. Погледна към улицата и я видя да стои в края на тротоара — властна, бдителна фигура, която изчаква момента да прекоси, след което бързо и дръзко премина на отсрещната страна. И жестът, и действието можеха да допълнят представата, която имаше за нея, но в този момент жената от плът и кръв беше напълно изтласкана от бленуваната.

[1] Така в Англия са наричали жените, които се борят за равноправие, и по-точно за придобиване на равни изборителни права с мъжете. Идва от английската дума за изборително право *suffrage*. — Б.пр. ↑

[2] Въпросните мраморни гръцки скулптури, които се намират в Британския музей, се наричат така, защото са докарани от Атина от лорд Елджин, тогава британски посланик в Османската империя. На главата на една от тях се вижда моряшка шапка и затова се смята, че изобразява Одисей. — Б.пр. ↑

[3] Според критиката първото съкращение би трябвало да означава Дружество за реформи във фискалната политика, а това в следващото изречение — Общество за общо избирателно право. — Б.пр. ↑

[4] Тук според критиката госпожа Сийл по-скоро си мисли за притчата за сеяча и семето (Лука 8:5), отколкото за стих от Псалтира. — Б.пр. ↑

СЕДМА ГЛАВА

— Младият Огъстъс Пелам ми вика: „Младото поколение чука на вратата“, а аз му отвърнах: „О, господин Пелам, младото поколение влиза, без да чука“. Изтъркана шега, нали, но въпреки това я записа в тетрадката си.

— Да се надяваме, че ще бъдем в гроба, преди тази книга да излезе — каза господин Хилбъри.

Възрастната двойка чакаше да чуе звънеца за вечеря, както и дъщеря им да се появи в стаята. Креслата им бяха придърпани близо до камината и двамата седяха в едно и също леко приведено положение, загледани във въглените, с изражението на хора, които са си поживели и сега пасивно очакват нещо да се случи. Господин Хилбъри беше забол поглед в малък въглен, паднал извън решетката на камината, гледаше да му намери подходящо място сред по-големите буци, които вече се бяха разгорели. Госпожа Хилбъри го наблюдаваше мълчаливо, а усмивката върху устните ѝ се промени, сякаш събитията от същия следобед още занимаваха ума ѝ.

Когато господин Хилбъри приключи с прехвърлянето на въглена, прегърби тяло в предишното си положение и започна да си играе с малкия зелен камък, който висеше от верижката на часовника му. Дълбоките му кафяви бадемови очи се взираха в пламъците, но зад повърхностния поглед един пронизателен и своенравен дух наблюдаваше умислено и именно той май поддържаше необикновено живия огън в тях. Ала някаква обща апатия в резултат на скептицизъм или на вкус, твърде изискан, за да се задоволи с леснопостижими почести и изводи, му придаваше почти меланхолично изражение. След като остана така известно време, изглежда, мислите му стигнаха до задънена улица, защото въздъхна, протегна ръка и взе книга от масичката до себе си.

Щом вратата се отвори, той остави книгата и очите на двамата родители се вдигнаха към Катарин, която влизаше в стаята. Гледката им послужи като повод, от какъвто бяха лишени до този момент;

докато ги приближаваше в светлата си вечерна рокля, тя им се стори изключително млада и това ги ободри, пък било то и само защото нейната младост и невежество придаваха тежест на тяхното познание за света.

— Единственото ти извинение, Катарин, е, че вечерята закъснява повече от теб — отсече господин Хилбъри и свали очилата си.

— Нямам нищо против да закъснява, щом резултатът е толкова очарователен — каза госпожа Хилбъри и погледна дъщеря си с нескривана гордост. — Въпреки това, Катарин, не знам дали ми харесва да стоиш до късно навън — продължи тя. — Надявам се, че поне си взела такси.

В този момент бе оповестено, че вечерята е готова, и господин Хилбъри официално поведе жена си под ръка надолу по стълбите. Всички бяха облечени за вечеря и наистина красиво подредената маса заслужаваше това уважение. Върху нея нямаше покривка, а порцелановите съдове хвърляха тъмносини кръгове върху кафявата ѝ полирана повърхност. В средата имаше ваза с тъмночервени и жълти хризантеми, както и една чисто бяла — така свежа, че краищата на тесните ѝ листенца се извиваха назад в стегната бяла топка. От заобикалящите ги стени портретите на трима известни викториански писатели наблюдаваха този ритуал, а листчета хартия под тях удостоверяваха с личния почерк на всеки от великите мъже, че той е „искрено ваш“ или „с обич“, или „завинаги“. Очевидно баща и дъщеря предпочитаха да се хранят в пълна тишина или най-много да разменят кратки, по стенографски формулирани подмятания, които прислугата да не разбира. Но мълчанието потискаше госпожа Хилбъри и без да се интересува дали репликите ѝ се посрещат с одобрение, или с неодобрение, тя често наставляваше прислугата. Първо им каза, че в стаята е по-мрачно от обикновено и веднага да запалят лампите.

— Така е по-добре! — възкликна тя. — Катарин, знаеш ли, онзи нелеп глупак ми гостува на чай. О, как ми липсваше ти! През цялото време се опитваше да съчинява епиграми и това така ме изнерви, че в очакване да чуя следваща, разлях чая — а той измисли епиграма и за това!

— Кой е този нелеп глупак? — обърна се Катарин към баща си.

— О, само един от моите глупаци е по епиграмите — Огъстъс Пелам, разбира се — отговори ѝ госпожа Хилбъри.

— Е, вече не съжалявам, че ме е нямало — каза Катарин.

— Бедничкият Огъстъс! — възкликна госпожа Хилбъри. — Много сме жестоки към него. Не забравяй колко предано се грижи за досадната си стара майка.

— Само защото му е майка. Всеки, който го познава...

— Не, не е така, Катарин... не си справедлива. Искам да кажа... коя е думата, Тревър, нещо дълго и на латински... от тези, които вие с Катарин знаете...

Господин Хилбъри предложи „циничен“.

— Добре, и тя върши работа. Не вярвам в това момичетата да постъпват в колеж, но бих ги учила на ей такива неща. Човек се чувства толкова издигнат, като подхвърля подобни намеци и елегантно преминава на следващата тема. Не знам обаче какво ми е станало — докато те нямаше, Катарин, наложи се да питам Огъстъс за името на дамата, в която Хамлет е влюбен, и, за бога, да му напомня какво не бива да пише за мен в дневника си.

— Бих желала — започна Катарин необмислено, но се спря. Присъствието на майка ѝ винаги я караше да чувства и мисли прибързано, но след това си даваше сметка, че баща ѝ е там и слуша внимателно.

— Какво би желала? — попита той, след като тя замълча.

Той често я изненадаваше по този начин, принуждавайки я да му каже нещо, което не възнамеряваше; после двамата подхванаха спор, докато госпожа Хилбъри продължи да се занимава със собствените си мисли.

— Бих желала майка ми да не е известна. Бях на чай на едно място и те веднага започнаха да ми говорят за поезия.

— Смятайки, че си поетична личност, разбирам, а ти не си ли?

— Кой ти е говорил за поезия, Катарин? — поиска да узнае госпожа Хилбъри и тогава Катарин се видя принудена да им опише посещението си в офиса на суфражетките.

— Намира се на най-горния етаж в една от старите къщи на Ръсъл Скуеър. Никога не бях виждала толкова странни хора. А когато мъжът разбра, че имам роднинска връзка с поета, веднага взе да ми говори за стихотворения. Дори госпожица Дачет изглеждаше по-различна в онази обстановка.

— Така е, обстановката в тези офиси е много вредна за душата — заключи господин Хилбъри.

— Не си спомням да е имало офиси на Ръсъл Скуеър, поне навремето, когато мама живееше там — замисли се госпожа Хилбъри, — а и не мога да си представя да превърнеш тези просторни внушителни салони в задушни стаички за суфражетки. Но в това, че чиновниците четат поезия, има нещо прекрасно.

— Няма, защото не я четат както ние я четем — настоя Катарин.

— Все пак е приятно да знаеш, че четат дядо ти, а не се занимават по цял ден да попълват разни ужасни бланки — не отстъпваше госпожа Хилбъри, въпреки че цялата ѝ представа за чиновническия живот се свеждаше до някоя сценка зад гишето в банката, на която случайно е станала свидетел, докато е прибирала лирите в чантата си.

— Поне не са те приобщили към тях, Катарин, от което се боях — отбеляза господин Хилбъри.

— Не, разбира се — отговори Катарин с решителен тон, — за нищо на света не бих работила за тях.

— Странно — продължи господин Хилбъри, след като се съгласи с дъщеря си, — как при вида на най-ентусиазираните си колеги се обезсърчаваш. Те винаги изваждат на показ недостатъците на дадена кауза много повече, отколкото нейните противници. Човек може да бъде ентузиаст в собствения си кабинет, но щом влезе в досег със съмишлениците си, целият блясък угасва. Винаги съм го забелязвал — и докато белеше ябълката си, продължи да им разказва как веднъж на младини обещал да държи реч на някакво политическо събрание и като пристигнал, целият горял от ентузиазъм към идеалите, които изповядвал; но докато неговите лидери говорели, той постепенно започнал да мисли точно обратното, ако изобщо става въпрос за мислене, затова му се наложило да се престори, че му е зле, за да избегне вероятността да стане за смях — преживяване, което го отвратило от всякакви публични изяви.

Катарин обикновено слушаше внимателно, когато баща ѝ, а до известна степен и майка ѝ споделят чувствата си; много добре ги разбираше и почти винаги се съгласяваше с тях, но в същото време виждаше и нещо, което те не забелязваха, и тогава я обземаше разочарование, че не успяват да я разберат, а това се случваше почти

неизменно. Ястията пред нея се сменяха бързо и безшумно и масата беше почистена за десерта, а докато разговорът ромонеше в познатото русло, тя седеше като някакъв съдия и изслушваше родителите си, които се чувстваха много доволни, ако се случи да я разсмеят.

Ежедневието в къщата, в която живеят и млади, и стари, е изпълнено с дребни, странни церемонии и ритуали, които се спазват най-стриктно, въпреки че смисълът им е неясен, някаква мистериозност тегне над тях и придава суеверно очарование на изпълнението им. Такава беше и церемонията с пурата и чашата портвайн, поставени съответно до дясната и лявата ръка на господин Хилбъри — знак, при който госпожа Хилбъри и Катарин винаги се оттегляха. През целия им съвместен живот двете никога не бяха виждали господин Хилбъри да пуши пурата си или да пие портвайна си, а и биха се почувствали неловко, ако случайно го изненадат в креслото му. Тези кратки, но ясно маркирани периоди на разделение на половете винаги се използваха за послепис към разговорите по време на вечерята — усещането да си жена е по-силно, когато мъжкият пол по силата на някакъв ритуал се е усамотил без теб. Катарин познаваше много добре настроението, което я обземаше, докато изкачваше стълбата към гостната, хванала майка си под ръка, и предвкушаше удоволствието, с което, като светнат лампите, двете оглеждаха гостната, почистена и подредена за последния отрязък от деня, където червените папагали се поклащаха върху басмените пердета и креслата се грееха пред камината. Госпожа Хилбъри застана пред огъня, подпря единия си крак върху решетката и полите ѝ леко се издуха.

— О, Катарин — започна, — накара ме да се размисля за мама и старите времена на Ръсъл Скуеър! Още са пред очите ми полилеите, зелената коприна върху пианото и как мама седи до прозореца, загърната с кашмирен шал, и не спира да пее, докато дрипльовците отдолу не се заслушат. Папа ме пращаше да вляза с букетче теменужки, докато той стоеше на ъгъла и чакаше. Сигурно е било лятна вечер. Това беше, преди нещата да станат безнадеждни...

Докато говореше, лицето ѝ гаснеше в скръб, която сигурно често я е навестявала, щом ѝ бе причинила онези бръчки, дълбоко врязали се около устните и очите. Бракът на поета не е бил щастлив. Напуснал жена си, а след години на доста бурен живот тя се споминала без време. Това нещастие довело до голямо объркване в обучението на

госпожа Хилбъри, така че в крайна сметка може да се каже, че останала съвсем без образование. Но била неизменно до баща си, когато написал най-хубавите си стихотворения. Седяла в скута му по ханове, кръчми и други приюти на пропили се поети, но именно заради нея, твърдят хората, той се излекувал от разгулното си безпътство и се превърнал в онзи безупречен литератор, когото светът познава, но и чието вдъхновение точно тогава секнало. Колкото повече остаряваше госпожа Хилбъри, толкова по-често си мислеше за миналото и понякога ѝ се струваше, че онова старо бедствие никога няма да я остави на мира и че самата тя няма да е в състояние да напусне този свят, преди да облекчи болката на баща си и духът му да намери покой.

Катарин искаше да успокои майка си, но това не беше лесно, след като самите факти от живота му бяха станали почти митични. Къщата на Ръсъл Скуеър например, с нейните елегантни стаи, с магнолията в градината и мелодичното пиано, с шума от стъпки по коридорите и различните вещи с ценна и романтична стойност — съществувала ли е изобщо някога? И все пак защо ѝ е трябвало на госпожа Алардайс да живее съвсем сама във въпросната огромна къща, или ако не е живяла сама, тогава с кого? Самата Катарин харесваше тази трагична история заради самата история и много би искала да узнае повече подробности, които да обсъжда открито. Но това ставаше все по-невъзможно, защото, макар госпожа Хилбъри непрекъснато да се връщаше към нея, винаги го правеше по онзи нерешителен и неспокоен начин, сякаш, ако успее да я пипне оттук-оттам, ще може да оправи нещата, които са били изопачени през изминалите шейсет години. Или може би и тя вече не знаеше каква е истината.

— Имам чувството — каза накрая, — че ако живееш сега, това нямаше да се случи. Сега хората не ламтят така настървено за хорските трагедии, както навремето. Ако баща ми можеше да отиде на пътешествие по света или тя да си откъдне за известно време, всичко щеше да се върне на мястото си. Но какво можеш да направя аз? Освен това имаха лоши приятели — и двамата, — които само им навредиха. О, Катарин, когато се омъжваш, трябва да бъдеш съвсем, ама съвсем сигурна, че обичаш съпруга си!

Очите на госпожа Хилбъри плувнаха в сълзи.

Докато я успокояваше, Катарин си помисли: „Ето това не могат да разберат Мери Дачет и господин Денам. Това е положението, в което винаги се озовавам. Колко по-просто би било да живея като тях!“, защото цяла вечер мислено сравняваше дома си, майка си и баща си с офиса на суфражетките и хората в него.

— Но, Катарин — продължи госпожа Хилбъри, защото често ѝ се случваше да променя настроението си внезапно, — въпреки че, Бог ми е свидетел, не искам да те виждам омъжена, знам, че ако някога мъж е обичал жена, това със сигурност е Уилям, който е влюбен в теб. Пък и виж колко хубаво и богато звучи името Катарин Родни, което, за жалост, не означава, че той е богат, защото просто не е.

Така произнесена, промяната в името ѝ подразни Катарин и тя отвърна с доста остър тон, че не възнамерява да се омъжва за никого.

— Ужасно глупаво е да можеш да се омъжваш само за един човек, в това няма никакво съмнение — замисли се госпожа Хилбъри. — Винаги съм искала да можеш да се омъжваш за всеки, който те иска. По всяка вероятност един ден и това ще стане, но дотогава, признавам, че скъпият Уилям...

В този момент господин Хилбъри влезе в стаята и тогава започна по-сериозната част от вечерта. Тя се състоеше в това, че Катарин им четеше на глас от някоя книга, докато майка ѝ не спираше да бродира шалчета с помощта на нещо като гергеф, а баща ѝ си преглеждаше вестника, но недотам вгълбено, че да не може да пуска от време на време шеговити коментари по адрес на съдбата на главния герой или героинята. Семейство Хилбъри имаше абонамент в библиотека, която даваше книги под наем всеки вторник и четвъртък, и Катарин се мъчеше да заинтересува родителите си с творби от живи и много тачени автори; госпожа Хилбъри обаче се отвърщаваше дори само от вида на малките им томчета със златен венец на корицата и докато продължаваше четенето, не спираше да прави кисели гримаси, а господин Хилбъри изразяваше отношението си към модерните творци със странни и не съвсем ясни закачки по техен адрес, подобни на онези, с които човек би сгълчал маймунджилъците на многообещаващ малчуган. Така че по едно време, след около пет страници на един от въпросните майстори на перото, госпожа Хилбъри отсече, че всичко е много умно, но казано с евтини и грозни думи.

— Ако обичаш, Катарин, прочети ни нещо истинско.

Тогава Катарин трябваше да отиде до шкафа с книги, да избере някой внушителен том с гладка, лъскава корица от жълта телешка кожа и това мигновено успокояваше родителите ѝ. Но пристигането на вечерната поща наруши реторичните изречения на Хенри Фийлдинг и Катарин заяви, че трябва веднага да се заеме с нея.

ОСМА ГЛАВА

Тя взе писмата и се качи в стаята си, като преди това прикани майка си да си легне веднага щом господин Хилбъри се оттегли, защото, ако двете останеха насаме, госпожа Хилбъри можеше да поиска да види какво съдържа пощата. Един бърз поглед върху голям брой листове увери Катарин, че по силата на някакво съвпадение трябва да насочи вниманието си едновременно към много и най-различни тревоги. На първо място, Родни ѝ беше написал много подробен отчет за душевното си състояние, което бе илюстрирал със сонет, освен това държеше да преосмислят връзката си, което я развълнува повече, отколкото предполагаше. После дойде ред на две писма, които сложи настрана, за да ги сравни, преди да реши коя е вярната версия на историята в тях, но дори и когато се запозна с фактите, пак не успя да вземе никакво решение; накрая трябваше да помисли какво да прави с многото страници, изпратени от братовчед ѝ, изпаднал във финансово затруднение, което го бе принудило да приеме неблагоприятната работа да дава уроци по цигулка на млади дами от Бънги.

Но двете писма, всяко от които разказваше една и съща история по различен начин, я озадачиха най-много. Беше доста шокирана, когато разбра неопровержимия факт, че през последните четири години нейният втори братовчед Сирил Алардайс беше живял с жена, която не му е съпруга, но която му бе родила две деца, а се чакаше и трето. Това положение на нещата било разкрито от госпожа Милвейн, нейната леля Силия, ревностна проучвателка на подобни истории, чието писмо тя също трябваше да вземе под внимание. Сирил, твърдеше тя, трябва да бъде накаран веднага да се ожени, докато самият Сирил, прав или не, беше възмутен, че някой може да му се бърка в живота, и настояваше, че няма от какво да се срамува. Имаше ли наистина причина да се срамува, почуди се Катарин и отново взе писмото на леля си.

„Не забравяй — пишеше тя в обстояните си, недвусмислено изразени мнения, — че той носи името на дядо ти, както ще го носи и детето, което е на път. Клетият, той не е толкова виновен, колкото жената, която успя да го прилъже, като си мислеше, че е джентълмен, какъвто той е, и че има пари, които той няма.“

„Какво ли би казал Ралф Денам на това?“ — размисли се Катарин и закрачи напред-назад из спалнята. Дръпна рязко завесите и се обърна с лице към тъмнината, взря се навън и успя да различи клоните на платана и жълтеещите светлини на други прозорци.

„Какво ли биха казали Мери Дачет и Ралф Денам?“ — продължаваше да се пита, застанала до прозореца, който, тъй като нощта беше топла, тя отвори, за да почувства полъха върху лицето си и да потъне в нищото на нощта. Но заедно с нощта в стаята ѝ нахлу и трескавото ехо на оживени булеварди. Стори ѝ се, че непрекъснатият глух тътен на трафика в далечината наподобява плътната тъкан на нейното съществуване, защото то беше така ограничено в сравнение с прогреса в живота на други хора, че напредването му си оставаше почти недоловимо. Хора като Ралф и Мери, помисли си тя, живеят, както намерят за добре и пътят пред тях е открит; докато им завиждаше, тя даде воля на въображението си и си представи такова място, в което са немислими празните, дребнави разговори между мъже и жени, както и плътно преплитащите се, трудни връзки помежду им. Дори сега, сам-самичка в нощта, загледана в безформения силует на Лондон, беше принудена да си признае, че има неща, които и нея я обвързват. В това време Уилям Родни седеше под малко кръгче светлина някъде по изток и умът му беше зает не с разтворената пред него книга, а с мисълта за Катарин. Докато тя предпочиташе никой, ама никой на целия свят да не мисли за нея. Както и да е, отсъди тя, не е възможно да избягаш от ближните си, затвори прозореца с въздишка и пак се върна към писмата.

Нямаше никакво съмнение, че това писмо на Уилям беше най-искреното от всички, които беше получавала досега. Беше стигнал до извода, че не може да живее без нея, така пишеше. Вярваше, че я познава добре и че може да я направи щастлива, че техният брак няма да е като на другите хора. На сонета също не му липсваше страст, но независимо от словесното изящество, докато препрочиташе писмото, Катарин изведнъж си даде сметка какво се очаква от нея, в случай че

разкрие чувствата си. Ще трябва да проявява нещо като закачлива нежност към него, както и ревностно да бди над чувствителната му, обидчива природа; замисли се за собствените си родители и се запита какво в края на краищата е любовта?

Естествено, с нейното лице, положение и произход не ѝ липсваше опит с млади мъже, които искаха да се оженят за нея и ѝ бяха правили любовни признания, но може би защото не беше отвърщала на чувствата им, всичко това ѝ приличаше на някакво театрално представление. И тъй като самата тя не се беше влюбвала, от известен брой години умът ѝ неволно се занимаваше с това да си представя любовта, както и брака, който се явяваше естествена последица от нея, както и мъжа, който е в състояние да ѝ вдъхне любов, и той, разбира се, беше нещо неописуемо. С лекота и без никакви корекции от страна на разума въображението ѝ рисуваше картини на невиждана красота, от чийто фон струеше обилна, но прозрачна светлина върху фактите на преден план. Прекрасна като капките, които падат с оглушителен шум от най-високите издатини на отвесни скали и политат стремително към сините дълбини на нощта — за такава любов си мечтаеше тя, която ще всмуче в себе си всяка частица живот и после ще я пръсне на парчета във величествен сблъсък, пред който всичко се предава, всичко отстъпва и нищо не може да бъде спасено. Мъжа, и него си представяше като благороден герой, препуснал с коня си по брега на морето. Или пък язدهа заедно в гора, или се носеха край морските вълни. Но сепнеше ли се от тези мечтания, тя беше в състояние да си представи брак, напълно лишен от любов, както често се случва в реалния свят, тъй като по всяка вероятност хората, които мечтаят, са онези, които се занимават с най-прозаични неща.

Беше в настроение да седи цяла нощ и да си играе с ефирната тъкан на своите мисли, докато се умори от тяхната безполезна и се отдаде на математиката; но знаеше, че трябва да се види с баща си, преди той да си легне. Случаят със Сирил Алардайс не търпеше отлагане, както и илюзиите на майка ѝ и правата на семейството. Тъй като сама не знаеше какво означава всичко това, нуждаеше се от съвета на баща си. Взе писмата и тръгна надолу по стълбата. Минаваше единайсет и домашните часовници бяха встъпили в своето владение — големият, който стоеше прав на пода в гостната, се състезаваше по

тиктакане с малкия на стълбищната площадка. Кабинетът на господин Хилбъри се намираше на партера в един отдалечен край на къщата и представляваше много тихо приземно убежище, в което денем през прозореца слънцето хвърляше хилави лъчи върху книгите и огромната му маса с разстлани върху нея бели листове, които сега бяха осветени от настолна лампа със зелен абажур. Тук господин Хилбъри редактираше своите рецензии или подреждаше документи, с помощта на които можеше да се докаже, че Шели е имал навика да пише „въз“ вместо „върху“ или че ханът, в който често нощувал Байрон, се наричал „Главата на крантата“, а не „Турски рицар“, или пък че малкото име на чичото на Кийтс било Джон, а не Ричард, тъй като по всяка вероятност знаеше повече подробности за тези поети, отколкото който и да е друг човек в цяла Англия, а пък сега подготвяше издание за Шели, в което най-щателно щеше да бъде спазена специфичната пунктуация на поета. Самият той разбираше много добре комичната безсмисленост на подобни изследвания, но това не му пречеше да ги върши най-добросъвестно.

Седеше удобно облегал в дълбокото си кресло, пушеше пура и размишляваше върху безполезния въпрос дали Колридж е искал да се ожени за Дороти Уърдзуърд, и ако го беше направил, какви биха били последствията конкретно за него и най-общо за литературата. Когато Катарин влезе, той си каза, че се сеца за какво идва, и побърза да си отбележи нещо с молива, преди да я заговори. След това обаче забеляза, че тя се е зачела, и остана за миг загледан в нея, без да каже нищо. Четеше „Изабела и саксията босилек“^[1] и в ума ѝ се мержелееха италиански хълмове, сини небеса и крайпътни плетове с малки червени и бели розички. Като усети, че баща ѝ я гледа, тя въздъхна и затвори книгата:

— Татко, получих писмо от леля Силия относно Сирил... Май ще излезе истина... неговата женитба. Какво да правим?

— По всичко изглежда, че Сирил се държи много глупаво — отсече твърдо господин Хилбъри с приятния си глас.

Катарин разбра, че няма да ѝ е лесно да продължи разговора, когато баща ѝ, като демонстрация на здрав разум, допря връхчетата на пръстите на двете си ръце с вид на човек, стаил в себе си много неизречени мисли.

— Бих казал, че каквото е направил, сам си го е направил — продължи.

Без да каже нещо повече, издърпа писмата от ръката на Катарин, нагласи очилата си и ги изчете от край до край. После изпусна едно „хм“ и ѝ върна писмата.

— Мама няма никаква представа за това — подхвърли Катарин. — Ще ѝ кажеш ли?

— Да, ще ѝ кажа. Но освен това ще ѝ кажа и че ние нищо не можем да направим.

— Ами женитбата? — попита Катарин стеснително.

Господин Хилбъри си замълча и се загледа в огъня в камината.

— В името на какво, дявол да го вземе, го е направил? — пророни най-накрая по-скоро на себе си, отколкото на нея.

Катарин беше започнала отново да изчита писмото на леля си и затова му цитира едно изречение: „Ибсен и Бътлър^[2]... Изпратил ми е писмо, пълно с цитати — глупости, макар и умни глупости“.

— Ами, щом младото поколение иска да живее по този начин, това не е наша работа — отсече той.

— А не е ли наша работа все пак да ги накараме да се оженят? — попита Катарин с известна досада в гласа.

— Защо, дявол да го вземе, това трябва да ме засяга? — раздражни се баща ѝ.

— Ами, като глава на семейството...

— Аз не съм глава на семейството. Алфред е глава на семейството. Да се обърнат към Алфред — каза господин Хилбъри и отново се отпусна назад в креслото. Катарин усети, че споменавайки семейството, е засегнала болното му място.

— Май е най-добре да отида и да се срещна с тях — подхвърли тя.

— Никъде няма да ходиш, най-малкото пък там! — отвърна ѝ господин Хилбъри с необичаен за него властен и решителен тон. — Наистина не разбирам защо изобщо те въвличат в тази история... Не виждам какво общо може да имаш с нея?

— Със Сирил винаги сме били добри приятели — отвърна му Катарин.

— А той сподели ли с теб нещо по въпроса? — възрази ѝ господин Хилбъри доста остро.

Катарин поклати глава. Тя наистина се беше почувствала доста засегната от Сирил, който не ѝ беше споделил нищо... Дали пък не мислеше, както вероятно смятат Ралф Денам и Мери Дачет, че поради някаква причина тя не умее да проявява съчувствие, че е по-скоро винаги враждебно настроена?

— А що се отнася до майка ти — обади се господин Хилбъри след кратка пауза, в която като че ли разсъждаваше върху цвета на пламъците, — най-добре да ѝ кажеш фактите. Хубаво е да ги знае, преди хората да започнат да шушукат, въпреки че нямам представа защо леля ти Силия е решила да идва. Колкото по-малко приказки, толкова по-добре.

Приемайки за даденост факта, че високообразовани шейсетгодишни господа с голям житейски опит вероятно съобразяват много неща, макар и да ги премълчават, Катарин, на път за стаята си, все пак не можеше да не се озадачи от отношението на баща си. Колко далеч беше той от всичко това! Как повърхностно замаза събитията в някакво подобие на приличие, което съответстваше на собственото му разбиране за живота! Нито за миг не се запита какво чувства Сирил, нито пък скритите страни на случая го изкушиха да вникне в тях. Просто си даде сметка, доста нехайно, че Сирил е постъпил глупаво, и то само защото други хора на негово място не биха постъпили така. Сякаш съзерцаваше през телескоп дребните им фигури на стотици мили разстояние.

Подтиквана от егоистичната си тревога да не се наложи тя да казва на майка си какво се е случило, на следващата сутрин след закуска последва баща си в антрето:

— Каза ли на мама? — попита го тя с подчертано строг тон, а умислените ѝ тъмни очи сякаш бяха стаили в себе си безкрайни дълбини от размисъл.

Господин Хилбъри въздъхна.

— О, скъпо дете, излезе ми от главата. — Приглади енергично копирения си цилиндър и мигом се престори, че бърза. — Ще ѝ изпратя съобщение, щом пристигна в кабинета... Тази сутрин закъснявам, а ме чакат купища неизчетени коректури.

— Не става така! — възрази му Катарин. — Трябва да ѝ се каже — ти или аз, някой трябва да го направи. Тя е първата, която трябва да е наясно.

Господин Хилбъри постави цилиндъра на главата си, едната му ръка беше вече върху дръжката на вратата. Очите му придобиха изражение, добре познато на Катарин още от детството ѝ, когато я молеше да го прикрие след поредното му занемарено задължение; злорадство, насмешливост и безотговорност се смесваха у него. Красноречиво поклати глава напред-назад, отвори вратата с чевръсто движение и прекрачи прага с нетипична за възрастта му пъргавина. Помаха на дъщеря си и изчезна. Останала сама, Катарин не успя да съдържи смеха си, след като се оказа отново измамена, както обикновено ставаше при домашните ѝ пазарлъци с него и често ѝ се налагаше да се нагърбва с неприятни ангажменти, които по право бяха негово задължение.

[1] Катарин чете една от поемите на Джон Кийтс (1818), чието заглавие всъщност е „Изабела, или саксията босилек“. — Б.пр. ↑

[2] Става дума за Самюъл Бътлър (1835–1902) — английски писател, който критикува лицемерието на викторианското общество. — Б.пр. ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

Също като баща си и Катарин не искаше да казва на майка си за непристойното поведение на Сирил, и то по същата причина. И двамата се снишаваха нервно, досущ като хора, които чуват гърмежи на сцената, при необходимостта да ѝ се разкрие всичко по случая. Още повече че Катарин не беше в състояние да реши за себе си какво мисли за поведението на Сирил. Както обикновено, тя провиждаше нещо, за което майка ѝ и баща ѝ бяха напълно слепи, и ефектът от това бе, че поведението на Сирил си оставаше неквалифицирано в ума ѝ. Те да решават дали е правилно, или не, за нея това си беше нещо, което просто се е случило.

Когато Катарин влезе в кабинета, госпожа Хилбъри вече бе топнала перодръжката си в мастилото.

— Катарин — обади се тя и вдигна писалката си във въздуха, — току-що открих нещо много странно и необикновено относно дядо ти. Сега съм с три години и шест месеца по-голяма от възрастта, на която е умрял. Е, не бих могла да съм му майка, но по-голяма сестра — със сигурност, и ми е много приятно да си фантазирам по темата. Тази сутрин започвам наново и възнамерявам да отхвърля много работа.

Наистина започна да пише, а Катарин седна пред своята масичка, развърза купчина стари писма, върху които работеше, приглади страниците им разсеяно и се зае да дешифрира избелелия почерк. След миг вдигна очи към майка си, за да прецени настроението ѝ. Всеки мускул на лицето ѝ изглеждаше щастливо и спокойно отпуснат; седеше с леко разтворени устни и дишаше равномерно като дете, което се е заградило с кубчета и докато строи с тях, все повече се въодушевява. Така с всяко драсване на перото госпожа Хилбъри се заграждаше все по-плътено с небесата и дървесата на миналото, припомняйки си гласовете на мъртвите. В тишината на стаята и необезпокоявана от звуците на настоящия момент, Катарин си представяше дълбоките води на миналото и как двете с майка си стоят окъпани в светлината на случилото се преди шейсет години. Какво можеше да им предложи

настоящето, запита се тя, в сравнение с богатите подаръци на миналото? Ето, четвъртък сутрин е и процесът на сътворяване е в ход; часовникът върху рамката на камината изсича всяка следваща секунда. Тя напрегна слух и откъм далечината долови клаксон на автомобил и шума от гуми, които приближават, после шумът заглъхна; чу провикванията „Старо желязо!“ и „Зеленчуци!“ на мъжки гласове в една от по-бедняшките улици зад къщата. Стаите, разбира се, съхраняват всевъзможни внушения и всяка стая, в която човек се е занимавал с нещо конкретно, пази в себе си спомени за настроения, идеи и състояния, на които е станала свидетел; затова да опитваш друго занимание в нея, е почти невъзможно.

Всеки път, когато Катарин влезеше в стаята на майка си, неволно усещаше тези влияния, появили се преди години, когато беше още малка и в тях имаше нещо ласкаво и тържествено, връщаха я към ранни спомени, свързани с пещерния мрак и кънтящото ехо на Уестминстърското абатство, където беше погребан дядо ѝ. Всички книги и картини, дори столовете и масите бяха негови или по някакъв начин напомняха за него; дори порцелановите кучета върху полицата над камината и малката овчарка със стадото бяха купени от него за по едно пени парчето от мъж, който стоял на Кензингтън Хай Стрийт с табличка играчки в ръце, както Катарин беше чувала от майка си. Много често се унасяше в тази стая с ум така обсебен от онези вече изчезнали персони, че почти можеше да види мускулите около очите и устните им, да чуе гласовете, всеки със своето различно произношение, да зърне палтата и широките им вратовръзки. Неведнъж си представяше как се движи сред тях, невидим дух сред живи, познава ги по-добре от собствените си приятели, защото владее тайните им и притежава божественото предчувствие за тяхната съдба. Всички бяха толкова нещастни, толкова твърдоглави и своенравни, и както ѝ се струваше, вечно се забъркваха в непоправими каши. Тя би могла да им каже какво да правят и какво да не правят. Жалко наистина, че те не ѝ обръщаха никакво внимание и затова търпяха провал след провал, защото я караха, както те си знаят, постарому. Често поведението им беше нелепо, направо гротескно; порядките им — чудовищно абсурдни; но все пак, докато си мислеше, тя се чувстваше така привързана към тях, че нямаше смисъл да се опитва да ги съди. Направо ѝ прилошаваше при мисълта, че не е част от тях;

искаше да е сред тях, но и да има свое собствено бъдеще. В сутрини като тази, когато се чувстваше леко потисната, се опитваше да открие обяснение за безпътицата, която проличаваше от старите им писма; или нещо, което е било важно за тях; или цел, която са преследвали неотклонно... но ето че нещо я изтръгна от мислите ѝ.

Госпожа Хилбъри беше станала от масата и стоеше до прозореца, заглеждана в колоната шлепове, които плаваха нагоре по реката.

Катарин я наблюдаваше. Госпожа Хилбъри се обърна рязко и възкликна:

— Няма съмнение, че някой ми е направил магия! Трябват ми само три изречения, нали разбираш, нещо конкретно и най-обикновено, но не съм в състояние да ги измисля.

Взе да крачи напред-назад, грабна бърсалката за прах, но беше твърде изнервена, за да намери утеха, поне засега, в избърсването на книжните гръбчета.

— Освен това — продължи тя, като подаде изписания лист на Катарин — не вярвам, че от това ще излезе нещо. Катарин, дядо ти посещавал ли е някога Хебридите? — Хвърли странен, умоляващ поглед към дъщеря си. — Тези Хебриди не излизат от ума ми, просто трябва да ги опиша, макар и накратко. Може би това ще свърши работа като начало на главата. Нали знаеш, че главите обикновено започват с нещо много по-различно от това, което следва.

Катарин изчете написаното от майка ѝ. Приличаше на учителка, която критикува съчинението на дете. Изражението ѝ, което госпожа Хилбъри наблюдаваше трепетно, не ѝ остави място за надежда.

— Това е много красиво — започна Катарин, — но виж, мамо, ние трябва да се придържаме към темите и да ги следваме една по една...

— О, знам — съгласи се госпожа Хилбъри. — Но точно това не мога да направя. В главата ми непрекъснато нахлува какво ли не. Не че не съм наясно с всичко, не че не усещам всичко — кой да е наясно, ако не аз?, — но нали разбираш, не мога да го опиша. Като че имам някакво сляпо петно — каза и докосна челото си — ето тук. И нощем, когато ме мъчи безсъние, все си мисля, че ще умра, преди да съм го свършила.

И ето че след възбудата тя бързо се озова в дълбините на депресията, причинена от мисълта за евентуалната ѝ смърт.

Депресията ѝ се предаде и на Катарин. Колко безсилни бяха двете, как си прахосваха времето с тези бумажки! Часовникът удари единайсет, а те нищичко не бяха свършили! Погледна майка си, в момента ровеше в голяма кутия с месингов обков, която стоеше до масата, но не отиде да ѝ помогне. Разбира се, рече си Катарин, ще се окаже, че майка ѝ е изгубила важен документ, и цялата им сутрин ще отиде да го търсят. Сведе раздражено поглед и препрочете мелодичните изречения на майка си за сребристите чайки, за коренчетата на розовите цветчета, които се къпят в прозрачни поточета, и за сините воалетки на зюмбюлите, докато в един момент се сепна от пълното ѝ умълчаване. Вдигна очи. Госпожа Хилбъри беше изсипала върху масата една кожена папка със стари снимки и ги разглеждаше.

— Катарин, няма съмнение — каза тя, — че навремето мъжете са били много по-красиви от сега въпреки противните им бакенбарди. Погледни стария Джон Греъм с бялата жилетка, о, виж чичо Харли. Това май е слугата Питър. Чичо ти Джон го довлече чак от Индия.

Катарин погледна майка си, но нито помръдна, нито ѝ отговори. Изведнъж страшно се ядоса, изпадна в гняв, който отношенията им не допускаха, поради което беше двойно по-силен и критичен. Усети цялата несправедливост на претенциите, които майка ѝ тихомълком предявяваше към нейното време и съчувствие, но това, което госпожа Хилбъри ѝ отнемаше, помисли си Катарин с огорчение, отиваше на вятъра. После в миг на просветление изведнъж се сети, че трябва да ѝ каже за непристойното поведение на Сирил. Гневът ѝ моментално изчезна; разби се като вълна, надигнала се високо над останалите, но водите ѝ се върнаха обратно в морето и Катарин веднага се почувства напълно спокойна, но много загрижена да не би майка ѝ да се разстрои от случилото се със Сирил. Прекоси стаята и седна върху страничната облегалка на креслото ѝ. Госпожа Хилбъри облегна глава на нея.

— Има ли нещо по-благородно — каза умислено, като продължаваше да разглежда фотографиите — от това да си жена, към която всеки се обръща в мигове на мъка или изпитание? Кажи, Катарин, какво повече са направили младите жени от твоето поколение? Тези от снимките са още пред очите ми — как се разхождат в парка на Мелбъри Хаус с волани, дантели и панделки, така спокойни, самоуверени и величествени, а след тях върви маймунка или дребен чернокож гном — сякаш на света няма нищо по-важно от това

да си красив и изискан. Но понякога си мисля, че те направиха повече от нас. Те бяха, и това е по-добре, отколкото да правиш нещо. На мен ми приличаха на кораби, на величествени кораби, които порят вълните напред по пътя си, не се блъскат, не се дърпат, не се заяждат на дребно като нас, а следват курса си като кораби с бели платна.

Катарин се опита да прекъсне тази прочувствена проповед, но така и не ѝ се удаде; не се стърпя и запрелиства страниците на фотоалбума. Лицата на тези мъже и жени направо грееха в сравнение с шумната навалица на живите и излъчваха, както майка ѝ бе отбелязала, достолепие и спокойствие, сякаш са управлявали справедливо цели кралства и така са заслужили голямата любов на поданиците си. Някои лица бяха невероятно красиви, други — пленително грозни, но нито едно не беше сиво, скучно или невзрачно. Великолепните колосани дипли на кринолините отиваха на дамите; пелерините и цилиндрите на господата издаваха стил и характер. Катарин отново усети ведрина във въздуха, а в далечината като че дочу тържествения плисък на приборя. Но знаеше, че трябва да се върне в настоящето.

Госпожа Хилбъри прескачаше несвързано от история на история.

— Това е Джейни Манъринг — каза ѝ тя и посочи една съвършена дама с бяла коса, чиято атлазена мантия беше обшита с перли. — Сигурно съм ти разказвала как беше намерила готвача си мъртвопиян под кухненската маса точно когато очаквала гостуването на императрицата^[1] за вечеря; запретила кадифените си ръкави — самата тя винаги се обличаше като императрица — и собственоръчно приготвила всички ястия, след което се появила в залата, сякаш цял ден е спала върху ложе от уханни рози на речния бряг. Можеше да направи всичко с ръцете си — всички можеха, — да скове колиба или да избродира фуста.

— А това е Куийни Колхун — продължи тя, прелиствайки страниците, — която, като замина за Ямайка, взе със себе си и един ковчег, натъпкан с красиви шалове и бонета, тъй като в Ямайка ковчези не се намирали, а тя изпитваше ужас, че може да умре там — както и стана — и че ще бъде изядена от белите мравки. А това тук е Сабайн, най-красивата от всички; о!, влезеше ли в стаята, сякаш звезда изгряваше. А това е Мириам с пелерината си на кочияш, допълнена с куп къси наметки, под които носеше високи ботуши с прегънат горен

край. О, вие, младите, се имате за много свободомислещи, но нищо не представлявате в сравнение с нея.

Отгърна страницата и попадна на снимка на красива дама с доста мъжкарски вид, чиято глава фотографът беше украсил с императорска корона.

— Ах ти, мръсница такава! — възкликна госпожа Хилбъри. — Какъв деспот и диктатор беше навремето! Как всички ти се кланяхме! „Маги — така ми казваше тя, — ако не бях аз, какво щеше да стане с теб?“ И това си беше самата истина; тя ги събра, така да се каже. Каза на баща ми: „Ожени се за нея“, и той го направи; после каза на малката клета Клара: „Сниши се и го обожавай“, и тя го направи; но след време, разбира се, отново се надигна. Какво друго можеше да се очаква? Тя беше още дете — на осемнайсет, — освен това трепереше от страх. Но тази тук, като истински тиранин, така и не се разкая. Обичаше да повтаря, че им дава три месеца брачно блаженство, а и на повече никой нямал право; знаеш ли, Катарин, понякога си мисля, че това е вярно. Дори е повече, отколкото някои от нас получават, но трябва да се преструваме, което пък е нещо, на което никоя от тях не беше способна, така си мисля — каза госпожа Хилбъри, — в онези дни обаче съществуваше някаква прямота между мъжете и жените, която вие днес, въпреки цялата ви липса на преструвки, нямате.

Катарин отново се опита да я прекъсне, но госпожа Хилбъри все повече се въодушевяваше от спомените си и вече се намираще в превъзходно настроение.

— Сигурно са се чувствали като добри приятели — отново подхвана тя темата, — тъй като тя обичаше да пее песните му. Как започваше? — и госпожа Хилбъри, която имаше приятен глас, запя едно от известните стихотворения на баща си, за което някакъв ранен викториански композитор беше написал абсурдно и очарователно сантиментална мелодийка. — Всички горяха от любов към живота! — заключи тя и удари с юмрук по масата. — Това, което ние сега нямаме! Ние сме много целомъдрени, много сериозни, ходим по гости, по събрания, плащаме заплати на бедните, но не живеем както те са живели. Много често, може би в три от седем ноци, баща ми не преспиваше у нас, но сутрин се появяваше свеж като кукуряк. И досега го чувам как пее, докато изкачва стълбата към детската стая, поднася хляба за закуска, набучен в края на бастуна му, после идваше ред на

излетите за развлечение — Ричмънд, Хамптън Корт, Съри Хилс. Защо да не излезем и ние, Катарин? Денят е хубав.

В този момент, точно когато госпожа Хилбъри беше отишла до прозореца да прецени времето, на вратата се почука. Влезе дребна възрастна дама, която Катарин поздрави с повече от очевиден смут с думите „Леля Силия!“. Беше поразена, защото се досещаше защо е пристигнала леля Силия. Без съмнение, за да обсъди случая със Сирил и жената, която не му е съпруга, но заради тази нерешителност на Катарин и нейното туткане сега госпожа Хилбъри беше съвсем неподготвена за това. По-неподготвена не можеше и да бъде. Ето, предлага трите да излязат на разходка до Блакфрайърс, да разгледат мястото, където се е намирал театърът на Шекспир, тъй като времето не изглеждало подходящо за излет извън града.

Госпожа Милвейн изслуша това предложение със снизходителна усмивка, което означаваше, че години наред е приемала подобни чудатости у снаха си с философска ироничност. Катарин се отдръпна, качи единия си крак върху решетката пред камината, сякаш от тази позиция щеше да има по-добра видимост към въпроса. Но въпреки присъствието на леля й, колко нереален й се струваше въпросът за Сирил и неговия морал! По всичко личеше, че трудността сега идваше не от това да съобщят новината на госпожа Хилбъри най-внимателно, а да я накарат да я проумее. Как човек да улови ума й като с ласо и да го завърже за това малко и незначително „тук и сега“? Май най-добре с едно делово изречение.

— Мамо, мисля, че леля Силия е дошла да говори с теб за Сирил — намеси се тя направо. — Леля Силия е разбрала, че Сирил е женен. Има жена и деца.

— Не, не е женен — прекъсна я госпожа Милвейн, после с тих глас се обърна към госпожа Хилбъри. — Има две деца и третото е на път.

Госпожа Хилбъри ги изгледа — първо едната, после другата — в пълно недоумение.

— Решихме да изчакаме и да не ти казваме, преди да сме сигурни — добави Катарин.

— Но аз срещнах Сирил преди две седмици в Националната галерия! — каза госпожа Хилбъри. — Не вярвам на нито една дума — тя тръсна глава и се усмихна на госпожа Милвейн, сякаш искаше да

каже, че разбира грешката ѝ, защото това е съвсем естествено за жена, която няма деца и чийто съпруг работи нещо скучно в Министерството на търговията.

— Маги, и на мен не ми се вярваше — каза госпожа Милвейн. — Дълго време наистина не можех да повярвам. Но след като видях със собствените си очи, налага се да повярвам.

— Катарин — попита госпожа Хилбъри, — баща ти знае ли?

Катарин кимна.

— Сирил женен! — повтори госпожа Хилбъри. — И нищо не ни е казал, а ние го отгледахме в тази къща... сина на почтения Уилям! Не мога да повярвам на ушите си!

Като усети, че бремето на доказателствата е легнало върху нейните плещи, госпожа Милвейн продължи да разказва. Беше възрастна и крехка жена, но това, че е бездетна, сякаш я караше да се нагърбва с най-неприятните задължения; да благоговее пред семейството и да го поддържа в изрядност за пред хората, се беше превърнало в основна цел на живота ѝ. Разказа случката със сподавен глас — тихо и накъсано:

— От известно време насам подозирах, че не е щастлив. По лицето му се появиха нови бръчки. Затова отидох в апартамента му, щом разбрах, че е взел часове в колежа за бедни. Там води лекции — по римско право или май беше гръцко. Хазяйката обаче ми каза, че сега господин Алардайс преспива там най-много по веднъж на две седмици. Не изглеждаше добре, така подметна. Видяла го с млада дама. И аз веднага заподозрях нещо. Влязох в стаята му, където върху рамката на камината стоеше плик и писмо с адрес на Ситън Стрийт, след Кенингтън Роуд.

Госпожа Хилбъри се раздвижи неспокойно и затананика фрагмент от песничката си, сякаш искаше да я накара да млъкне.

— Отидох на Ситън Стрийт — продължи непоколебимо леля Силия. — Много долнопробно място — нали знаеш, мебелирани стаи, на прозорците по едно канарче. Номер седем — досущ като останалите. Позвъних, почуках — никой. Поразходих се наоколо. Сигурна съм, че мернах някого вътре... деца... люлка. Но никакъв отговор, никакъв. — Тя въздъхна и се втренчи право пред себе си, премрежените ѝ сини очи гледаха изцъклено. — Останах на улицата — продължи тя, — в случай че някой се появи. Стори ми се, че чаках

доста дълго. Някакво грубиянско пеене кънтеше откъм кръчмата на ъгъла. Най-накрая вратата се отвори и някой — може би въпросната жена — излезе и мина почти до мен. Делеше ни само пощенската кутия.

— Как изглеждаше? — попита госпожа Хилбъри.

— Ами става ти ясно защо се е подлъгало нашето бедно момче — беше всичко, което госпожа Милвейн благоволи да отговори вместо описание.

— Бедничкият! — извика госпожа Хилбъри.

— Бедничкият Сирил! — повтори госпожа Милвейн, натъртвайки лекичко върху името.

— Но те нямат с какво да живеят — продължи госпожа Хилбъри. — Ако беше дошъл при нас като мъж и беше казал: „Постъпих глупаво“, човек да го съжали, да се опита да помогне. В края на краищата няма нищо чак толкова срамно... А той толкова години ходи насам-натам, преструва се, прави се на ерген. А бедната му изоставена съпруга...

— Тя не му е съпруга! — прекъсна я леля Силия.

— Никога не съм чувала нещо по-противно! — отсъди госпожа Хилбъри и удари с юмрук по страничната облегалка на креслото. Щом осъзна фактите, това дълбоко я възмути, въпреки че, както изглежда, беше повече огорчена от прикриването на греха, отколкото от самия грях. Беше превъзбудена и крайно недоволна; Катарин обаче почувства огромно облекчение, гордееше се с майка си. С просто око се виждаше, че негодуванието ѝ е съвсем искрено и че умът ѝ е изцяло обсебен от фактите — много повече, отколкото бе умът на леля Силия, който сякаш притеснително и с нездраво удоволствие обикаляше неприятните сфери на този полумрак. Двете с майка ѝ решиха, че ще се заемат лично с въпроса, ще се срещнат със Сирил и ще видят как стоят нещата.

— Първо трябва да осмислим гледната точка на Сирил — обърна се тя директно към майка си като към своя връстница.

Но още преди думите да излязат от устата ѝ, пред вратата се чу шум и братовчедката Каролайн, братовчедка на госпожа Хилбъри по бащина линия, влезе в стаята. Въпреки че по рождение беше Алардайс, а леля Силия — Хилбъри, сложната схема на семейните отношения беше такава, че всяка се явяваше едновременно първа и втора

братовчедка на другата, както и леля и братовчедка на престъпника Сирил, затова непристойното му поведение засягаше толкова Каролайн, колкото и леля Силия. Братовчедката Каролайн беше дама с внушителна височина и широчина, но въпреки обема и красивите си труфила в изражението ѝ имаше нещо открито и оголено, сякаш в продължение на години фината ѝ зачервена кожа, гърбавият нос и двойната брадичка, които в профил наподобяваха какаду, са били изложени на капризите на времето; всъщност беше стара мома, но имаше навика да повтаря, че е „господарка на живота си“ и затова очаква подобаващо уважение.

— Толкова неприятна работа — започна, както беше още задъхана. — Ако влакът не беше потеглил под носа ми, като пристигнах на гарата, отдавна щях да съм тук. Силия без съмнение ви е казала. Маги, ще се съ согласиш с мен, нали? Той трябва да бъде разумен и веднага да се ожени — заради децата...

— Ама той отказва ли да се ожени? — попита госпожа Хилбъри в нов пристъп на недоумение.

— Написал е едно абсурдно, засукано писмо, пълно с цитати — изпъшка братовчедката Каролайн. — Смята, че постъпката му е много благородна, докато ние виждаме в нея единствено глупост... Момичето е лудо по него, както и той по нея, за което обвинявам него.

— Тя го е оплела в мрежите си — прекъсна я леля Силия със странно равен тон, който като че ли внушаваше картината на нишки, които сами оплитат жертвата си в гъста мрежа.

— Силия, вече е безсмислено да обсъждаме кой крив, кой прав — сприхаво се обади братовчедката Каролайн, защото смяташе себе си за единствения практичен човек в семейството и много съжеляваше, че заради изостаналия часовник в кухнята госпожа Милвейн бе успяла вече да размъти мозъка на бедната Маги със собствената си непълна версия на фактите. — Злото е сторено, при това много грозно зло. Но ще позволим ли и третото дете да се роди извънбрачно? Катарин, съжелявам, че споменавам тези неща пред теб. Маги, то ще носи твоето име... не забравяй, името на твоя баща.

— Тогава да се надяваме, че ще е момиче — отвърна ѝ госпожа Хилбъри.

Катарин, която не сваляше очи от майка си, докато бръщолевенето бе в разгара си, забеляза, че изражението ѝ на силно

негодувание бе изчезнало; очевидно сега мислено търсеше начин за излизане от положението, някакъв лъч светлина или щастливо хрумване, с което като по чудо и неопровержимо да убеди останалите, че всъщност случилото се е за добро.

— Ужасно е... направо ужасно! — повтаряше тя, но все по-неубедително; в един момент върху лицето ѝ грейна усмивка, отначало колеблива, но след малко по-самоуверена. — За разлика от преди хората днес не гледат с толкова лошо око на подобни неща — започна тя. — Понякога ще си имат неприятности, но ако са смели, умни деца, каквито несъмнено ще бъдат, предполагам, че в крайна сметка от тях ще излязат чудесни, много свестни хора. Робърт Браунинг казваше, че във всеки велик мъж тече еврейска кръв, и ние трябва да се опитаме да погледнем на нещата в тази светлина. И в края на краищата Сирил е бил принципен. Човек може да не е съгласен с неговите принципи, но поне може да ги уважава — както в случая с Френската революция или с Кромуел, който е отрязал главата на краля. Някои от най-ужасните неща в историята са извършени в името на определени принципи — заключи тя.

— Боя се, че моето схващане за принципност е много по-различно — тросна ѝ се братовчедката Каролайн.

— Принципен ли! — обади се леля Силия с изражение, от което си личеше, че не одобрява използването на тази дума в подобен случай. — Утре ще отида да се срещна с него — добави тя.

— Но, Силия, защо ще се нагърбваш с нещо толкова неприятно? — попита я госпожа Хилбъри, при което братовчедката Каролайн се намеси с друг план, включващ саможертва от нейна страна.

След като се отегчи от всичко това, Катарин се обърна към прозореца, скри се между диплите на завесата, доближи се до стъклото и се загледа безутешно в реката, също като дете, угнетено от безсмислените приказки на възрастните. Беше много разочарована от майка си, както и от себе си. Лекото подръпване, при което щорите литнаха шумно нагоре, разкри раздражението ѝ. Беше много сърдита, но все пак безсилна да даде израз на гнева си, нито пък знаеше на кого да се сърди. Как само разговаряха и проповядваха морал, и измисляха истории, които да съответстват на разбиранията им за подобаващо поведение, как тайничко възхваляваха собствената си тактичност и преданост към семейството! Не, те живееха в мъгла, реши тя; на

стоици мили надалеч... надалеч от какво? „Може би ще е по-добре да се омъжа за Уилям“, каза си неочаквано тя, мисълта ѝ изплува от мъглата като спасителен бряг. Стоеше и размишляваше върху собствената си съдба, а възрастните дами продължаваха да говорят, докато най-накрая стигнаха до извода, че трябва да поканят младата жена на обяд и много приятелски да ѝ обяснят как изглежда подобно поведение в очите на дами като тях, опознали живота. Тогава госпожа Хилбъри беше осенена от друга идея.

[1] Според литературната критика тук става дума за императрица Йожени, съпруга на Наполеон III, която често посещавала Лондон. — Б.пр. ↑

ДЕСЕТА ГЛАВА

Господата Грейтли и Хупър, в чиято адвокатска кантора работеше Ралф Денам, се намираха в Линкълнс Ин Фийлдс, където Ралф Денам се явяваше всяка сутрин точно в десет. Неговата точност заедно с други качества му отреждаше място на преуспяващ служител, и наистина човек можеше спокойно да се обзаложи, че след десетина години той ще бъде сред изявените колеги в професията си, ако не беше една особеност, която понякога правеше всичко у него да изглежда несигурно и опасно. Сестра му Джоун вече се тревожеше заради любовта му към хазарта, където рискуваше спестяванията си. С много обич и привързаност тя непрекъснато го наблюдаваше и беше открила някаква странна особеност в характера му, която доста я тревожеше и щеше да продължава да я тревожи, тъй като бе разпознала зародиша ѝ и в собствената си природа. Можеше да си представи как Ралф жертва цялата си кариера в името на нещо фантастично, което си е наумил; кауза или идея, дори (така ѝ диктуваше собственото въображение) жена, която е зърнал от минаващия влак да простира пране в задния двор на къща. Когато открие такава красота или такава кауза, тогава вече никаква сила не е в състояние — и тя го знаеше много добре — да го спре. Затова се отнасяше подозрително и към Изтока и винаги започваше да нервничи, когато го види с книга за пътешествия в Индия, защото изглеждаше, сякаш поглъща заразата направо от страниците. От друга страна, що се отнася до Ралф, никаква обикновена любовна история, ако би имало такава, не би я притеснила. В нейното въображение той беше предопределен за нещо зашеметяващо, но дали успех, или провал, това не знаеше.

Никой не можеше да се мери с Ралф, защото никой не би могъл да работи така упорито като него, нито да извърви така целенасочено всеобщо признатите етапи в живота на всеки млад мъж, затова Джоун трябваше да събира доказателства за своите опасения от дреболии в поведението на брат си, които биха убегнали на всяко друго око. Беше

съвсем естествено да се притеснява. Още от самото начало животът бе толкова труден за всички тях, че нямаше как тя да не се бои от внезапно негово отпускане, при което да загърби постигнатото досега, макар че, тъй като го знаеше от личен опит, такъв внезапно връхлетял те импулс да зарежеш всичко на произвола и да избягаш от дисциплината и робския труд бе нещо непреодолимо. При Ралф обаче, и тя беше наясно, това би се случило само ако реши да се постави на още по-голямо изпитание; представяше си го как с мъка се влачи през пясъците на пустиня под тропическото слънце, за да открие извора на река или убежището на някакви насекоми; представяше си го как преживява от труда на ръцете си в градски бордей, жертва на някоя от ужасните му теории за добро и зло, които се ширят в определени периоди; представяше си го като затворник за цял живот в къщата на жена, която го е прелъстила с разказ за сполетелите я беди. Такива мисли я навестяваха, докато двамата седяха и разговаряха до късно нощем край газовата печка в спалнята на Ралф. И тя ги посрещаше наполовина изпълнена с гордост и наполовина с тревога.

По всяка вероятност Ралф едва ли би разпознал собствените си мечти за бъдещето в страховете, които разклащаха душевния мир на сестра му. Ако му разкажеше за някои от тях, той би ги отхвърлил със смях, твърдейки, че това е живот, който с нищо не го привлича. Дори би недоумявал откъде подобни абсурдни приумици са влезли в ума на сестра му. Всъщност той се гордееше с това, че е привикнал на труд в този живот, за който не хранеше никакви илюзии. Неговата собствена представа за бъдещето, за разлика от горните небивалици, можеше да бъде споделена публично, без и за миг да се срамува от нея; той се имаше за умен мъж, който евентуално, може би на около петдесет години, ще стигне до Камарата на общините, ще натрупа скромно състояние и с малко късмет може да заеме не много важен пост в едно либерално правителство. В подобно бъдеще нямаше нищо екстравагантно и със сигурност — нищо безчестно. Въпреки това, както предполагаше и сестра му, това би изисквало цялата воля на Ралф предвид натиска на обстоятелствата, за да може да продължи по пътя, който отвежда нататък. И по-точно, би изисквало постоянно да си повтаря, че е част от една обща съдба, че за него това е най-доброто и че друго не му трябва; следвайки подобни фрази, той беше придобил точност и трудови навици и вече можеше убедително да демонстрира,

че да си на служба в адвокатска кантора, е най-добрият от всички възможни начини на живот и че всякакви други амбиции биха били безпредметни.

Но като всички убеждения, в които човек не вярва истински, и това зависеше до голяма степен от одобрението, което получава от други хора, а веднъж останал насаме, без да се интересува от общественото мнение, Ралф си позволяваше бързо да се отдалечи от реалните обстоятелства и да поеме на необикновени странствания, които без съмнение би се срамувал да опише. В тези свои мечтания, разбира се, той играеше благородни и романтични роли, но самоизтъкването и прославата не бяха единственият му мотив. С тях той даваше воля на един дух, за който нямаше място в реалния живот, защото с песимизма, с който неговият жребий го бе натоварил, Ралф бе решил, че в света, в който живеем, няма смисъл от това, което презрително наричаше глупави мечтания. Понякога му се струваше, че този дух е най-ценното, което притежава; мислеше си, че именно с него би могъл да облагороди пустеещи земи, да поправи много злини, да създаде красота там, където никога не я е имало; това беше дух силен и ожесточен и именно той го караше да поглъща на един дъх прашните книги и документи по стените в кантората и веднъж поддал му се, именно той оголваше същността му за миг. Усилията му в продължение на години бяха насочени към това да контролира този свой дух и на двайсет и една вече можеше да се похвали с живот, строго разделен на часове за работа и часове за мечти; двата вида живот съществуваха редом, без да си пречат. В това ежедневно налагане на дисциплина най-много му беше помогнал интересът към една трудна професия, но старият извод, до който Ралф беше стигнал още при завършване на колежа, все още не бе изгубил силата си и продължаваше да оцветява схващанията му с меланхоличното убеждение, че от повечето хора животът изисква да упражняват своите незначителни заложи, прехосвайки най-ценните си, и така ги кара да се примиряват, че няма нито смисъл, нито изгода в това, което навремето са смятали за най-скъпата си дарба, получена в наследство.

Денем не се радваше на голяма популярност нито в кантората, нито в семейството си. На този етап от кариерата си беше все още твърде непримирим на тема „добро и зло“, твърде горд с това, че може да се владее, и както често се случва с хора, които не са много

щастливи, нито доволни от съдбата си — твърде склонен да критикува всяка проява на самодоволство. В кантората показната му експедитивност дразнеше онези, които не обичат да се престарават в работата, и дори когато му предричаха напредък, не го казваха с чувство на симпатия. Той наистина правеше впечатление на упорит и самостоятелен млад мъж със странен нрав и непростимо безцеремонни обноски, който изгаря от желание да напредне в живота, и това беше съвсем естествено за човек, израснал в беднотия, смятаха неговите критици, но не беше никак приятно.

Младите мъже в кантората имаха право на подобно мнение, тъй като Денам не проявяваше никакво желание да се сприятели с тях. Харесваше ги, но те стояха изолирани в онова отделение на живота му, което бе посветено на работата. До този момент не беше срещал затруднение да подрежда живота си така методично, както и харчовете си, но точно по това време се сблъска с изживявания, които не беше в състояние да класифицира. Мери Дачет сложи началото на това объркване преди две години, когато избухна в смях при една негова реплика още при първата им среща. Не можа да даде обяснение защо. Просто го сметна за много странен тип. Когато я опозна достатъчно добре, че да ѝ сподели как прекарва своите понеделник, сряда и събота, тя се развесели още повече; не спря да се смее, докато и самият той не се разсмя, без да знае защо. Струваше ѝ се страшно необичайно, че той е наясно с отглеждането на булдози, че има хербарий от диви цветя, набрани в околностите на Лондон, че всяка седмица посещава старата госпожица Тротър в Илинг, която беше капацитет по науката хералдика, което неизменно я разсмиваше. Държеше да научи всичко, дори вида кейк, с който старата дама го гощаваше при тези посещения; а летните им излети до църкви край Лондон, за да снемат копия от месингови надгробни плочи чрез натриване върху хартия — нещо, от което тя се интересуваше, — се бяха превърнали в истински празник за нея. След шест месеца Мери знаеше повече за случайните му приятели и за любимите му занимания, отколкото родните му братя и сестри, с които беше прекарал цял живот; на Ралф това също му харесваше, макар че малко го объркваше, тъй като се имаше за изключително сериозен човек.

Със сигурност му беше приятно да е в компанията на Мери Дачет и веднага след като вратата се затвори зад гърба му, да се

превърне в съвършено различен човек, ексцентричен и приветлив, който почти по нищо не прилича на онзи, когото повечето хора познаваха. Тогава ставаше по-малко сериозен и по-малко деспотичен у дома, защото в ушите му продължаваше да кънти присмехът на Мери, както и думите ѝ, че той нищичко за нищо не знае, както обичаше да му повтаря. Освен това събуди интереса му към обществени въпроси, към които тя хранеше естествено влечение, и това бе станало в период, когато успя да го превърне от консерватор в радикал след серия публични сказки, които за него започваха с болезнено отегчение и завършваха с превъзбуда, далеч по-голяма от нейната.

Но той беше сдържан човек и когато му хрумваха идеи, предварително ги разделяше на такива, които може да обсъди с Мери, и такива, за които е по-добре да си мълчи. Тя знаеше това и той я интересуваше, тъй като бе открила, че повечето млади мъже с удоволствие говорят предимно за себе си; дори беше започнала да ги изслушва, както човек изслушва малко дете, без да се замисля. Но с Ралф това майчинско отношение почти го нямаше, вследствие на което тя възприемаше и собствената си индивидуалност по-осезателно.

Един късен следобед Ралф тръгна по Странд да се срещне с някакъв адвокат по работа. Следобедът вече гаснеше и потоци зеленикава и жълтеникава изкуствена светлина обагряха атмосферата, която в този час по селските пътеки би била мека поради дима от запалените огньовете; от двете страни на булеварда витрините бяха пълни с бляскави бижута и лъскави кожени чанти, които стояха върху полици от дебело стъкло. Денам не виждаше тези предмети поотделно, но под впечатлението от всички тях го обзе вълнение и приятна възбуда. Точно тогава забеляза Катарин Хилбъри, която вървеше срещу него, и се втренчи в нея, сякаш беше жива илюзия, част от спора, който мислено водеше със себе си. Видя и някак безжизнения поглед в очите ѝ, и лекото неволно движение на устните, което заедно с високия ръст и елегантната ѝ дреха я правеха да изглежда така, сякаш забързаната тълпа ѝ пречи, сякаш нейната посока е различна от тяхната. Забеляза всичко това напълно спокойно, но изведнъж, докато я отминаваше, ръцете и коленете му се разтрепериха, а сърцето му заби мъчително. Тя не го видя и продължи да си повтаря фрази, които се бяха загнездили в паметта ѝ: „Смисълът е в живота, само в живота — в откриването му, непрекъснато и вечно, а съвсем не в самото

откритие!“^[1] Така умислена, тя не забеляза Денам, а той не събра кураж да я спре. Но мигом целият Странд придоби подреден и целеустремен вид, както става и с най-разнородните неща под звуците на музика; толкова приятно беше това впечатление, че в края на краищата той дори се зарадва, че не я беше спрял. Разбира се, то лекичко избледня, но все пак не изчезна, преди да застане пред Адвокатската камара.

Когато срещата му с адвоката приключи, беше вече твърде късно да се връща в кантората. Странно, но образът на Катарин му подейства така, че изобщо не му се прибираще вкъщи. Къде да отиде? Да тръгне по лондонските улици, докато стигне до къщата на Катарин, да вдигне поглед към прозорците и да си я представи вътре — за миг това му се стори добра възможност, после я изключи с леко пламнали страни и с онова странно раздвоение на ума, като на човек, който сантиментално откъсва цветете и после, след като то е вече откъснато, изчервен го захвърля. Не, по-добре да отиде да види Мери Дачет. По това време трябва вече да се е прибрала от работа.

Да види Ралф така неочаквано появил се в апартамента ѝ, беше достатъчно, за да изкара Мери от равновесие, макар и за миг. Тя почистваше ножовете в малкото си мокро помещение и след като го покани да влезе, върна се обратно, пусна докрай студената вода, после я спря. „Сега — каза си тя, докато затягаше крана — няма да позволя на разни глупави фантазии да ми размътят главата...“

— Не мислиш ли, че господин Аскуит^[2] заслужава да бъде обесен? — провикна се тя към гостната, после влезе при него, докато си бършеше ръцете, и започна да му разказва за последните аргументи, с които правителството бе отказало да разгледа законопроекта за даване на избирателни права на жените. На Ралф не му се говореше за политика, но не можеше да не уважи желанието на Мери, която толкова се интересуваше от обществени дела. Загледа се в нея, докато тя се наведе да разръчка огъня, изразявайки се много ясно с фрази, които звучаха като политическа платформа, и си помисли: „За колко ли налудничав ще ме вземе Мери, ако ѝ кажа, че едва не тръгнах към Челси, за да погледам прозорците на Катарин. Не би ме разбрала, но въпреки това аз я харесвам каквато си е“.

Известно време обсъждаха как е най-добре да постъпят жените и точно когато Ралф истински се заинтересува от темата, Мери се отнесе

нанякъде, обзе я силно желание да сподели с Ралф собствените си чувства или поне да си говорят за нещо лично, с надеждата, че ще долови отношението му към нея; но не се поддаде на желанието си. Не можеше обаче да му попречи да усети пълното ѝ безразличие към това, което казва, поради което постепенно и двамата се умълчаха. В главата на Ралф мислите нахлуваха една след друга, но всички бяха по някакъв начин свързани с Катарин или пък с неясни романтични приключения, каквито обикновено тя пораждаше у него. Но подобни мисли не можеше да сподели с Мери, освен това я съжаляваше, че няма никаква представа какво чувства той. „Ето — рече си — в това отношение сме по-различни от жените; те не усещат романтиката.“

— Е, Мери — обади се най-накрая, — защо не ми кажеш нещо забавно?

Тонът му беше доста предизвикателен, но не беше лесно да провокираш Мери. Тази вечер тя му отвърна рязко:

— Предполагам, защото няма нищо забавно за казване.

Ралф се замисли, после подхвърли:

— Работиш твърде много. Не, не говоря за здравето ти — добави, след като тя се изсмя презрително. — Искам да кажа, че ми изглеждаш погълната от работата си.

— Това лошо ли е? — попита тя и заслони очи с длан.

— Мисля, че да — отвърна ѝ троснато.

— Но само преди седмица твърдеше обратното.

Гласът ѝ прозвуча непримиримо, но самата тя изглеждаше странно потисната. Без да усети това, Ралф реши да се възползва от възможността и започна да я поучава, излагайки последните си схващания относно живота и какво трябва да преследваш в него. Тя се заслуша, но остана с впечатление, че се е виждал с някого, който му е повлиял. Съветваше я да чете повече, настояваше, че освен нейната има и други гледни точки, които заслужават внимание. Естествено, тъй като последно го беше видяла да напуска офиса в компанията на Катарин, тя реши, че промяната се дължи на нея; нищо чудно на излизане от стаята, към чиято обстановка не бе успяла да скрие презрението си, Катарин да е изказала подобна критика или пък да е намекнала за нея чрез собственото си поведение. Знаеше обаче, че Ралф за нищо на света не би признал, че някой е в състояние да му повлияе.

— Мери, не четеш достатъчно — каза ѝ той. — Трябва да четеш повече поезия.

Вярно, че Мери беше ограничила четенето си до книги, които ѝ трябваха във връзка с изпитите; а и в Лондон ѝ оставаше много малко време за четене. Неизвестно защо, но никой не обича да му натякват, че не чете достатъчно поезия, ала нейното недоволство можеше да се долови единствено в начина, по който промени положението на ръцете си, както и по застиналия ѝ поглед. И тогава си рече мислено: „Държа се точно както си бях казала, че не бива“, при което се отпусна и продължи с обичайния си разумен тон:

— Добре тогава, кажи ми какво да прочета.

Съвсем несъзнателно Ралф се бе подразнил от Мери и сега ѝ изреди няколко имена на големи поети, което провокира разговор за недостатъците в характера ѝ и в начина ѝ на живот.

— Живееш в компанията на посредствени хора — каза ѝ той с ненужно разпален тон. — Вършиш еднообразна работа, защото, общо взето, ти е приятно да я вършиш. И, изглежда, забравяш за какво си там. Притежаваш женския навик да преувеличаваш важността на детайлите. Не различаваш нещата, които имат значение, от тези, които нямат. Точно това съсипва тези ваши организации. Затова през изминалите години суфражетките не успяха да направят нищо. Какъв е смисълът на тези срещи по къщи и базари? Мери, трябва ти нови идеи; хвани се за нещо голямо и не се страхувай от грешките; само недей да си губиш времето с дреболии. Защо не зарежеш всичко за една година, защо не попътуваш? Виж нещо от този свят. Не се задоволявай с това затънтено място и с неговите половин дузина хора, не може така цял живот. Няма да се изоставиш, нали? — заключи той.

— Често сама си мисля по този въпрос — за себе си, искам да кажа — отговори му тя и го изненада, че така лесно се съгласи с него. — Бих искала да замина някъде надалеч.

За миг и двамата се умълчаха, после Ралф каза:

— Виж, Мери, нали не гледаш сериозно на всичко това? — Вече не изпитваше раздражение, а нейната потиснатост, която не можеше да скрие и бе проличала в гласа ѝ, изведнъж го изпълни с разкаяние, че я беше засегнал. — Но няма да заминеш, нали? — продължи той. И тъй като тя си замълча, добави: — О, не, недей да заминаваш.

— Всъщност не знам какво точно искам — отвърна му тя.

Поколеба се дали да не му сподели плановете си, но нищо не я насърчи. Той изпадна в едно от странните си умълчавания, което, при цялата ѝ предпазливост, Мери прие, че има връзка със същото нещо, за което и тя не можеше да спре да мисли — техните чувства един към друг и техните взаимоотношения. Усети, че двете направления на мислите им дълбаят дълги, паралелни тунели, които могат да се сближават, но никога няма да се срещнат.

Когато той си тръгна, излезе, без да наруши мълчанието си с нещо повече от едно „лека нощ“, а тя поседя още малко и се размисли върху думите му. Ако любовта е опустошителен огън, който разтопява цялото същество и го превръща в буен планински поток, Мери беше толкова влюбена в Денам, колкото в машата и ръжена. Но по всяка вероятност тези крайни страсти са рядкост и така описаното душевно състояние сигурно принадлежи към най-последните етапи на любовта, когато седмица след седмица и ден след ден силата да устояваш се изчерпва. Както повечето интелигентни хора, и Мери беше нещо като егоист — до степен да придава голямо значение на възприятията си, но по природа беше и нещо като моралист, затова от време на време обичаше да проверява дали може да им се довери. Когато Ралф си тръгна, тя се замисли върху душевното си състояние и стигна до извода, че няма да е зле да започне да учи някакъв език, да кажем, италиански или немски. След това отключи едно чекмедже и извади от него силно надраскан ръкопис. Изчете го, като от време на време вдигаше очи и дълго и напрегнато се замисляше за Ралф. Повтори си наум всички негови качества, които събуждаха чувствата ѝ, след което си даде сметка, че не се е излъгала. После пак се върна към ръкописа и реши, че да пишеш на правилен английски, е най-трудното нещо на света. Все пак тя мислеше много повече за себе си, отколкото за правилния английски, или за Ралф Денам, затова можеше да се спори дали е влюбена, или не, и ако е — към кой вид по-точно принадлежат чувствата ѝ.

[1] Думи на Иполит от „Идиот“ на Ф. М. Достоевски, в превод на Иван Пауновски; София, изд. „Народна култура“, 1971. — Б.пр. ↑

[2] Антъни Аскуит, министър-председател на Великобритания (1908–1916), е бил голям противник на идеята жените да получат право на избиращелен глас. — Б.пр. ↑

ЕДИНАЙСЕТА ГЛАВА

„Смисълът е в живота, само в живота — в откриването му, непрекъснато и вечно — каза си Катарин, докато минаваше под арката, за да излезе на открито при Кингс Бенч Уок, — а съвсем не в самото откритие.“ Каза си последните думи, загледана в прозорците на Родни, които имаха полупрозрачен червеникав цвят — в нейна чест, знаеше си тя. Беше я поканил на чай. Ала тя бе в настроение, в което почти физически усещаше нежеланието си да наруши хода на своите мисли, и затова продължи да крачи напред-назад под дърветата; мина известно време, преди да приближи предната стълба. Искаше ѝ се да вземе отнякъде книга, каквато никой от родителите ѝ не би чел, да я задържи, да я погълне необезпокоявана от никого, да размишлява върху съдържанието ѝ, без да споделя впечатленията си, да умува насаме дали всъщност книгата е добра, или не. Тази вечер беше преиначила думите на Достоевски в съответствие с настроението си — едно фаталистично настроение, — за да заяви, че процесът на откриване е самият живот и че вероятно същността на нечия цел няма никакво значение. Седна за малко на една от пейките, почувства се като понесена от вихъра на безброй неща, внезапно реши, както често правеше, че е време да изхвърли цялото това мислене зад борда, надигна се, без да погледне рибарската кошница, която остана на пейката. След две минути почукването ѝ на вратата на Родни прозвуча властно.

— Е, Уилям — каза му тя, — май съм закъсняла.

Това беше вярно, но той толкова се зарадва при вида ѝ, че забрави раздразнението си. Повече от час се бе занимавал да подрежда заради нея и сега, като я видя как оглежда стаята с очевидно задоволство, докато сваля пелерината си, почувства се възнаграден, макар че тя нищо не каза. Беше се погрижил огънят да е добре разпален, върху масичката да има бурканчета със сладко, ламаринените подставки в камината^[1] да блестят и навсякъде да се усеща уют, макар и овехтял. Беше облечен със стария си червен халат,

който бе избелял неравномерно и на места личаха нови кръпки, сякаш свежите тревици, които човек открива, като повдигне камък. Той направи чай, Катарин си свали ръкавиците и кръстоса крака по начин, който в своята непрестореност изглеждаше по-скоро мъжки. Не си казаха почти нищо, преди да седнат край камината и да запалят цигари, като поставиха чашите чай на пода между тях.

Не се бяха виждали след размяната на писма по повод на връзката им. На любовните му признания Катарин беше отвърнала кратко и разумно. Целият ѝ отговор се събираше на половин страница, защото тя просто искаше да му каже, че не е влюбена и не може да се омъжи за него, но се надява приятелските им чувства да си останат непроменени. Беше добавила и послепис, в който заявяваше: „Много ми хареса твоя сонет“.

Що се отнася до Уилям, неговата непринуденост беше привидна. На три пъти през следобед си беше обличал фрак, на три пъти се беше отказвал от него в полза на късия си домашен халат; три пъти си беше слагал перлената игла за вратовръзка, три пъти я беше махал и само малкото огледало в стаята му бе станало свидетел на тези негови променливи настроения. Въпросът се свеждаше до това в какво би предпочела да го види Катарин точно в този декемврийски следобед. Прочете писмото ѝ още веднъж и послеписът за сонета разреши проблема. Очевидно тя предпочиташе поета у него и тъй като това, общо взето, съвпадаше и с неговото мнение, той реши да заложи на небрежността. Поведението му също беше предварително обмислено; говореше малко и само на най-общи теми; искаше да остави у нея впечатлението, че макар да му гостува за пръв път сама, в това няма нищо необичайно, въпреки че точно по този въпрос не беше много сигурен.

Със сигурност обаче никакви объркани мисли не вълнуваха Катарин; и ако той се владееше повече, вероятно би имал основание да се оплаче, че тя е малко разсеяна. Всъщност самата непринуденост и интимност на обстановката — насаме с Родни сред чаши чай и свещи — ѝ действаше повече, отколкото ѝ личеше. Поиска да разгледа книгите му, после снимките. Докато държеше фотография от Гърция в ръцете си, изведнъж се провикна неволно и съвсем неуместно:

— Стридите ми! Носех кошница — обясни му тя, — забравила съм я някъде. Днес чичо Дъдли ще идва на вечеря. Какво, за бога, съм

направила с тях?

Стана и взе да обикаля стаята. Уилям също се изправи, спря се пред камината, измънка нещо като: „Стриди, стриди... твоята кошница със стриди!“, и макар да огледа стаята с блуждаещ поглед, сякаш стридите можеха да се появят върху лавицата с книги, очите му всъщност следяха Катарин. Тя дръпна завесите и се взря между орделите листа на платаните.

— Бяха у мен — размисли се, — докато вървах по Странд; после седнах на една пейка. Ами, няма значение — каза пак и рязко се обърна с лице към стаята. — Сигурно вече някой се гощава с тях.

— Винаги съм си мислил, че ти нищо не забравяш — подхвърли Уилям, когато двамата отново седнаха.

— Знам, че това е част от мита за мен — отговори му Катарин.

— Чудя се — продължи предпазливо — каква е истината за теб. Но знам, че такива неща не те интересуват — побърза да добави с леко недоволство.

— Така е, никак не ме интересуват — заяви му тя съвсем искрено.

— Тогава за какво да говорим? — попита я.

Тя огледа стените на стаята някак дяволито.

— Откъдето и да почнем, ще свършим с едно и също, искам да кажа, ще говорим за поезия. Уилям, не знам дали си даваш сметка, но аз дори Шекспир не съм чела. Цяло чудо е как съм оцеляла през всичките тези години.

— През последните десет години, с които аз съм запознат, оцеляваш прекрасно — отвърна ѝ той.

— Десет години? Толкова дълго?

— Май не ти е липсвал? — додаде той.

Тя се умълча и се загледа в огъня. Не можеше да отрече, че нищо не трепваше у нея и нищо от качествата на Уилям не можеше да я развълнува; точно обратното, чувстваше се уверена, че каквото и да стане, тя може да се справи. Когато е с него, обземаше я покой, в който можеше да си мисли за неща, откъснати от това, за което разговаряха. Дори сега, когато той седеше на метър от нея, колко лесно умът ѝ се зарейваше нанякъде! Ненадейно и без никакво усилие, както обикновено се случваше, пред взора ѝ изплува картина: видя се в същата тази къща, връщаше се от някаква лекция, в ръцете си носеше

куп книги, книги по математика и астрономия — науки, които беше усвоила. Постави ги върху масата ей там. Беше картина от живота ѝ след две-три години, когато е вече омъжена за Уилям; но ето че изведнъж се сепна.

Не беше в състояние напълно да забрави присъствието на Уилям, защото въпреки усилията му да се владее си личеше, че е изнервен. В такива моменти очите му изпъкваха и лицето му повече от друг път придобиваше вид на покрито с тънка, напукана кожа, през която прозираше всяко изчервяване, предизвикано от прилива на неспокойната му кръв. До този момент беше съчинил толкова много изречения и ги бе отхвърлил, беше почувствал толкова много желаниа и ги бе потиснал, че целият пламтеше в яркочервено.

— Може да твърдиш, че не четеш книги — подхвърли той, — но въпреки това знаеш много за тях. Пък и кой държи да си начетена? Остави това на нещастните клетници, които си нямат друга работа. Ти... ти... хм!...

— Добре, тогава защо не ми прочетеш нещо, преди да си тръгна? — попита Катарин и си погледна часовника.

— Катарин, ама ти току-що дойде! Добре, дай да видим какво мога да ти покажа.

Той стана, разрови хартиите върху масата, сякаш нещо се колебаеше; после взе един ръкопис и след като го разстла и приглади върху коленете си, погледна Катарин подозрително. Улови усмивката ѝ.

— Май само от любезност ме молиш да ти чета — каза. — Дай да измислим нещо друго, за което да говорим. Кого си виждала напоследък?

— По принцип никога не моля за нищо само от любезност — отбеляза Катарин, — но щом не ти се чете, тогава няма.

Уилям изсумтя странно, раздражено; пак отвори ръкописа, въпреки че не свалеше очи от Катарин. Никое друго лице не можеше да има по-сериозен и съсредоточен вид.

— Човек винаги може да разчита на теб да изтърсиш нещо неприятно — подметна той и приглади страницата, прокашля се и прочете наум половин строфа. — Хм! Принцесата се е изгубила в гората и в този момент чува ловджийски рог. Всичко това ще стои много красиво на сцената, но тук не мога да ти пресъздам ефекта.

Както и да е, Силвано влиза, придружен от другите благородници от двора на Грациан^[2]. Започвам откъдето произнася своя монолог. — Той тръсна глава и зачете.

Макар и току-що подметнала, че нищо не разбира от литература, тя се съсредоточи. Изслуша най-внимателно първите дващест и пет стиха, после се намръщи. Но вниманието ѝ бе отново приковано, когато Родни вдигна пръст — знак, че следва смяна на стихотворната стъпка.

Според него в стихотворната реч за всяко настроение трябваше да има отделна метрика. Майсторството му в това отношение беше забележително и ако красотата на пиесата зависеше от разнообразието на стихотворни размери, в които героите говорят, тогава драмите на Родни биха могли да се мерят с тези на Шекспир. Непознаването на Шекспир обаче не попречи на Катарин да е напълно сигурна, че пиесите не трябва да създават у публиката усещане за онова смразяващо вцепенение, каквото я обзе, докато се лееха стиховете — понякога кратки, понякога дълги, но неизменно следващи една и съща напевност на гласа, която сякаш здраво зачукваше всеки стих на едно и също място в мозъка на слушателя. Все пак, рече си тя, тези умения са предимно мъжки; жените нито ги упражняват, нито умеят да ги оценяват; а вещината на един съпруг в тази област може с право да събуди по-голямо уважение към него, тъй като уважението често се основава на неразбиране. Никой не можеше да се усъмни в качествата на Уилям като учен.

Четенето свърши в края на съответното действие. Катарин си беше подготвила кратка реч.

— Уилям, това ми се струва изключително добре написано, въпреки че, разбира се, нямам достатъчно познания, за да бъда критична.

— Значи, стихотворното майсторство ти прави впечатление... а не емоцията?

— В откъс като този, разбира се, майсторството ми прави най-голямо впечатление.

— Но ако... имаш ли време да изслушаш още един кратък откъс? Сцената с двамата влюбени. Мисля, че там се усеща истинска емоция. И Денам твърди, че това е най-доброто, което съм написал.

— Чел си го на Ралф Денам? — изненада се Катарин. — Той е по-добър познавач от мен. Какво ти каза?

— Скъпа моя Катарин — възкликна Родни, — не ми трябва да бъдеш критична, за това бих се обърнал към литератор. Смея да твърдя, че в Англия има само петима души, на чието мнение държа. Трябва ми да знам дали това може да те развълнува. Много често, когато съм писал тези сцени, съм мислил за теб. И непрекъснато се питах: „Дали Катарин би харесала това?“. Катарин, винаги си мисля за теб, когато пиша, дори за неща, от които няма как да разбираш. И бих искал... да, наистина ме... интересува мнението ти за това, което пиша, повече, отколкото всяко друго мнение в света.

Толкова искрени бяха думите му, че Катарин се трогна от доверието, което хранеше към нея.

— Уилям, смяташ ме за нещо повече, отколкото съм — каза тя, забравяйки, че си беше обещала да не говори по този начин.

— Не, Катарин, не те смятам — отвърна ѝ той, като прибра ръкописа обратно в чекмеджето. — Чувствам се добре, когато си мисля за теб.

Толкова скромен отговор — в случая непоследван от каквито и да било признания в любов, а само от едно изречение, че ако трябва да тръгва, той ще я изпрати до Странд, стига да го изчака миг, докато си свали халата и облече сако — я трогна и потопа в такъв прилив на топли чувства, какъвто никога преди не беше изпитвала. Докато той се преобличаше в съседната стая, Катарин се изправи пред етажерката с книги, току посягаше към различни заглавия и ги прелистваше, без да чете.

Изведнъж усети в себе си увереност, че ще се омъжи за Родни. Как би могла да избегне това? Какво извинение да намери? Тя въздъхна и като отпъди мисълта за женитба, изпадна в мечтание, в което се преобрази в друг човек, а после и целият свят край нея се промени. Като чест посетител в тези селения, тя без колебание намери пътя си сред тях. Ако се бе опитала да разтълкува впечатленията си, би казала, че в тях господства реалността на привидното, която фигурира и в нашия свят; толкова директни, силни и невъзпрепятствани бяха усещанията ѝ в сравнение с тези, които пораждаше у нея действителният живот. Там витаеха неща, които можеш да усетиш, стига да има причина за тях: съвършеното щастие, от което ние

вкуса само частица; красотата, която тук можеш да зърнеш само в мимолетни проблясъци. Без съмнение по-голямата част от обзавеждането във въпросния свят беше взето направо от миналото, дори направо от елизабетинската епоха на Англия. Но колкото и да се променяше красивият декор на този въображаем свят, две качества оставаха постоянни. Това бе място, в което чувствата бяха освободени от принудата, с която действителният свят ги обременява, а процесът на пробуждане бе винаги придружаван от примирение със съдбата и нещо като стоическо приемане на фактите. Там, за разлика от Денам, тя не срещаше като по чудо преобразен познат, не играеше героични роли. Но със сигурност се влюбваше в благороден мъж и двамата се разхождаха сред кичестите дървета на един непознат свят, а чувствата им — свежи и осезаеми — ги заливаха, както вълните заливат брега. Песъчинките на нейното освобождение обаче изтичаха бързо и през клоните на гората долови звуци — Родни премести нещо върху тоалетката си. Катарин се сепна и в знак, че мечтанието е приключило, шумно затвори книгата, която държеше, и я върна на мястото ѝ.

— Уилям... — обади се тя, отначало плахо, като сънен глас, отправен към будните. — Уилям — повтори, този път по-твърдо, — ако все още държиш да се омъжа за теб, ще го направя.

По всяка вероятност никой мъж не очаква, че този най-важен въпрос в живота му може да бъде поставен с толкова равен и безучастен глас, толкова лишен от радост и чувства. Във всеки случай Уилям не отговори. Тя продължи да чака стоически. След миг той излезе енергично от стаята си и ѝ каза, че ако иска да купи стриди, мисли, че знае един рибарски магазин, който би трябвало да е още отворен. Тя въздъхна дълбоко, с облекчение.

Откъс от писмо, изпратено няколко дни по-късно от госпожа Хилбъри до нейната снаха госпожа Милвейн:

„... Колко глупаво от моя страна да забравя да напиша името в телеграмата. Такова хубаво, звучно английско име, при това той притежава цялата красота на интелекта; изчел е буквално всичко. Казах на Катарин, че винаги ще го слагам от дясната си страна на масата, за да ми е поддръка, когато хората започнат да говорят за героите

на Шекспир. Двамата няма да са богати, но ще бъдат много, много щастливи. Един път късно през нощта си стоя в стаята и си мисля, че вече нищо хубаво не може да ми се случи, когато чух стъпките на Катарин отвън в коридора и си казах: «Дали да не я повикам?», след това обаче се укорих (с онази мрачна безнадеждност, която те обзема, когато огънят е угаснал и рожденият ден току-що приключил): «Защо да я натоварвам с моите тревоги?». Но този малък самоконтрол бе възнаграден още в следващия миг, когато тя почука на вратата и влезе, седна върху завивката на леглото ми и макар че нищо не си казахме, аз изведнъж се почувствах толкова щастлива, че не можах да сдържа сълзите си: «О, Катарин, когато станеш на моите години, надявам се и ти да имаш дъщеря до себе си!». Ти знаеш колко неразговорлива е Катарин. Умълча се и остана така толкова дълго, че в моето глупаво и изнервено състояние почнах да се опасявам от нещо, без да знам какво. После тя ми каза, че в края на краищата е взела решение. Писала му и утре го очаква. Отначало изобщо не се зарадвах. Не исках за никого да се жени; но когато ми каза: «Нищо няма да се промени. Винаги най-много ще обичам теб и татко», тогава разбрах каква егоистка съм и й казах, че тя трябва да му даде всичко, всичко, всичко от себе си! Подхвърлих й, че ще се задоволя и с второто място. Но защо, след като всичко се нарежда така, както се е надявал, човек не може да прави друго, освен да плаче, и не може да чувства друго, освен че е една безутешна стара жена, чийто живот се е оказал провал, ала сега вече свършва, а и възрастта е толкова жестока? Но Катарин ми каза: «Щастлива съм. Много съм щастлива». Тогава си помислих — макар че всичко изглеждаше толкова тъжно, но Катарин ми каза, че е щастлива, — и ето, ще имам и син и всичко ще се окаже много по-прекрасно, отколкото някога съм си го представяла, защото, макар че в проповедите не се споменава, аз вярвам, че светът е сътворен, за да сме щастливи в него. Каза ми, че ще живеят наблизко и че всеки ден ще ни навестява; ще продължи да

работи с мен върху биографията и ще я довършим, както си бяхме обещали. И в края на краищата щеше да е по-лошо, ако не се омъжи... или пък, представи си, ако се омъжеше за човек, когото не понасяме? Представи си, че се беше влюбила в женен мъж.

Ние все си мислим, че никой не е достоен за тези, които обичаме, но неговите чувства са истински и нежни, в това съм сигурна, и макар да изглежда нервен и притеснителен, аз забелязвам тези неща само като го сравнявам с Катарин. И сега, докато пиша, се сещам, че разбира се, Катарин притежава всичко онова, което на него му липсва. Тя е властна, не е нервна; на нея ѝ идва отръки да се разпорежда и да командва. Време е да предаде всичко това на друг, който ще се нуждае от нея, когато нас няма да ни има, освен духом, защото, каквото и да говорят хората, аз съм сигурна, че ще се върна в този прекрасен свят, където човек е ту много щастлив, ту безнадеждно отчаян; дори и в този момент се виждам как протягам ръце да получа следващия си подарък от голямото Вълшебно дърво, чиито клони продължават да са отрупани с чудни играчки, които може би сега са по-малко, а и между клоните човек вече не вижда синьото небе, а само звезди и планински върхове.

Човек вече не знае, нали? Не знае какъв съвет да даде на децата си. Може само да се надява, че те ще имат същото прозрение и същата сила на вярата, без която животът е безсмислен. Това е, което искам за Катарин и нейния съпруг.“

[1] Въпросните подставки са се използвали, за да се поддържа храната топла. — Б.пр. ↑

[2] Въпреки че пиесата на Уилям е представена като пасторал в псевдо-Шекспиров стил, Флавий Грациан е римски император на Западната римска империя, управлявал в периода 375–383 г. — Б.пр. ↑

ДВАНАЙСЕТА ГЛАВА

— Господин Хилбъри вкъщи ли е, или госпожа Хилбъри? — Денам попита прислужницата в Челси една седмица по-късно.

— Не, сър. Но госпожица Хилбъри е у дома — отговори момичето.

Ралф беше очаквал много отговори, но не и този; изведнъж обаче му стана пределно ясно, че не друго, а възможността да се види с Катарин го беше довела чак до Челси под предлог да се срещне с баща ѝ.

Направи се, че уж мисли, но скоро бе поведен нагоре по стълбата към гостната. Както и при онзи първи случай преди няколко седмици, вратата се затвори така, сякаш хиляди врати го изолираха от света, и Ралф отново усети как стаята е пълна с дълбоки сенки, със запалената камина и нетрепващите пламъчета на сребърни свещници, с празни пространства, които трябваше да прекоси, преди да стигне до кръглата маса в средата, отрупана със сребърни подноси и порцеланови чаши. Но този път Катарин беше самичка; книгата в ръката ѝ показваше, че не очаква посетители.

Ралф измънка нещо от рода, че се надявал да види баща ѝ.

— Татко го няма — отговори му тя. — Но ако можете да изчакате, ще си дойде скоро.

Вероятно само от любезност, но на Ралф му се стори, че тя го посрещна почти сърдечно. Сигурно се беше отегчила да пие чай сама и да чете; във всеки случай побърза да захвърли книгата на канапето с облекчение.

— Това някой от модерните автори ли е, тези, които презирате? — попита той и се усмихна на небрежния ѝ жест.

— Да — отговори му тя. — Мисля, че дори и вие бихте го презрели.

— Дори аз ли? — повтори той. — Защо дори и аз?

— Нали казахте, че харесвате модерни неща, когато аз подхвърлих, че ги мразя.

Това може би не беше много точно описание на разговора им сред семейните реликви, но Ралф беше поласкан, че изобщо го помни.

— Или може би съм си признала, че мразя всички книги? — продължи тя, като видя въпросителния му поглед. — Забравила съм...

— А мразите ли всички книги? — попита я той.

— Би било глупаво да кажа, че мразя всички книги, след като съм прочела едва десет, май толкова; но... — И тук млъкна отведнъж.

— Но?

— Ами да, мразя книги — продължи тя. — Кому е нужно да говориш непрекъснато за чувствата си? Това не го разбирам. А цялата поезия е само за чувства... както и романите.

Сърдито нарязва един кейк на филии, подреди в подноса хляб и масло за госпожа Хилбъри, която лежеше в стаята си с настинка, и стана да ѝ ги занесе.

Ралф ѝ отвори вратата, после застана наред стаята със стиснати ръце. Очите му блестяха и вече не знаеше реалност ли е това, или съновидение. Отвън на улицата пред портата, а и после, докато изкачваше стълбата, беше обзет от копнеж по Катарин; на прага на стаята обаче се постара да го отпъди, за да избегне евентуален, прекалено болезнен сблъсък между това, което си въобразяваше за нея, и онова, което тя представляваше. Само за пет минути беше успяла да изпълни черупката на старото му мечтание с жива плът; в призрачните очи гореше пламък. Той се огледа наоколо, смутен от факта, че се е озовал сред нейните столове и маси, които бяха съвсем реални — ето ги, и стисна облегалката на стола, на който бе седяла Катарин — и в същото време нереални; атмосферата беше като насън. Стегна се, призова всичките сили на духа си, за да издържи на това, на което минутите тук щяха да го подложат; от дълбините на ума му съвсем невъзпрепятствано изплува с радост осъзнатата истина, че по красота човешката природа надминава и най-безумните фантазии, загатнати в сънищата ни.

След миг Катарин се върна в стаята. Докато стоеше и я гледаше как се приближава, той си помисли, че е по-хубава и по-необикновена от тази в съновиденията му; защото реалната Катарин можеше да изговори думите, които се тълпяха в главата ѝ, в дълбоките ѝ очи, когато най-обикновеното изречение се озаряваше от тази безсмъртна светлина. Тя излизаше извън рамките на неговия блян за нея и той си

каза, че мекотата ѝ е като на огромен белоснежен бухал. Носеше рубин на пръста си.

— Мама настоя да ви кажа — подхвърли му тя, — че се надява, че вече сте започнали да пишете своята поема. Твърди, че всеки трябва да пише поезия... Всичките ми роднини пишат поезия — додаде тя. — Понякога направо не издържам, защото, разбира се, тя нищо не струва. Но, естествено, човек може и да не я чете...

— Значи, не ме насърчавате да пиша поезия — каза ѝ Ралф.

— Остава само и вие да се окажете поет — отговори му тя, обърна се към него и се засмя.

— Трябва ли да си призная, ако пиша?

— Да. Защото смятам, че винаги говорите истината — каза му и с поглед потърси доказателство за това, очите ѝ — ледено прями.

Лесно е, каза си Ралф, да обожаваш човек, който е толкова далеч от теб и толкова открит по природа; лесно е да му се подчиняваш най-безразсъдно, без да мислиш за бъдещата болка.

— Поет ли сте? — поиска да узнае тя.

Усети, че в думите ѝ се крие друг, необясним смисъл, сякаш търсеше отговор на въпрос, който не е задала.

— Не. От години не съм писал поезия — отговори ѝ. — Но въпреки това не съм съгласен с вас. Мисля, че това е единственото нещо, което си струва да правиш.

— Защо говорите така? — попита го разпалено и на няколко пъти почука с лъжичката по чашата си.

— Защо ли? — Ралф се хвана за първите думи, които му хрумнаха. — Предполагам, защото тя поддържа жив идеала, който иначе може да изчезне.

Лицето ѝ се промени някак странно, сякаш пламъците в ума ѝ стихнаха, и тя го изгледа иронично, с изражение, което той би нарекъл тъжно поради липса на по-точна дума, с която да го определи.

— Не знам дали има много смисъл в идеалите — отсече.

— Но вие също ги имате — не се сдържа той. — Всъщност защо ги наричаме идеали? Това е глупава дума. Мечти, искам да кажа...

Тя следеше думите му с отворена уста, сякаш се канеше да му отвърне, щом се доизкаже, но в мига, в който изрече „Мечти, искам да кажа“, вратата на гостната се отвори със замах и остана така в

продължение на цяла минута. И двамата млъкнаха, тя все още с отворена уста.

Отдалеч чува шумоленето на поли. След това собственичката на полите се появи на прага, изпълни рамката на вратата, почти закривайки фигурата на доста по-дребната дама, която я придружаваше.

— Моите лели! — тихо пророни Катарин.

В гласа ѝ се доловиха трагични нотки, но не повече, помисли си Ралф, отколкото ситуацията изискваше. Обърна се към по-едрата дама с името леля Милисънт; по-дребната беше леля Силия, госпожа Милвейн, която напоследък се беше нагърбила със задачата да ожени Сирил за жена му. И двете дами — но най-вече госпожа Косам (леля Милисънт) — водеха онова приповдигнато, загладено, розово съществуване, така типично за възрастни дами, които в пет часа следобед гостуват на най-различни къщи в Лондон. В портретите на Ромни^[1], поставени под стъкло, човек може да види същото благо розово излъчване и разцъфнала мекота — като праскови, увиснали над червена ограда, на фона на следобедно слънце. Госпожа Косам беше така натруфена с маншончета, верижки и поклащащи се дипли, че беше невъзможно да различиш очертаванията на човешко същество под купчината от кафяво и черно, която изпълни креслото. Госпожа Милвейн представляваше по-оскъден вариант, но същото съмнение относно точните ѝ контури обзе Ралф, докато ги наблюдаваше с мрачно предчувствие. Каква ли негова реплика можеше да стигне до тези митични, фантастични образи? Защото наистина имаше нещо фантастично и нереално в странните поклащания и кимания на госпожа Косам, сякаш тоалетът ѝ беше снабден отвътре с пружина. Гласът ѝ беше писклив, с гукаща нотка, която удължаваше думите и ги насичаше по такъв начин, че английският език изглеждаше непригоден за обикновена употреба. В момент на притеснение, поне така реши Ралф, Катарин запали безброй електрически лампи. Но госпожа Косам беше вече набрала скорост (може би с помощта на неспирните поклащания) за продължителна реч и се обърна към Ралф преднамерено и превзето.

— Аз съм от Уокинг, господин Попам. Няма да се учудя, ако ме попитате защо от Уокинг, на което ще отговоря, може би за стотен път — заради залезите. Отидохме там заради залезите, но това беше преди

двайсет и пет години. Къде са залезите сега? Уви! Сега вече няма залези, най-близките са по южното крайбрежие.

Дълбоко романтичният ѝ глас звучеше под диригентството на размаханата ѝ дълга бяла ръка, откъм която при всяко движение проблясваха диаманти, рубини и смарагди. Ралф не можеше да определи на какво му прилича повече — на слон с украшение от скъпоценни камъни на главата или на великолепен какаду, който се поклаща върху пръчката си и като злоядо дете току клъвва от бучка захар.

— Къде са залезите сега? — повтори тя. — Виждате ли залези днес, господин Попам?

— Живея в Хайгейт — отговори той.

— В Хайгейт ли? Да, да, Хайгейт си има своите прелести; твоят чичо Джон живееше в Хайгейт. — И тя тръсна глава към Катарин. Заби брадичка в гърдите си, сякаш потънала в моментна медитация, но след като тя отмина, вдигна поглед и отбеляза: — Бих казала, че в Хайгейт има много симпатични улички. Спомням си как с майка ти, Катарин, сме се разхождали по тесни алеи с разцъфтели диви глогини. Но къде са сега глогините? Господин Попам, спомняте ли си онова неповторимо описание у Де Куинси? Но аз все забравям, че вие от вашето поколение, при цялата ви предприемчивост и просветеност, от които мога само да се възхищавам — тук тя извади на показ двете си красиви ръце, — не четете Де Куинси. Имате си там вашия Белок^[2], вашия Честъртън, вашия Бърнард Шоу, защо ви трябва да четете Де Куинси?

— Но аз чета Де Куинси — възрази Ралф, — във всеки случай повече от Белок и Честъртън.

— Така ли? — възкликна госпожа Косам със смесица от изненада и облекчение. — Тогава сред поколението си вие сте една *gaga avis*^[3]. За мен всяка среща с човек, който чете Де Куинси, е удоволствие.

В този момент тя прикри лицето си с длан, наведе се към Катарин и попита с отчетливо прозвучал шепот:

— Твоят приятел пише ли?

— Господин Денам — започна Катарин с по-твърд и ясен глас от обичайния си — пише за „Критичен преглед“. Той е адвокат.

— Гладко избръснатото лице, което разкрива движението на устните! Познавам го на мига. Господин Денам, с адвокати винаги съм се чувствала като у дома...

— Толкова често ни гостуваха навремето — намеси се госпожа Милвейн, нежните сребристи нотки на гласа ѝ звъннаха с благозвучието на стара камбана. — Казвате, че живеете в Хайгейт — продължи тя. — Случайно да знаете дали още съществува там една стара къща, която се наричаше Темпест Лодж — стара бяла къща с градина?

Ралф поклати глава, тя въздъхна.

— О, не, сигурно вече са я съборили заедно с другите стари къщи. Навремето там имаше толкова красиви малки алеи. Знаеш ли, именно така чичо ти се беше запознал с твоята леля Емили — обърна се тя към Катарин. — Прибирали се у дома по тези тесни улички.

— Майско клонче, боднато в шапката ѝ — възкликна госпожа Косам, унесена в спомени.

— А на следващата неделя той пък имал теменужки в бутониерата си. И тогава се досетихме.

Катарин се изсмя. Обърна очи към Ралф. Той гледаше умислено и тя се почуди какво толкова намира в тези стари клюки, върху което да се замисля с това доволно изражение. Обзе я, без да знае защо, странно съжаление към него.

— Чичо Джон... ти винаги го наричаше „бедният Джон“. Защо? — попита тя, за да продължат да разказват, за което всъщност не се нуждаеха от подкана.

— Ами така го наричаше баща му, старият сър Ричард. „Бедният Джон“ или „семеиният глупак“ — побърза да ги осведоми госпожа Милвейн. — Другите момчета бяха толкова умни, докато той не можеше да си вземе изпитите, затова го изпратиха в Индия — в онези дни това беше много дълго пътуване, бедничкият. Имаш си каюта, нали помните, но трябва сам да си я обзавеждаш и почистваш. Доколкото знам обаче, успя да получи рицарско звание и пенсия — каза тя, обръщайки се към Ралф, — само че онова там не е Англия.

— Не — подкрепи я госпожа Косам, — не е Англия. В онези дни постът на съдия в Индия беше равносилен на селски съдия у нас. О, „Негова чест“... хубава титла, но не е върхът на дървото. Както и да е — въздъхна тя, — като имаш жена и седем деца, хората днес много

бързо забравят името на баща ти... е, налага ти се да се задоволяваш с каквото има — заключи тя.

— Освен това си мисля — продължи госпожа Милвейн, като сниши поверително глас, — че Джон щеше да постигне повече, ако не беше жена му, твоята леля Емили. Много добра жена и много предана съпруга, разбира се, но нямаше никакви амбиции по отношение на него, а ако една съпруга няма амбиции за съпруга си, особено в професия като правото, клиентите бързо научават това. На младини, господин Денам, ние обичахме да отгатваме кои от нашите приятели ще станат съдии по момичетата, за които се женеха. Така беше, предполагам, така ще си остане и занапред. Не мисля — добави, обобщавайки тези разхвърляни реплики, — че един мъж може да бъде истински щастлив, без да е преуспял в професията си.

Госпожа Косам се съгласи с това мнение и откъм другата страна на масата побърза да отсъди прозорливо, като първо заклати глава, а после подхвърли:

— Не, мъжете не са като жените. Мисля, че Алфред Тенисън е казал самата истина по тази, както и по много други теми. Как бих искала да е жив, за да напише „Принцът“ като продължение на „Принцесата“! Признавам, че до гуша ми е дошло от принцеси. Трябва някой да ни покаже на какво е способен един истински мъж. Имаме Лаура, имаме Беатриче, Антигона и Корнелия, но нямаме истински герой. Вие, господин Денам, като поет, как ще обясните това?

— Аз не съм поет — каза Ралф добродушно. — Аз съм начинаещ адвокат.

— Но нали пишете? — попита госпожа Косам, опасявайки се някой да не ѝ отнеме безценното откритие. — Млад мъж, истински отдаден на литературата.

— В свободното си време — успокои я Денам.

— В свободното си време! — повтори госпожа Косам. — Това вече е доказателство за отдаденост.

Тя притвори очи, за да си представи вълнуващата картина на начинаещ адвокат без дела и доверители, който живее в мансарда и пише безсмъртни романи под мъждукащата светлина на лоена свещ от четвърт пени. Но в нейния случай романтиката, която обагреше образите на велики писатели и озаряваше страниците им, не беше никакво фалшиво сияние. Тя винаги носеше у себе си едно джобно

издание на Шекспир и посрещаше живота, окрилена от поетически слова. Беше трудно да се каже в каква светлина вижда Денам и доколко го бърка с някой литературен герой. Литературата беше завладяла дори спомените ѝ. По всяка вероятност го свързваше с някои герои от стари романи, защото след кратка пауза отново се обади:

— Хм... Пенденис... всъщност Уорингтън^[4]... никога не бих простила на Лора — произнесе разпалено, — задето в крайна сметка не се омъжи за Джордж. По същия начин постъпва и самата Джордж Елиът, но Луис е бил дребен мъж, с лице на жаба и обноски на учител по танци. Докато, виж, Уорингтън има всички предимства на своя страна: интелект, страст, романтичност, изисканост, а тя залита по един нищо и никакъв студент. Признавам си, че Артър винаги ми е приличал на обикновено конте; не мога да си представя как Лора се омъжва за него. Но, вие, господин Денам, казахте, че сте адвокат. Бих искала да ви попитам едно-две неща... относно Шекспир...

С известна трудност тя успя да извади малкото си овехтяло томче, отвори го и го размаха във въздуха.

— Днес твърдят, че Шекспир бил адвокат. Казват, че това обяснявало дълбокото му познаване на човешката природа. Това е добър пример за вас, господин Денам. Изучавайте клиентите си, младежо, и аз не се съмнявам, че един ден светът пред вас ще стане попъстър. Кажете ми къде сме ние сега: как мислите, по-добри ли ставаме, или по-лоши?

Принуден да обобщи с две думи достойнствата на човешката природа, Ралф отговори, без да се замисли:

— По-лоши, госпожо Косам, много по-лоши. Боя се, че обикновеният мъж се е превърнал в нещо като мошеник...

— А обикновената жена?

— О, и обикновената жена не ми харесва...

— Божичко, не се съмнявам, че това е самата истина, самата истина — въздъхна госпожа Косам. — Суифт щеше да се съгласи с вас, но както и да е... — Тя го погледна и реши, че зад това чело се крие ясно доловима сила. Ще направи добре, ако се отдаде на сатирата.

— Чарлс Лавингтън, спомняте ли си го, беше адвокат — намеси се госпожа Милвейн, защото се подразни, че си прахосват времето в разговори за литературни герои, вместо да го използват за реални личности. — Ти, Катарин, едва ли го помниш.

— Господин Лавингтън ли? Разбира се, че го помня — отвърна ѝ Катарин, леко сепната, сякаш се събуди от съвсем други мисли. — През лятото наемахме къща недалеч от Тенби. Спомням си полето, езерото с поповите лъжички и как връзвахме купи сено заедно с господин Лавингтън.

— Тя е права. Наистина имаше езеро с попови лъжички — потвърди госпожа Косам. — Миле го е изучавал специално за своята „Офелия“. Твърдят, че това е най-добрата му картина...

— Спомням си и кучето на верига в двора и умрелите змии, които висяха в бараката с инструменти.

— Точно в Тенби те подгони бик — продължи госпожа Милвейн. — Но едва ли помниш, макар и наистина да беше прекрасно дете. Господин Денам, да знаете само какви очи имаше! Често повтарях на баща ѝ: „Гледа ни и вече ни преценява с малкото си мозъче“. Тогава имаха и бавачка — продължи да разказва на Ралф историята с някаква очарователна помпозност, — беше добра жена, но сгодена за моряк. Вместо да гледа бебето, очите ѝ все в морето. И госпожа Хилбъри позволи на това момиче, казваше се Сузан, той да остане в селото. Съжалявам, че трябва да го кажа, но те злоупотребиха с добротата ѝ и докато се разхождали между плетовете, оставили количката насред полето, където имало и един бик. Животното се разярило от червеното одеялце в количката и бог знае какво би станало, ако наблизко случайно не минавал един господин, който бързо грабнал Катарин в ръцете си и така я спасил.

— Лельо Силия, мисля, че бикът беше само крава — каза Катарин.

— Скъпа моя, беше огромен, червеникав на цвят девъншърски бик и след време беше намушкал един мъж, който умря, и тогава се наложи да го ликвидират. А твоята майка прости на Сузан — нещо, което аз не бих направила за нищо на света.

— Не се съмнявам, че симпатиите на Маги са били изцяло на страната на Сузи и моряка — отбеляза троснато госпожа Косам. — При всяка житейска криза моята снаха приписва несгодите си на провидението, но трябва да призная, че към нея провидението винаги е било много великодушно, засега...

— Точно така — изсмя се Катарин, защото много харесваше необмислените постъпки на майка си, от които другите в семейството

се дразнеха. — Щом се налага, биковете на мама винаги се превръщат в крави.

— Е — подхвърли госпожа Милвейн, — радвам се, че сега вече ще има кой да те пази от бикове.

— Не мога да си представя Уилям да пази когото и да било от бикове — отвърна ѝ Катарин.

В това време госпожа Косам отново беше извадила джобното си издание на Шекспир и искаше да се консултира с Ралф за един неясен откъс в „Мяра за мяра“. В първия миг той не успя да схване смисъла на това, което Катарин каза на леля си; Уилям, предположи той, трябва да е някой малък братовчед, тъй като си беше представил Катарин като дете с престилчица; но независимо от това толкова се разконцентрира, че очите му с мъка проследиха думите върху страницата. След миг обаче съвсем ясно чу, че говорят за годежен пръстен.

— Харесвам рубини — долови думите на Катарин.

*... от ветрове невидими пленена,
безспирно да се носи с бясна скорост
около туй кълбо...*

Госпожа Косам изрецитира монотонно; в същия миг „Родни“ и „Уилям“ се свързаха в ума на Ралф. Веднага проумя, че Катарин е сгодена за Родни. Първата му реакция беше яростен гняв, че през цялото му гостуване го беше залъгвала с приятни празни приказки, беше го оставила да си я представи как като малка е играла на полето, да си представи младостта ѝ, докато в същото време си е останала предишната напълно непозната жена, сгодена за Родни.

Беше ли възможно наистина? Не, в никакъв случай. Защото в неговите очи тя бе все още дете. Замисли се толкова дълго над книгата, че госпожа Косам използва времето, за да надникне над рамото му и да попита племенницата си:

— Катарин, избрахте ли си вече къща?

Това окончателно го увери в истинността на тази чудовищна идея. В същия миг вдигна поглед и каза:

— Да, този откъс е труден.

Гласът му се беше променил до такава степен — рязък, дори презрителен, че госпожа Косам го изгледа с известно недоумение. За щастие, тя принадлежеше към онова поколение, което не се учудваше от грубостта на мъжете, затова запази първоначалното си впечатление, че този господин Денам е много, много умен. Като видя, че той няма какво повече да ѝ каже, прибра си томчето на Шекспир и отново го скри с патетичното примирение на възрастните.

— Катарин е сгодена за Уилям Родни — каза тя, колкото да наруши настъпилото мълчание, — стар наш приятел. Той познава литературата много добре, прекалено добре. — И кимна някак неопределено. — Дватама трябва непременно да се запознаете.

Единственото желание на Денам беше да се махне от къщата колкото е възможно по-скоро, но в този момент възрастните дами станаха, за да се качат в спалнята на госпожа Хилбъри, така че се наложи да изчака. В същото време му се искаше да каже нещо на Катарин на четири очи, но нямаше представа какво. Тя поведе лелите си нагоре по стълбата, после се върна и тръгна към него — самата невинност и приятелско разположение, което много го озадачи.

— Татко ще се върне скоро — каза му тя. — Няма ли да седнете? — Изсмя се, сякаш сега вече могат да се посмеят приятелски на чаеното парти.

Но Ралф дори не понечи да седне.

— Трябва да ви поздравя — каза ѝ. — Не знаех. — Видя, че лицето ѝ се промени, стана по-сериозно.

— За годеежа ли? — попита го. — Да, ще се омъжа за Уилям Родни.

Ралф остана прав, с ръка върху облегалката на стола, потънал в пълно мълчание. Бездни от мрак сякаш прорязаха пространството помежду им. Той я погледна: по лицето ѝ, необезпокоявано нито от съжаление, нито от угризения, личеше, че не мисли за него.

— Е, трябва да вървя — пророни той най-накрая.

Тя като че ли понечи да каже нещо, но размисли и отвърна:

— Надявам се, ще дойдете пак. Като че ли все така ни се случва... — поколеба се — да ни прекъсват.

Той се поклонил и излезе.

Закрачи бързо по Ембанкмънт. Всеки негов мускул опънат и стегнат, сякаш беше готов да отбие внезапно нападение отвън. За

момент му се стори, че нападението ще е насочено срещу тялото му, но умът му беше нащрек, без да знае защо. След няколко минути реши, че никой не го наблюдава, че няма да има атака, и забави ход, болката плъзна по цялото му тяло, превзе всеки важен център, без да срещне почти никаква съпротива; беше омаломощен от усилията, вложени в първоначалната отбрана. Взе да се шляе покрай реката в посока, която по-скоро го отдалечаваше от дома, вместо да го приближава. Беше изпаднал в зависимост от благоволенieto на света. Гледките не събуждаха никакви картини във въображението му. Чувстваше се точно както си бе представял, че се чувстват хората, понесени от течението, безсилни да го овладеят, без никакъв контрол над обстоятелствата. Онези стари, съсипани мъже, които обикалят около кръчмите, сега му бяха станали побратими; усети, както предположи, че усещат и те, завист, примесена с омраза към онези, които крачат бързо и целеустремено. На тези клетници всичко им изглеждаше безплатно и призрачно, сякаш можеше да бъде отнесено от най-лекия полъх на вятъра. Защото реалният свят със своите гледки — булеварди, които водят нататък и по-нататък към невидимата далечина — започна да му се изплъзва, откакто Катарин се бе сгодила. Сега целият му живот бе като на длан и краят на правата тясна пътечка се виждаше наблизко. Катарин беше сгодена, освен това го беше измамила. Опита се да открие у себе си кътчета, незасегнати от бедствието; но нямаше край на пороя от последствия; нито едно от неговите притежания вече не беше в безопасност. Катарин го беше измамила; тя се беше превърнала в частица от всяка негова мисъл и сега, лишен от нея, мислите му изглеждаха фалшиви, мисли, от които можеш само да се червиш. Животът му изглеждаше безмерно обеднял.

Седна на пейка край реката въпреки студената мъгла, която скриваше отсрещния бряг, а светлините му се сториха като увиснали във въздуха над празното пространство, и се остави да го погълне вълната от разочарование. Вече всички светли моменти в живота му бяха заличени, всички възвишения — изравнени. Отначало единствената му мисъл бе, че Катарин се е отнесла с него непочтено, утешаваше се с предположението, че останала насаме, тя ще се сети за него, ще размисли и поне наум ще му изкаже своето извинение. Но и това зрънце утеха изчезна след миг-два, защото, като поразсъждава малко, бързо си призна, че Катарин не му дължеше нищо. Катарин не

му беше обещавала нищо, не му беше вземала нищо; неговите мечти не означаваха нищо за нея. И отчаянието му стигна дъното. Щом най-топлиите чувства не означават нищо за човека, към когото са отправени, тогава какво всъщност ни остава? Романтиката, която беше сгръвала дните му, мислите за Катарин, които обагряха всеки негов час, сега му изглеждаха глупави и безсилни. Стана, погледна реката и бързият бяг на мътните ѝ води му заприлича на самия дух на слабостта и забвението.

„Тогава в какво може да вярва човек?“ — помисли си той, докато се беше надвесил над водата. Чувстваше се толкова безпомощен и незначителен, че повтори думите на глас.

„В какво може да вярва човек? Не в мъжете и жените. Нито в мечтите си за тях. Няма нищо — нищо, съвсем нищо не е останало.“

След като вече разполагаше и с основание, на Денам му стана ясно, че щом пожелае, би могъл да възпламени у себе си този рафиниран гняв и да поддържа огъня му жив. Родни представляваше добра мишена за въпросната емоция. Въпреки това в този момент Родни и Катарин му изглеждаха като безплътни призраци. Дори не си спомняше как изглеждат. Умът му затъваше все по-надълбоко и по-надълбоко. Бракът им като че ли нямаше никакво значение за него. Всички неща бяха станали призрачни, цялата маса на света се бе превърнала в незначителни изпарения, които обвиваха самотната факла на ума му, за чийто пламък той само си спомняше, тъй като бе вече угаснал. Преди време бе хранил вяра и Катарин олицетворяваше тази вяра, но край. Той не я обвиняваше, не обвиняваше нищо и никого, само дето прозря истината. Видя мътния бяг на водите, загледа се в брега. Но животът е силен, тялото оцелява и именно тялото без съмнение го накара да се раздвижи, подсказа му, че човек може да загърби други същества, но въпреки това да задържи страстта, която е неделима от плътта. Сега тази страст пламтеше на хоризонта, а през отънелите облаци зимното слънце образува зеленикава мараня на запад. Очите му бяха вторачени в нещо безкрайно далечно и необозримо; усети, че засега може да върви и под тази светлина, но в бъдеще трябва да си намери пътя. Само това му беше останало от целия гъмжащ от живот свят.

[1] Джордж Ромни (1734–1802) — английски художник портретист. — Б.пр. ↑

[2] Хилеър Белок (1870–1953) — английски писател, поет, журналист и политик. Като журналист често пише в сътрудничество с Честъртън (1874–1936) — негов приятел и също известен английски писател; и двамата изявени католици. — Б.пр. ↑

[3] Рядка птица (лат.). — Б.пр. ↑

[4] Джордж Уорингтън е приятел на главния герой Артър Пенденис от романа на У. М. Текери „Историята на Пенденис“ (1848–1850). Героинята Лора Бел, за която става дума в текста, се омъжва за Артър, когото винаги е обичала, а не за Джордж Уорингтън. Тук авторката сравнява предпочитанието ѝ с това на самата Джордж Елиът (1819–1880), която избира Джордж Хенри Луис, но пред кого, не става ясно. — Б.пр. ↑

ТРИНАЙСЕТА ГЛАВА

Денам прекарваше в хранене само малка част от обедната си почивка. Независимо дали грее, или вали, през повечето време той обикаляше чакълестите алеи на Линкълнс Ин Фийлдс. Децата вече го познаваха, а врабчетата очакваха от него ежедневната си порция трохи. Без съмнение, след като често пускаше по една медна пара или парче хляб на просяците, значи, не беше чак толкова сляп за заобикалящата го среда, колкото си мислеше.

В тези зимни дни прекарваше дълги часове пред белите бумаги, светнали под електрическата лампа, както и в кратки разходки по обвитите в мъгла улици. След обедната почивка, на връщане към кантората, пред себе си все още виждаше Странд, осеян с омнибуси, както и лилавите листа, стъпкани върху чакъла, сякаш очите му бяха винаги сведени надолу. Умът му работеше трескаво, но в мислите му нямаше нищо радостно, за което да иска да си спомни; на път към къщи криволичеше ту в едната посока, ту в другата, натоварен с тежки книги, взети от библиотеката.

Един ден, докато Мери Дачет идваше откъм Странд, пак по време на обедната почивка, го видя да завива зад ъгъла с догоре закопчано палто и така потънал в мисли, сякаш се намираше в собствената си стая.

Като го зърна, обзе я нещо много подобно на благоговение, после я напуши смях, въпреки че пулсът ѝ се учести. Мина покрай него, без той да я забележи. Тогава се върна и го потупа по рамото.

— Божичко, Мери! — възкликна той. — Изплаши ме!

— Ами да. Вървиш като сомнамбул — каза му тя. — Да не би да умуваш върху някоя ужасна любовна афера? Или трябва да помиряваш отчаяна двойка?

— Изобщо не мислех за работата си — отвърна ѝ Ралф набързо. — Освен това такива неща не влизат в задълженията ми — добави мрачно.

Денят беше хубав, а и на двамата им оставаше още малко свободно време. Не бяха се виждали от две-три седмици и Мери имаше много неща да му разказва; но не беше сигурна дали той желае компанията ѝ. След пресечка или две обаче, през които си споделиха някои новини, той предложи да поседнат и тя се настани до него. Вrabчетата веднага запърхаха около тях и Ралф извади от джоба си половин кифла, която пазеше за обяда си. Хвърли им няколко трохи.

— Никога не съм виждала толкова питомни врабци — подметна Мери, колкото да каже нещо.

— Така е — отговори ѝ Ралф. — Врабците в Хайд Парк не са толкова питомни. Ако седим съвършено неподвижни, мисля, че ще успея да прилъжа някой да кацне на ръката ми.

Мери си помисли, че първо на нея ѝ дължи тази демонстрация на любов, но като видя как Ралф по някаква странна причина се гордее с врабчетата, обзаложи се на шест пенса, че няма да успее.

— Дадено! — каза той и в мрачния му поглед блесна искра.

Взе да приказва на един плешив врабец, който му се стори по куражлия от останалите; Мери се възползва от тази възможност, за да го огледа. Не остана доволна; на лицето му бе изписана умора, изражението му бе строго. Едно дете приближи, търкаляше обръч и мина през насъбралите се птици; тогава Ралф захвърли останалите трохи в храстите и изсумтя нервно.

— Все така става... почти го бях прилъгал — каза той. — Ето, Мери, твоите шест пенса. Но ги имаш само заради това нахално хлапе. Трябва да им забранят да търкалят обръчи тук...

— Да им забранят да търкалят обръчи! Скъпи Ралф, каква глупост!

— Винаги казваш така — оплака се той, — това не е глупост. Какъв е смисълът да има градина, щом човек не може да се наслаждава на птичките в нея? Улиците са по-добри за търкаляне на обръчи. И ако децата не знаят как да се пазят по улиците, тогава майките им по-добре да ги държат затворени вкъщи.

Мери не му отговори, но се намръщи. Облегна се назад и се загледа в големите къщи, чиито комини прорязваха монотонната мекота на сиво-синьото небе.

— О! — обади се тя. — Толкова е хубаво да живееш в Лондон. Мисля, че цял ден мога да седя и да наблюдавам хората. Обичам

своите близни...

Ралф въздъхна с досада.

— Да, така мисля, особено като ги опознаеш — добави тя, сякаш несъгласието му бе изречено на глас.

— Точно тогава започвам да не ги харесвам — отвърна ѝ той. — Все пак не виждам нищо лошо в това да живееш с тази илюзия, щом предпочиташ. — Каза го спокойно, нито със съгласие, нито с несъгласие. Изглеждаше хладен.

— Събуди се, Ралф! Приличаш на заспал! — извика му Мери, обърна се и го ощипа по ръкава. — Какво става с теб? Умиращ от скука, от работа или просто презираш света, както обикновено?

Той само поклати глава и напълни лулата си, а тя продължи:

— Това е нещо като поза, нали?

— Не повече от всичко друго — отговори ѝ.

— Виж — започна Мери, — затова пък аз имам много да ти разправам. Сега обаче трябва да вървя, защото съм на заседание на комитета. — Тя стана, поколеба се и го изгледа със сериозен вид. — Ралф, не изглеждаш щастлив. Има ли нещо, или няма нищо?

Не ѝ отговори веднага, но също стана и тръгна да я изпрати до нейната врата. Както обикновено, никога нищо не споделяше с нея, преди да прецени дали може да си позволи да ѝ каже това, което има да ѝ казва.

— Притеснявам се — пророни най-накрая. — Отчасти заради работата, отчасти заради семейството. Чарлс се държи като истински глупак. Иска да отиде в Канада и да става фермер...

— Е, това не е шега работа — отговори му Мери.

Двамата отминаха въпросната врата и продължиха бавно да обикалят наоколо, обсъждайки трудностите, които в семейството на Денам бяха повече или по-малко хронически, но чак сега Ралф ги спомена, колкото да се успокои Мери, а съвсем неочаквано това подейства добре и на него. Поне го насочи към проблеми, които бяха истински, в смисъл че можеха да бъдат разрешени; а действителната причина за неговата меланхолия, която не подлежеше на подобно лечение, потъна още по-дълбоко в сенките на ума му.

Мери беше внимателна, услужлива. И Ралф ѝ беше благодарен, дори може би повече, защото не ѝ беше казал истината за настроението си; когато отново стигнаха до нейната врата, прииска му се да

подхвърли някакво мило възражение, задето се разделят. Но милото му възражение прие доста груба форма, като я нападна заради работата ѝ.

— За какво ти е да участваш в някакво съвещание? — попита я. — Мери, това е чисто губене на време.

— Съгласна съм, че от една разходка сред природата светът ще спечели повече — отвърна му тя. — Виж — добави неочаквано, — защо не дойдеш да прекараш Коледа у нас? Това е най-хубавото време на годината.

— Да дойда в Дисъм ли? — повтори Ралф.

— Да. Няма да ти пречим. Но може да ми дадеш отговор и по-късно — каза му набързо и пое към Ръсъл Скуеър. Беше го поканила съвсем импулсивно, реши го на момента, тъй като пред очите ѝ ненадейно изплува картина от родния ѝ пейзаж; сега обаче се ядоса на себе си за поканата, после се подразни от това, че се е ядосала.

„Ако не мога да издържа една разходка в полето с Ралф — размисли се тя, — по-добре да си купя котка, да си наема квартира в Илинг, като Сали Сийл, и тогава той няма да дойде. А нямаше ли предвид, че би дошъл?“

Поклати глава. Наистина не можеше да реши какво е искал да ѝ каже. Никога не се чувстваше сигурна с него, но сега като че ли беше по-объркана от всякога. Дали не криеше нещо от нея? Беше се държал странно, пък и така разсеян — това ѝ беше направило впечатление; имаше нещо у него, което не можеше да разбули, и загадъчният му характер ѝ действаше като магия, което никак не ѝ харесваше. Още повече че точно сега не беше в състояние да се спре и правеше именно това, в което бе обвинявала други от нейния пол — приписваше му някакъв божествен огън и се мъчеше да живее така, както на него би му харесало.

Под това влияние съвещанието на комитета се смали по важност; борбата за избирателни права на жените — също; каза си, че трябва да работи по-сериозно върху италианския, помисли си, че може да се заеме и с изучаването на птици. Но в един момент тази програма за съвършен живот заплашваше да стане толкова абсурдна, че много скоро се улови как отново се връща към зловредния си навик и мислено репетира речта си пред комитета, докато пред очите ѝ не изникнаха кафеникавите фасади на Ръсъл Скуеър. Всъщност май никога не им обръщаше внимание. Изтича нагоре по стълбата, както

обикновено, и бе най-грубо върната обратно в действителността от госпожа Сийл, която стоеше на площадката и се мъчеше да накара огромно куче да пие вода от чаша.

— Госпожица Маркам е вече тук — осведоми я тържествено госпожа Сийл, — това е нейното куче.

— Прекрасно куче — каза Мери и го потупа по главата.

— Да. Чудесен екземпляр — съгласи се госпожа Сийл. — Май санбернар, така ми каза — съвсем в стила на Кит да си има санбернар. Пазиш господарката си добре, нали, Сейлър? Внимаващ да не нахлуят лоши мъже и да я ограбят, докато тя е на работа и помага на клетки души, отклонили се от пътя... Закъсняваме, време е да започваме! — пръсна останалата вода напосоки по пода и подкара Мери към заседателната зала.

ЧЕТИРИНАЙСЕТА ГЛАВА

Господин Клактън беше в стихията си. Сега беше ред машината, която управляваше и бе усъвършенствал, да му се отплати, което ставаше два пъти в месеца по време на тези срещи на комитета; много се гордееше, че е създал съвършената структура за тях. Обичаше жаргона на заседателните зали, доставяше му удоволствие това, че вратата непрекъснато се отваря, докато часовникът не удари уречения час, сякаш по заповед на няколко негови драскулки върху лист хартия, и след като вратата се беше отваряла достатъчно често, той излизаше от вътрешния си кабинет с документите в ръце, с важен вид и замислено изражение, което би отивало на премиер, който се готви за среща с министрите си от кабинета. По негово нареждане върху масата бяха предварително подредени шест попивателни хартии, шест писалки, шест мастилници, чаша и кана вода, камбанка и от уважение към вкуса на дамите — ваза с издръжливи хризантеми. Крадешком беше изравнил попивателните спрямо мастилниците и сега стоеше пред камината и разговаряше с госпожица Маркам. Но очите му гледаха към вратата и когато Мери и госпожа Сийл влязоха, той се подсмихна и се обърна към събралите се, които се бяха пръснали из стаята:

— Дами и господа, мисля, че сме готови да започваме.

И като го каза, зае мястото си начело на масата, подреди една купчина листове от дясната си страна, друга — от лявата, и се обърна към госпожица Дачет да прочете протокола от предишната сбирка. Мери се подчини. По-наблюдателен човек би се зачудил защо е необходимо секретарката да бърчи чело над деловото изложение пред себе си. Нима не знаеше, че е било решено брошура номер три да бъде разпратена в провинцията, както и статистическата диаграма, показваща съотношението между омъжени жени и неомъжени в Нова Зеландия, или пък че чистите постъпления от базара на госпожа Хипсли са стигнали общата сума от пет лири, осем шилинга, два пенса и половин пени?

Възможно ли е да я измъчват съмнения относно смисъла и уместността на тези начинания? Като я гледа, никой не би си помислил, че нещо я притеснява. Заседателната зала никога не е виждала по-приятна и по-здравомислеща жена от Мери Дачет. Тя представляваше сбор от есенни листа и зимно слънце, или казано недотам поетично, показваше едновременно и доброта, и сила, както и неясно обещание за нежно майчинство, примесено с очевидната ѝ готовност за честен труд. Независимо от това беше ѝ много трудно да приучи ума си към подчинение; четенето ѝ беше лишено от убедителност, сякаш — и точно това беше случаят — изобщо не можеше да онагледни това, което чете. Щом приключи, умът ѝ отново се зарея из Линкълнс Ин Фийлдс и пърхащите крилца на безброй врабчета. Дали Ралф продължава да примамва плешивия врабец да кацне в ръката му? Дали е успял? Дали някога ще успее? Искаше да го попита защо врабчетата от Линкълнс Ин Фийлдс са по-питомни от онези в Хайд Парк — може би защото минувачите там са по-малко и те са се научили да разпознават благодетелите си. През първия половин час от срещата Мери още се мъчеше да пребори скептичното присъствие на Ралф Денам, което заплашваше да надделее в мислите ѝ. Опита половин дузина методи, за да го пропъди. Повиши глас, започна да учленява прекалено отчетливо, загледа се право в плешивата глава на господин Клактън, започна да си драска. Подразни се от това, че моливът ѝ сам изрисува малка закръглена фигура върху хартията, която — и това не можеше да се отрече — представляваше гологлав врабец. Пак се загледа в господин Клактън; да, беше плешив, каквито са и гологлавите врабци. Никога секретарка на комитета не се е измъчвала от толкова много неуместни предложения и, уви!, около всички тях витаеше нещо нелепо и гротескно, което можеше всеки момент да я подтикне към лекомислие, с което да шокира колегите си завинаги. Мисълта за това, което би могла да каже, я накара да прехапе устни, сякаш те можеха да я предпазят.

Но всички тези предложения представляваха плаващи отломки, изхвърлени на повърхността от една далеч по-дълбока тревога, която — въпреки че не можеше да си даде сметка в момента — се проявяваше под формата на гротескни кимания и поклащания. Щеше да си даде сметка след края на съвещанието. Междувременно се държеше скандално: зяпаше през прозореца, мислеше си за цвета на

небето и орнаментите по фасадата на хотел „Империал“, докато всъщност трябваше да ръководи колегите си и да държи вниманието им приковано към поставените теми. Не беше в състояние да даде предпочитание на един проект пред друг. Ралф беше казал... не спираше да премисля думите му и това по някакъв начин бе превърнало разискванията им в нереални. В един миг обаче без съзнателно усилие умът ѝ прищрака и тя изведнъж се интересува от схемата за организиране на кампания в пресата. Трябваше да се напишат определен брой статии и да потърсят съдействие от определени редактори. Каква линия на поведение е най-добре да се предприеме? Улови се, че е категорично против предложението на господин Клактън. Поддържаше мнението, че сега е моментът да се действа твърдо. Щом го каза на глас, усети как всъщност се нахвърля срещу духа на Ралф; стана много по-сериозна и настоятелна в опитите си да приобщи останалите към нейното мнение. Изведнъж съвсем ясно и неумолимо разбра какво трябва и какво не трябва да се прави. Сякаш от мъглата пред зора ѝ изплуваха вечните врагове на общественото благоденствие — капиталисти, собственици на вестници, противници на женското изборно право, и по някакъв начин по-гибелни от всички тях се явяваха множеството хора, които не проявяваха интерес към никоя от двете страни и сред които, поне засега, тя със сигурност различи чертите на Ралф Денам. Когато госпожица Маркам я помоли да предложи някои от приятелите си, тя отвърна натъртено и с необичайно огорчение:

— Моите приятели смятат тези въпроси за безполезни. — Усети се, сякаш го казва в лицето на Ралф.

— А, те са от онези, така ли? — каза госпожица Маркам, изсмя се и тогава легионите им с нова сила се хвърлиха срещу врага.

На влизане в заседателната зала Мери се беше почувствала обзета от апатия, но сега се отърси от нея. Знаеше как върви светът; той беше добре подредено място и тя беше убедена в неговите хубави и лоши страни; от усещането, че е в състояние да нанесе тежък удар на враговете си, сърцето ѝ се сгриваше и погледът ѝ греиваше. В един от тези полети на въображението, нетипични за нея, но досадно зачестили този следобед, си представи как стои цялата оплескана с развалени яйца на платформа, от която Ралф напразно я умолява да слезе. Но...

— Какво е моето значение в сравнение с каузата? — обади се тя и... така нататък. Но макар и измъчвана от глупави фантазии, чест ѝ правеше, че поне част от ума ѝ остана нащрек и запази умерената си нагласа, поради което на няколко пъти съвсем тактично успя да обуздае госпожа Сийл, която призоваваше: „Да действаме!... Повсеместно и незабавно!“, като истинска дъщеря на баща си.

Другите членове на комитета — до един по-възрастни хора, бяха силно впечатлени от Мери и поради това склонни да застанат зад нея, отчасти може би и заради нейната младост. Усещането, че ги владее, вля нови сили у Мери и тя почувства, че никоя друга работа не може да се мери по важност, нито да е толкова вълнуваща, колкото това да успееш да накараш хората да правят каквото ти поискаш. След като извоюва победата си обаче, обзе я леко презрение към онези, които се бяха поддали на влиянието ѝ.

Всички станаха, събраха си бумагите, изгладиха превитите им крайчета и ги прибраха в кожените си куфарчета, щракнаха заедно закопчалките им като по сигнал и се забързаха, защото повечето от тях трябваше да гонят влакове, за да успеят да спазят и другите си ангажименти в други комитети, тъй като всички те бяха заети хора. Мери, госпожа Сийл и господин Клактън останаха сами; в стаята беше душно, цареше безпорядък, листовете розова попивателна хартия бяха разместени върху масата, чашата беше наполовина пълна — някой си бе налял вода и бе забравил да я допие.

Госпожа Сийл се зае да направи чай, докато господин Клактън се оттегли в кабинета си, за да подреди новите документи в папки. Мери беше твърде превъзбудена, за да помогне на госпожа Сийл, която вече събираше чашите и чинийките. Отвори широко прозореца и се загледа навън. Уличното осветление беше включено и през мъглата човек можеше да различи дребни фигури по площада, които пресичаха улицата или крачеха по отсрещния тротоар. В абсурдното си настроение на разпалено високомерие Мери се загледа в тези фигури и си помисли: „Ако искам, мога да ви накарам да влезете ей там или да се заковете намясто; мога да ви накарам да крачите в редици по един или в редици по двама; мога да правя с вас каквото си поискам“. Госпожа Сийл се приближи и застана до нея.

— Сали, няма ли да се наметнеш с нещо? — попита я Мери със снизходителен тон и изпита нещо като съжаление към тази вечно

ентузиизирана, но бесполезна женица. Но госпожа Сийл не обърна внимание на въпроса ѝ.

— Е, доволна ли си? — попита Мери и се изсмя.

Госпожа Сийл си пое дъх сдържано, но ето че избухна, докато гледаше към минувачите по Ръсъл Скуеър и Саутхамптън Роу:

— О, ако някой можеше да доведе всички тия хора тук, в тази стая, за пет минути и да ги накара да проумеят! Но един ден трябва да видят истината... Как да ги накара човек да прогледнат...

Мери знаеше, че е много по-умна от госпожа Сийл, и когато тя кажеше нещо, дори Мери да бе на същото мнение, тя машинално се замисляше как може да я обори. В този случай обаче високомерното ѝ убеждение, че може да командва всички, се бе стопило.

— Да пийнем чай — предложи, отдръпна се от прозореца и спусна щорите. — Получи се добро съвещание, нали, Сали? — пусна го уж небрежно, докато сядаше. Несъмнено госпожа Сийл беше наясно, че Мери бе свършила изключително добра работа.

— Но напредваме със скоростта на охлюв — отговори ѝ Сали и поклати глава нетърпеливо.

При тези думи Мери избухна в смях и цялото ѝ високомерие се изпари.

— Ти можеш да си позволиш да се смееш — каза ѝ Сали и пак поклати глава, — но аз не мога. На петдесет и пет съм и докато ги извоюваме тези права, сигурно ще съм вече в гроба, ако изобщо успеем.

— О, не, няма да си в гроба — нежно ѝ отвърна Мери.

— Това ще е славен ден — каза госпожа Сийл и тръсна къдриците си. — Славен ден не само за нас, а и за цивилизацията. Точно това усещам по време на тия заседания. Всяко едно от тях е стъпка напред в големия поход в името на човечеството, нали? Ние искаме тези, които ще дойдат след нас, да живеят по-добре, а повечето хора не го разбират. Чудя се как така не го разбират.

Докато говореше, пренасяше чинии и чаши от бюфета и повече от друг път изреченията ѝ бяха накъсани. Мери не можеше да откъсне пълния си с възхита поглед от странната дребна жрица на човечеството. Докато тя непрекъснато мислеше за себе си, за госпожа Сийл не съществуваше нищо друго, освен нейния блян.

— Сали, ако искаш да доживееш славния ден, не бива да се преуморяваш — каза ѝ, стана и се опита да вземе чинията с бисквити от ръцете на госпожа Сийл.

— Скъпо дете, за какво друго става старото ми тяло! — възкликна тя и стисна още по-здраво чинията. — Ще бъда горда, ако мога да дам всичко, което имам, за каузата... защото аз нямам твоята интелигентност. Поради домашни обстоятелства — ще ми се да ти разкажа някой ден, о, говоря глупости! Знаеш ли, напоследък главата ми нещо не е наред. С теб не е така, нито с господин Клактън. Много е лошо да си губиш мисълта. Но поне сърцето ми е още на мястото си. Толкова се радвам, че Кит си има това голямо куче, защото май не изглеждаше много добре.

Докато пиеха чай, обсъдиха много от темите, които бяха повдигнати на заседанието, но задушевно, на четири очи, което не можеше да стане преди това; на всички по някакъв начин им беше приятно, че могат да действат зад кулисите, че могат да дърпат конци, с помощта на които се променяше картината, ежедневно представяна пред онези, дето четат вестници. Макар и схващанията им да бяха много различни, това усещане ги сплотяваше и ги караше да се държат сърдечно помежду си.

Мери си тръгна от партито доста рано, защото искаше хем да е сама, хем да послуша музика в Куинс Хол^[1]. Възнамеряваше да използва това усамотяване, за да премисли положението си по отношение на Ралф; с тази цел пое към Странд, но откри, че в ума ѝ се блъскаат всевъзможни мисли. Започваше да разсъждава над едно, после прескачаше на второ. Те дори се обагряха според улицата, по която вървеше. Така идеята ѝ за човечеството се свърза по някакъв начин с Блумсбъри и бързо избледня, когато тръгна да пресича главната улица; после под звуците на закъсняла латерна в Холбърн мислите ѝ заиграха в пълен безпорядък, а когато прекосяваше големия мъглив площад на Линкълнс Ин Фийлдс, изведнъж я пронизаха студено равнодушие и непоносима пронизателност. Тъмнината убиваше подтика за човешко общуване и една сълза се търкулна по бузата ѝ заедно с осенилото я убеждение, че е влюбена в Ралф, но той не я обича. Алеите, по които се бяха разхождали тази сутрин, сега бяха тъмни и пусти, а врабчетата — безмълвни сред голите клони. Но светлините на сградата, в която живееше, я ободриха; нейните различни състояния на духа,

обикновено удавени в прилив от желания, мисли, възприятия и противоречия, който неспирно се плискаше в подножието на нейното съществуване, на свой ред излизаха на повърхността, когато условията в горния свят ставаха благоприятни. Отложи часа на ясната мисъл до Коледа, като си каза, докато палеше камината, че е невъзможно да измисли каквото и да било в Лондон; а Ралф без съмнение нямаше да дойде за Коледа и тогава ще има време за дълги разходки сред природата, за да реши този въпрос и всички други, които я измъчваха. Междувременно, помисли си тя и вдигна краката си върху решетката пред камината, животът е сложно нещо, нещо, което трябва да обичаш до последната негова фибра.

Остана така около пет минути и мислите ѝ се разрешиха, когато я сепна звънецът. Погледът ѝ грейна, беше убедена, че това е Ралф. Затова изчака миг преди да отвори вратата; искаше да е сигурна, че здраво държи юздите на тревожните си емоции, които само видът на Ралф без съмнение щеше да събуди у нея. Пое си дъх, но това се оказа ненужно, тъй като трябваше да покани не Ралф, а Катарин и Уилям Родни. Първото ѝ впечатление беше, че и двамата са страшно елегантно облечени. До тях се почувства някак дрипава и небрежна, а и не знаеше как може да ги забавлява, нито пък можеше да се досети защо изобщо са се отбили. Не беше чула нищо за годежа им. Но след първото разочарование ѝ стана приятно, защото инстинктивно усети, че Катарин е човек с характер, и което е повече — пред нея нямаше нужда да се преструва и владее.

— Минавахме наблизко и видях, че прозорецът ти свети, затова се качихме — обясни ѝ Катарин, стоеше права и изглеждаше много висока, изискана и доста расеяна.

— Бяхме на една изложба — каза Уилям. — О, божичко — продължи и се огледа наоколо, — тази стая ми напомня за едни от най-неприятните часове в живота ми, когато ви четях от един вестник, а вие всички бяхте насядали и ми се присмивахте. Катарин беше най-злъчна. Усещах неодобрителния ѝ поглед при всяка моя грешка. Госпожица Дачет беше по-мила. Спомням си, че благодарение на нея довърших четенето.

Той седна, издърпа светложълтите си ръкавици и започна да пошляпва коленете си с тях. Излъчва жизненост и това е много приятно, каза си Мери, въпреки че той главно я разсмиваше. Самият

му вид ѝ беше забавен. Изпъкналите му очи прескачаха от едната млада жена към другата, а устните му непрекъснато оформяха думи, които оставаха неизречени.

— Гледахме стари майстори в галерията „Графтън“ — обади се Катарин, очевидно без да обръща внимание на Уилям, после взе цигарата, която ѝ предложи Мери. Отпусна се назад в креслото, димът обви лицето ѝ и тя като че ли се отдалечи още повече от тях.

— Ще повярваш ли, госпожице Дачет — продължи Уилям, — Катарин не харесва Тициан. Не харесва кайсии, не харесва праскови, не харесва зелен грах. Харесва мраморните скулптури на Елджин и сиви дни без слънце. Тя е типичен пример за студения северен характер. Докато аз съм от Девъншър...

Дали не се бяха карали, почуди се Мери, и ако е така, сигурно затова са потърсили убежище в нейната квартира, или е ставало дума за годеж и Катарин му е отказала? Беше напълно объркана.

Катарин отново изплува от димното було, изтръска пепелта от цигарата си в камината и с малко особена загриженост погледна към сприхавия мъж.

— Мери — започна тя колебливо, — може би ще ни направиш по чаша чай? Опитахме да седнем някъде, но първото заведение беше препълнено, а в следващото свиреше музика; повечето картини във всеки случай бяха много скучни, каквото и да говори Уилям. — Каза го кротко и предпазливо.

Мери се оттегли, за да свари чай.

„За какво ли са дошли?“ — попита собственото си отражение в малкото огледало, окачено в кухничката. Не се наложи дълго да се чуди, защото, като влезе отново в гостната с подноса, Катарин, очевидно инструктирана от Уилям, я информира за годежа им.

— Уилям мисли — каза тя, — че може би още не знаеш. Ще се женим.

Мери веднага стисна ръката на Уилям и го поздрави, сякаш Катарин беше недостъпна; тя наистина беше хванала чайника.

— Чакай сега — каза Катарин, — първо наливаш гореща вода в чашите, нали така? Ти, Уилям, си имаше някакви хитрини за чая, нали?

Мери беше по-склонна да подозира, че го каза, за да скрие нервността си, и ако бе така, тогава скриването беше съвършено изиграно. Темата „женитба“ беше изоставена. Катарин сякаш се

намираше у дома си и контролираше ситуацията, което не представляваше никаква трудност за тренирания ѝ ум. За свое най-голямо учудване Мери се улови, че разговаря с Уилям за старите италиански майстори, докато Катарин наливаше чай, режеше кейк и непрекъснато се грижеше чинията на Уилям да е пълна, без да се включва в разговора им повече от необходимото. Сякаш беше завладяла стаята на Мери и се оправяше с приборите като със собствени. Но го правеше така естествено, че Мери изобщо не се подразни, точно обратното, улови се, че за миг много сърдечно и спонтанно сложи ръка върху коляното на Катарин. Дали нямаше нещо майчинско в това поемане на контрола? И като си помисли за Катарин като за жена, на която предстои женитба, майчински гледки изпълниха ума ѝ с нежност, дори с благоговение. Катарин ѝ се стори много позряла и по-опитна от нея.

Междувременно Родни не спираше да говори. И ако външността му — поне на пръв поглед — не го представяше в добра светлина, той имаше преимущество да превръща истинските си достойнства в нещо като изненада. Водеше си дневник; знаеше много за художници и стилове. Можеше да сравнява различни картини в различни галерии, а компетентните му отговори на интелигентни въпроси, каза си Мери, добиваха още по-дълбоко прозрение от замислените почуквания, с които удостояваше въглените в камината. Беше впечатлена.

— Уилям, чаят ти — тихо го подкани Катарин.

Той спря, отпи послушно и продължи.

Тогава на Мери ѝ хрумна, че Катарин, скрита от широкополата си шапка и дима, който я обвиваше, да не говорим за загадъчния ѝ характер, сигурно се подсмивва тайно, обзета не точно от майчински дух. Онова, което каза, бе нещо съвсем простичко, но думите ѝ, дори само това „Уилям, чаят ти“, бяха произнесени тихо и предпазливо, както персийска котка стъпва сред фигурки от китайски порцелан. За втори път този ден Мери се смути от нещо неразгадаемо в характера на човек, когото харесва. Помисли си, че ако бе сгодена за Катарин, по всяка вероятност и тя много скоро щеше да започне да задава онези досадни въпроси, с които Уилям очевидно провокираше годеницата си. Въпреки това Катарин винаги отвърщаше кротко.

— Чудя се кога намираш време за всички тези картини, както и за книгите? — попита тя.

— Кога намирам време ли? — рече Уилям, очевидно доволен, както забеляза Мери, от този комплимент. — Ами аз не се разделям с моя тефтер. Сутрин първото нещо, което се питам, е как да стигна до еди-коя си картинна галерия. После се срещам с хора и разговарям с тях. В моята служба има един, който знае всичко за Фламандската школа. Казвам на госпожица Дачет за Фламандската школа. От него съм научил много, така е при мъжете, казва се Гибънс. Трябва да те запозная. И без това ще го каним на вечеря. А това, че тя не се интересува от изкуство — обясни той, обръщайки се към Мери, — госпожице Дачет, това е една от позите на Катарин. Нима не знаеш, че тя обича да си дава вид на нещо, което не е? Преструва се, че никога не е чела Шекспир. А и защо ѝ е да четеш Шекспир, след като самата тя е Шекспир, искам да кажа Розалинда?

И той изхихика някак особено. Този комплимент прозвуча старомодно и по-скоро издаваше лош вкус. Мери почувства, че се изчервява, сякаш беше казал нещо от рода на „секс“ или „дамска тоалетна“. Вероятно притеснен и изнервен, Родни продължи по темата:

— Знае достатъчно, дори предостатъчно, но защо ви е познание на вас, жените, след като имате толкова много от всичко друго — всичко, бих казал, абсолютно всичко. Оставете нещичко и за нас, нали, Катарин?

— Да ви оставим нещичко ли? — попита Катарин, сякаш се събуждаше от мрачен унес. — Мисля, че е време да си тръгваме...

— Лейди Ферилби днес ли щеше да вечеря с нас? Не, не бива да закъсняваме — каза Родни и се изправи. — Това са собствениците на абатството Трантем — добави за нейно сведение, когато тя го изгледа с недоумение. — И ако Катарин успее да ги очарова тази вечер, може би ще ни го предоставят за медения месец.

— Съгласна съм, че това е единственото, заради което си струва. Иначе тя е ужасно скучна жена — отвърна Катарин. — Или поне — добави, сякаш да поясни рязкото си изказване — на мен ми е трудно да разговарям с нея.

— Защото винаги очакваш другият да поеме инициативата. Виждал съм я цяла вечер да седи и думичка да не проронва — обърна се той към Мери, както бе направил на няколко пъти тази вечер. — Не мислиш ли и ти така? Понякога, когато сме сами, седя и гледам часовника — и той извади голям часовник и почука върху циферблата

му, — следя времето от една реплика до следващата. Веднъж между двете минаха десет минути и двайсет секунди, а след това, ако щеш ми вярвай, тя изпусна само едно „хм!“.

— Наистина съжалявам — извини се Катарин. — Знам, че имам този лош навик, но у дома, нали се досещате...

Останалата част от извинението бе прекъсната, поне за Мери, от затварянето на вратата. Стори ѝ се, че дочу как по стълбите Уилям продължи с нови упреци. Само след миг обаче на вратата отново се позвъни и Катарин се появи, тъй като си беше забравила чантичката на стола. Бързо я намери и на излизане спря за миг до вратата. Сега, тъй като бяха сами, гласът ѝ прозвуча различно:

— Според мен сгодяването действа много зле на човека. — И тя разклати чантичката си, докато монетите вътре се раздрънчаха, намеквайки така за разсеяността си.

Но това подмятане озадачи Мери, сякаш се отнасяше за нещо друго, а и поведението ѝ се бе променило така внезапно в отсъствието на Уилям, че тя не се стърпя и я погледна въпросително. Изражението ѝ обаче си остана сериозно, дори строго, а когато Мери направи опит да ѝ се усмихне, постигна само нещо като безмълвно недоумение.

Щом вратата се затвори за втори път, тя се тръшна на пода пред камината и се опита сега, когато вече ги нямаше, за да я разсейват, да събере впечатленията си в една обща картина. Макар да се гордееше, че има безпогрешен усет за хората — и мъже, и жени, — в случая не беше никак сигурна какви житейски мотиви може да са подтикнали Катарин Хилбъри към този акт. Нещо у нея си оставаше неуловимо — нещо, да, но какво?, — нещо, което ѝ напомняше за Ралф, каза си Мери. Странно, но у нея той събуждаше същото усещане и с него тя винаги се чувстваше обърквана. Странно наистина, отсъди набързо, защото няма други двама души, които да са толкова различни. Въпреки това и у двамата имаше този скрит импулс, тази непредвидима сила — нещо, което таяха и не споделяха — но какво беше то?

[1] Концертна зала на Риджънт Стрийт. — Б.пр. ↑

ПЕТНАЙСЕТА ГЛАВА

Селцето Дисъм се намираше някъде из хълмистите обработваеми земи край Линкълн, не толкова във вътрешността, че да не се чува далечният плисък на морето в тихи летни нощи или когато зимни хали шибат вълните и ги блъскат в брега. Толкова голяма бе черквата и поточно камбанарията ѝ в сравнение с тесните улички и малките къщи на селото, че отпращаше ума на случайния пътник назад към Средновековието — като единственото време, когато все още е била възможна такава голяма набожност. Подобно доверие в Църквата със сигурност не можеше да принадлежи на настоящето, затова и случайният пътник вероятно предполага, че всеки в това село е стигнал пределната възраст на човешкия живот. Такива биха били разсъжденията на странника, а зърне ли населението, представено от двама-трима мъже с мотики в нивата с ряпа, малко дете, понесло стомна, или млада жена, която тупа черга пред прага на къщата, той би открил всичко типично за средните векове в днешното селце Дисъм. Тези хора, макар и достатъчно млади, изглеждаха така недодялани и грубовати, че напомняха за картините, рисувани от монаси около главните букви в техните манускрипти. Едва ли би разбрал говора им, затова ще вика силно и ясно, сякаш гласът му наистина трябва да преодолее дистанция от стотина години, че и повече, преди да стигне до тях. Много по-лесно би разбрал жител на Париж или Рим, на Берлин или Мадрид, отколкото тези родни селяни, които през последните две хиляди години са живели на по-малко от двеста мили от Лондон.

Пасторският дом се издигаше на около половин миля извън селото. През вековете просторната къща се е разраствала около голяма кухня с тесни червени кахли, както свещеникът обича да посочва на гостите си още през първата вечер след пристигането им, след което взема месинговия свещник и им казва да внимават по стъпалата нагоре и надолу, да обърнат внимание на дебелите стени и на солидните подпорни греди на тавана, на стъпалата — стръмни като изправена

бояджийска стълба, и на таванските помещения с дълбок островърх като палатка покрив, където лястовичките свиват гнезда, а веднъж дори и един бял бухал. Но нищо много интересно или много красиво не беше произлязло от различните пристроявания, направени от различните енорийски свещеници.

Къщата беше заобиколена от градина, с която свещеникът се гордееше особено много. Ливадата, която се виждаше от прозорците на гостната, представляваше равна наситено зелена площ, чието еднообразие не се нарушаваше от нито една маргаритка, а от другата страна две прави пътечки минаваха покрай лехи с цветя с високи стълба и водеха към тревиста алея, по която преподобният Уиндам Дачет обичаше да крачи нагоре-надолу по едно и също време всяка сутрин, като отмерваше продължителността на разходката си с пясъчния часовник. Почти винаги носеше в ръката си книга, в която поглеждаше, после я затваряше и продължаваше одата до края по памет. Знаеше почти целия Хораций наизуст и имаше навика да свързва точно тази алея с определени оди, които повтаряше надлежно, като същевременно следеше цветята и от време на време се навеждаше да откъсне някое от тях — увехнало или прецъфтяло. Толкова силен беше този негов навик, че в дъждовни дни ставаше от креслото си в определения час и тръгваше да крачи из кабинета си пак точно толкова дълго, като току поспираше да намести някоя книга в етажерката или да промени положението на двете месингови разпятия, изправени над купчинка змийски камъни върху рамката на камината. Децата го уважаваха, смятаха го за много по-начетен, отколкото беше всъщност, и доколкото бе възможно, гледаха да не пречат на привичките му. Като повечето хора, които действат методично, преподобният притежаваше повече целенасоченост и всеотдайност, отколкото интелект или оригиналност. В студени и ветровити нощи, без да се оплаква, той яхваше коня си да посети болни и нуждаещи се; и по силата на това, че изпълняваше стриктно еднообразните си задължения, беше ангажиран с много местни комитети, комисии и други съвещателни органи; в този период от живота му (беше на шейсет и осем) разни стари деликатни дами взеха да го жалят, тъй като беше много слаб и изпит, защото, казваха те, прегрупа по пътищата, вместо да си почива вкъщи пред камината. Голямата му дъщеря Елизабет живееше с него и стопанисваше дома, освен това беше заприличала на него по

бездушната си прямота и закоравели навици; от двамата синове единият, Ричард^[1], беше агент по недвижимо имущество, а другият, Кристофър, се учеше за адвокат. За Коледа, естествено, те се събираха и тогава цял месец покрай подготовката за събитието Коледата не излизаше от ума на господарката и прислугата, които всяка година все по-заслужено се гордееха с превъзходната организация. Покойната госпожа Дачет им бе оставила цял долап с качествени ленени покривки, които Елизабет, като най-голяма, беше наследила още на деветнайсет години, при смъртта на майка си, заедно с отговорността за домакинството. Освен това отглеждаше жълти пиленца, рисуваше по малко, розовите храсти в градината бяха изцяло нейно задължение; и било покрай грижите за къщата, грижите за пиленцата, грижите за бедните, не ѝ оставаше и една свободна минутка. Това, което ѝ придаваше тежест в семейството, бе по-скоро една изключителна праволинейност на ума, отколкото някаква дарба. Когато Мери ѝ писа да съобщи, че е поканила Ралф Денам да им гостува, от уважение към сестра си беше добавила, че е много приятен, но малко странен млад мъж и че се преуморява от работа в Лондон. Разбира се, Елизабет веднага реши, че Ралф е влюбен в Мери, но от само себе си се разбираше, че не е нужно това да се обсъжда на глас, освен ако някакъв сблъсък не направеше споменаването му неизбежно.

Мери пристигна в Дисъм, без да знае дали Ралф има намерение да дойде, но два или три дни преди Коледа получи телеграма от него с молба да му наеме стая в селото. Тя беше последвана от писмо, в което обясняваше, че се надява да може да се храни с тях, но тишината, така необходима за работата му, изисква да спи на друго място.

Писмото свари Мери, докато се разхождаше в градината с Елизабет и двете оглеждаха розите.

— Но това е нелепо! — отсече решително Елизабет, когато планът ѝ беше представен. — В къщата има пет свободни стаи дори когато момчетата са тук. Освен това няма да получи стая в селото. И не е нужно да работи, след като и без това се е преуморил.

„Вероятно не иска да сме непрекъснато пред очите му“ — каза си Мери, въпреки че външно се съгласи с Елизабет и дори ѝ беше благодарна, че я подкрепи в това, което си беше просто една нейна приумица. Двете режиха рози и ги нареждаха главичка до главичка в плитка кошница^[2].

„Ако Ралф беше тук, щеше да каже, че това е много скучна работа“ — помисли си Мери и я полазиха тръпки на раздразнение, което я накара да постави розата си на обратно в кошницата. Междувременно бяха стигнали до края на пътеката и докато Елизабет изправяше някои от стъблата да не висят извън телената ограда, Мери погледна към баща си, който крачеше нагоре-надолу с ръце на гърба и с приведена в размисъл глава. Подтикната от желание да прекъсне този методичен марш, Мери стъпи на затревената пътечка и докосна ръката му.

— Татко, цвете за бутониерата — каза и му поднесе една роза.

— О, скъпа? — каза господин Дачет, без да се спира, взе цветето и го постави под тъгъл, удобен за влошеното му зрение. — Откъде се взе това приятелче? Една от розите на Елизабет ли? Дано си я питала, защото тя не обича да ѝ пипат розите без нейно разрешение и е съвсем права.

Това му е навик, каза си Мери, но преди никога не беше обръщала чак такова внимание как провлачва изреченията си, докато се превърнат в неразделно мънкане, след което се отнасяше в някакви абстракции, които децата му смятаха за твърде дълбокомислени, за да бъдат изречени на глас.

— Какво? — попита Мери, след като мънкането спря; май го прекъсваше за пръв път в живота си.

Той не отговори. Тя разбра, че иска да бъде оставен на мира, но въпреки това се лепна за него, както би направила с някой сомнамбул, за когото смята, че трябва да бъде събуден много внимателно. Не успя да измисли друго, с което да привлече вниманието му, затова каза:

— Татко, градината изглежда много добре.

— Да, да, да — съгласи се господин Дачет, който имаше навика да слива думите по същия отнесен начин, после оброни глава още пониско върху гърдите си. Съвсем ненадейно, щом направиха завой и тръгнаха обратно, той взе да нарежда на пресекулки:

— Знаеш ли, тук трафикът много зачести. Май вече има нужда от повече превозни средства. Вчера преброих цели четирийсет товарни вагона само на влака в дванайсет и петнайсет. Махнаха онзи в девет и половина и вместо него ни пуснаха друг, в осем и половина, заради хората, които отиват на работа. Вчера си пристигнала с онзи в три и десет, предполагам?

Каза му „да“, защото той като че ли чакаше отговор, след което погледна часовника си и пое към къщата, като продължаваше да държи розата под същия ъгъл, който позволяваше на слабите му очи да я виждат. Елизабет беше вече отишла при пиленцата, така че Мери остана сама с писмото на Ралф. Беше напрегната. Бе отложила момента, в който да обмисли нещата на спокойствие, но сега, след като Ралф щеше да пристигне на следващия ден, взе да се безпокои какво впечатление ще му направи нейното семейство. Предположи, че баща ѝ ще подхване разговор с него за влаковете, че Елизабет ще се държи приветливо и любезно и често ще излиза от стаята, за да дава нареждания на прислугата. Братята ѝ вече обещаха, че в един от дните ще го заведат на лов. Предпочиташе да не мисли за евентуалните отношения на Ралф с младите мъже, като се надяваше, че все ще намерят общи теми, по които да стигнат до мъжко разбирателство. Но какво ли ще си помисли за нея? Ще види ли, че е по-различна от другите в семейството? Беше си наумила да го заведе в стаята си и много изкусно да насочи разговора към английските поети, които сега заемаха видно място в малката ѝ библиотечка. Освен това на четири очи би му дала да разбере, че тя също смята семейството си за странно — да, странно, но не и скучно. Това бе скалата, край която бе решила да го преведе. Замисли се как да насочи вниманието му към Едуард и страстта му по „Джорокс“^[3], към ентусиазма, който караше Кристофър да събира пеперуди, включително и нощни, въпреки че вече бе на двайсет и две. Или може би към рисунките на Елизабет, стига да не ги вижда, и как всичко това ще обагри общото впечатление, което искаше да остави у него, а именно за семейство ексцентрично, дори малко ограничено, но не и скучно. Тогава си представи как Едуард вместо гимнастика се въргаля по ливадата и щом пред очите ѝ изплуваха розовите му бузи, малките му живи кафяви очи и това, че приличаше на тронаво товарно пони със зимното си сиво-кафеникаво палто, Мери веднага се засрами от амбициозния си план. Тя си го обичаше точно такъв, какъвто е; всички ги обичаше и докато крачеше нагоре-надолу, надолу-нагоре, вроденото ѝ чувство за почтеност мигом скастри тази суета и романтичност, породени у нея само при мисълта за Ралф. Беше напълно сигурна, че за добро или зло, тя много прилича на останалите членове на семейството си.

Следобеда на следващия ден, свил се в ъгъла на третокласно купе, Ралф взе да разпитва седналия срещу него търговски пътник. Стигнаха до село, което се наричаше Лампшър, на не повече от три мили, както успя да разбере, от Линкълн; а в Лампшър има ли голямо имение, попита той, притежание на господин, който се казва Отуей?

Търговецът не знаеше нищо по въпроса, умислено затъркаля името върху езика си и това бе достатъчно за Ралф, ала в същото време му даде повод да извади писмо от джоба си, за да потвърди верността на адреса.

— Стогдън Хаус, Лампшър, Линкълн — прочете той.

— В Линкълн все още се намери някой да ви упъти — каза мъжът и Ралф му призна, че точно тази вечер не е тръгнал натам.

— Трябва да стигна до Дисъм — продължи той, но дълбоко в себе си не можеше да се насити на удоволствието, което изпита от това, че във влака успя да накара един търговец да повярва в нещо, в което самият той не вярваше. Тъй като писмото, макар и подписано от бащата на Катарин, не съдържаха никаква покана, нито пък гаранция, че и Катарин ще бъде там; единственият факт, който разкриваше, бе, че през следващите две седмици и това е адресът, на който може да бъде намерен господин Хилбъри. Но когато Ралф погледна през прозореца, замисли се за Катарин, защото и тя е съзерцавала тези сивкави поля и може би се намираше ей там, където дървета покриваха стръмния склон, в подножието на който една жълта светлинка се появи, после угасна. Прозорците на старото сиво имение греят, помисли си той. Отпусна се назад в ъгъла и напълно забрави за търговския пътник. Мислено се озова край въпросното имение, но точно тогава бленуваната Катарин изведнъж изчезна; инстинктът му го предупреди, че ако продължава да мечтае, реалността много скоро и много болезнено ще му напомни за себе си; не можеше докрай да изключи фигурата на Уилям Родни. От деня, в който чу от устата на самата Катарин за годежа ѝ, гледаше да не изпъстрия копнежа си по нея с подробности от действителността. Но светлината на късния следобед, която зеленееше между високите дървета, се превърна в неин символ и като че ли разтвори сърцето му. Тя сякаш седеше до него в купето и съзерцаваше посивелите поля — сериозна, смълчана и безкрайно нежна; ала видението го затисна толкова плътно, че трябваше да го пропъди, тъй като и влакът взе да забавя ход. Раздруса го рязко и Ралф

се опомни, отвори широко очи и докато вагоните се точеха бавно край перона, зърна Мери Дачет — силна, набита фигура с алено шалче на врата. Високият младеж, който я придружаваше, се ръкува с него, взе пътническата му чанта и ги поведе, без да пророни и една членоразделна дума.

Никога гласовете не кънтят така красиво, както в зимна вечер, когато сумракът почти скрива телата и звуците долитат сякаш от нищото с една задушевна нотка, каквато рядко се долавя денем. Такава нотка се прокрадна и в гласа на Мери, когато го приветства. Тя стоеше като обвита в сумрака на живите плетове и в яркочервеното на къпиновите листа. Ралф мигом усети как стъпва върху твърдата земя на един съвършено различен свят, но не се поддаде на прелестите му веднага. Попитаха го какво предпочита: да се качи в каручката при Едуард или да върви пеш през полето заедно с Мери — път, който не е по-кратък, обясниха му те, но според Мери много по-приятен. Реши да върви с нея, тъй като си даваше сметка, че нейното присъствие го успокоява. Но каква ли е причината за приповдигнатото ѝ настроение, зачуди се той къде с ирония, къде със завист, докато каручката с понито потегли енергично и мракът изпълни пространството между очите им и високата фигура на Едуард, който стоеше прав на капрата, стиснал в едната си ръка юздите, а в другата камшика. Хора от селото, които бяха ходили до големия пазар, сега се качваха на двуколките си или поемаха пеш на тумби към къщи. Мнозина се обръщаха да поздравят Мери и тя им отвърщаше, като всекиго назоваваше по име. Скоро преминаха една ограда и тръгнаха по отъпкана пътечка, която тъмнееше на фона на сумрачната зеленина наоколо. Пред тях небето бе оцветено в червеникаво и жълто, досущ като плоча от полупрозрачен камък, зад която свети лампа; бе обрамчено от черни дървета, чиито клони изпъкваха на светлеещия фон, който от едната страна бе затулен от могила, а от другата равната земя се беше ширнала до хоризонта. Някаква бърза и безшумна птица будуваше в зимната нощ и ги следваше през полето, кръжеше на няколко фута пред тях, после изчезваше и се появяваше отново и отново.

През живота си Мери беше минавала оттук безброй пъти, обикновено сама, и в различни моменти духът на отминали настроения обсебваше ума ѝ било със сценка или мисъл, породена от вида на три дървета, погледнати под особен ъгъл, било със звука на фазан, който

клопа в канавката. Но тази вечер обстоятелствата бяха достатъчно наситени, за да изместят всякакви други картини; тя неволно се вторачи в полето и дърветата, сякаш да заличи асоциациите, които ѝ носеха.

— Е, Ралф — каза, — тук е по-хубаво от Линкълнс Ин Фийлдс, нали? Виж там онази птичка! Носиш си бинокъл, нали? Едуард и Кристофър се канят да те водят на лов. Можеш ли да стреляш? Така си и мислех...

— Слушай, трябва да ми обясниш — каза ѝ Ралф. — Кои са тези младежи, за които говориш? Къде ще отседна?

— Ще отседнеш у нас, разбира се — отвърна му дръзко. — Разбира се, че ще отседнеш у нас... нали не съжالياваш, че си дошъл?

— Ако съжالياвах, нямаше да дойда — отвърна ѝ троснато.

Продължиха да вървят, потънали в мълчание, и Мери се постара да не го нарушава поне за известно време. Искаше Ралф да почувства, защото смяташе, че точно това ще стане, свежата прелест на земята и въздуха. И се оказа права. След миг, за нейно успокоение, той си призна колко е доволен.

— Мери, точно сред такава природа съм си представял, че живееш — каза, побутна шапката си назад и се огледа наоколо. — Истинска природа, а не подредено аристократично имение.

Подуши въздуха и по-осезателно от когато и да било усети как тялото му ликува.

— А сега трябва да се проврем през един жив плет — каза Мери. В пролуката Ралф разкъса капана на браконьер — тел, препречила отвора, за да се хване заек.

— Прави са да браконьерстват — каза му Мери, докато го гледаше как се мъчи с телта. — Чудя се дали е бил Алфред Дъгинс, или Сид Ранкин. И как да не го правят, когато изкарват само по петнайсет шилинга на седмица? Петнайсет шилинга на седмица! — повтори тя, промуши се и мина от другата страна на живия плет, после прокара пръсти в косата си, за да махне листата, които бяха полепнали по нея. — Аз мога да живея с петнайсет шилинга на седмица, и то без никакви усилия.

— Сериозно? — попита Ралф. — Не ти вярвам.

— О, да. Но към тях ще имам собствена къща и градина, в която да отглеждам зеленчуци. Няма да е толкова зле — каза Мери със

здравомислие, което направи силно впечатление на Ралф.

— Но бързо ще се отегчиш — продължи той.

— Понякога си мисля, че това е единственото нещо, от което няма да се отегча — отвърна му.

Идеята за малка къща, където човек да си отглежда зеленчуци и да преживява с петнайсет шилинга на седмица, изпълни Ралф с необикновено усещане за покой и блаженство.

— Стига да не е на главния път и да нямаш съседка с шест ревливи деца, чието пране непрекъснато ще виси да съхне пред очите ти, нали?

— Къщичката, която аз си представям, се издига сам-самичка наскрел малка оощна градина.

— Ами борбата за избирателни права? — попита той с лек сарказъм.

— О, на този свят има и други неща, освен избирателни права — отвърна му тя някак небрежно, което бе необичайно за нея.

Ралф се умълча. Подразни се от това, че тя има планове, за които нищо не подозира, но си даваше сметка, че не е редно да настоява да ги научи. Идеята за живот в къщичка наскрел природата се загнезди в ума му. Може би сега не й беше времето, но тя криеше много възможности, както и решения на много проблеми. Заби бастуна си в земята и се огледа наоколо в сумрака.

— Познаваш ли компаса? — попита я.

— Разбира се — отвърна му Мери. — За каква ме мислиш? Лондончанка като теб ли? — И тогава му показва точно накъде е север и накъде е юг. — Това е родният ми край — додаде. — Тук мога да се ориентирам и с вързани очи.

И сякаш за да го докаже, ускори крачка, така че Ралф едва успяваше да я догони. В същото време се почувства привлечен към нея както никога преди; отчасти и несъмнено защото, за разлика от Лондон тук тя изглеждаше съвършено независима и здраво свързана със свят, в който той нямаше никакво място. Вече се беше свечерило и трябваше да я следва сляпо, дори сложи ръка на рамото й, когато се наложи да прескочат малък насип, преди да стъпят на много тясна пътечка. Неизвестно защо, но се почувства неловко, когато тя направи фуния с дланите си и се провикна към една светлинка, която плаваше в мъглата

на съседното поле. Той също се провикна и светлинката се закова намясто.

— Това е Кристофър, вече се е прибрал и е отишъл да нахрани пилетата — каза му тя.

Представи го на Ралф, който виждаше само висока фигура с гамаши, която стърчеше напред върху кръг от перушинени телца, а светлината падаше на трептящи петна, в които преобладаваше ту яркожълтото, ту черно-зеленикавото или червеното. Мери бръкна в кофата, която той носеше, и мигом се озова в центъра на един от кръговете; взе да хвърля семенца, като говореше едновременно на птиците и на брат си със същия кудкудякащ и почти нечленоразделен глас като неговия, или поне така му прозвуча на Ралф, който с черното си палто остана в периферията на върхащите пернати.

Когато седнаха на масата, вече си беше свалил палтото, но въпреки това стоеше някак странно сред останалите. Израсли сред природата, животът беше запазил у всички тях нещо, което Мери не знаеше дали да нарече невинност, или младежки вид; сравняваше ги, както бяха насядали в кръг, мъждиво осветени от свещите; да, нещо такова, защото то се забелязваше дори у свещеника. Макар и прорязано от бръчки, лицето му беше чисто и розово, а сините му очи имаха спокойното далекогледо изражение на очи, които се взират в извивката на пътя или в далечна светлинка напред дъжда, или в зимния сумрак. Погледна към Ралф. Никога преди това не го беше виждала така вгълбен, сякаш пълната му с преживявания глава не можеше да реши коя роля да играе пред хората и коя да остави за себе си. В сравнение с това мрачно и строго изражение лицата на братята й, ниско приведени над чиниите със супа, бяха като кръгчета розова, още недоизваяна плът.

— Пристигнахте с влака в три и десет, нали, господин Денам? — каза преподобният Уиндам Дачет и подпъкна салфетката в яката си така, че почти цялото му тяло се скри зад голям бял ромб. — Тук сме все още добре, като се има предвид засиленият трафик, все още сме пощадени. Понякога ме обзема любопитство и започвам да броя откритите платформи на товарните влакове и какво се оказва — над петдесет, доста над петдесет, и то по това време на годината.

Възрастният господин се почувства приятно възбуден от присъствието на този вежлив и добре информиран млад мъж, което се

виждаше по вниманието, с което довършваше последните думи в изреченията си, както и по лекото преувеличение на броя на вагоните в товарните влакове. Вярно, че основното бреме по водене на разговора падаше върху него и тази вечер той го носеше така, че синовете му току поглеждаха с възхищение към него, тъй като самите те се притесняваха от Денам и бяха доволни, че не им се налага да поддържат разговора. Запасите от информация относно настоящето и миналото точно в тази част от Линкълншър, които демонстрираше старият господин Дачет, наистина изненадаха децата му, тъй като, макар и да бяха наясно, че той притежава тези познания, бяха съвсем забравили обема им, както със сигурност са забравили и броя на складираните в долапа чинии, докато някое общо празненство не им го напомни.

След вечерята енорийски дела отведеха пастора към неговия кабинет и тогава Мери предложи да седнат в кухнята.

— Не е точно кухня — Елизабет побърза да обясни на гостенина, — но така ѝ викаме...

— Това е най-хубавата стая в цялата къща — подхвърли Едуард.

— Отстрани на камината има от старите стойки, където мъжете са оставяли пушките си — каза Елизабет, взе един висок месингов свещник и ги поведе по коридора.

— Кристофър, кажи на господин Денам да внимава със стъпалата... Когато преди две години ни посетиха специалните църковни пълномощници, решиха, че това е най-интересната част в къщата. Тези тесни тухли доказвали, че е на петстотин години — май толкова, петстотин, а нищо чудно да са били и шестстотин. — Очевидно се бе заразила от желанието да преувеличи възрастта на плочките, както баща ѝ беше преувеличил броя на товарните платформи.

От средата на тавана висеше голяма лампа и заедно с огъня в камината осветяваше просторна, висока стая, с подпорни греди от стена до стена, покрит с червени плочки под и голяма камина, изградена от същите тесни червени кахли, за които се твърдеше, че са на петстотин години. Няколко постелки на земята и разместени тук-там кресла превръщаха тази древна кухня в гостна. Елизабет, след като им посочи стойките за пушки и ченгелите за пушени бутове, както и други безспорни доказателства за неопровержимата възраст на

къщата, и след като им поясни, че Мери също бе възнамерявала да превърне в гостна това помещение, което навремето се използвало за сушене на пране и за преобличане на мъжете след лов, сметна, че е приключила със задълженията си като домакиня, и седна на стол с права облегалка под лампата, до много дълга и тясна дъбова маса. Сложи си очилата с рогови рамки и придърпа към себе си кошничка с конци и вълнени чилета. След няколко минути на лицето ѝ цъфна усмивка и остана там до края на вечерта.

— Утре ще дойдеш ли с нас на лов? — попита Кристофър, който, общо взето, си беше създал хубаво мнение за приятеля на сестра си.

— Няма да ловувам, но ще дойда с вас — отговори Ралф.

— Не се интересуваш от лов ли? — попита Едуард, чиято подозрителност все още не беше докрай приспана.

— Никога не съм стрелял през живота си — каза Ралф, обърна се и го погледна в лицето, тъй като не беше сигурен как ще се приеме това признание.

— Предполагам, че в Лондон едва ли има къде да се стреля — каза Кристофър. — Ама няма ли да ти е скучно само да гледаш?

— Ще наблюдавам птиците — отвърна му Ралф с усмивка.

— Аз мога да ти покажа място, откъдето да го правиш — каза Едуард, — ако така предпочиташ. Познавам един, който идва от Лондон по това време на годината, за да наблюдава птиците. Страхотно място за диви гъски и патици. Чувал съм го да казва, че това е едно от най-добрите места за птици в страната.

— Най-доброто в цяла Англия — потвърди Ралф.

Всички останаха доволни от похвалата на родното им място; Мери с удоволствие установи, че в тези кратки въпроси и отговори вече не се долавяха нотки на недоверчивост, що се отнася до братята ѝ, и разговорът потръгна гладко, първо за привычките на птиците, после премина в дискусия за навиците на адвокатите, в която едва ли се очакваше от нея да вземе участие. Наистина ѝ беше приятно, че братята ѝ харесаха Ралф до такава степен, че гледаха как да оставят у него добро впечатление. От неговите любезни и обиграни обноски обаче не можеше да си проличи дали той ги харесва, или не. От време на време тя хвърляше по някоя цепеница в камината и когато стаята се изпълни с приятната суха топлина на горящо дърво, всички, с изключение на Елизабет, която седеше извън непосредствения обсег на

огъня, започнаха все повече да нехаят какво впечатление правят и все повече да им се доспива. В този момент се чу силно драскане по вратата.

— Пайпър!... О, по дяволите!... Трябва да стана — измърмори Кристофър.

— Не е Пайпър, това е Питч — изсумтя Едуард.

— Въпреки това трябва да стана — измърмори Кристофър недоволно.

Пусна кучето и за миг остана до вратата, която водеше към градината, за да се освежи от черния, засиял от звезди въздух.

— Влизай вътре и затваряй вратата! — извика му Мери, като се обърна наполовина в стола си.

— Утре ще е хубав ден — каза Кристофър със задоволство, седна на пода в краката ѝ, отпусна глава в скута ѝ и изпъна дългите си, останали по чорапи крака напред към огъня, което говореше, че всички притеснения от присъствието на непознатия са вече изчезнали. Той беше най-малкият в семейството и любимецът на Мери — отчасти и защото по характер приличаше на нея, както Едуард приличаше на Елизабет. Мери сви коленете си така, че да му стане по-удобно, и зарови пръсти в косата му.

„Бих искал Мери да погали и мен по този начин“ — каза си Ралф ненадейно и погледна към Кристофър почти гальовно, задето получава тези ласки от сестра си. И изведнъж се сети за Катарин, представи си я как стои навън, заобиколена от нощта; и Мери, която го наблюдаваше, видя как бръчките по челото му се връзаха по-дълбоко. Той се протегна и хвърли едно дърво в огъня, като гледаше да уцели меката купчина жарава, както и да ограничи мислите си само и единствено до тази стая.

Мери спря да гали косата на брат си, но той размърда глава нетърпеливо в скута ѝ, досущ като малко дете, и тя пак започна да разрошва гъстите му рижави къдрици ту на една страна, ту на друга. Но душата ѝ притихна в страст, далеч по-силна от тази, която можеше да събуди у нея брат ѝ, и като видя как лицето на Ралф се промени, ръката ѝ машинално продължи да гали, докато умът ѝ се хвърли отчаяно, за да се улови за нещо в тези плъзгави плитчини.

[1] Тук, изглежда, Вирджиния Улф е допуснала грешка, тъй като от текста по-нататък излиза, че двамата синове на преподобния Уиндам Дачет се казват Едуард и Кристофър. — Б.пр. ↑

[2] Тук критиката справедливо отбелязва, че по Коледа рози не цъфтят, но очевидно въображението на авторката е надделяло над логиката. В началото на романа ѝ „Към фара“ например Вирджиния Улф споменава цветя, които изобщо не виреят в Северна Англия, а някои от тях дори се срещат единствено в Южна Африка, но, изглежда, благозвучието на имената им е било по-важно за нея. — Б.пр. ↑

[3] Името на хумористичен вестник, издаван от Робърт Смит Съртийс (1805–1864) — английски писател, редактор и спортен журналист. — Б.пр. ↑

ШЕСТНАЙСЕТА ГЛАВА

През същата тази черна нощ, почти в същия отрязък на огрения от звездите въздух, Катарин Хилбъри стоеше и съзерцаваше природата, макар и не с оглед на това дали утрешният ден ще е добър за лов на патици. Разхождаше се нагоре-надолу по покритата с чакъл пътека в градината на Стогдън Хаус, но гледката ѝ към небето бе отчасти препречена от леките, останали без листа арки на перголата. Все пак дори и само едно клонче клематис можеше да закрие изцяло Касиопея, а черните му очертания да затулят цели мили от Млечния път. В края на перголата обаче имаше каменна пейка и от нея се откриваше цялото небе, с изключение само на две земни препятствия: редицата брястове вдясно, които изглеждаха красиво обсипани със звезди, както и една ниска плевня, открояваща се на фона на трепкащото сребро, което се виеше от отвора на комин. Беше безлунна нощ, но светлината на звездите бе достатъчна, за да може човек да различи силуета на младата жена, както и формата на лицето ѝ, загледано някак сериозно, дори строго в небето. Беше излязла в зимната, но не много студена нощ не толкова да погледа звездите от научен интерес, колкото да се отърси от едно чисто земно негодувание. Също както в подобни обстоятелства книжен човек ще започне разсеяно да подръпва от лавиците заглавие след заглавие, така и тя прекрачи в градината, за да е под звездите, нищо че не ги поглеждаше. Това, че не се чувстваше щастлива, и то когато трябваше да е повече от всякога — това, доколкото разбираше, беше причината за нейното недоволство, което я бе обзело почти още с пристигането ѝ преди два дни и вече изглеждаше толкова непоносимо, че бе напуснала семейното тържество, за да остане насаме с мислите си. Самата тя не се смяташе за нещастна, а нейните братовчеди и братовчедки — те мислеха така. Къщата беше пълна с тях, повечето на нейната възраст, но и по-малки, и очите им непрекъснато шареха. Постоянно търсеха да открият нещо между нея и Родни, за което да шушукат, но все не успяваха; и докато очите им играеха, Катарин си даде сметка, че иска

нещо, нуждата от което не бе осъзнала в Лондон, докато беше с Родни и родителите си. И ако не беше точно нужда, то със сигурност нещо, което ѝ липсваше. Това я потискаше, защото беше свикнала да отговаря на чуждите очаквания, а сега самолюбието ѝ бе засегнато. Би искала да преодолее обичайната си сдържаност, за да оправдае себе си с човек, чието мнение ценеше. Никой не беше отправил и една критична дума, само гледаха как да я оставят насаме с Уилям; не че би имало значение и ако не проявяваха чак такава любезност; може би не би имало значение и ако в нейно присъствие не се умълчаваха така странно, едва ли не почтително, което според нея беше вече повод за критика.

Като поглеждаше небето от време на време, мислено изреди имената на своите братовчеди: Елинор, Хъмфри, Мармадюк, Силвия, Хенри, Касандра, Гилбърт и Мостин; Хенри, братовчедът, който учеше младите дами от Бънги да свирят на цигулка, беше единственият, с когото можеше да споделя, и докато се разхождаше напред-назад под арките на перголата, започна малка изповед за пред него, която звучеше горе-долу така:

„Преди всичко, аз съм много привързана към Уилям. Това не може да се отрече. Познавам го по-добре от всеки друг или почти толкова. Но защо се омъжвам за него: отчасти — признавам си, съвсем откровенна съм с теб, но ти не бива да казваш на никого, — отчасти защото просто желая да се омъжа. Искам да имам собствен дом. Вкъщи вече едва издържам. За теб е лесно, Хенри, можеш да постъпваш както намериш за добре. А аз трябва винаги да се съобразявам. Освен това знаеш как е у дома. И ти не би бил щастлив, ако нямаш какво да правиш. Не че у дома ми липсва свободно време... но става дума за атмосферата.“

Тук, както можеше да се очаква, тя си представи, че нейният братовчед, който я беше изслушал, проявявайки обичайното си интелигентно съчувствие, повдига леко вежди и я прекъсва: „Добре, ама какво искаш да правиш?“

Дори в този напълно въображаем диалог на Катарин ѝ беше трудно да сподели амбицията си пред мнимия слушател.

„Бих искала — започна и дълго се двоуми, преди от немай-къде да добави, вече с променен глас — да уча математика, да знам всичко за звездите.“

Тук вече Хенри се стъписва, но тъй като е твърде учтив, за да изрази съмненията си на глас, само подхвърля нещо от рода, че математиката е трудна работа, а за звездите почти нищо не се знае.

Но Катарин продължи да излага доводите си:

„Не ме интересува дали някога нещо ще науча... но искам да работя с числа... нещо, което да няма общо с хора. Не държа особено на хората. Хенри, в известен смисъл може да се каже, че шмекерувам, тоест не съм това, за което всички ме мислят. Всъщност не съм домашно пиле, нито много практична, нито много разумна. Но ако се науча да изчислявам или да боравя с телескоп и да смятам задачи и да откривам грешките си в тях, тогава ще бъда напълно щастлива и вярвам, че тогава ще мога да дам на Уилям всичко, от което се нуждае.“

Като стигна до това място, инстинктът ѝ подсказа, че е прекрачила сферата, в която съветът на Хенри би могъл да ѝ е от полза; като освободи ума си от тази повърхностна тревога, седна на каменната пейка, вдигна очи и неволно се замисли върху големите въпроси, които трябваше да решава — това ѝ беше ясно — самичка. Наистина ли би дала на Уилям всичко, което иска? За да намери отговора, на бърза ръка прехвърли мислено онези важни думи, погледи, комплименти и жестове, които бяха белязали общуването им през тези ден-два. Беше се подразнил, че пътническият сандък с дрехи, специално избрани за нея лично от него, се бе озовал на погрешен адрес поради проявена от нея небрежност при надписването на етикетите. Но грешката беше поправена много бързо и през първата вечер, когато я бе видял да слиза по стълбата, бе подхвърлил, че никога не е изглеждала по-красива. Била засенчила всичките си братовчедки. Беше открил, че у нея липсват грозни и тромави движения; беше споменал, че за разлика от повечето жени формата на главата ѝ е такава, че може да носи косата си разпусната. На два пъти я беше укорил, че мълчи и дума не обелва по време на вечерята, а веднъж — че не внимава в това, което той говори. Беше изненадан от отличния ѝ френски, но смяташе, че проявява егоизъм, като отказва да придружи майка си при посещението ѝ у семейство Мидълтън, защото те са стари семейни приятели и много приятни хора. Общо взето, реши, че поне засега нещата са уравновесени, затова тегли една черта наум,

промени гледната си точка и пред очите ѝ се ширнаха единствено звездите.

Тази вечер те изглеждаха като заковани в небесната твърд, трепкаха и блещукаха срещу нея, и тя си каза, че сигурно са щастливи. Въпреки че не се интересуваеше много от Църквата, подобно на повечето хора на нейната възраст, Катарин не можеше да погледне към небето по Коледа, без да почувства, че единствено по това време на годината то благосклонно се привежда надолу към земята и с безсмъртното си сияние дава знак, че хората също участват в това празненство. Понякога ѝ се струваше, че вижда процесията от крале или влъхви да крачи по пътя в онази далечна част на света. Но след секунда звездите преобърнаха мисълта ѝ и кратката човешка история потъна в прах и пепел, човешкото тяло прие маймуноподобна, покрита с козина форма — варвари, които клечат край купчина съчки и буца пръст. Картината беше последвана от друга, в която цялата Вселена зейна в гола пустота и само звездите грееха; докато ги съзерцаваше, зениците на очите ѝ се разшириха от светлината им до такава степен, че цялото ѝ същество сякаш се разтвори в това искрящо сребро, посипа се извън звездния корниз, завинаги и неясно се сля с безкрая. По някакъв начин в същото време, макар и нелогично, се видя как язди по морски бряг редом със своя безстрашен герой и можеше да продължи така още дълго, ако не беше негодуванието на тялото ѝ, привикнало с по-нормални условия, което никак не одобряваше опитите на ума ѝ да ги промени. Стана ѝ студено, взе да трепери, изправи се и тръгна към къщата.

Под блясъка на звездите имението Стогдън Хаус светлееше романтично и изглеждаше два пъти по-голямо. Построено от пенсиониран адмирал в първите години на деветнайсети век, окръглените еркерни прозорци на фасадата му сега грееха с червеникавожълта светлина и цялата къща приличаше на трипалубен кораб, който пори моретата сред лудуващи делфини и нарвали, изрисувани от безпристрастна ръка по ръба на стари географски карти. Стълба във формата на полукръг с полегати стъпала водеше до висока порта, която Катарин бе оставила леко открената. Поколеба се, вдигна очи към фасадата, забеляза светлинка в един малък прозорец на горния етаж и бутна вратата. За миг остана в продълговатото антре сред безчет рогати черепи, жълтеещи глобуси, маслени картини с напукана боя и

препарирани бухали; още се двоумеше дали да отвори вратата вдясно, през която до ушите ѝ стигаше оживена глъчка. Заслуша се и очевидно това, което чу, я разколеба; чичо ѝ сър Франсис играеше вечерния си вист и по всичко личеше, че губи.

Пое по извитата стълба, която единствено придаваше внушителен вид на иначе доста порутената сграда, и продължи по тесен коридор, докато стигна стаята, чиято светлина беше зърнала от градината. Почука и получи покана да влезе. Младият мъж, Хенри Отуей, четеше, с крака вдигнати върху решетката на камината. Имаше красива глава и високо елизабетинско чело, но нежните му честни очи гледаха по-скоро скептично, отколкото с елизабетински жар. Правеше впечатление на човек, който още не е открил каузата, която приляга на темперамента му.

Той се обърна, остави книгата и я погледна. Забеляза бледото ѝ, сякаш окъпано в роса лице — като на човек, чийто ум витае далеч от тялото. Той често беше споделял трудностите си с нея и сега предполагаше, дори се надяваше, че може би тя ще има нужда от него. Но в същото време тя се държеше като толкова независим човек, че той не очакваше да му довери каквото и да било.

— А, значи, си успяла да избягаш — каза и погледна пелерината ѝ. На прибиране от звездобройството си Катарин беше забравила да свали тази издънническа част от тоалета си.

— Избягала ли? — попита. — Какво искаш да кажеш, от кого? О, от семейното празненство, разбира се. Да, долу е много задушно и затова излязох в градината.

— Не ти ли е студено? — попита я Хенри, хвърли малко въглени в камината, придърпа едно кресло по-наблизо и метна пелерината ѝ настрана. Нейното безразличие към такива подробности често караше Хенри да поема ролята, която по правило се пада на жените в такива случаи. Това бе едно от нещата, които ги свързваше.

— Благодаря ти, Хенри — каза тя. — Нали не те притеснявам?

— Изобщо не съм тук. Аз съм в Бънги — отговори ѝ той. — Давам урок по музика на Харолд и Джулия. Затова трябваше да стана от масата заедно с дамите, само ще преспя тук и после ще се върна чак на Бъдни вечер.

— Колко ми се иска... — започна Катарин и млъкна. — Тези събирания са голямо недоразумение — додаде и въздъхна.

— Ужасни са! — съгласи се той и двамата се умълчаха.

Въздишката ѝ го накара да я погледне. Дали да не я попита защо въздиша? Дали нейната потайност относно собствените ѝ дела е толкова неприкосновена, колкото предпочиташе да смята един доста голям млад егоист като него? Но откакто се беше сгодила за Родни, чувствата на Хенри към нея се бяха объркали — поравно разделени между желанието му да я уязви и желанието му да бъде мил с нея; през цялото време страдаше от странен гняв поради усещането си, че тя непрекъснато се отдалечава от него, че се носи в непознати води. Катарин от своя страна, щом прекрачи прага на стаята му и звездните видения отлетяха, вече знаеше, че всякакво общуване ще бъде много пристрастно; от всичките ѝ свити на кълбо чувства само едно или две можеха да бъдат подбрани и поднесени на Хенри за размисъл, затова беше въздъхнала. После го погледна и когато очите им се срещнаха, стана ясно, че между тях има много повече общо, отколкото изглеждаше възможно. Най-малкото имаха общ дядо, но между тях съществуваше и лоялност, която понякога се среща между роднини, без да има друга причина да се харесват, както имаха тези двамата.

— Е, кога ще бъде сватбата? — попита Хенри; заядливото му настроение взе превес.

— Някъде през март — отвърна му тя.

— А след това? — попита той.

— Ще си вземем къща, предполагам, някъде в Челси.

— Много интересно — отбеляза той и я изгледа крадешком.

Тя се отпусна назад в креслото, протегна крака върху решетката на камината и вероятно за да се предпази, грабна един вестник и го вдигна пред лицето си, като от време на време прочиташе по някое изречение. Като видя това, Хенри подметна:

— Може би бракът ще те очовечи.

При тези думи тя свали вестника с инч-два, но не каза нищо и повече от минута остана безмълвна.

— Когато човек съзерцава неща като звездите, нашите дела като че ли нямат кой знае какво значение, нали? — каза ненадейно.

— Хич не ми е до звездите, че да ги удостоявам с внимание — отговори ѝ Хенри. — Без да твърдя, че не в това е обяснението — добави и я прониза с поглед.

— Съмнявам се, че изобщо има някакво обяснение — отговори му мигновено, въпреки че не ѝ стана много ясно за какво намеква той.

— Какво? Няма обяснение за нищо, така ли? — попита я той и се усмихна.

— Нещата просто се случват. Това е — изтърси тя по нейния си небрежен, но категоричен начин.

„Това със сигурност обяснява някои от твоите действия“ — помисли си Хенри.

— Излиза, че всяко нещо е посвоему добро, а пък и човек, все едно, трябва да прави нещо — каза той на глас, изразявайки това, което сметна за нейно мнение, и то с нейния тон. Тя със сигурност долови подражанието му, защото го изглежда мило и добави не без ирония:

— Ами да, Хенри, щом си убеден, че животът трябва да е простичък.

— Да, но аз не съм убеден — сръза я той.

— Както и аз — отвърна му тя.

— Тогава какво ще кажеш за звездите? — попита той. — Доколкото разбирам, ръководиш се от звездите.

Тя пусна репликата покрай ушите си или защото не я разбра, или защото тонът му не ѝ хареса.

Отново се умълча, после попита:

— Ти наистина ли имаш обяснение за всичко, което правиш? И трябва ли човек винаги да има обяснение? Това важи за хора като майка ми — после се замисли. — Май е време да слеза при тях да видя какво става.

— Какво може да става? — възрази ѝ Хенри.

— О, може да имат нужда от нещо — отвърна му мъгляво и свали краката си на пода, подпря брадичка в длан и умислено се загледа в огъня с големите си тъмни очи. — Да не забравям и Уилям — добави като впоследствие хрумнала ѝ мисъл.

Хенри за малко да се изсмее, но се сдържа.

— Хенри, те знаят ли от какво се получават въглищата? — попита го след миг.

— Сигурно си въобразяват, че от хвоц — предположи той.

— Ти влизал ли си някога в каменовъглена мина? — продължи тя.

— Катарин, дай да не говорим за каменовъглени мини — възрази й той. — Едва ли ще се видим отново. Когато се омъжиш...

За най-голяма негова изненада, зърна сълзи в очите й.

— Защо всички искат да ме дразнят? — попита. — Не е никак любезно.

Хенри не можеше да се прави, че не я разбира, но със сигурност се учуди, че изобщо обръща внимание на другите. Още преди да му хрумне отговор обаче, внезапно помръкналите й очи отново се избистриха.

— Както и да е, няма нищо лесно — заяви тя.

Подтикнат от истинска обич към нея, Хенри я помоли:

— Катарин, обещавай ми, че ако някога мога да ти помогна с нещо, ще ми позволиш да го направя.

Тя като че ли се замисли, погледна пак огъня в камината и реши, че всякакво обяснение е излишно.

— Добре, обещавам — каза най-накрая. Хенри остана доволен от нейната искреност и започна да й разказва за каменовъглените мини, за да задоволи любовта й към факти.

И ето двамата вече се спускаха в шахта с помощта на малка клетка, под тях започнаха да се чуват ударите на миньори, сякаш плъхове гризат земята, и тогава без никакво почукване вратата се отвори с широк замах.

— А, значи, тук сте били! — извика Родни. Катарин и Хенри се обърнаха рязко и някак гузно. Родни беше официално облечен. Виждаше се, че е бесен. — Значи, тук сте били през цялото време — повтори и изгледа Катарин.

— Тук съм от десетина минути — отвърна му тя.

— Скъпа моя Катарин, излезе от гостната преди повече от час.

Тя нищо не отговори.

— Това има ли някакво значение? — попита Хенри.

Родни знаеше, че не иде да се държи неразумно в присъствието на друг мъж, затова не му отговори.

— Това не е редно — отсече той. — Не е много любезно да оставиш така възрастните хора... макар и да няма съмнение, че е много по-забавно да седиш тук и да си говориш с Хенри.

— Говорехме си за каменовъглени мини — вежливо му отвърна Хенри.

— Така е, но преди това обсъждахме далеч по-интересни неща — каза Катарин.

От желанието ѝ да го засегне и от твърдия тон, с който се обади, Хенри реши, че ще последва експлозия от страна на Родни.

— Разбирам — отвърна Родни, подсмихна се, облегна се назад в креслото си и взе да барабани с пръсти по дървената му част. И тримата млъкнаха и мълчанието им се оказа особено мъчително, най-вече за Хенри.

— Уилям, много ли е досадно? — изведнъж попита Катарин с напълно променен тон и помахване с ръката.

— Разбира се, че е досадно — отвърна ѝ той сърдито.

— Тогава ти остани тук да си поговориш с Хенри, а аз ще сляза долу — рече му тя.

Още докато говореше, се изправи, после се обърна, за да излезе от стаята, и с необичайно гальовен жест постави длан върху рамото на Родни. Той на мига улови ръката ѝ в такъв пристъп на чувства, че Хенри се подразни и съвсем демонстративно отвори книга.

— И аз ще дойда с теб — каза Уилям, когато тя издърпа ръката си и понечи да го отмине.

— Не, недей — отвърна му бързо. — Остани да си поговориш с Хенри.

— Наистина, защо не останеш — намеси се Хенри и затвори книгата. Поканата му беше любезна, без да е непременно сърдечна. Родни очевидно се подвоуми какво да прави, но като видя, че Катарин е вече на прага, извика:

— Не, не, предпочитам да дойда с теб.

Тя се обърна назад и каза със заповеднически тон и с властно изражение на лицето:

— Безсмислено е да идваш. След десет минути си лягам. Лека нощ.

Кимна към двамата, но на Хенри му направи впечатление, че второто кимване беше към него. Родни се отпусна тежко в креслото.

Огорчението му беше така очебийно, че Хенри не си и помисли да започне разговор с някакво подмятане от литературен характер. От друга страна обаче, ако не го спреше навреме, имаше опасност Родни да започне да говори за чувствата си, а възможността за излияния беше крайно неприятна перспектива. Затова прие да лавира между двете,

което ще рече, че върху форзаца на книгата си написа следното изречение: „Положението е крайно неловко“. След това го украси с онези завъртулки и декоративни рамки, които изникват от само себе си при подобни ситуации; докато го правеше, си помисли, че с каквито и трудности да се сблъсква Катарин, те не оправдават поведението ѝ. Думите ѝ съдържаха грубост — дали вродена, или придобита, — която говореше, че жените страдат от особена слепота към чувствата на мъжете.

Изписването на тази фраза даде време на Родни да се окопити. По всяка вероятност, тъй като бе много суетен, той се беше засегнал повече от това, че Хенри е станал свидетел на отблъскването му, отколкото от самото отблъскване. Беше влюбен в Катарин, а любовта не отслабва суетата, напротив, усилва я, особено в присъствието на друг мъж. Но Родни се ободри от куража, който му вдъхна този смешен и симпатичен недостатък, и след като овладя първоначалния си импулс, който щеше да го изложи, почерпи сили от безупречното си вечерно облекло. Извади цигара, чукна я в опаката на ръката си, вдигна елегантните си лачени обувки върху решетката на камината и опита да се съвземе.

— Наоколо има няколко големи имения, нали, Отуей — започна той. — Стават ли за лов? Чакай да отгатна каква дружинка се събира.

— Сър Уилям Бъдж, захарният крал, притежава най-голямото имение. Купи го от бедния Станъм, който фалира.

— За кой Станъм става дума? Върни или Алфред?

— Алфред... Самият аз не ходя на лов. А ти си голям ловджия, така ли? Във всеки случай имаш репутацията на добър ездач — добави, като с това искаше да помогне на Родни в усилието му да възвърне самодоволството си.

— Обичам да яздя — отговори му Родни. — Тук мога ли да взема отнякъде кон? Колко съм глупав! Забравих, че нямам костюм за езда. Въпреки това не мога да си представя кой може да ти е казал, че яздя добре.

Преди да му отговори, Хенри изпадна в подобно затруднение; не искаше да споменава името на Катарин, затова подхвърли неясно, че отвсякъде чувал за уменията му да язди. Всъщност не беше чувал почти нищо за него — нито че язди, нито че не язди, — а по-скоро

гледаше на него като на някакво присъствие в къщата на леля си, което неизбежно и необяснимо бе сгодено за братовчедка му.

— Не че се интересувам много от лов — продължи Родни, — но човек трябва да го прави, за да не изпадне в забвение. Мисля, че наоколо се радват на много красива природа. Веднъж бях отседнал в Болъм Хол. Младият Кранторп е колкото теб, нали? Той се ожени за дъщерята на стария лорд Болъм. Много мили хора, по техния си начин, разбира се.

— Не общувам с тези хора — отсече Хенри.

Но Родни, вече поел по пътя на тези приятни разсъждения, не устоя на изкушението да продължи и малко по-нататък. Той се имаше за човек, който тежи на мястото си в доброто общество, а и знаеше достатъчно за истинските стойности в живота, за да гледа на него отвисоко.

— А трябва — продължи той. — Струва си да отседне човек там поне веднъж годишно. Карат те да се чувстваш добре дошъл, а и жените са прелестни.

„Жените ли? — помисли си Хенри с отвращение. — Какво ли може да види в теб една жена?“ Търпението му беше на път да се изчерпи, но всъщност харесваше Родни и това му изглеждаше странно, защото Хенри беше деликатен мъж и такива думи от чужди уста обричаха непоправимо човека на неприязън. Накратко казано, той взе да се чуди що за създание е този Родни, който ще се жени за братовчедка му. Възможно ли е изобщо, освен ако не си някой ексцентричен тип, да си позволиш да бъдеш чак толкова суетен?

— Не мисля, че мога да се погаждам с тези хора — отговори той. — Не мисля, че знам какво да кажа на лейди Роуз, ако я срещна.

— За мен пък изобщо не е трудно — подсмихна се Родни. — Говориш им за децата, ако имат такива, за заложите им — рисуване, градинарство, поезия, — те са толкова приятни и отзивчиви. Сериозно, знаеш ли, аз смятам, че е много важно да чуеш женско мнение за поезията си. Не ги питай защо мислят така. Питай ги само какво чувстват. Катарин например...

— Катарин... — прекъсна го Хенри, като силно наблегна на името, сякаш му стана неприятно, че Родни го използва. — Катарин е много различна от повечето жени.

— Точно така — съгласи се Родни. — Тя е... — Сякаш се канеше да я опише, но дълго време се двоуми. — Тя изглежда прекрасно — заяви или по-скоро попита с по-различен глас от този до момента. Хенри отпусна глава. — Но като род сте предразположени към мрачни настроения, нали?

— Не и Катарин! — решително се възпротиви Хенри.

— Не и Катарин — повтори Родни, сякаш претегляше смисъла на думите. — Не, може би си прав. Но годежът я промени. И това е напълно естествено — добави. Изчака Хенри да се съгласи с него, но Хенри си замълча.

— В някои отношения Катарин е имала труден живот — продължи. — Смятам, че бракът ще ѝ се отрази добре. Тя има много сили в себе си.

— Има — отсече Хенри.

— Да... но сега в каква ли посока ще се проявят?

Родни беше забравил за позата си на светски мъж и сега, като човек в затруднение, сякаш молеше Хенри да му помогне.

— Нямам представа — поколеба се Хенри.

— Смяташ ли, че деца... домакинство... такива неща могат да я задоволят? Като ти напомням, че мен няма да ме има по цял ден.

— Със сигурност ще съумее да се справи — отвърна му Хенри.

— О, да, ще съумее — съгласи се Родни. — Но... аз съм доста погълнат от моята поезия. Виж, за Катарин тя не е важна. Тя, разбира се, се възхищава от поезията ми, но дали това ще ѝ стига?

— Не — каза му Хенри и спря. — Мисля, че си прав — продължи, сякаш искаше да обобщи мислите си. — Катарин още не е открила себе си. Все още животът ѝ не е реален... понякога си мисля...

— Така ли? — попита Родни, но с нетърпение, сякаш очакваше да чуе още от Хенри. — Това е, което аз... — продължи той, докато Хенри не каза нищо повече и изречението му остана недовършено, тъй като вратата се отвори и двамата бяха прекъснати от по-малкия му брат Гилбърт, и то за най-голямо облекчение на Хенри, тъй като и без това смяташе, че вече е казал повече, отколкото трябва.

СЕДЕМНАЙСЕТА ГЛАВА

Когато съмна, слънцето изгря с необичаен за тази коледна седмица блясък и извади на показ всичко овехтяло и зле поддържано в имението Стогдън Хаус и наоколо. Истината е, че сър Франсис се беше оттеглил след дълга служба на правителствен пост в Индия с пенсия, която според него не съответстваше на заслугите му, а още по-малко на амбициите му. Собствените му очаквания за кариера не се бяха оправдали и макар да беше много фин възрастен мъж с бели бакенбарди и махагонов тен на кожата, човек с голяма ерудиция и куп житейски анекдоти зад гърба си, рано или късно си проличаваше, че някаква буря го беше застигнала и той таеше в себе си болка. Тази болка водеше началото си от средата на миналия век, когато заради някаква служебна интрига професионалните му качества са били пренебрегнати по крайно безчестен начин в полза на друг с по-низш чин.

Тази история, дали справедлива, или не, ако приемем, че фактите са верни, беше съвсем избледняла в ума на съпругата и децата му, но разочарованието бе изиграло голяма роля в техния живот и бе отровило този на сър Франсис, точно както се твърди, че разочарованието в любовта може да отрови целия живот на една жена. Дългите размисли върху провала му, непрестанното нареждане и пренареждане на собствените му заслуги и тяхното незачитане до голяма степен бяха превърнали сър Франсис в егоист, а след оттеглянето му от активна служба характерът му бе станал още по-труден и сприхав.

Съпругата му бе престанала да го разтушава, когато изпадне в мрачно настроение, и така на практика беше станала излишна. Затова беше превърнал дъщеря си Юфимия в свой главен душеприказчик и най-хубавите години на живота ѝ бяха бързо погълнати от баща ѝ. Именно на нея диктуваше той спомените си, с които трябваше да отмъсти на миналото, а тя пък трябваше непрекъснато да го уверява, че начинът, по който са се отнесли с него, е повече от непристоен. Затова

на трийсет и пет годишна възраст страните ѝ бяха повехнали като на майка ѝ, но за разлика от нея тя нямаше да има дори утехата на спомените от индийското слънце и индийските реки, нито от глъчката на малчугани в детската стая; почти нямаше да има съществени неща, за които да си мисли, когато един ден седне да плете, също както седеше сега лейди Отуей — с поглед, втренчен в една и съща извезана птица върху един и същ параван за камина. Но лейди Отуей беше една от онези дами, за които големите преструвки в английския светски живот са били въведени навремето; беше прекарала голяма част от времето си да залъгва себе си и своите ближни, че е много издигната, важна и ангажирана персона с високо обществено положение и достатъчно голямо богатство. С оглед на действителното положение на нещата за тази игра са били нужни доста умения; а вероятно сега, на възрастта, която бе стигнала — над шейсет години, — тя полагаше далеч повече усилия да излъже себе си, отколкото някой друг. Още повече че оръжията ѝ вече се бяха износили и все по-често забравяше дори да си придава важност.

Избелелите на места килими, овехтялата гостна, където нито едно кресло или тапицерия не бяха подменяни от години, се дължаха не само на мизерната пенсия, но и на опустошението, причинено им от дванайсетте деца, осем от които момчета. Както често се случва в тези многолюдни семейства, винаги може да се проследи една разделителна линия, която минава някъде по средата на потомството — точно там, където изведнъж се е оказало, че парите за образование са почти изчерпани и шестте по-малки деца са израснали с много по-големи икономии, отколкото по-големите. Ако момчетата са умни, тогава печелят стипендии и започват да учат; ако не са умни, примиряват се с това, което семейните връзки могат да им предложат. Понякога момичетата също се хващат на някаква работа, но една-две винаги остават у дома да се грижат за болни животни, да отглеждат копринени буби или да свирят на флейта в стаята си. Различието между по-големите и по-малките е почти същото, както между висшите и низшите класи, защото само с половинчато образование и недостатъчно средства по-малките са принудени да се задоволяват с реализация, приятели и възгледи, които не се проповядват нито в частните училища, нито в правителствените служби. Между двете групи съществуваше голяма враждебност, като по-големите се мъчеха

да покровителстват по-малките, а по-малките отказваха да уважават по-големите; но едно чувство ги свързваше и много бързо премахваше всеки риск от разпри — общата им убеденост в превъзходството на тяхното семейство над всички други. Хенри беше най-големият от групата на по-малките и техен водач; купуваше си странни книги и членуваше в странни общества; цяла година не слагаше вратовръзка и сменяше шест черни фланелени ризи. Отдавна беше отказал да постъпи в параходна компания или търговска кантора за внос на чай; настояваше, въпреки неодобрението на чичовци и лели, да свири на цигулка и пиано с оглед един ден да стане професионален изпълнител. Вярно, за тези трийсет и две години живот нямаше с какво да се похвали, най-същественото му постижение беше ръкопис на партитура за опера, която бе довършена наполовина. В това негово неподчинение Катарин винаги го беше поддържала и тъй като тя минаваше за изключително разумен човек, който се облича прилично и не страда от никакви чудатости, подкрепата ѝ наистина му помагаше. Когато пристигаше за Коледа, тя обикновено прекарваше почти цялото време в лични разговори с Хенри и Касандра, която бе най-малката и именно тя отглеждаше копринени буби. Сред групата на по-младите тя минаваше за жена със здрав разум, както и с нещо, което те иначе презираха, но вътрешно уважаваха, и то се наричаше житейски опит, тоест познаване на начините, по които възрастни и почитани люде, които ходят по клубове, за да вечерят с министри, се държат и разсъждават. Неведнъж беше играла ролята на посланик между лейди Отуей и децата ѝ. Клетата дама например ѝ беше поискала съвет, когато един ден, докато обикаляла спалните, отворила вратата на Касандра и видяла, че от тавана висят листа от черница, че прозорците са задръстени с клетки, че масите са отрупани с домашно направени инструменти за производство на коприна.

„Катарин, моля те, поговори ѝ, нека се хване с нещо като другите — казала с умолителен глас и ѝ обяснила оплакванията си. — Знаеш ли, това е само работа на Хенри, да се откаже от всякакви гостувания и да се хване с тези гнусни гадинки. Това, че един мъж може да си прави каквото поиска, не значи, че същото важи и за една жена.“

Утрото беше достатъчно светло, затова креслата и канапетата в личната гостна на лейди Отуей изглеждаха още по-протрити, а смелите джентълмени, нейните братя и братовчеди, които бяха защитавали

империята и бяха оставили костите си по бойните полета, сега гледаха света през жълтеникаво було, което сутрешната светлина хвърляше върху фотографиите им. Лейди Отуей въздъхна, може би заради овехтелите реликви, и с примирение се обърна към кълбетата вълна, които — странно, но и типично — не бяха бели като слонова кост, а по-скоро мръсно жълтеникавобели. Беше извикала своята племенничка при себе си, за да си поговорят. Имаше ѝ пълно доверие, сега повече от преди, всъщност след годеща ѝ с Родни, който според лейди Отуей представляваше много разумен избор, точно това, което всеки би искал за дъщеря си. Катарин неволно подсили репутацията си на мъдро момиче, като поиска и на нея да ѝ донесат куки за плетене.

— Толкова е приятно — каза лейди Отуей — да плетеш, докато разговаряш. А сега, скъпа моя Катарин, кажи ми всичко за твоите планове.

След емоциите от предишната вечер, които бе потиснала с цената на това, че я държаха будна до сутринта, Катарин изглеждаше уморена и затова повече делова от обикновено. Беше готова да обсъжда плановете си — къщи, наеми, прислуга и икономии — така, сякаш изобщо не я засягат. Докато говореше и плетеше машинално, лейди Отуей със задоволство забеляза честното и отговорно отношение на нейната племенничка, на която предстоящата женитба ѝ придаваше известна сериозност, както отива на истинска годеница — нещо, което рядко се срещаше в тези дни. Да, годещът беше малко променил Катарин.

„Каква съвършена дъщеря или снаха! — помисли си тя и не се стърпя да я сравни с Касандра, заобиколена в спалнята си от своите безброй буби. — Да — продължи мислено тя и погледна Катарин с кръглите си зеленикави очи, изразителни като мокри стъклени топчета, — Катарин е като момичетата от моята младост. Ние гледахме сериозно на нещата от живота.“ Но точно когато, наслаждавайки се на тази своя мисъл, понечи да даде глас на натрупаната си мъдрост, от която, уви!, нито една от дъщерите ѝ не желаше да се възползва, вратата се отвори и госпожа Хилбъри влезе, или по-скоро не влезе, а застана на прага и се усмихна, защото очевидно бе сбъркала стаята.

— Никога няма да я науча тази къща! — възкликна тя. — Бях тръгнала за библиотеката, пък и не искам да ви прекъсвам. Двете с Катарин имате за какво да си говорите, нали?

В присъствието на своята снаха лейди Отуей изпитваше леко неудобство. Как да продължи това, за което говореше, в присъствието на Маги, след като то бе нещо, което никога през тези години не беше споменавала пред нея?

— Тъкмо давах на Катарин няколко дребни, всеизвестни съвета за брака — рече тя и се засмя. — Маги, нима никое от моите деца не ти прави компания?

— Бракът — започна госпожа Хилбъри и прекрачи в стаята, поклащайки глава, — винаги съм казвала, че бракът е училище. А в училището, ако не го посещаваш, награди няма. Шарлот е спечелила всички възможни награди — добави и лекичко потупа своята зълва, от което лейди Отуей се почувства още по-неловко. Изсмя се с половин уста, измънка нещо под носа си и свърши с дълбока въздишка.

— Леля Шарлот иска да каже, че няма смисъл да се омъжваш, ако не си готова да се подчиняваш на съпруга си — намеси се Катарин, придавайки на думите на леля си далеч по-голяма конкретност, отколкото те изразяваха, а и като го изтърси по този начин, изобщо не прозвуча старомодно. Лейди Отуей я изгледа и млъкна за миг.

— Всъщност не бих посъветвала жена, която държи да има личен живот, да се омъжва — продължи тя, започвайки нов, по-сложен ред в плетивото си.

Госпожа Хилбъри знаеше нещичко за обстоятелствата, които бяха предизвикали тази забележка, или поне така си мислеше. За миг лицето ѝ помръкна от съчувствие към Шарлот, което не знаеше как да изрази.

— Какъв срам беше това! — възкликна тя, забравяйки, че нишката на мисълта ѝ не бе известна на слушателите ѝ. — Но, Шарлот, щеше да е много по-лошо, ако Франк се беше опозорил по някакъв начин. А и не е важно какво възнаграждение получават нашите съпрузи, а какви хора са. И аз съм си мечтала за бели коне и паланкини, но ето че сега предпочитам мастилници. Кой знае — заключи тя и погледна към Катарин, — някой ден баща ти може да бъде произведен в ранг баронет.

Лейди Отуей, която беше сестра на господин Хилбъри, много добре знаеше, че помежду си семейство Хилбъри наричаха сър Франсис „онзи стар турчин“, и макар да не влезе в тона на казаното от госпожа Хилбъри, беше наясно какво го беше предизвикало.

— Но ако се научиш да отстъпваш пред съпруга си — обърна се тя към Катарин, сякаш между тях съществуваше отделно споразумение, — щастливият брак ще се превърне в най-щастливия на света.

— Да — започна Катарин, — но...

Нямаше намерение да довърши изречението си, а просто да накара майка си и леля си да продължат да обсъждат брака, защото беше склонна да смята, че всяко външно мнение би могло да ѝ е от полза. Продължи да плете, а пръстите ѝ действаха с решителност, която по нищо не приличаше на умереното и умислено темпо на пълничките ръце на лейди Отуей. От време на време хвърляше по един бърз поглед ту към майка си, ту към леля си. Госпожа Хилбъри държеше книга в ръката си и бързаше, както стана известно, към библиотеката, където трябваше да допише още един абзац към богатия асортимент абзаци, които съставляваха „Животът на Ричард Алардайс“. В друг случай Катарин би повела майка си надолу по стълбата с твърдото намерение да не ѝ позволи никакво разсейване по пътя, но покрай другите промени и отношението ѝ към живота на поета също се беше променило и тя със задоволство забрави за работната им програма по часове. Тайничко госпожа Хилбъри също остана доволна. Облекчението ѝ, че вече е получила опрощение, си пролича в серия потайни, закачливи погледи към дъщеря ѝ, а проявата на подобно снизхождение веднага повдигна настроението ѝ. Наистина ли има разрешение просто да си седи и да разговаря? Беше толкова приятно да се отпуснеш в хубава стая, пълна с всевъзможни джунджурии, които не беше разглеждала поне от година, отколкото да издирваш определена дата, която не съвпада с тази от биографичния речник.

— Ние всички можем да се похвалим със свършени съпрузи — заключи тя, великодушно опрощавайки закуп всички грешки на сър Франсис. — Не че смятам лошия нрав за недостатък у мъжа. Всъщност нямам предвид лош нрав — поправи се тя, разсъждавайки очевидно за сър Франсис, — а по-скоро избухлив, невъздържан нрав. Повечето, всъщност всички велики мъже са били сприхави, с изключение на дядо ти, Катарин. — И на това място тя въздъхна и подхвърли, че може би е време да продължи към библиотеката.

— Но в обикновения брак е необходимо да отстъпваш пред съпруга си, така ли? — попита Катарин, без да обръща внимание на думите на майка си, без дори да забележи депресията, която я бе обзела при мисълта за неизбежната ѝ смърт.

— Бих казала да, със сигурност — обади се лейди Отуей с крайно нетипична за нея твърдост.

— Тогава излиза, че човек трябва хубаво да си помисли, преди да встъпи в брак — замисли се Катарин, сякаш говореше на себе си.

Госпожа Хилбъри не прояви интерес към тези реплики, в които имаше нещо меланхолично, и за да ободри духа си, прибегна до един безотказен лек — загледа се през прозореца.

— Вижте онази прекрасна синя птичка! — възкликна тя и с огромно удоволствие отпрати поглед към нежното небе, дърветата и зелените ливади, които се виждаха между стволовете им, както и към голите клони, сред които се беше сгушил малкият син синигер.

— Повечето жени усещат това инстинктивно — бързо се намеси лейди Отуей с доста тих глас, сякаш искаше да го сподели, докато вниманието на снаха ѝ е насочено другаде. — А ако не го усещаш, тогава моят съвет е: хич не се омъжвай.

— Но най-щастливият живот за жената е по време на брака ѝ — обади се госпожа Хилбъри, която, едва дочула думата „брак“, отново обърна очи към стаята. После се замисли над собствените си думи. — Всъщност най-интересният — поправи се тя. Погледна към дъщеря си с неясна тревога и с онзи майчински трепет, който подсказва, че съзерцавайки дъщеря си, тя всъщност съзерцава себе си. Не остана много доволна, но нарочно не се опита да разколебае нейната сдържаност, тоест качеството, от което като майка най-много се възхищаваше и дори разчиташе на него. Но когато госпожа Хилбъри подхвърли, че бракът предлага много интересен живот на жената, Катарин ненадейно си каза, както често и съвсем безпричинно ѝ се случваше, че двете добре се разбират, независимо от различията им едва ли не по всички въпроси. Но мъдростта на старото поколение като че ли се отнасяше повече до някакви общочовешки чувства, отколкото до чувствата на отделния индивид, и Катарин знаеше, че малцина на нейната възраст биха се съгласили с нея. Струваше ѝ се, че по-скоро двете стари дами бяха научени да ценят и малкото щастие, но в момента ѝ липсваха сили да се убеди, че тяхната версия за брака е

погрешна. В Лондон, разбира се, това сдържано отношение към собствената ѝ женитба ѝ се струваше резонно. Откъде идваше тази промяна сега? Защо това я потискаше? Никога не ѝ беше хрумвало, че собственото ѝ поведение може да представлява загадка за нейната майка или пък че възрастните хора се вълнуват толкова за младите, колкото и младите за тях. Все пак беше вярно, че любовта, страстта, или както там човек предпочита да я нарича, беше играла много по-малка роля в живота на госпожа Хилбъри, отколкото изглеждаше, ако се съди по нейния вечно разпален темперамент, надарен с богато въображение. Тя винаги се беше интересувала повече от други неща. Докато лейди Отуей, колкото и странно да е, бе усетила много по-точно душевното състояние на Катарин, отколкото майка ѝ.

— Защо всички не живеем сред природата? — възкликна госпожа Хилбъри и пак се загледа през прозореца. — Сигурна съм, че ако човек живее сред природата, ще го спхождат само красиви мисли. Няма да се потиска от вида на бедняшки бордеи, трамваи или автомобили и всички хора ще му изглеждат пълнички и засмени. Шарлот, наоколо не се ли намира някоя малка къщурка за нас, може би с една стая в повече, ако се случи да поканим приятел? Така ще спестим толкова много пари, че ще можем да пътуваме...

— Да. Няма съмнение, че много ще ти хареса за седмица-две — каза лейди Отуей. — Но в колко часа ще поръчате файтона тази сутрин? — продължи тя и натисна звънеца.

— Нека Катарин реши — отговори госпожа Хилбъри, тъй като не беше в състояние да избере час. — Катарин, тъкмо се канех да ти кажа, че тази сутрин, като се събудих, всичко в главата ми изглеждаше така кристално ясно, че ако имах молив подръка, мисля, че бих могла да напиша цяла една, и то дълга глава. Докато пътуваме с файтона, ще избира къща за нас. С няколко дървета наоколо, малка градинка, езерце с китайска патица, кабинет за баща ти, кабинет за мен и гостна за Катарин, защото тя вече ще е омъжена дама.

При тези думи Катарин потрепери, приближи се до камината и стопли ръце, като разпери длани над жаравата. Искаше ѝ се да върне разговора към темата за женитби, за да чуе схващанията на леля Шарлот, но не знаеше как точно да го направи.

— Лельо Шарлот, дай да видя годежния ти пръстен — каза тя, като се сети за собствения си.

Взе покрития със зелени камъни пръстен и започна да го разглежда, но не знаеше какво да каже.

— Бях много огорчена, когато получих този нищо и никакъв стар пръстен — рече умислено лейди Отуей. — Толкова исках диамантен, но, естествено, не посмях да кажа на Франк. Този ми го купи в Симла.

Катарин огледа пръстена още веднъж и мълчаливо го върна на леля си. Докато го въртеше в ръка, стисна здраво устни, стори ѝ се, че и тя като тези жени би могла да угажда на Уилям; би могла да се преструва, че харесва смарагди, докато предпочита диаманти. Лейди Отуей си сложи пръстена отново и подметна, че е доста хладно, но не повече, отколкото може да се очаква по това време на годината. Човек дори трябва да е благодарен, че изобщо има слънце, затова посъветва и двете да се облекат топло за пътуването. Катарин подозираше, че тези запаси от плоски забележки, с които разполагаше леля ѝ, се използваша специално за запълване на неловки умълчавания и нямаха почти нищо общо с нейните лични мисли. Но в този миг като че ли бяха в унисон със собствените ѝ преценки, затова отново взе плетката и се заслуша, главно с цел да се увери в твърдението, че да си омъжена за човек, в когото не си влюбена, е нещо неизбежно в свят, в който страстта е само история на пътешественик, дошла от дебрите на тъмни гори и разказвана толкова рядко, че умните хора с право се съмняват във верността ѝ. Чу как майка ѝ попита дали има новини от Джон и как леля ѝ отговори с истинската история за годежа на Хилда с офицер от индийската армия, ала умът ѝ пак отлетя към горски пътечки и звездолики цветчета, към страници с четливо изписани математически знаци. А когато умът ѝ кривваше натам, тогава бракът ѝ се струваше като едно минаване под свод, за да се сбъдне желанието ти. В такива моменти бързеят на нейната природа се понасяше със страшна сила в дълбокото си тясно корито, проявявайки ужасяващо незначитане на всякакви други чувства. Точно след като двете дами приключиха прегледа на семейните перспективи и лейди Отуей изнервено очакваше някакво обобщение на тема „живот и смърт“, Касандра влетя в стаята с новината, че файтонът чака отпред.

— Защо Андрюс не дойде сам да ми каже? — разгневи се лейди Отуей, обвинявайки цялата прислуга, че нехае за нейните разпореждания.

Когато госпожа Хилбъри и Катарин се появиха в преддверието, облечени за път, откриха, че цялото домочадие оживено обсъжда намеренията си за деня. И това си личеше по вратите, които се отваряха и затваряха, двама-трима души стърчаха на стълбата и се двоумяха, ту изкачвайки едно-две стъпала, ту слизайки пак надолу, а самият сър Франсис се беше подал от кабинета си с „Таймс“ под мишница, за да се оплаче от шума и течението, което става заради отворената врата, в резултат на което хората на бърза ръка се разделиха на две — тези, които не искат да се качват във файтона, и тези, които не искат да си стоят по стаите. Беше решено, че госпожа Хилбъри, Катарин, Родни и Хенри ще тръгнат към Линкълн с файтона, а всеки друг, който също желае да поеме натам, ще трябва да вземе или велосипед, или каручката с понито. Лейди Отуей много държеше всеки отседнал в Стогдън Хаус да посети Линкълн и идеята за това ѝ беше подсказана от модните списания, в които се описваше, че именно така домакините в големите херцогски имения забавляват гостите си по Коледа. Впрегнатите коне бяха охранени и престарели, но още се справяха; самият файтон беше раздрънкан и неудобен, но върху всяка негова дъска беше изписан гербът на Отуей. Лейди Отуей стоеше на най-горното стъпало, увита в белия си шал, и им махаше механично, докато се изгубиха зад завоя край лавровите храсти, и тогава се прибра в къщата с усещането, че е изиграла добре своята роля, и с въздишка при мисълта, че нито едно от нейните деца не се чувстваше задължено да поеме своята.

Файтонът се понесе плавно и бързо по меките извивки на пътя. Госпожа Хилбъри изпадна в приятен унес, в който забелязваше само движещите се зелени редици на живия плет, издутите буци на орната земя и нежното синьо небе, които поне през първите пет минути ѝ послужиха за пасторален фон на драмата, наречена човешки живот; после си представи малка къща с градинка и жълти нарциси на фона на синьо езерце; и дали защото бе заета с тези различни перспективи и изразяването им с две-три красиви фрази, отначало не забеляза, че младите хора в купето се бяха умълчали. Хенри беше включен в компанията против волята си и сега си отмъщаваше, съзерцавайки Катарин и Родни с напълно обезверен поглед, докато Катарин в резултат на обзелата я мрачна потиснатост бе изпаднала в пълна апатия. Когато Родни се обръщаше към нея, тя му отговаряше или с

едно „хм“, или се съгласяваше толкова вяло, че той се виждаше принуден да отправи следващата си реплика към майка ѝ. Неговото почтително отношение допаднаше на госпожа Хилбъри, а и обноските му бяха безупречни; когато пред очите им изникнаха камбанариите и фабричните комини на града, тя се ободри и потъна в спомени за топлото лято на 1853-та, които бяха в унисон с мечтите ѝ за бъдещето.

ОСЕМНАЙСЕТА ГЛАВА

Междувременно и други хора пътуваха към Линкълн, но пеш по други пътища. Веднъж или два пъти в седмицата улиците на главния град в графството привличаха жителите от околните енории, ферми, имения и пръснати тук-там къщурки в радиус от поне десет мили; в този случай сред тях бяха Ралф Денам и Мери Дачет. Те презираха пътищата, затова бяха тръгнали направо през полето; все пак по вида им личеше, че изобщо не се интересуват къде стъпват, стига нещо да не ги спъне. Щом излязоха от пасторския дом, мигом се впуснаха в спор и увлечени в него, закрачиха бързо и ритмично, като по този начин успяваха да извървят повече от четири мили на час, без изобщо да забелязват живите плетове, издутите буци на орната земя или нежното синьо небе. Онова, което виждаха, бяха сградите на Парламента и правителствените кабинети в Уайтхол. И двамата принадлежаха към класата, която си даваше сметка, че е изгубила законното си право над тези огромни институции, и затова искаше да установи друг ред според собствените си представи за законност и управление. Може би нарочно, тъй като рядко се съгласяваше с Ралф, Мери обичаше да влиза в словесен дуел с неговия ум, а той пък винаги гледаше с мъжките си представи да не щади и на йота нейните женски преценки. Спореше с нея така ожесточено, както би спорил със собствения си брат. Двамата си приличаха по това, че вярваха, че техен дълг е да се заемат с преправянето и преобразуването на цялата тъкан на английското общество. Бяха на едно мнение за това, че нашите държавни мъже са надарени прекалено пестеливо от природата. Бяха на едно мнение, макар и несъзнателно, в безмълвната си привързаност към калните полета, по които крачеха с присвити в размисъл очи. Най-накрая си поеа дъх, загърбиха спора си, оставиха го да влезе в преддверието на други смислени разговори и като се облегнаха на една портичка, разделяща поле от поле, за пръв път вдигнаха очи и се огледаха наоколо. Краката им бяха изтръпнали от сгорещената кръв, а дъхът им ги обвиваше с парата си. Физическото усилие ги накара да

бъдат по-прями и по-малко свенливи от обикновено; Мери наистина се почувства обзета от някакво лекомислие, което я накара да си каже, че няма почти никакво значение какво ще се случи. Дотам никакво, че се почувства готова да каже на Ралф: „Обичам те; никога няма да обичам никой друг. Ожени се за мен или ме напусни; мисли каквото си искаш за мен — пет пари не давам“. В този момент обаче и говорът, и мълчанието изглеждаха маловажни, затова тя просто плесна с ръце и през издигащата се пара на собствения си дъх хвърли поглед към далечната гора в ръждиви цветове, към кафявото, зеленото и синьото на пейзажа. Стори ѝ се, че е въпрос на ези-тура дали ще каже „обичам те“, или ще каже „обичам буквите“, или само „обичам... обичам“.

— Мери, знаеш ли — Ралф изведнъж я изтръгна от мислите ѝ, — вече реших.

Изглежда, безразличието ѝ е било съвсем повърхностно, тъй като моментално се изпари. Тозчас дърветата изчезнаха от погледа ѝ и тя видя как контурите на собствената ѝ ръка изпъкнаха отчетливо върху най-горната гредна на портичката, докато той продължи:

— Реших да зарежа работата си и да заживея тук. Искам да ми разкажеш повече за малката къща, която спомена. Едва ли ще е трудно да си намеря къща, какво ще кажеш? — Говореше с привидна небрежност, сякаш се надяваше тя да го разубеди.

Тя не каза нищо, може би в очакване той да продължи; беше убедена, че по някакъв заобиколен начин се мъчи да стигне до темата за техния брак.

— Повече не издържам в кантората — продължи той. — Знаем какво ще каже моето семейство, но съм сигурен, че съм прав. Ти как мислиш?

— Да живееш тук сам-самичък? — попита тя.

— Предполагам, че ще се намери някоя възрастна жена да се грижи за домакинството ми — отвърна ѝ. — Вече всичко ми е опротивяло — продължи и рязко бутна малката порта. Тръгнаха да прекосяват следващото поле, вървяха един до друг. — Казвам ти, Мери, това е пълна съсипия. Да се претрепваш ден след ден с неща, които нямат никакво значение за никого. Търпях осем години, но вече не издържам. Предполагам, че всичко това ти звучи налудничаво.

До този момент Мери бе вече успяла да възвърне самообладанието си.

— Не, предполагам, че не си щастлив — отговори му.

— И защо си предполагала? — попита той изненадано.

— Спомняш ли си онази сутрин в Линкълнс Ин Фийлдс? — попита тя.

— Да — отговори Ралф, забави ход и веднага си спомни Катарин и нейния годеж, стъпканите лилави листа по алеята, сияйната белота на хартията под електрическата светлина и отчаянието, което ги заобикаляше.

— Така е, права си, Мери — съгласи се той с известно усилие, — макар и да не знам как си се досетила.

Тя не каза нищо повече, надяваше се той да ѝ разкрие причината за своята безутешност, тъй като оправданията му не бяха успели да я излъжат.

— Чувствах се нещастен... много нещастен — повтори. Шест седмици бяха изминали от онзи следобед, когато, седнал на пейка край Ембанкмънт, гледаше как мечтите му се разтварят в мъглата, реката си тече, а от мисълта за изоставеност и отчаяние и досега го полазваха тръпки. Изобщо не се беше съвзел от тази депресия. Но сега имаше възможност да се изправи срещу нея, както отдавна смяташе, че трябва да направи, защото вече се беше превърнала в сантиментален призрак, който по-добре да изгони под безжалостния взор на човек като Мери, отколкото да го остави да подкопава всичките му действия и мисли, както непрекъснато се случваше, откакто за пръв път бе видял Катарин Хилбъри да му налива чай. Но за да започне, трябваше да я назове, а това не беше в състояние да направи. Залъгваше се, че може да бъде честен и без да споменава името ѝ; залъгваше се, че чувствата му имат много малко общо с нея. — Нещастieto е състояние на духа — каза той, — което... искам да кажа, че не е свързано непременно с конкретна причина.

Това доста бомбастично начало не го задоволи; ставаше му все по-ясно, че каквото и да каже, нещастieto му беше пряко причинено от Катарин.

— Започнах да чувствам, че животът, който водя, не ме задоволява — започна отново. — Струва ми се напълно безсмислен. — Млъкна, каза си, че това поне е самата истина и че може да продължи в същия дух. — Цялото това печелене на пари и работа по десет часа на ден в кантората, за какво е? Като си по-млад, нали разбираш, главата

ти е пълна с толкова много мечти, че няма значение какво вършиш. Ако си амбициозен, тогава всичко е наред, защото имаш причина да продължиш напред. Сега обаче моите причини престанаха да ме задоволяват. Може би не са били мои. Като се замисля, нищо чудно да е било точно така. Но каква причина може да съществува за каквото и да било? Все пак след определена възраст става невъзможно да гледаш на себе си със задоволство. Аз знам какво ме крепеше през тези години — каза, тъй като в момента му хрумна едно добро оправдание, — исках да бъда спасителят на семейството и тям подобни неща. Исках те всички да напреднат в живота. Това, разбира се, също беше самозалъгване, но и нещо като самовъзхвала. Предполагам, че и аз като повечето хора съм живял изцяло сред заблуди, а сега съм в онзи период на неловкост, когато откривам този факт. Имам нужда от друга заблуда, с чиято помощ да продължа напред. Да, Мери, в това се състои моето нещастие.

Съществуваха две причини, поради които Мери си замълча по време на тази тирада, от която лицето ѝ някак странно се изопна. На първо място, Ралф не спомена нищо за женитба, и на второ — не казваше истината.

— Според мен няма да е трудно да се намери къща — подхвърли уж небрежно, но рязко, пренебрегвайки цялото му изказване. — Разполагаш с някакви пари, нали? Да — промълви накрая, — не виждам защо това да не се окаже един добър план.

Прекосиха полето в пълно мълчание. Ралф се изненада от думите ѝ, дори малко се огорчи, но общо взето, остана доволен. Беше си казал, че не е в състояние да изложи честно истината пред Мери, и тайничко почувства облекчение, че мечтата си остана негова, тъй като не я сподели с нея. Тя беше, и той го знаеше отдавна, разумен, верен приятел, жената, на която може да се довери, на чието разбиране може да разчита, стига да не злоупотребява. Беше наясно доколко може да си позволи, без да злоупотребява, тъй като границите бяха ясно маркирани. Когато прекосиха още един жив плет, тя му каза:

— Да, Ралф, време е да промениш нещо. И аз стигнах до същото заключение. Само че в моя случай няма да е къща сред природата, а Америка. Америка! — извика тя. — Това е моето място! Там ще се науча как се организира движение, ще се върна и ще ви покажа как се прави.

Ако съзнателно или не целта ѝ беше да омаловажи уединението и сигурността на живота в провинцията, тя не успя; защото решението на Ралф беше истинско и сериозно. Но затова пък го накара да си я представи в същинската ѝ светлина, загледа се в нея, докато крачеше пред него по орната земя, и за пръв път тази сутрин я усети отделно от себе си и от своята обсебеност от Катарин. Видя как върви напред — малко тровава, но силна и независима жена, чийто кураж той дълбоко уважаваше.

— Мери, не си отивай! — извика подире ѝ и се закова намясто.

— Ралф, казвал си го и преди — отвърна му тя, без да се обръща. — Нали ти самият искаш това — да си отидеш, а аз да не го правя, така ли? Няма резон.

— Мери! — извика той, подтикнат от спомена за собственото си взискателно и тиранично отношение към нея. — Какъв грубиян съм бил!

Не ѝ беше лесно да преглътне сълзите си и да си каже, че тя винаги ще му прощава, винаги, вовеки веков. Можеше и сега да го направи, но я спираше вроденото ѝ достойнство, което беше в основата на характера ѝ и ѝ забраняваше всякаква капитулация, дори в моменти на непреодолима страст. Сега обаче, когато в нея бушуваха бури и урагани, тя знаеше, че има едно островче, където слънцето продължава да грее върху италианските ѝ граматички и купищата работни папки. Независимо от това, съзерцавайки костната белота на тази земя и скалите, които нарушаваха гладката ѝ повърхност, тя си каза, че я чака живот суров и самотен до непоносимост. Продължи, крачеше малко пред него през полето. Разходката ги отведе до края на гора със стройни дървета, щръкнали на ръба на отвесна стръмнина. Поглеждайки между стволите, Ралф зърна в подножието на хълма, върху гладка като тепсия, сочно зелена ливада малко сиво имение с езерца, редица по-малки къщи и подрязан плет, както и нещо като селскостопанска постройка встрани, а зад тях заслон от високи ели — всичко съвършено закътано и самостоятелно. Зад къщата хълмът отново се издигаше и дърветата на отсрещния връх се открояваха на фона на небето, чиято наситена синева се мяркаше между стволите им. Умът му мигом се изпълни с усещане за действителното присъствие на Катарин; сивото имение, както и синият цвят на небето

го караха да чувства присъствието ѝ до себе си. Облегна се на едно дърво и прошепна: „Катарин, Катарин“.

После се огледа, видя Мери, която вървеше бавно напред и откъсна дълго клонче бръшлян, докато отминаваше дърветата. Изглеждаше толкова далеч от видението в ума му, че той се върна към него с нервен жест. „Катарин, Катарин“ — повтори и му се стори като че тя стои до него. Изгуби представа за всичко, което го заобикаляше, за всички съществени неща — за часа, за деня, за стореното и предстоящото, за присъствието на хора и подкрепата, която ни дава вяра в общото бъдеще, — всичко това му убягна. Така би се чувствал, ако земята се отвореше под краката му и празната синева увиснеше до него, а въздухът наоколо бе напоен с присъствието на една-единствена жена. Чуруликането на червеношийка, кацнала точно над главата му, го сепна и това пробуждане беше придружено с въздишка. Ето това беше светът, в който трябваше да живее; ето орното поле, главния път оттатък и Мери, която къса бръшлянови вейки от дърветата. Настигна я, хвана я под ръка и каза:

— Кажи ми, Мери, какви са тия приказки за Америка?

В гласа му се долавяше братска сърдечност и това ѝ се стори много великодушно от негова страна, като си спомни колко рязко бе прекъснала обясненията му и колко малко интерес бе проявила към промяната, която той планираше в живота си. Тя му сподели причините, поради които смяташе, че може да има полза от подобно пътуване, премълчавайки единствената, която бе предизвикала останалите. Той я изслуша внимателно и не направи никакъв опит да я разубеди. Всъщност улови се, че неизвестно защо, много държи да се убеди в правилното ѝ мнение, и приемаше всяко ново доказателство със задоволство, сякаш то му помагаше да вземе някакво решение. Тя забрави за огорчението, което ѝ бе причинил, и вместо това усети топлия прилив на физическо задоволство, който я обливаше в такт със стъпките им върху сухия път, както и с подкрепата на неговата ръка. Утехата ѝ бе още по-сладка, защото, както ѝ се стори, идваше като награда за нейното решение да се държи с него без преструвки и да не се прави на нещо, което не е. Вместо да проявява мним интерес към разни поети, тя инстинктивно отбягваше темата и предпочете да се възползва от практичната природа на своите дарби.

И така, съвсем практично, започна да се интересува от подробности за бъдещата му къща, за които той със сигурност нямаше никаква представа, но по този начин го върна отново на земята.

— Трябва да се увериш, че има течаща вода — настоя тя с преувеличена загриженост. Избягваше въпроса какво възнамерява да прави в тази малка къща, но накрая, когато всички практически детайли бяха изяснени, доколкото бе възможно, той я възнагради с едно по-интимно признание.

— Една от стаите — каза — трябва да е кабинет за мен, защото, Мери, аз се каня да пиша книга. — На това място той издърпа ръката си от нейната, запали лулата си и двамата закрачиха, унесени в нещо като прозорливо сближаване, най-пълноценното, до което бяха стигали в своето приятелство.

— За какво ще пишеш книга? — попита тя дръзко, сякаш никога преди това не я беше тормозил с неговите разговори за книги.

Без колебание той ѝ сподели, че възнамерява да напише история на английското село от саксонски времена до днес. Подобна идея зреела като семе в главата му отпреди много години, но сега, когато в миг на просветление бе решил да зарече професията си, семето избуяло само за двадесетина минути и израснало високо и здраво. Сам се изненада от твърдата си убеденост, с която говореше. Също както и за малката къща, която се бе появила в съвсем неромантична светлина — квадратна бяла къща, без съмнение някъде близо до главния път, със съседни, които гледат прасе и дузина кресливи деца; в ума му тези намерения изглеждаха напълно лишени от всякаква романтика и удоволствието, което му доставяха, секваше в мига, в който се размисляше трезво. По същия начин един разумен човек, изгубил шанса си за добро наследство, обикаля тесните граници на действителното си имение и се утешава, че животът е поносим и в пределите на това негово владение, само дето трябва да отглежда ряпа и зеле вместо пъпеши и нарове. Ралф със сигурност се гордееше със своите умствени способности, които Мери неусетно бе утвърдила чрез доверието си в него. Тя уви бръшляновото клонче около бастуна си от ясен и за пръв път от много време насам в присъствието на Ралф не взе да премисля подозрително собствените си мотиви, твърдения и чувства, а изцяло се остави на обзелото я щастие.

Увлечени в разговор, с приятелски умълчавания и паузи, колкото да се насладят на гледката отгатак живия плет и да помъдруват как се казва онази там малка сиво-кафява птичка, която скача между клоните, те влязоха в Линкълн и след като се разходиха нагоре-надолу по главната улица, решиха да седнат в кръчма, чиято заоблена витрина подсказваше солени цени, както се и оказа. Защото в продължение на повече от сто и петдесет години топли мръвки, картофи, зеленчуци и ябълкови пудинги са били поднасяни тук на поколения земевладелци, а сега, седнали на маса в дълбоката ниша на еркерния прозорец, Ралф и Мери също взеха участие в това вековно празненство. По средата на храненето Мери вдигна глава над чинията си и се зачуди дали Ралф някога ще заприлича на тези тук посетители. Дали щеше да е на мястото си сред кръглите розови лица с наболи бели косъмчета, прасците — стегнати в лъскави кожени гамаша, телата — в костюми от черно-бял пепит, които изпълваха помещението наоколо? Отчасти се надяваше на това, защото смяташе, че той е по-различен само в собствените си представи. Тя не искаше той да е по-различен от другите. Разходката беше зачервила страните му, честните му очи грееха със светлина, която не би смутила и най-простия фермер, нито можеше да подтикне и най-благочестивия свещеник да тръгне да се присмива на вярата му. Тя харесваше отвесната скала на челото му и често го сравняваше с челото на млад гръцки конник, който така рязко е дръпнал юздите на коня си, че той се е изправил на задните си крака. Винаги го оприличаваше на ездач с буен кон. Чувстваше някакво въодушевление от това, че е с него, защото винаги имаше риск, че в компанията на други хора той няма да съумее да удържи правилното темпо на своя ход. Седнала срещу него на малката масичка до прозореца, отново се върна в онова състояние на лекомислен екстаз, което я беше обзело, докато двамата бяха спрели пред портичката сред полето, но сега то бе придружено от разсъдливост и спокойствие, защото усещаше, че споделят едно и също чувство, което едва ли се нуждаеше от обвивката на думите. Колко мълчалив беше той! Подпрял чело в разтворената си длан, от време на време вторачваше тъжен поглед в гърбовете на двамата мъже от съседната маса с такова безпокойство, че между пръстите на ръката му тя сякаш успяваше да зърне как умът му гради мисъл върху мисъл; въобразяваше си, че може да усети пулсиращия му ум и съвсем точно да предскаже мига, в който

ще сложи край на размишленията си, ще се намести на стола си и ще каже: „Е, Мери...?“ — като по този начин я подкани да продължи нишката на мисълта му, откъдето я беше изпуснал.

В същия момент той наистина се намести и рече: „Е, Мери?“ с онази странна почителност в гласа, която тя много харесваше.

Тя се изсмя на мига и се помъчи да обясни смеха си с това как изглеждат хората долу на улицата. Виждаше се автомобил с дама, цялата обвита в сини воали, а на седалката срещу нея — прислужницата ѝ с болонка „Кинг Чарлс“ в скута; една селянка по средата на пътя буташе детска количка, пълна със съчки; съдебен пристав с гамаши обсъждаше състоянието на тържището за добитък със свещеника, който май му противоречеше, или поне на нея така ѝ се стори.

Изреди този списък, без да се страхува, че събеседникът ѝ ще я сметне за скучна и банална. Дали поради топлината в кръчмата и вкусния ростбиф, или поради това, че Ралф бе приключил с процеса, наречен взимане на решение, той се бе отказал да преценява добрия вкус, независимия характер и интелигентността на нейните забележки. В главата му изникна една от онези купчини мисли, разхвърляни и фантастични като китайска пагода, къде от думи, изпаднали от разговора на господата с гамаши, къде от безредието в собствения му ум — за лов на патици, история на правото, завладяването на Линкълн от римляните, отношението на земевладелците към техните съпруги, — от чийто хаос ненадейно се роди идеята, че трябва да поиска ръката на Мери. Идеята изплува съвсем спонтанно и сякаш от само себе си се представи пред погледа му. Тогава се обърна и импулсивно изпусна неизменната си фраза:

— Е, Мери...?

При това хрумване идеята му се стори толкова нова и интересна, че беше почти готов да се обърне с нея към Мери, без много да му мисли. Ала надделя вроденият му инстинкт внимателно да разделя мислите си на две отделни категории, преди да ги изрече пред нея. Докато я наблюдаваше как, загледана през прозореца, му описва старата дама, жената с детската количка и съдебния пристав с опониращия му свещеник, очите му неволно се напълниха със сълзи. Прииска му се да може да отпусне глава на рамото ѝ и да си поплаче, докато тя го гали, разделя косата му на път с пръсти и го утешава с

думи: „Хайде, недей да плачеш! Кажи ми какво има...“; после да се прегърнат силно и ръцете ѝ да го притиснат към себе си, както навремето правеше майка му. Усети огромна самота, усети, че се страхува от другите хора в заведението.

— Колко ужасно е всичко! — обади се неочаквано.

— За какво говориш? — попита го тя нехайно, като продължаваше да гледа през прозореца.

Стана му неприятно от това половинчато внимание, по-неприятно, отколкото очакваше, и тогава се сети, че много скоро Мери ще тръгне за Америка.

— Мери — каза ѝ, — искам да говоря с теб. Не свършихме ли вече? Защо не прибират чиниите?

Без дори да го погледне, Мери почувства притеснението му и почти се досети за какво ще иска да говори с нея.

— Сигурно всеки момент ще дойдат — каза му и реши, че трябва да демонстрира пълното си самообладание, като вдигна солницата и после събра в шепа трохите от масата.

— Искам да се извиня — продължи Ралф, без да знае какво точно ще каже, но някакъв неясен инстинкт го подтикна да побърза да задържи този миг на интимност, преди да е отминал. — Мисля, че съм се държал зле с теб. Че съм те лъгал. Беше ли се досетила, че ти говоря лъжи? Първо в Линкълнс Ин Фийлдс и отново днес по време на разходката. Аз съм лъжец, Мери. Знаеше ли го? Смяташ ли, че ме познаваш?

— Да, смятам, че да — отвърна му.

В този момент келнерът дойде да прибере мръсните чинии и да сложи други.

— Едно знам: не искам да заминаваш за Америка — каза ѝ с очи, забодени в покривката на масата. — Чувствата ми към теб са били непростимо, крайно нечестни — каза разпалено, макар че се мъчеше да не повишава глас. — Ако не бях такъв долен егоист, щях да ти кажа да стоиш по-далеч от мен. Въпреки това, Мери, и независимо от факта, че вярвам в това, което говоря, мисля, че ще е добре да се опознаем — светът е това, което е, нали разбираш... — и той кимна към другите посетители — защото, разбира се, при една идеална подредба на нещата и в едно прилично общество ти без съмнение не би трябвало да имаш нищо общо с мен, така е, сериозно.

— Май забравяш, че аз не съм идеална — отвърна му Мери със същия приглушен, но много сериозен глас, който, макар че едва се чуваше, породя атмосфера на напрежение, което бе съвсем доловимо за другите гости на заведението и от време на време те поглеждаха към тях със странна смесица от любезност, развеселеност и любопитство. — Аз съм далеч по-голям егоист, отколкото изглеждам, освен това и малко сноб... във всеки случай повече, отколкото си мислиш. Обичам да се разпореждам с хората, да важнича... това е може би най-големият ми недостатък. Нямам и частица от твоята страст към... — тук тя се поколеба, изгледа го, сякаш да установи каква точно страст — ... към истината — добави, сякаш напипала това, което търси.

— Казах ти, че съм лъжец — повтори Ралф упорито.

— Да, но бих казала — за дреболии — отвърна му небрежно. — Не за важните неща, които са от значение. Докато аз съм по-честна в дребните неща. Не бих се притеснявала, ако човек — сама се изненада, че го казва, всъщност трябваше да се насили, за да произнесе думата — лъже на дребно. Доста държа на истината... дори много... но не и по начина, по който ти държиш на нея. — Гласът ѝ заглъхна, стана почти недоловим, сподавен, сякаш едва сдържаше сълзите си.

„Боже Господи — каза си Ралф, — тя ме обича! Защо го виждам чак сега? Ето, ще се разплаче, или просто не е в състояние да говори.“

Това откритие го порази до такава степен, че вече не знаеше какво прави; кръвта нахлу в бузите му и макар че почти беше решил да я помоли да се омъжи за него, убедеността му, че тя го обича, като че ли преобърна ситуацията до такава степен, че той не намери сили да ѝ каже каквото и да било. Не смееше да я погледне. Не знаеше какво да прави, особено ако тя се разплаче. Струваше му се, че се е случило нещо ужасно и опустошително. Келнерът пак дойде да събере останалите чинии.

В своята възбуда Ралф се надигна, обърна се с гръб към Мери и се загледа през прозореца. Хората отвън му изглеждаха като размиващи се черни точки, които се свързваха в различни конфигурации, и за момента това олицетворяваше много добре инстинктивната процесия от чувства и мисли, които в бърза последователност се променяха, шествайки в ума му. В един момент ликуваше, че Мери е влюбена в него, ала още в следващия му се струваше, че той няма чувства към нея, че любовта ѝ го отблъсква. Ту

го обземаше подтик веднага да се ожени за нея, ту да изчезне някъде и никога повече да не я види. За да овладее тези свои безредно препускащи мисли, взе насила да чете надписа на аптеката отсреща и да разглежда изложените експонати, после се фокусира върху група жени, спрели пред огромната витрина на манифактурен магазин. Тази дисциплина на ума му позволи да се контролира поне външно и тъкмо да се обърне към келнера с молба да донесе сметката, когато погледът му улови висока фигура, която крачеше забързано по отсрещния тротоар — висока, изправена, мрачна и властна, напълно откъсната от всичко заобикалящо я. Държеше ръкавиците си в лявата ръка. Всичко това Ралф успя да забележи, осмисли и разпознае, преди да назове цялото — Катарин Хилбъри. Тя като че ли търсеше някого. Очите ѝ оглеждаха и двете страни на улицата и за секунда се спряха на еркерния прозорец, където се намираще Ралф, но мигновено отмести поглед, без да си проличи дали го е забелязала. Това внезапно появило се видение имаше невероятно въздействие върху Ралф. Стори му се, че бидейки изцяло погълнат от мисълта за нея, той по-скоро я е извикал пред взора си, отколкото че я е видял от плът и кръв там, на улицата. Но всъщност дори не си беше мислил за нея. Впечатлението обаче беше толкова силно, че той не беше в състояние да го прогони, нито дори да реши дали наистина я беше видял, или просто си го е въобразил. Върна се на стола си, обърна се към Мери и отрони кратко със странен глас, сякаш говореше на себе си:

— Това беше Катарин Хилбъри.

— Катарин Хилбъри ли? Какво говориш? — попита го, защото от начина, по който го спомена, не можа да разбере дали казва истината, или не.

— Катарин Хилбъри — повтори той. — Но вече отмина.

„Катарин Хилбъри! — помисли си Мери в миг на ослепителна прозорливост. — Винаги съм знаела, че ще е Катарин Хилбъри!“ Сега вече беше сигурна.

След миг на мрачна вцепененост тя вдигна очи, погледна Ралф в упор и улови немигация му замечтан поглед, отправен към някаква далечна точка, до която, откакто се познаваха, тя никога не бе успявала да стигне. Видя леко разтворените му устни, стиснатите в юмрук пръсти и позата му на изпаднал в захлас човек — всичко това се спусна като було помежду им. Забелязваше всичко у него; ако имаше и

други признаци на пълната му отнесеност, и тях щеше да проследи, защото знаеше, че само чрез натрупване на истината пласт върху пласт можеше да задържи изправената си поза. Истината я крепеше; хрумна ѝ, още загледана в лицето му, че светлината на истината блести някъде далеч зад него; светлината на истината, помисли си тя, докато се изправяше да тръгва, огрява свят, който нехае за нашите лични неволи.

Ралф ѝ подаде палтото и бастуна. Тя ги пое, закопча палтото си догоре и стисна бастуна. Бръшляновото клонче още стоеше увито около дръжката; помисли си, че може да пожертва две от листата му в името на сантименталността и на личността, откъсна ги и ги пхна в джоба си, преди да се отърве от останалото. Хвана бастуна по средата и нахлупи шапката си така, сякаш се готви за дълъг и труден преход. После, застанала насред пътя, извади листче от портмонето си и прочете на глас какво ѝ бяха поръчали да купи — плодове, масло, канап и така нататък; през цялото време обаче не се обърна с нито една дума към Ралф, нито благоволи да го погледне.

Ралф я изчакваше, докато тя поръчваше на услужливи, розовобузести мъже с бели престилки, и макар погълнат от собствените си мисли, не можеше да не забележи твърдостта, с която общуваше. И още веднъж, съвсем машинално, започна да изрежда наум качествата ѝ. Така застанал, уж загледан нанякъде, той умислено побутваше стърготините на пода с върха на обувката си, когато музикален и познат глас зад гърба му го извади от унеса и някой го потупа лекичко по рамото.

— Дали не греша? Но, разбира се, господин Денам, нали? Зърнах палтото ви през витрината и бях сигурна, че съм виждала това палто някъде. А вие да сте виждали Катарин и Уилям? Лутам се из Линкълн и търся някакви руини.

Беше госпожа Хилбъри; нахълтването ѝ раздвижи атмосферата в магазина и много хора се обърнаха да я изгледат.

— Преди всичко кажете ми къде се намирам — поиска да узнае тя, но като зърна лицето на любезния продавач, обърна се към него: — Руините, моите приятели казаха, че ще ме чакат при руините. Римски... или гръцки, нали, господин Денам? Във вашия град има много красиви неща, но ми се щеше да няма чак толкова много старини. През живота си не съм виждала такива прекрасни малки

гърненца с мед — от тукашните пчели ли е медът? Моля, дайте ми едно от тези гърненца и ми кажете как да стигна до руините.

— А сега — продължи тя, след като си получи гърнето с мед, както и упътването, след като беше представена на Мери и след като настоя да я придружат до руините, тъй като в град с толкова много криволичещи улици, с такива изгледи и прекрасни полуголи момченца, които се ваят в локвите, с такива венециански канали, такива сервизи от син китайски порцелан по витрините на антикварните магазини беше невъзможно човек сам да намери пътя към руините. — А сега — повтори тя, — кажете ми какво правите тук, господин Денам... защото вие сте господин Денам, нали така? — попита тя и го изгледа, ненадейно обзета от съмнение дали пък не бърка. — Искам да кажа, онзи блестящ млад мъж, който пише за „Преглед“? Точно вчера съпругът ми каза, че ви смята за един от най-умните млади мъже, които познава. А за мен, не ще и съмнение, вие се оказахте пратеник на провидението, защото, ако не ви бях видяла, със сигурност никога нямаше да се добера до тези руини.

Като стигнаха до римската арка, госпожа Хилбъри забеляза своите приятели, които стояха като стражи на пост и оглеждаха пътя нагоре-надолу в очакване да я пресрещнат, тъй като смятаха, че се е заплеснала в някой магазин.

— Попаднах на нещо много по-добро от руини! — извика им тя. — Попаднах на двама приятели, които ми помогнаха да ви открия, което никога нямаше да стане без тях. Трябва да дойдат да пийнат чай с нас. Колко жалко, че ги изпуснахме за обяда! Не може ли човек някак да върне часа за това ядене?

Катарин, която се беше отдалечила и разглеждаше самичка витрината на железарски магазин, сякаш майка ѝ би могла да се скрие сред косачките и градинарските ножици, се обърна рязко, като чу гласа ѝ, и тръгна към групичката. Много се изненада при вида на Денам и Мери Дачет. Неизвестно дали сърдечността, с която ги приветства, беше обичайна за нея при неочаквана среща в чужд град, или наистина се зарадва да ги види; във всеки случай здрависа се с тях с огромно удоволствие:

— Никога не съм знаела, че живееш тук. Защо не си казала, можехме да си уговорим среща. А ти, Ралф, у Мери ли си отседнал? —

попита го тя, за пръв път обръщайки се към него по малко име. — Колко жалко, че не сме се срещнали по-рано!

Така, изправен само на няколко фута от реалната жена, за която бе мечтал милион пъти, Ралф запелтечи, но направи усилие и се стегна; усещаше как кръвта ту нахлува в страните му, ту се оттегля, без да има представа в кой момент кое от двете се случва, но беше решен да стои непоклатимо и да я последва в студената дневна светлина, за да провери доколко в неговите повтарящи се видения е останала следа от истината. Не успя да каже нищо. Затова пък Мери се разприказва от името на двамата. Той си бе глътнал езика от изненада, тъй като намери, че по някакъв необясним начин Катарин е много по-различна от спомена му за нея, затова трябваше бързо да се раздели със старата си представа и да възприеме новата. Вятърът беше развял аления шал пред лицето ѝ, беше разпилял косата ѝ и бе прилепил кичур в ъгъла на едното от големите ѝ тъмни очи, които, както често си бе мислил, изглеждаха тъжни; сега обаче грееха със светлината на море, пронизано от слънчев лъч; около нея всичко изглеждаше забързано, накъсано, препускащо. Изведнъж си даде сметка, че никога преди това не я беше виждал на дневна светлина.

Междувременно компанията бе решила, че е станало късно за старините, които възнамеряваха да посетят, и вкупом се насочиха към конюшните, където бяха оставили файтона.

— Знаеш ли — попита Катарин, която заедно с Ралф вървеше малко по-напред от останалите, — мисля, че тази сутрин те видях, застанал пред един прозорец. Но реших, че не е възможно да си ти. Но май точно ти си бил.

— Да, аз също се припознах... но не беше ти — отвърна ѝ той.

Тази реплика, както и дрезгавото напрежение, което се усещаше в гласа му, я върна към спомена за други трудни разговори и провалени срещи, а после я хвърли направо в гостната в Лондон, семейните реликви и масата за чай; в същото време се сети за една недоизказана, наполовина преглътната фраза, която искаше да довърши или да чуе от него — вече не знаеше кое от двете.

— Предполагам, че съм била аз — отговори. — Търсех майка си. Това се случва при всяко наше пристигане в Линкълн. Истината е, че няма семейство, по-неспособно от нашето да се грижи за себе си. Не че това има значение, защото винаги, и то на мига се намира някой да

ни извади от затруднението. Навремето като бебе съм била зарязана самичка в полето заедно с един бик... но къде сме оставили файтона? На тази улица ли беше, или на съседната? Май на съседната. — Обърна се назад и видя, че останалите ги следват безропотно, заслушани в спомените на госпожа Хилбъри, свързани с Линкълн. — Но ти, ти какво правиш тук? — попита тя.

— Купувам си къща. Искам да се преместя тук, щом си намеря къща, а Мери ми каза, че това едва ли ще е трудно.

— Но — възкликна тя и се закова намясто от изненада — това означава, че ще се откажеш от адвокатската си практика, така ли? — Хрумна ѝ, че може вече да е сгоден за Мери.

— За адвокатската кантора ли говориш? Да, напускам я.

— Защо? — попита, но сама си отговори на мига със странна промяна в бързата ѝ реч, която стана почти меланхолична. — Мисля, че постъпваш разумно, като се отказваш. Ще бъдеш много по-щастлив.

В този момент, когато думите ѝ сякаш му проправиха път към бъдещето, двамата прекрачиха в двора на странноприемница, където зърнаха семейния файтон на Отуей, в който бе вече впрегнат кон със загладен косъм, а другия току-що го извеждаха от конюшната.

— Не знам какво значи щастлив — каза той рязко, тъй като му се наложи да отстъпи встрани, за да направи път на един коняр с кофа в ръка. — Защо мислиш, че ще бъда щастлив? Не очаквам подобно нещо. Очаквам да съм само по-малко нещастен. Ще пиша книга и ще ругая чистачката си — ако под това разбираш щастие. Какво мислиш?

Тя не успя да му отговори, тъй като начаса двамата бяха наобиколени от другите членове на компанията — от госпожа Хилбъри, Мери, Хенри Отуей и Уилям.

Родни веднага се приближи до Катарин и ѝ каза:

— Хенри ще тръгне обратно с майка ти, а аз предлагам ние двамата да слезем по средата на пътя и да се върнем пеш.

Катарин кимна. Изгледа го крадешком и някак странно.

— За жалост, ние сме в обратната посока, иначе щяхме да ви качим — обърна се той към Денам.

Каза го с безапелационен тон и с вид на човек, който бърза да преустанови сбогуването; Катарин го поглеждаше от време на време, както Денам забеляза, с изражение, което издаваше едновременно

недоумение и раздражение. Тя се обърна да наметне майка си с пелерината, после каза на Мери:

— Искам да те видя. Веднага ли се връщаш в Лондон? Ще пиша. — Усмихна се на Ралф с половин уста, ала погледът ѝ бе помръкнал от някаква нейна мисъл; съвсем скоро файтонът на Отуей излезе от конюшната и потегли по главния път, който водеше към селото Лампшър.

Пътуването обратно беше също толкова мълчаливо, колкото и потеглянето тази сутрин; госпожа Хилбъри се облегна назад в своя си ъгъл и затвори очи, заспа или се преструваше на заспала, както имаше навика да прави в интервалите между две изискващи усилие физически занимания, или пък мислено си продължи историята, която бе започнала да си разказва сутринта.

На две мили от Лампшър пътят преваляше заоблена могила наскреп пуста, белязана от гранитен обелиск, с който се изказваше благодарността на знатна дама от осемнайсети век, нападната от разбойници на това място и спасена от сигурна смърт точно преди да изгуби всякаква надежда. През лятото това беше приятно място, тъй като гъстите гори шумоляха, а пиренът, избуял край пиедестала на обелиска, насищаше въздуха със сладко ухание; през зимата обаче дърветата въздишаха глухо и пуста сивееше така самотно, както и препускащите облаци в небето.

На това място Родни спря файтона и подаде ръка на Катарин да слезе. Хенри също ѝ подаде ръка и дори му се стори, че тя лекичко я стисна на раздяла, сякаш му даваше таен сигнал. Файтонът потегли след миг, без дори да събуди госпожа Хилбъри, и остави двойката точно до обелиска. Катарин разбираше много добре, че Родни ѝ е сърдит и че си беше издействал тази възможност, за да говори с нея; нито се радваше, нито съжаляваше, че моментът е настъпил, както нямаше представа и какво да очаква, затова и двамата мълчаха. Все повече и повече файтонът се смалчаваше надолу по сумрачния път, но Родни продължаваше да мълчи. Вероятно, каза си тя, изчаква и самият му край да се скрие зад завоя на пътя и двамата да останат сами. За да разсее тишината, тя започна да изчита надписа по обелиска, като за целта трябваше да го обиколи в кръг. Изричаше полугласно по дума-две от благодарностите на знатната дама, когато Родни застана до нея.

Двамата мълчаливо тръгнаха по черния път, който минаваше покрай гора.

На Родни много му се искаше да наруши мълчанието, но да го направи някак в своя полза. В компанията на хора му беше лесно да говори с Катарин, но останал насаме с нея, се чувстваше като парализиран от нейната сдържаност и сила на характера. Смяташе, че тя се бе държала много зле с него, но всеки отделен пример за това поведение му се струваше прекалено дребнав, за да го прави на въпрос.

— Няма смисъл да се надбягваме — оплака се той най-накрая, при което тя веднага намали ход и тръгна съвсем бавно, за да е в крак с него. В своето отчаяние той изтърси първото нещо, което му хрумна, при това го каза доста заядливо, без помен от онова достойно встъпление, с което бе възнамерявал да започне.

— Не мога да се насладя на тази ваканция.

— Така ли?

— Точно така. С удоволствие бих се върнал отново към работата си.

— Събота, неделя и понеделник — остават само още три дни — изброи ги тя.

— На никого не му е приятно да го правят за смях пред хората — каза невъздържано; раздражението му нарастваше с всяка изречена дума и скоро надделя над благоговението му пред нея, дори бе допълнително разпалено от благоговението му.

— Това, предполагам, се отнася до мен — отвърна му тя хладно.

— Откакто сме тук, всеки ден правиш по нещо, с което ме zlepоставяш пред хората — продължи той. — Разбира се, щом това те забавлява, продължавай, но не бива да забравяме, че ни предстои да изкараме заедно остатък от живота си. Например тази сутрин те помолих да излезеш с мен и да обиколим градината. Чаках те десет минути, но ти не дойде. Всички ме видяха как стоя и чакам. Дори на момчетата от конюшнията им направи впечатление. Почувствах се толкова неловко, че се прибрах. После по време на пътуването ти нито веднъж не ме заговори. Дори Хенри го забеляза. Всички го забелязаха... Но да разговаряш с Хенри, не ти беше трудно.

Тя изслуша оплакванията му, но философски реши да не им отговаря, въпреки че последното я жегна и силно я подразни. Искаше

да прецени доколко справедливи са негодуванията му.

— Според мен нито едно от тези неща няма значение — каза му тя.

— Много добре. Тогава, значи, да си мълча — отговори ѝ той.

— Сами по себе си за мен те нямат никакво значение, но щом са те засегнали, тогава имат — поправи се най-добросъвестно.

Тази нейна проява на внимание го трогна и известно време продължи да върви в пълно мълчание.

— Катарин, можем да бъдем толкова щастливи! — извика импулсивно, взе ръката ѝ и я стисна под мишницата си. Тя обаче я издърпа.

— Докато се чувстваш по този начин, никога няма да бъдем щастливи — отвърна му тя.

Вродената острога, която и Хенри бе забелязал у нея, отново пролича в държанието ѝ. Уилям трепна и млъкна. Именно с тази нейна строгост, с нещо неописуемо студено и бездушно — така се обръщаше тя към него през последните няколко дни, и то винаги в присъствието на други хора. Той успяваше да възвърне самочувствието си, демонстрирайки глупава суета, която — и той го знаеше много добре — го поставяше още повече в зависимост от нейното благоволение. Сега, останал насаме с нея, не разполагаше с никакъв външен стимул, който да разсее огорчението му. Успя да се сдържи, не каза нищо, само се опита да разбере доколко това огорчение се дължи на суета и доколко на неговата убеденост, че жена, която го обича истински, не може да му говори по този начин.

„Какво чувствам към Катарин?“ — запита се той. Беше ясно, че тя е желана и много изискана дама, господарка на своята малка част от света; но освен това беше и арбитър, далеч по-вещ от всички други, жена, чиято преценка е винаги правилна, разумна и непоколебима, каквато неговата никога не беше въпреки огромната му ерудиция. Освен това не можеше да я зърне как влиза в стая, без да му се привидят развети воали, цъфнали цветя, лилави морски вълни и всички други неща — прекрасни и променливи на повърхността, ала въпреки това страстни и застинали в сърцевината си. „Ако беше коравосърдечна и само ме използва, за да ми се присмива, тогава щях да го разбера — помисли си той. — В края на краищата не съм глупав. Не е възможно да съм бил на погрешен път през всичките тези години.“

И все пак начинът, по който ми говори! Излиза — каза си, — че тая в себе си такива непрости ми недостатъци, че не заслужавам друго отношение. Катарин е съвсем права. Но това не са моите сериозни чувства и тя го знае. Как да се променя? Какво ще я накара да ме обикне?“ На това място той бе силно изкушен да наруши мълчанието и да попита Катарин какво да промени у себе си, за да ѝ се хареса, но вместо това потърси утеха в своята интелигентност и в безспорните си способности, които започна мислено да изброява: владееенето на гръцки и латински, познанията му по изкуство и литература, уменията му в стихотворната метрика, прастарото му родословие на наследник от сой. Но чувството, което стоеше в основата на назованите качества, което най-дълбоко го озадачаваше и го караше да стои безмълвен, беше увереността му, че обича Катарин толкова предано, колкото изобщо е в състояние да обича. И въпреки това тя му говореше по този начин! Изпаднал в недоумение, той изгуби всякакво желание за разговор и с удоволствие би сменил темата, стига Катарин да започнеше първа. Но тя не започна.

Погледна я, в случай че изражението ѝ би могло да му подсказе обяснение за поведението ѝ. Както обикновено, несъзнателно бе ускорила крачка и сега вървеше малко пред него; но очите ѝ, вторачени в кафявия пирен, не издаваха почти нищо, както и сърдитите бръчки, разчертали челото ѝ. Да загуби досег с нея, тъй като нямаше представа за какво си мисли, му беше толкова неприятно, че той отново взе да се оплаква, без гласът му да звучи много убедително.

— Ако нямаш чувства към мен, няма ли да е по-добре да ми кажеш сега, на четири очи?

— О, Уилям — избухна тя, сякаш я бе изтръгнал от дълбока замисленост, — стига вече с тези чувства! Няма ли да е по-добре да говорим по-малко и да не се заяждаме за дребни неща, които нямат никакво значение?

— Точно в това е въпросът! — възкликна той. — Искам само да ми кажеш, че те нямат значение. Има моменти, в които ми изглеждаш напълно безразлична към всичко. Аз съм суетен, имам хиляди недостатъци, но не съм само това; знаеш, че те обичам.

— Но когато аз кажа, че те обичам, ти не ми вярваш, нали?

— Кажи го, Катарин! Кажи го така, че да ти повярвам! Накарай ме да се почувствам обичан!

Тя обаче не намери сили да пророни и дума. Пиренът край тях потъна в мрак, а хоризонтът се забули в бяла мъгла. Да я моли за страст или да настоява за сигурност, беше все едно да иска огнени остриета да заискрят насред влажния пейзаж или синият свод на юни да огрее помръкналото небе.

Той продължи да ѝ говори за любовта си с думи, които носеха дори за нейната скептична природа печата на истината; но нито една от тях не я докосна. Когато стигнаха външната порта с ръждясали панти, той я напъна с рамо, за да я отвори, като не спираше да говори независимо от усилието. Мъжествеността на това действие я впечатли, въпреки че за самия него силата, нужна за отваряне на порти, нямаше никаква стойност. Така погледнато, силата на мускулите нямаше нищо общо със силата на чувствата; изведнъж обаче ѝ хрумна, че заради нея тази мъжественост ще отиде на вятъра, и това заедно с желанието да задържи тази странно привлекателна сила изведнъж я извади от вцепенението.

Защо просто не му каже истината, а именно че бе приела предложението му със замъглен ум, в момент, когато ни формата, ни размерите на нещата ѝ бяха изглеждали както трябва? Че е жалко наистина, но вече със съвсем незамъглен поглед вижда ясно как женитбата им е немислима. Че не иска да се омъжва за никого. Че предпочита да е самичка, да се оттегли, да речем, в някое мрачно пусто място на север, да учи математика и астрономия. С двайсетина думи можеше да му обясни как стоят нещата. Той мълчеше, вече ѝ беше повторил колко я обича и защо. Тя събра кураж, забодя поглед в един ударен от гръм ясен и сякаш четеше текст, изписан върху дънера му, започна:

— Не постъпих правилно, като се съгласих на този годеж. Никога няма да те направя щастлив. Никога не съм те обичала.

— Катарин! — възрази ѝ.

— Не, никога — настоя тя. — Знам, не е справедливо. Не разбираш ли, че наистина не знаех какво правя?

— Значи, обичаш друг — прекъсна я той.

— Не, няма друг.

— Хенри, така ли? — продължи той.

— Хенри ли? Уилям, надявах се, че поне ти...

— Трябва да има някой — не се отказваше той. — През последните няколко седмици у теб се забелязва промяна. Катарин, поне това ми дължиш — да бъдеш честна с мен.

— Ако можех, щях да бъда — отвърна му.

— Тогава защо ми каза, че ще се омъжиш за мен? — продължи да настоява той.

Защо наистина? Заради миг на песимизъм, на внезапно осенила я истина за неизбежната проза в живота, на прехласване по илюзията, която крепи младостта между небето и земята, на отчаян опит да се примириш с фактите — трябваше само да си припомни този миг, сякаш пробуждане от сън, който сега й се струваше миг на отстъпление. Но кой ще повярва на подобни оправдания за постъпка като нейната? Поклати глава много тъжно.

— Но ти не си дете, нито жена на променливи настроения — продължи Родни. — Не би ме приела, ако не ме обичаше! — почти извика.

Усещането за собственото й непочтено поведение, което досега бе загърбвала, съзнателно изостряйки вниманието си към недостатъците на Родни, сега я заля като вълна и едва не я смаза. Какво представляваха недостатъците му в сравнение с факта, че той я обича? Какво представляваха нейните добродетели в сравнение с факта, че тя не го обича? В проблясък на увереност мисълта, че да не обичаш, е най-големият грях, прониза личните й терзания и ги беляза — почувства се като дамгосана завинаги.

Той я беше хванал под ръка, стискаше дланта й в своята и тя не можеше да се възпротиви на мъжествената му сила. Много добре, тогава ще се подчини, както са правили майка й, леля й и по всяка вероятност много други жени; в същото време обаче си даваше сметка, че всяка секунда от това подчинение пред неговата сила е секунда на предателство спрямо него.

— Наистина казах, че ще се омъжа за теб, но това беше грешка — успя да изрече най-накрая и ръката й под неговата мишница замръзна неподвижно, сякаш с това искаше да анулира дори привидното подчинение на тази отделна част от тялото си, — защото, Уилям, аз не те обичам; вече си го забелязал, всички са го забелязали; защо да продължаваме да се преструваме? Когато ти казах, че те обичам, направих грешка. Казах нещо, за което знаех, че не е вярно.

Струваше ѝ се, че нито една от нейните думи не е в състояние да разкрие чувствата ѝ, затова взе да ги повтаря натъртено, без да си дава сметка за въздействието, което могат да имат върху влюбения в нея мъж. Затова толкова се изненада, когато той пусна ръката ѝ отведнъж, после видя как странно сгърчи лице; смее ли се?, мина ѝ през ума. В следващия миг обаче забеляза стичащите се сълзи. Смаяна и объркана пред това видение, тя се закова намясто. В отчаяното си желание да прекрати този ужас на всяка цена, тя го прегърна, за миг положи главата му върху рамото си, поведе го напред, като му шептеше думи на утеха, докато най-накрая той въздъхна дълбоко. Прегърнаха се силно; нейните сълзи също обляха страните ѝ, после и двамата се умълчаха. Като забеляза колко му е трудно да върви, а тъй като и тя чувстваше слабост в краката си, предложи му да си починат за миг под един дъб, където орловата папрат се беше съсухрила и потъмняла. Той се съгласи. Отново въздъхна дълбоко, изтри очите си несъзнателно, като дете, и започна да говори без следа от предишния гняв. Хрумна ѝ, че са като две деца от приказка, които са се изгубили в гората, и с този образ в ума си забеляза разпилените сухи листа наоколо, които на места вятърът беше събрал на малки купчинки от по фут или два.

— Катарин, откога имаш това усещане? — попита той. — Защото не е вярно, че винаги е било така. Признавам, че постъпих неразумно, когато ти бях избрал дрехи по мой вкус. Но какво толкова? Обещавам никога повече да не се меся в избора ти на тоалет. Признавам, че бях сърдит, когато те открих на горния етаж с Хенри. Може би го показах твърде грубо. Но и това не е нещо чак толкова непроситимо, когато си сгоден. Попитай майка си. И сега това ужасно нещо... — Той се разстрои и за момент не беше в състояние да продължи. — Това решение, до което твърдиш, че си стигнала... обсъждала ли си го с някого? С майка си например или с Хенри?

— Не, не. Разбира се, че не — отговори му тя и разрови листата с ръка. — Но, Уилям, ти не ме разбираш...

— Помогни ми да те разбера...

— Искам да кажа, не разбираш истинските ми чувства, а и как би могъл? Самата аз чак сега ги осъзнах. Но у себе си нямам онова усещане... искам да кажа, любов... дори не знам как да го назова... — погледна разсеяно към забуления в мъгла хоризонт — ... но както и да се нарича, без него бракът ни ще бъде фарс...

— Как така фарс? — попита. — Този извод звучи чудовищно! — възкликна той.

— Трябваше да го направя по-рано — отвърна му тя мрачно.

— Насила си внушаваш неща, които не мислиш — продължи той и демонстративно размаха ръце, какъвто навик имаше. — Повярвай ми, Катарин, преди да дойдем тук, бяхме щастливи. Ти беше пълна с идеи за нашата къща — кувертюри за креслата, спомняш ли си? Като всяка жена, на която предстои да се омъжва. Изведнъж обаче, неизвестно защо, взе да се измъчваш от твоите чувства, както и от моите, и резултатът е налице. Уверявам те, Катарин, и аз минах през всичко това. В един момент непрекъснато си задавах абсурдни въпроси, но те не доведоха до нищо. Онова, което ти трябва, ако ми позволиш да кажа, е някакво занимание, за да престанеш да мислиш за себе си, когато това болезнено настроение те обземе. Уверявам те, че ако не беше поезията ми, и аз щях често да изпадам в същото състояние. Нека ти издам една тайна — каза и лекичко се подсмихна, което прозвуча доста самоуверено, — на връщане към къщи след среща с теб често съм се чувствал като кълбо от нерви и насила съм сядал да пиша, за да се разсея, мислейки за нещо друго. Попитай Денам, ако не вярваш; той ще ти каже как ме срещна една вечер и в какво състояние ме свари.

Катарин се сепна, сякаш обидена от споменаването на името на Ралф. Само мисълта за разговора с Денам, в който са я обсъждали, вече я ядоса; но веднага се усети, че едва ли има право да съди Уилям за това, тъй като нейната вина спрямо него е от първия до последния момент. И все пак Денам! Представи си го като съдия. Седи и строго претегля примерите на лекомисленото ѝ поведение в неговия мъжки съд, който разследва женския морал, и рязко осъжда и нея, и семейството ѝ с полусаркастични, почти непоносими фрази, и доколкото зависи от него, решава съдбата ѝ завинаги. Беше го срещнала късно и впечатлението от неговия характер беше все още живо у нея. Като горда жена, тази мисъл не ѝ се понрави, но тепърва ѝ предстоеше да овладее изкуството да потиска чувствата си. С очи, забодени в земята, и сключени вежди, тя даде на Уилям много добра представа за негодуванието у себе си, което едва контролираше. Някакви опасения, които от време на време стигаха до страх, винаги се примесваха в любовта му към нея и за негово най-голямо учудване, се

бяха усилили заедно със сближаването им покрай годежа. Под спокойния ѝ, улегнал външен вид бушуваше река от страсти, която му изглеждаше ту необяснима, ту напълно нерационална, защото тя никога не следваше обичайното русло на възхищение към него и делата му; затова той наистина предпочиташе равното ѝ здравомислие в тяхната връзка пред всякакви по-романтични изяви. Но без съмнение страст не ѝ липсваше, това беше сигурно, и досега все се опитваше да я впрегне в мислите си за живота на децата, които ще им се родят.

„Тя ще бъде съвършена майка... майка на синове — мислеше си той, но като я погледна, седнала до него, мрачна и безмълвна, у него се породиха съмнения. — Фарс, фарс — мислеше си той. — Каза, че бракът ни ще прилича на фарс.“ И изведнъж осъзна положението, в което се намираха — седнали на земята сред сухите листа, на не повече от петдесет ярда от главния път, така че всеки, минаващ оттам, можеше да ги види и познае. Избърса от лицето си всяка следа, останала от тази неуместна демонстрация на чувства. Но повече се загрижи за външния вид на Катарин, която седеше на земята, потънала в размисъл, отколкото за своя; в тази нейна самозабрава виждаше нещо неприлично. Като мъж, който по принцип държи на условностите в обществото, той беше още по-стриктен, когато ставаше дума за жени, и особено за жена, която по някакъв начин е свързана с него. Стана му неприятно, когато забеляза дългия кичур тъмна коса, паднал до рамото ѝ, и две-три букови листа, полепнали върху роклята ѝ; но при тези обстоятелства нямаше как да ѝ направи забележка. Тя седеше, изпаднала в пълно безразличие. Той подозираше, че мълчаливо го упреква, но все пак му се искаше тя да се погрижи за косата си и полепналите листа, които в момента му се струваха по-важни от всичко останало. Странно е, но тези дреболии привличаха вниманието му повече от собственото му несигурно и неспокойно душевно състояние; защото облекчението, примесено с болка, разпали в гърдите му особена възбуда, трепет, който почти изличи първоначалното му усещане за черно и непреодолимо разочарование. За да успокои тази тревожност и за да приключи със злополучната сценка, той рязко скочи на крака и подаде ръка на Катарин. Тя се усмихна измъчено на вниманието, с което той взе да оправя вида ѝ, но докато почистваше сухите листа от собствената си дреха, тя леко се стресна, защото в действието му прозря жеста на самотен мъж.

— Уилям — каза му тя, — ще се омъжа за теб. Ще се опитам да те направя щастлив.

ДЕВЕТНАЙСЕТА ГЛАВА

Следобедът вече притъмняваше, когато другите двама пътници, Мери и Ралф Денам, излязоха от покрайнините на Линкълн и стъпиха на главния път. На връщане този маршрут, както и двамата си казаха, бе за предпочитане пред онзи през откритото поле; в продължение на цяла миля и малко двамата почти не размениха дума. Мислите на Ралф бяха заети с пътуването на фойтона на Отуей по бърдото, после с онези пет или десет минути, които бе прекарал в компанията на Катарин, сетне взе да обмисля всяка произнесена дума с вниманието на учен, който изследва неточностите в древен текст. Беше убеден, че блясъкът, романтиката и атмосферата на тази среща не ще повлияят на онова, на което в бъдеще щеше да гледа като на голи факти. Мери от своя страна се беше умълчала не защото беше потънала в размисъл, а защото умът ѝ, така поне ѝ се струваше, бе останал без мисли, а сърцето ѝ — без чувства. Единствено Ралф, и тя го знаеше, бе достатъчен да поддържа тази нейна вцепененост, тъй като сама си предричаше самотата, която заедно с различни други несгоди щеше да я налегне. В момента обаче се мъчеше да спаси каквото бе останало от смазаното ѝ самочувствие, защото така гледаше на онзи момент, когато неволно бе разкрила любовта си пред Ралф. Вероятно в светлината на разума това нямаше голямо значение, но инстинктът ѝ подсказваше да внимава с онази представа за себе си, която лесно влиза в крачка с всекиго от нас, но после страда, засегната от собствената ни изповед. Сивата нощ, която се спускаше над страната, беше добре дошла за нея; помисли си, че в близките дни ще намери утеха, щом успее да седне на земята под някое дърво и остане насаме със себе си. Загледана в мрака, видя възвишението и дървото. Ралф се обади рязко и я стресна:

— Онова, което се канех да ти кажа, преди да ни прекъснат по време на обяда, бе, че ако заминеш за Америка, аз също ще дойда. Там едва ли ще е по-трудно да си изкарваш прехраната, отколкото тук. Но не в това е въпросът. Въпросът, Мери, е, че искам да се оженя за теб. Какво ще кажеш? — Произнесе го без колебание, зачака отговора и я

хвана под ръка. — Ти вече ме познаваш, и лошите, и добрите ми страни — продължи. — Познаваш ми характера. Опитах се да ти разкрия всичките си недостатъци. Е, Мери, какво ще кажеш?

Тя не каза нищо, но това не го стресна.

— В много отношения, поне в най-важните, както сама твърдиш, ние се познаваме и дори разсъждаваме по един и същ начин. Според мен ти си единственият човек на света, с когото бих могъл да живея щастливо. Ако и ти храниш същите чувства към мен... което е така, нали, Мери?... Тогава не трябва да се отказваме от това щастие. — Тук той спря, но сякаш не държеше да получи бърз отговор; по-скоро му се искаше да продължи мисълта си.

— Да, но боя се, че аз не мога — пророни Мери най-накрая.

Небрежният и прибързан начин, по който отговори, заедно с факта, че изрече пълната противоположност на това, което той очакваше, го обърка до такава степен, че инстинктивно разтвори пръстите на ръката, с която я държеше, и тя успя да издърпа своята тихомълком.

— Не можеш, така ли? — попита.

— Не, не мога да се омъжа за теб — отговори му.

— Защото не ме обичаш ли?

Тя не отговори.

— Виж, Мери — започна той със странен смях, — аз сигурно съм кръгъл глупак, щом съм си въобразявал, че ме обичаш. — Продължиха напред мълчаливо, но ето че той пак се обърна към нея, изгледа я и възкликна: — Мери, не ти вярвам. Не ми казваш истината.

— Ралф, твърде съм уморена, за да споря — отговори му тя и извърна глава на другата страна. — Моля те, повярвай на думите ми. Не мога да се омъжа за теб и не искам да се омъжа за теб.

Очевидно гласът, с който го заяви, бе глас на човек изтерзан, затова на Ралф не му оставаше друго, освен да отстъпи. Щом гласът ѝ заглъхна и неговата изненада премина, той — тъй като не страдаше от излишна суета — бързо се примири, че тя казва истината, и скоро нейният отказ вече му изглеждаше съвсем естествен. Пропадна надолу през всички степени на отчаянието, докато удари дъното на пълната безнадеждност. Стори му се, че цял живот го преследват провали; беше се провалил с Катарин, сега с Мери. Щом в главата му изникна мисълта за Катарин, заедно с нея го обзе въодушевление и усещане за

свобода, но той на мига ги потисна. Досега за него нищо добро не бе произлязло от Катарин; цялата му връзка с нея беше изтъкана от мечти, а когато се замисли върху малката част реалност в тях, започна да обвинява именно мечтите си за настоящата катастрофа.

„Винаги ли съм си мислил за Катарин, когато съм бил с Мери? Можеше да се влюбя в Мери, ако не беше тази моя идиотщина. Преди време тя държеше на мен, сигурен съм в това, но аз толкова я изтормозих с моето своенравие, че оставих шансът да ми се изплъзне, затова сега тя не би рискувала да се омъжи за мен. Ето какво направих с живота си — нищо, нищо, нищо.“

Тежките им стъпки върху сухия път като че ли отекваха категорично: нищо, нищо, нищо. Мери си каза, че това мълчание е мълчание на облекчението; приписа потиснатостта му на факта, че е видял Катарин, после се е разделил с нея и я е оставил в компанията на Уилям Родни. Не можеше да го обвинява, че е влюбен в Катарин, а в това, че като обича друга, не биваше да ѝ предлага брак — струваше ѝ се, че няма по-жестоко предателство от това. Старото им приятелство, стъпило върху здравата основа на неизменните им качества, рухна и цялото ѝ минало ѝ се стори глупаво; самата тя изглеждаше слаба и наивна, а честността на Ралф бе само външна обвивка. О, миналото, така обсебено от Ралф; а сега, както прозря, съставено от нещо странно и фалшиво, различно от това, което си е мислила. Опита да си спомни една фраза от обяда, когато Ралф плащаше сметката, но по-ясно си припомни него, отколкото фразата. Беше нещо за истината и как истината е нашият голям шанс в живота.

— Добре, не искаш да се омъжиш за мен — Ралф започна отново, но не рязко, по-скоро почтително, — но това не означава, че ще престанем да се виждаме, нали? Или засега предпочиташ да не се виждаме?

— Да не се виждаме ли? Не знам, трябва да помисля.

— Моля те, Мери, кажи ми само едно — продължи той, — накарал ли съм те с нещо да промениш мнението си за мен?

На мига ѝ се прииска да даде воля на естественото си доверие в него, събудено от глухите и меланхолични нотки в гласа му, и да му сподели любовта си, както и онова, което я бе променило. Но колкото и вероятно да изглеждаше, че гневът ѝ скоро ще премине, увереността, че той не я обича, потвърдена от всяка дума в предложението му, я

накара да замълчи. Да чува гласа му и да няма сили да му отговори или да трябва да премълчава отговорите си, беше така болезнено за нея, че тя закопня за момента, в който ще остане сама. Една по-гъвкава жена би се възползвала от възможността да поиска обяснение, каквито и рискове да крие това; но за човек с твърдия и решителен характер на Мери самата идея за невъздържаност вече говореше за падение; колкото и да се вдигаше градусът на емоцията, тя не можеше да си затвори очите пред това, което смяташе за истина. Мълчанието ѝ озадачи Ралф. Мислено потърси думи или постъпки, с които да ѝ е направил лошо впечатление. В настроението, в което се намираше, примери не липсваха, а над всички тях стоеше върховното доказателство за неговата подлост — беше поискал да се ожени за нея, докато причините му за това предложение бяха себични и необмислени.

— Не, не е нужно да ми отговаряш — каза мрачно. — Знам, че има достатъчно много причини. Но, Мери, трябва ли те да пречат на приятелството ни? Нека поне то остане.

„О! — помисли си тя с внезапен пристъп на болка, който застрашаваше да разклати самочувствието ѝ. — Стигна се дотук, до това тук, докато аз можех да му дам много повече!“

— Да, може да си останем приятели — каза го с твърдост, която едва събра в себе си.

— Ще имам нужда от твоето приятелство — каза той и добави: — Нека се виждаме колкото е възможно по-често. Колкото по-често, толкова по-добре. Ще имам нужда от помощта ти.

Тя му обеща и двамата продължиха да разговарят спокойно за неща, които нямаха връзка с чувствата им — разговор, който в своята сдържаност се оказа безкрайно тъжен и за двамата.

Късно същата вечер така се случи, че темата за тяхната връзка беше отново подхваната, когато Елизабет се качи в стаята си, а двамата млади мъже се запрепъваха към леглата си полузаспали, тъй като едва се крепяха на краката си след целодневния лов.

Мери придърпа стола си по-близо до камината, тъй като цепениците вече догаряха, а по това време на нощта не си струваше да ги разпалва наново. Ралф четеше, но от известно време тя беше забелязала, че вместо да следват редовете, очите му стояха неподвижно застинали над страницата с толкова посърнал поглед, че чак ѝ

домъчния. Тя не се беше разколебала в своята решимост, защото след размислите и огорчението си даваше ясна сметка, че ако изобщо отстъпи, то ще бъде по нейно желание, а не по негово. От друга страна обаче, си мислеше, че няма причина да го измъчва с мълчанието си, ако то наистина беше причина за терзанието му. Затова, макар и умърлушено, се обади:

— Ралф, ти поиска да знаеш дали съм си променила мнението за теб — започна. — Мисля, че само в едно отношение. Когато ме попита дали ще се омъжа за теб, мисля, че не говореше сериозно. Това ме разсърди... за момента. Защото преди винаги си ми казвал истината.

Книгата на Ралф се плъзна надолу по коленете му и тупна на пода. Хвана челото си с ръка и се загледа в огъня. Искаше да си спомни точните думи, с които беше направил предложението на Мери.

— Не съм казвал, че те обичам — пророни най-накрая.

Тя премига, но оцени казаното от него, защото то в края на краищата представляваше фрагмент от истината, а тя се беше заклела да не живее в лъжа.

— За мен обаче брак без любов не струва пет пари — отговори му тя.

— Добре, Мери, няма да ти дотягам — продължи той. — Разбирам, че не искаш да се омъжиш за мен. Но любов... всички ние не говорим ли твърде много глупости на тема „любов“? С тях какво казва човек? Ето, аз съм убеден, че истински държа на теб, и то много повече, отколкото девет от всеки десет мъже държат на своите любими. Любовта е само история, свързана с друг, която човек си съчинява, но през цялото време знае, че не е истинска. Точно така, знае и затова винаги трепери някой да не разбие илюзиите му. Затова избягва да вижда твърде често обекта на любовта си и да остава твърде дълго с него насаме. Това е приятна илюзия, но ако се замислиш какви рискове крие бракът... поне на мен ми се струва, че рискът да се ожениш за човек, в когото си влюбен, е колосален.

— Не вярвам на нито една твоя дума, освен това ти също не си вярваш — отвърна му тя ядосано. — Както и да е, не сме на едно мнение, но държах да го разбереш.

Тя се раздвижи, сякаш се канеше да си тръгва. Но в инстинктивното си желание да я спре да излезе от стаята Ралф се надигна и тръгна напред-назад в почти празната кухня, опитвайки се

всеки път, щом стигне до вратата, да обуздае желанието си да я отвори и да прекрачи в градината. Един моралист ще каже, че в този момент той се измъчва от упреци към себе си заради страданието, което е причинил. Ала не, точно обратното, той беше силно разгневен, изпитваше объркания и безпомощен гняв на човек, който се е оказал в капана на необяснимо, но фактическо безсилие. В капана на нелогичността на човешкия живот. Препятствията по пътя към неговото желание му се струваха изкуствени, но въпреки това не виждаше как може да ги отстрани. Думите на Мери, дори тонът на гласа ѝ го вбесяваше, тъй като тя отказваше да му помогне. Тя също беше част от налудничавия хаос на един свят, който пречи на разумното живеене. Изпитваше желание да затръшне вратата с все сила или да счупи краката на някой стол, тъй като в ума му въпросните препятствия бяха приели странно веществена форма.

— Съмнявам се, че едно човешко същество ще може някога да разбере друго — каза, спря да крачи и застана на няколко фута от Мери. — И как би могло да е другояче, след като всички сме такива лъжци? Но може поне да опитаме. Ти не искаш да се омъжиш за мен — добре, недей; но позата, която заемаш относно любовта, и да не се виждаме, това не е ли ужасно сантиментално? Смяташ, че съм се държал зле — продължи, тъй като тя нищо не отговори. — Разбира се, че е така, но не може да съдиш хората по това, което вършат. Не може да минаваш през живота и да отсъждаш кое е правилно и кое не като сшивашки метър. А ти, Мери, винаги правиш точно това, правиш го и в момента.

И тя видя себе си как стои в офиса на суфражетките и се разпорежда, отсича кое е добро и кое не, и тогава ѝ се стори, че има нещо вярно в неговите обвинения, въпреки че то не променяше основната ѝ позиция.

— Не се сърдя на теб — произнесе много бавно. — И както ти казах, ще продължа да се виждам с теб.

Вярно, че това вече му го беше обещала, ала на него му беше трудно да каже какво още иска — интимност или може би помощ срещу духа на Катарин, — нещо, на което добре знаеше, че няма право; все пак, когато отново седна и пак се загледа в догарящия огън, стори му се, че е претърпял поражение — не толкова от Мери, колкото от самия живот. Сякаш отново го бяха запратили в самото начало на

пътя, където всичко трябваше тепърва да се преодолява; но в младостта си човек поне храни наивни надежди. Вече не беше сигурен дали този път ще успее.

ДВАЙСЕТА ГЛАВА

За Мери Дачет беше добре, че чак когато се върна в офиса, научи как по силата на някакви подмолни парламентарни маневри, за кой ли път не се е стигнало до гласуване на женските изборителни права. Госпожа Сийл беше пред полудяване. Лицемерието на министрите, коварството на хората, оскърблението по отношение на жените, спънките пред цивилизацията, провалът на делото на живота ѝ, чувствата ѝ като истинска дъщеря на баща си — всички тези теми се редуваха една след друга и офисът беше осеян с вестникарски изрезки, маркирани със сини на цвят, макар и немного ясни отметки на нейното неудовлетворение. Самата тя си признаваше, че не е в състояние да преценява правилно човешката природа.

— И най-обикновените прояви на елементарна справедливост — каза тя и размаха ръце към прозореца, посочвайки минувачите и омнибусите, които минаваха по отсрещната страна на Ръсъл Скуеър, — не стигат до тях, както винаги не са стигали. Ние с теб, Мери, може да гледаме на себе си единствено като на първопроходци в пустошта и търпеливо да ги запознаваме с истината. Не говоря за тях — продължи тя, сякаш окуражена от нестихващия трафик, — а за техните лидери. За онези господа, които седят в Парламента и смучат по четиристотин на година от народните пари. Ако отстояваме каузата си пред хората, а не пред Парламента, повече ще ни разберат. Винаги съм вярвала в хората и още вярвам. Но... — Тя поклати глава и даде да се разбере, че ще им даде още един шанс и ако не се възползват от него, тогава не отговаря за последствията.

Отношението на господин Клактън беше по-философско и по-добре подкрепено от статистиката. Влезе в стаята след изблика на госпожа Сийл и изясни с помощта на исторически примери, че такива обрати се случват във всяка важна политическа кампания. Може би затова този провал по-скоро бе повдигнал духа му. Врагът, каза той, е предприел офанзива, но сега вече зависи от обществото да го надхитри. Загатна, че е взел мерки срещу вражеското коварство и вече

е готов за задачата, която, доколкото Мери схващаше, зависеше единствено от него. Зависеше, както разбра, след като я покани в кабинета си за разговор на четири очи, от систематичното преглеждане на картотеките, от издаването на едни лимоненожълти на цвят брошури, в които фактите да бъдат изложени за пореден път, но с повече стряскащи подробности, както и от картата на Англия в голям мащаб, изпъстрена с карфички с разноцветни главички според географското положение. При нововъведената система всяка област си имаше собствено знаменце, собствен цвят мастило и набор от документи, подредени в надлежно заведени папки, прибрани по чекмеджета, за да бъдат удобни за бързи справки, така че ако човек погледне под буквата М или С, да има подръка всички факти за женските организации. Това, разбира се, изискваше много работа.

— Трябва да се превърнем с нещо като телефонна централа, госпожице Дачет, нещо като централа за обмен на идеи — каза той и като остана доволен от сполучливото сравнение, продължи: — Трябва да се превърнем в център на огромна мрежа, която да ни свързва с всяка област от страната. Трябва да държим ръката си върху пулса на обществото и да сме наясно какво мислят хората в цяла Англия, защото искаме да ги накараме да мислят правилно.

Системата, разбира се, поне засега съществуваше само в груби очертания — всъщност нахвърляна отгоре-отгоре по време на коледните празници.

— Вместо това е трябвало да си почивате, господин Клактън — Мери се почувства задължена да каже, но гласът ѝ прозвуча равно и уморено.

— Трябва да свикнем с работа без почивки, госпожице Дачет — каза господин Клактън с грейнал от задоволство поглед.

В частност държеше да чуе нейното мнение относно брошурата в лимоненожълт цвят. Според неговия план тя трябваше да бъде тутакси разпространена в огромни количества, за да може да стимулира и генерира, „да генерира и стимулира — повтори той — правилното мислене в страната преди свикването на Парламента“.

— Трябва да изненадаме врага — каза той. — Те няма да стоят със скръстени ръце. Видя ли обръщението на Бингам към избирателите му? От него много ясно си личи пред какво сме изправени, госпожице Дачет.

Той ѝ връчи голям свитък вестникарски изрезки и я помоли да му даде мнението си относно жълтата брошура още преди обяд, след което усърдно се зае със своите разноцветни хартии и мастилници.

Мери затвори вратата, остави документите върху масата и оброни глава на дланите си. Чувстваше мозъка си странно изпразнен от мисли. Заслуша се, сякаш, слушайки, ще успее отново да се потопи в атмосферата на офиса. От съседната стая долиташе бързото, неравно и спорадично тракане на пишещата машина на госпожа Сийл, която без съмнение бе вече запретила ръкави, за да помага на хората в Англия, както се беше изразил господин Клактън, да мислят правилно, да „генерира и стимулира“, според неговите думи. В момента несъмнено нанасяше удар на врага, който не стои със скръстени ръце. Думите на господин Клактън отекваха съвсем точно в ума ѝ. Блъсна папките отегчено чак в другия край на масата. Нямаше смисъл, нещо беше станало с главата ѝ — някаква промяна на фокуса, така че близките неща се размиваха пред погледа ѝ. Спомни си, че същото нещо ѝ се беше случвало само веднъж преди това, след като беше срещнала Ралф в градината на Линкълнс Ин Фийлдс; тогава беше изкарала цялата среща на комитета в мисли за врабчета и цветчета, докато чак към края на съвещанието се бе заела да изложи твърдите си убеждения. Но се бе заела, помисли си тя с презрение към собствената си слабост, защото искаше да ги използва в спора си с Ралф. Ако трябва да сме точни, това не бяха никакви убеждения. Тя не можеше да си представи света разделен на добри и лоши хора, както не можеше и сляпо да повярва в правотата на собствените си идеи до такава степен, че да държи цялото население на Британските острови да се съгласи с тях. Забоде поглед в лимоненожълтата брошура и със завист си помисли за онази вяра, която е в състояние да извлече утеха от издаването на подобни хартии; самата тя би била по-доволна да замълчи завинаги, стига съдбата да ѝ подари малък дял лично щастие. Изчете написаното от господин Клактън със странна смесица от преценки; от една страна, ѝ направи впечатление голото му и високопарно многословие, но в същото време му завидя за вярата, може би вяра в една илюзия, но във всеки случай вяра в нещо, и ѝ се стори, че това е най-голямата човешка дарба. Иначе това несъмнено си беше илюзия. Хвърли поглед наоколо към обзавеждането в офиса, към машините, с които толкова се гордееше, и с умиление си помисли, че

навремето копирните преси, картотеките и архивните папки бяха обединени, обвити в нещо като воал, който им придаваше единство, съвместно достойнство и целенасоченост, независимо от тяхната значимост поотделно. Сега ѝ правеха впечатление само грозните и тежки мебели. Вече бе изгубила дух и вяра; в съседната стая пишещата машина замлъкна. Мери веднага придърпа стола си до масата, сложи ръка върху една неотворена папка и си придаде вид, с който да скрие състоянието си от госпожа Сийл. Някакво усещане за приличие я караше да смята, че тя не бива да вижда лицето ѝ. Като закры очи с пръсти, тя проследи госпожа Сийл, която взе да отваря чекмеджетата едно след друго в търсене на някаква папка или брошура. Изпитваше желание да отдръпне ръката си и да ѝ каже: „Сали, седни, моля те, и ми кажи как се справяш, искам да кажа, как можеш да полагаш толкова усилия, съвършено убедена в необходимостта от твоята работа, която на мен ми се струва безсмислена като жуженето на есенна муха месарка“. Не каза нищо подобно, но докато госпожа Сийл бе в стаята, продължи да се преструва, че е заета, и това по някакъв начин стимулира мозъка ѝ, благодарение на което, както обикновено, успя да отхвърли сутрешните си задачи. В един по обед с учудване установи колко бързо бе приключила. Сложи си шапката и едновременно с това реши да хапне някъде по Странд, за да приведе в движение и другия свой механизъм — тялото. С тяло и ум вече в ход, можеше да закрачи заедно с множеството, без никой да подозира, че е куха машина, останала без най-главната си част, каквото усещане имаше.

Докато вървеше по Чаринг Крос Роуд, замисли се за себе си. Зададе си много въпроси. Например дали е против това да намери смъртта си под колелата на моторния омнибус? Не, ни най-малко. Или да изживее флирт с онзи мъж с неприятен вид, който се навърта край входа на метрото? Не, не изпитваше нито страх, нито вълнение. Дали страданието, независимо в каква форма, я привлича? Не, страданието не беше нито добро, нито лошо. А онова съществено нещо? В погледа на всеки човек съзираше пламък, сякаш искра от мозъка спонтанно се възпламеняваше при допира с неща, които среща или го привличат. Младите жени, които се заглеждаха по шапкарските витрини, имаха този плам в очите си; възрастните мъже, които прелистваха книги в антикварните магазини и трепетно очакваха да чуят цената им — ако може, най-ниската, — също го имаха. Но тя изобщо не се

интересуваше от дрехи или пари. От книги пък съвсем, защото те бяха свързани твърде силно с Ралф. Тя следваше пътя си с решителна стъпка сред тълпата, в която се чувстваше чужда, усещаше само как хората ту се устремяват напред, ту отстъпват встрани.

Необичайни мисли те спохождат, когато крачиш по оживени улици, особено ако по някаква случайност нямаш определена цел; по същия начин умът рисува всевъзможни форми, приумици и образи, когато слуша музика. От острото осезание на собствената си личност Мери премина към някаква смътна схема на нещата, в която тя, като човешко същество, трябваше да поеме своя дял. Мярна ѝ се видение, оформи се, после се смали и изчезна. Щеше ѝ се да има молив и къс хартия, за да изрисува този мираж, който се роди от само себе си, докато се спускаше по Чаринг Крос Роуд. Но ако се случеше да пророни и дума, той със сигурност щеше да изчезне. Видението като че очертаваше границите на живота ѝ чак до смъртта по начин, който задоволяваше възприятието ѝ за хармония. Нужно ѝ беше само по-силно съсредоточаване, стимулирано, колкото и да е странно, от тълпата и шума, за да изкачи билото на съществуването си и да го види, ширнало се като на длан, запечатано завинаги. Личното ѝ страдание беше останало на заден план. От този процес, пълен с толкова напрежение, в който мисълта ѝ скачаше неуловимо бързо и изчерпателно, водейки я от връх на връх, докато оформяше схващането за живота си на този свят, само две членоразделни думи излязоха от устата ѝ едва чуто: „Няма щастие... няма щастие“.

Седна на пейка срещу статуята на един от лондонските герои покрай Ембанкмънт и взе да си говори на глас. За нея тези думи представляваха рядко цвете или отломък от скала, донесени от катерач като доказателство, че макар и само миг, е стоял изправен на най-високия връх на планината. Тя също е била там и е видяла света, ширнал се до хоризонта. Сега беше необходимо да промени нещо в живота си в съответствие с новата си решимост. Мястото ѝ ще бъде в някое от онези незащитени, голи и тъжни места, които щастливите хора по принцип избягват. Мислено систематизира подробностите в новия си план с известна доза мрачно задоволство. „Сега — каза си тя и се надигна от пейката — ще си мисля за Ралф.“

Къде е неговото място в новата подредба на живота? Струваше ѝ се, че в сегашното си приповдигнато настроение е по-безопасно да се

занимае с въпроса. Но с учудване установи колко бързо страстите ѝ изскочиха на преден план в мига, в който одобри новата посока на разсъждение. Идентифицира се с Ралф и взе да претегля неговите мисли ту с пълно себеотрицание, ту с духовен плам, обърна се наум към него и заклея жестокостта му. „Но аз отказвам... отказвам да мразя когото и да било“ — каза на глас, предпазливо се огледа, преди да пресече улицата, и след десет минути вече обядваше, като режеше месото си на малки хапки напрегнато и настървено, без обаче да дава друг повод на клиентите да я смятат за ексцентрична. Нейният безмълвен монолог кристализира в кратки отделни фрази, които изникваха ненадейно от смутните ѝ мисли най-вече когато ѝ се налагаше да направи нещо — да помръдне или да си преброи парите, или да избере накъде да тръгне. „Да проумееш истината... да я приемеш без огорчение“ — по всяка вероятност това бяха най-членоразделно произнесените ѝ слова, но никой не би могъл да разбере и думичка от странните безсмислици, измънкани пред статуята на бедфордския херцог Франсис, освен че името на Ралф се споменава по един крайно необясним начин, сякаш едва изговорила го, и вече суеверно държеше да го заличи, като добави друга дума, която да лиши изречението с неговото име от всякакво съдържание.

Онези поборници на феминистката кауза, господин Клактън и госпожа Сийл, не забелязаха нищо странно в поведението на Мери, освен че се бе върнала в офиса с почти половин час закъснение. За щастие, бяха погълнати от собствените си задачи и не ѝ обърнаха внимание. Ако в този момент я бяха изненадали в стаята ѝ, щяха да я сварят как стои, очевидно отнесена нанякъде, и с възхищение съзерцава големия хотел отгатак площада, тъй като, след като беше седнала и написала няколко думи, остави писалката върху листа и умът ѝ тръгна да странства сред блесналите от слънцето прозорци и носещия се на талози лилав дим, които съставляваха цялата ѝ гледка. Защото този фон не беше никак чужд на мислите ѝ. Погледът ѝ стигаше надалеч, отвъд битките на преден план, можеше да вижда отгатак тях, тъй като се беше отказала от собствените си нужди и изисквания и беше привилегирована да съзерцава тази обширна панорама, споделяйки безбройните желания и страдания на повечето хора. Твърде късно и твърде грубо фактите я бяха укротили, за да може да се наслади на облекчението, което това себеотрицание ѝ носеше;

задоволството, което изпитваше, идваше главно от откритието, че след като се откажеш от всичко, което прави живота щастлив, лек, прекрасен и собствен, единственото, което остава, беше суровата действителност, неразнообразна от лични приключения, далечна като звездите, неутолима като тях.

Докато Мери Дачет преживяваше тази странна трансформация от частното към всемирното, госпожа Сийл си спомни своите задължения, свързани с чайника и газовия котлон. Изненада се, като видя, че Мери е придърпала стола си до прозореца, после се наведе да запали газта, изправи се и я изгледа. Най-често срещаната причина за подобно поведение у секретарка беше някакво неразположение. Но Мери, която се изправи с усилие, отрече да се чувства неразположена.

— Този следобед страшно съм се размързеливила — додаде и погледна към масата. — Сали, трябва ти нова секретарка.

Думите бяха подхвърлени на шега, но нещо в тона им събуди ревнивата уплаха, която дремеше открай време в сърцето на госпожа Сийл. Опасяваше се, че някой ден Мери, младата жена, която олицетворяваше толкова много сантиментални и пламенни идеи, която ѝ се явяваше като видение в бяло с букет лилии в ръка, може да пристигне и с весел глас да обяви, че ще се омъжва.

— Не ми казвай, че се каниш да ни напуснеш.

— О, все още нищо не съм решила — отговори ѝ Мери с реплика, която можеше да се приеме като обобщение.

Госпожа Сийл извади чашите за чай от бюфета и ги сложи на масата.

— Няма да се омъжваш, нали? — попита я набързо и нервно.

— Сали, защо днес следобед ми задаваш такива абсурдни въпроси? — попита я Мери неспокойно. — Всички ли трябва да сме омъжени?

Госпожа Сийл се подсмихна някак особено. За миг сякаш призна съществуването на онази ужасна страна от живота, която е свързана с емоциите, с личните съдби, с половете, след което много бързо се шмугна в сенките на собствената си трепереца девственост. Почувства се толкова неловко от посоката, която взе разговорът, че пхна глава навътре в бюфета в опит да измъкне оттам неясно какъв порцеланов съд.

— Имаме си нашата работа — каза тя, измъкна главата си с необичайно пламналите си бузи и демонстративно тропна върху масата бурканче сладко. За момента май не беше в състояние да се впусне в някоя от онези пламенни, но несъществени тиради за свободата, демокрацията, човешките права и произвола на правителството, които ѝ доставяха удоволствие. Някакъв спомен от собственото ѝ минало или от миналото на нейните посестрими изплува в ума ѝ и тя се сконфузи. Погледна крадешком Мери, която продължаваше да седи до прозореца с ръка върху перваза. Сякаш за пръв път забеляза колко е млада и пълна с обещаваща женственост. Толкова силно се притесни от гледката, че в ръцете ѝ чашите нервно затракаха върху чинийките.

— Да, предостатъчно работа за цял живот — отговори ѝ Мери, сякаш като заключение на някаква своя вътрешна мисъл.

Госпожа Сийл веднага се ободри. Тя винаги бе съжелявала, че ѝ липсва сериозно образование, както и логическо мислене, но си бе обещала да работи упорито, за да направи перспективите на каузата колкото е възможно по-примамливи и важни. Произнесе цяла тирада, в която зададе немалко реторични въпроси, на които си отговори сама, като непрекъснато удряше свитите си юмруци един в друг.

— За цял живот ли? Скъпо мое дете, за всичките ни животи. Защото една пада, но друга идва на нейно място. Баща ми беше пионер в неговото поколение... ето, аз идвам след него, правя каквото мога. Уви, какво повече да сторя! А сега, млади жени, дошъл е вашият ред... на вас се осланяме... бъдещето на вас разчита. О, мила моя, ако имах хиляда живота, всичките щях да посветя на каузата. Ще кажеш, каузата в името на жените. Аз казвам — в името на човечеството. А има едни хора — и тя хвърли свиреп поглед към прозореца — които не виждат това! Хора, които са доволни да си живеят както досега, година след година, отказват да признаят истината. А ние, които я виждаме... чайникът завря ли? Не, не, аз ще се погрижа... ние, които знаем истината — продължи тя и замаха едновременно с чайника и съда за запарване. Но поради тези две пречки в ръцете изгуби нишката на мисълта си, затова побърза да заключи тъжно: — Всичко е толкова просто. — Имаше предвид нещо, което непрекъснато я озадачаваше — невероятната неспособност на човешкия род, и то в свят, в който безпогрешно се знае кое е добро и кое лошо, в който двете неща са

разграничени едно от друго и всичко се свежда до няколко основни, но простички законопроекта на Парламента, които на мига могат да променят изцяло участието на човечеството. — Човек си мисли — продължи тя, — че хора с университетско образование, хора като господин Аскуит... човек си мисли, че един разумен зов не може да остане нечуто от тях. Разум — посърна тя, — какво е разумът без реалността?

Като отдаде заслуженото на тази фраза, повтори я и тя стигна до слуха на господин Клактън, който точно в този момент излизаше от стаята си; той я потрети със суха насмешлива интонация, както имаше навика да прави с фразите на госпожа Сийл. Но тъй като беше доволен от света, подхвърли ласкателно, че иска да я види изписана с големи букви като заглавие на брошурата.

— Но, госпожо Сийл, ние трябва да се стремим към благоразумна комбинация от двете — добави авторитетно, за да охлади прекомерния ентузиазъм на двете жени. — Реалността трябва да бъде тълкувана разумно, преди сама да успее да се наложи. Слабото място на всички тези движения, госпожице Дачет — продължи той, заема мястото си на масата и се обърна към Мери, както правеше обикновено, преди да оповести своите дълбоки размишления, — е, че те не почиват на достатъчно здрава интелектуална основа. По моему това е грешка. Английската публика иска да види зрънце разум в този мармалад от красноречие, едно хапче разум в този пудинг от словоизлияния — каза той, като заостри фразата до задоволителна степен на литературна прецизност.

С нещо като авторска суета погледът му падна върху жълтата брошура, която Мери държеше в ръка. Тя стана и се настани начело на масата, наля чай на колегите си и даде мнението си за брошурата. По същия начин беше наливала чай и преди, по същия начин стотици пъти беше критикувала брошурите на господин Клактън и преди; но този път усети, че има разлика; вече беше част от армията, а не само доброволец. Беше се отказала от нещо и сега — как да се изрази? — въпросът вече не опираше до това да търси спасение. Винаги е знаела, че господин Клактън и госпожа Сийл не са в същото положение, и през пропастта, която ги делеше, тя ги виждаше като хора сенки, които само прехвърчат навън и навътре в редиците на живите — ексцентрични, недоразвити човешки същества, от чиято същност някаква важна част

сякаш бе извадена. Всичко това не я бе спохождало така ясно, както се случи през този следобед, когато усети, че съдбата ѝ е свързана с тях завинаги. Една представа за света потъна в мрак; така след период на отчаяние някой по-лабилен темперамент може да заяви: а сега нека светът се завърти отново, за да покаже другата си, по-светла страна. „Не — каза си Мери с непоколебима лоялност към онова, което ѝ се струваше вярната представа, макар и не най-добрата, — нямам намерение да се преструвам, че нещо друго може да я замени. Каквото и да се случи, не възнамерявам да живея с превземки.“ Думите ѝ съдържаха такава яснота, каквато често идва в резултат на остра физическа болка. Госпожа Сийл пък тайничко се зарадва, че беше пренебрегнато правилото, което забраняваше да се говори за работа по време на чая. Мери и господин Клактън се впуснаха да спорят с неопровержими и яростни доводи, което накара дребната жена да усети, че се случва нещо много важно, без да разбира какво точно. Но силно се развълнува, едното ѝ кръстче се оплете в другото, освен това направи дупка в масата, докато натискаше острия си молив, за да подчертае най-забележителните моменти в дискусията, а как изобщо е възможно министрите в кабинета да се противопоставят на подобни доводи, тя просто недоумяваше.

Беше напълно забравила за своя личен инструмент на правдата — пишещата машина. Телефонът иззвъня и тя побърза да отговори на гласа, който сам по себе си ѝ се струваше висше доказателство за значимост, имаше чувството, че точно на това място от повърхността на земното кълбо всички подземни връзки на мисълта и прогреса се събират в едно. Когато се върна със съобщение от печатаря, видя, че Мери демонстративно нахлупва шапката си; в позата ѝ имаше нещо властно и високомерно.

— Виж, Сали — разпореди се тя, — тези писма трябва да се препишат. Онези още не съм ги погледнала. Данните от новото преброяване трябва да се обмислят много внимателно. Но сега си тръгвам. Лека нощ, господин Клактън, лека нощ, Сали.

— Голям късмет имаме с нашата секретарка, нали, господин Клактън? — обади се госпожа Сийл с ръка върху бумагите, след като вратата се затвори след Мери.

Самият господин Клактън беше впечатлен от нещо неясно в поведението на Мери спрямо него. Предвиждаше момент, когато ще му

се наложи да ѝ напомни, че в един офис няма място за двама началници, но иначе без съмнение тя беше способна, всъщност много способна, освен това дружеше с умни млади мъже. Сигурно те ѝ подсказваха някои от новите идеи.

Съгласи се с репликата на госпожа Сийл, но подхвърли с поглед към часовника, който показваше само половин час след пет:

— Стига да вземе работата си присърце, госпожо Сийл — нещо, което повечето умни млади дами просто не правят. — С тези думи се върна в кабинета си, а и госпожа Сийл след миг колебание също се отправи към задачите си.

ДВАЙСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

Мери тръгна към най-близката станция на метрото и за много кратко време се прибра вкъщи, тоест точно толкова, колкото ѝ трябваше, за да се запознае със световните новини от „Уестминстър Газет“. Броени минути след като отвори вратата, вече беше готова да се захване с вечерната си работа. Отключи едно чекмедже и извади ръкопис, който се състоеше само от няколко страници, озаглавени с нейния делови почерк: „За някои аспекти на демократичната държава“. Аспектите се свеждаха до поправени, зацапани редове и зачертани изречения, които показваха, че авторът им е бил прекъснат или пък с вдигната във въздуха писалка сам се е убедил в безполезността да продължава... Точно така, на това място се беше появил Ралф. Тя задраска целия лист със замах и като взе нов, започна много бързо да обобщава структурата на човешкото общество, и то доста по-дръзко, отколкото беше обичайно за нея. Веднъж Ралф ѝ беше казал, че не умее да пише на английски, имайки предвид нейните чести зачерквания и вмъкнати добавки, но тя загърби всичко това и смело продължи напред с каквито думи ѝ идваха на ум, докато преполови страницата с обобщения и вече можеше заслужено да си поеме дъх. Щом ръката ѝ спря да пише, умът ѝ престана да работи и тя се заслуша. Вестникарче викаше долу на улицата; омнибус спря, изпъшка под тежестта на неспирното си бreme и пак потегли; приглушените звуци говореха, че след като се е върнала, е паднала мъгла, ако е вярно, че мъглата притъпява звука — факт, в който засега не можеше да бъде сигурна. Фактът беше от онези, които Ралф Денам със сигурност знаеше. Във всеки случай това не я интересуваше и тъкмо да топне перодръжката в мастилото, когато слухът ѝ долови стъпки по каменната стълба. Проследи ги, докато отминаха стаята на господин Чипън, после на господин Гибсън, после на господин Търнър, след което идваше нейният ред. Пощаджия, перачка, циркулярно писмо или сметка — изброи всяка една от тези съвсем естествени възможности, но за нейна изненада, умът ѝ бързо и неспокойно ги отхвърли.

Стъпките се забавиха, както можеше да се очаква в края на стръмното изкачване, и Мери, заслушана в равномерния им звук, се изпълни с непоносима тревога. Облегна се на масата и усети съвсем безпогрешно как сърцето блъска тялото ѝ напред-назад — типично състояние на възбуда, нещо необяснимо и осъдително у една улегнала жена. Фантазиите ѝ приеха гротескни форми. Сам-самичка, на последния етаж на къщата, с някакъв непознат, който пристъпва все по-близо и по-близо — как да избяга? Изход нямаше. Дори не знаеше дали онзи продълговат белег на тавана е капак на отвор към покрива, или не. А дори и да стигне до покрива, от там надолу до тротоара са около шейсет фута. Замръзна намясто, но когато почукването отекна, стана и без колебание отвори вратата. Отвън стоеше висока фигура, както ѝ се стори, с нещо зловещо в погледа.

— Какво обичате? — попита, тъй като не разпозна лицето в променливото осветление на стълбището.

— Мери? Аз съм Катарин Хилбъри!

Мери мигом възвърна самообладанието си, но я поздрави доста хладно, сякаш да компенсира абсурдните си, напразно пропиленни емоции. Премести лампата със зеления абажур на друга маса и побърза да покрие „За някои аспекти на демократичната държава“ с лист попивателна хартия.

„Защо не ме оставят на мира?“ — помисли си с огорчение, свързвайки Катарин и Ралф в заговор да ѝ отнемат дори този единствен час на лични занимания, тази нейна крехка защита срещу света. И докато пригладяше листа попивателна, прикрил ръкописа ѝ, тя се стегна, готова да се възпротиви на Катарин, чието присъствие я бе озадачило не само със своята неочакваност, а и с нещо заплашително в него.

— О, ти работиш — каза Катарин и се поколеба, тъй като усети, че не е добре дошла.

— Нищо важно — отговори ѝ Мери, предложи ѝ най-хубавото кресло и побутна огъня в камината.

— Не знаех, че се занимаваш и след работно време — каза ѝ Катарин с тон, който създаваше впечатление, че мисли за нещо друго, каквото всъщност беше случаят.

Двете с майка ѝ бяха тръгнали на гости у различни приятели, а помежду посещенията госпожа Хилбъри току влизаше в някой магазин

и беше успяла да купи калъфки за възглавници и папки попивателна хартия, без дори да има идея за бъдещото обзавеждане на къщата на Катарин, която пък имаше чувството, че отвсякъде я дебнат препятствия. Най-накрая се бяха разделили, защото Катарин трябваше да вечеря с Родни в неговата квартира. Но не възнамеряваше да отиде преди седем, затова разполагаше с предостатъчно време и можеше, ако е в настроение, да повърви пеш от Бонд Стрийт до Темпъл. Потокът лица, който течеше от двете ѝ страни, я хипнотизира така, че я обзе дълбока безнадеждност, която мисълта за предстоящата вечер насаме с Родни само усили. Двамата отново бяха много добри приятели, дори по-добри от преди, както си бяха казали. Що се отнася до нея, това беше вярно. У него, предполагаше тя, има още много неща, които емоцията може да извади наяве — сила, привързаност, разбиране. Именно върху тях разсъждаваше, докато наблюдаваше отминаващите лица, мислеше си колко всички те си приличат и какво разстояние неизбежно дели човек от човека дори при близки хора, а демонстративната им сърдечност беше възможно най-лошата преструвка. Защото... „О, божичко — каза си тя, загледана във витрината на дюкянче за цигари, — те изобщо не ме интересуват, Уилям изобщо не ме интересува, хората твърдят, че това било най-важното нещо, а аз изобщо не разбирам за какво говорят“.

Погледна обезверено към някаква водосточна тръба и се зачуди дали да тръгне по Странд, или по Ембанкмънт. Това не беше прост въпрос, защото ставаше дума не толкова за различни улици, колкото за различни мисли. Ако тръгне по Странд, ще трябва да се насили, за да реши проблема за бъдещето или някаква математическа задача; но ако тръгне покрай реката, тогава със сигурност ще трябва да започне да си мисли за онези несъществуващи неща като гората, океанския бряг, буйната зеленина и безстрашния герой. Хиляди пъти не! — няма да стане; в момента подобни мисли я отблъскваха; трябва да се откъсне, не беше в настроение за тях. Тогава се сети за Мери и това я зареди с увереност, дори изпита нещо като тъжно удоволствие, сякаш триумфът на Ралф и Мери само доказваше, че причината за нейния провал е в нея, а не в живота. Всъщност неясно хрумване, че среща с Мери може да ѝ помогне поради естественото ѝ доверие в нея, ѝ подсказа идеята за това посещение; защото това, че я харесваше, със сигурност означаваше, че Мери също я харесва. След моментно колебание реши

и въпреки че тя рядко взимаше импулсивни решения, този път направи изключение, сви в една странична уличка и излезе пред външната врата на Мери. Но начинът, по който бе посрещната, охлади ентузиазма ѝ; беше ясно, че Мери няма желание да се вижда с нея, не можеше да ѝ помогне, и неувереният подтик на Катарин да ѝ се довери се изпари начаса. Дори я досмеша за тази нейна прибързана илюзия, затова погледна разсеяно, взе да подмята ръкавиците си напред-назад, сякаш от благоприличие да убие няколко минути, преди да каже „довиждане“.

Тези няколко минути можеха да бъдат любезно използвани за въпроси относно проектозакона за женското избирателно право и докъде е стигнал той или пък в излагане на собственото си доста разумно мнение по въпроса. Но нещо в тона ѝ, или нюанс в убежденията ѝ, или просто това подмятане на ръкавиците страшно подразни Мери Дачет и държанието ѝ стана още по-прямо, рязко, дори враждебно. Изведнъж ѝ се прииска да накара Катарин да проумее колко важна е нейната работа, защото тя се отнасяше към нея пренебрежително, сякаш има представа какво е да правиш толкова много жертви. Подмятането на ръкавиците спря и след десет минути Катарин се раздвижи, сякаш се канеше да си тръгва. Като забеляза това, Мери осъзна — тази вечер тя осъзнаваше нещата с особена острота — друго свое силно желание; не, няма да позволи на Катарин да си тръгне току-тъй, да изчезне в свободния, щастлив свят на безотговорните личности. Трябва да ѝ бъде обяснено, да почувства...

— Не разбирам — започна тя, сякаш Катарин я беше предизвикала — как при това състояние на нещата човек може изобщо да не се опита да направи нещо.

— Ами... Но какво е състоянието на нещата?

Мери стисна устни и се усмихна иронично; сега вече Катарин ѝ беше паднала в ръцете и стига да пожелае, можеше да стовари върху главата ѝ цели купища отблъскващи доказателства за състоянието на нещата, които случайният, непросветеният, циничният страничен зяпач и незаинтересован наблюдател гледа от разстояние и игнорира. Но се поколеба. Както обикновено, когато разговаряше с Катарин, винаги започваше бързо да променя мнението си за нея и остри, странни усещания пронизваха защитната ѝ обвивка, която иначе така удобно ни пази от нашите събрата. Каква егоистка и колко надменна! Въпреки

това не толкова думите, колкото гласът, лицето и позата ѝ издаваха някаква мека, умислена тъга, както и чувствителност — непритъпена и дълбока, — която докосваше мислите и действията ѝ, а на обноските ѝ придаваше привична деликатност. Хвърлени срещу такава броня, аргументи и фрази като тези на господин Клактън кънтяха кухо.

— Ще се омъжваш и има други неща, за които да мислиш — подхвърли ѝ тя без никаква връзка и някак снизходително.

Едва ли ще може да накара Катарин да разбере за един миг — както сама би могла — всичко онова, което беше осъзнала с цената на толкова много огорчения. Не. Катарин трябваше да си остане щастлива; Катарин трябваше да си остане непросветена, а Мери щеше да запази за себе си мнението си за безличния ѝ живот. Мисълта за тазсутрешното ѝ отричане жегна съвестта ѝ и тя отново опита да се озове в онова хладно и безучастно състояние, което бе така възвишено и безболезнено. Трябваше непременно да обуздае порива си да изглежда като личност, чиито желания са в конфликт с тези на другите хора. Съжали за острия си тон.

Катарин пак показва, че иска да си тръгва; беше сложила едната си ръкавица и се огледа, сякаш търсеше някаква банална фраза за сбогом. Няма ли тук картина, часовник или скрин, тоест повод да започне с нещо миролюбиво и дружелюбно и така да сложи край на притеснителната им среща. Лампата със зелен абажур стоеше в ъгъла, осветяваше книги, писалки и една попивателна хартия. Видът на мястото събуди у нея други мисли, завидя на Мери за свободата ѝ; в такава стая човек може да работи, може да има собствен живот.

— Мисля, че си голяма късметлийка — подхвърли тя. — Завиждам ти, живееш си самичка, всички вещи са си твои... „И захласната по своите си неща, не се интересува от признание или годожни пръстени“ — добави си тя наум.

Мери леко разтвори устни. Не можеше да разбере за какво Катарин, която очевидно говореше искрено, може да ѝ завижда.

— Мисля, че нямаш никаква причина да ми завиждаш — каза тя.

— Може би човек винаги завижда на другия — отвърна ѝ Катарин малко мъгляво.

— Да, но ти имаш всичко, което може да иска човек.

Катарин си замълча. Загледа се в огъня безмълвно, без следа от самодоволство. Враждебността, която беше доловила в тона на Мери,

сега беше напълно изчезнала и тя забрави, че се канеше да си тръгва.

— Ами да, може би е така — пророни най-накрая. — Въпреки това понякога си мисля... — Направи пауза, не знаеше как да изрази това, което искаше да каже. — Случи ми се в метрото онзи ден — започна, усмихна се, — какво кара всички тия хора да изберат една посока, а не друга? Не е любов, не е разум, вероятно някоя идея. Може би, Мери, нашата обич е само сянка на дадена идея. Може би няма такова нещо като обич сама по себе си... — Говореше полунасмешливо, питаше се за неща, но не смееше да отправи въпросите си нито към Мери, нито към друг конкретен човек.

На Мери Дачет обаче тези думи ѝ се сториха плитки, презрителни, хладни и всичките заедно — цинични. Инстинктивно се разбунтува срещу тях.

— Виж, аз съм на обратното мнение — каза.

— Да, знам, че си — отговори Катарин и я погледна така, сякаш се канеше да обясни нещо, по всяка вероятност нещо важно.

Мери усещаше безпогрешно и искреността, и честността във всяка нейна дума.

— Мисля, че обичта е единствената реалност — каза.

— Да — обади се Катарин тъжно. Разбираше, че Мери говори за Ралф, но чувстваше, че няма право да я притиска да ѝ разкаже повече за това екзалтирано състояние; можеше единствено да признае факта, че понякога, макар и рядко, животът се подрежда задоволително и продължава напред. Затова се изправи на крака. Мери обаче възнегодува остро, най-настойтелно я помоли да остане, двете се виждали толкова рядко, а тя много искала да си говори с нея... Катарин се изненада от тази настойчивост. Стори ѝ се обаче, че няма да е недискретно, ако спомене името на Ралф.

Седна отново „само за десет минутки“ и каза:

— Между другото, господин Денам ми спомена, че се кани да зарече адвокатската професия и да заживее на село. Заминал ли е вече? Тъкмо започна да ми разказва, когато ни прекъснаха.

— Продължава да има такова намерение — отсече Мери и лицето ѝ пламна.

— Струва ми се много добра идея — каза Катарин с обичайния си категоричен тон.

— Така ли мислиш?

— Да, защото ще успее да направи нещо смислено, ще напише книга. Баща ми винаги е казвал, че той е най-забележителният от всички млади мъже, които му сътрудничат.

Мери се приведе над огъня, взе ръжена и разбърка въглените през преградите на решетката. Споменаването на Ралф събуди у нея почти неудържимо желание да обясни на Катарин истинското положение на нещата между нея и Ралф. Беше сигурна, разбираше го по тона на гласа ѝ, че Катарин няма намерение да любопитства относно тайните на Мери, нито да споделя собствените си. Още повече че тя харесваше Катарин, имаше ѝ доверие и я уважаваше. Първата стъпка към доверяването беше сравнително проста; ала следващата, както се оказа, докато Катарин говореше, не беше чак толкова лесна, но въпреки това Мери я прие като задължение; трябваше да каже на Катарин онова, което беше повече от ясно, но за което тя нямаше никаква представа... трябваше да каже на Катарин, че Ралф е влюбен в нея.

— Не знам какво възнамерява да прави — изрече бързо, колкото да спечели време, под напора на собствената си убеденост. — Не съм го виждала от Коледа насам.

Катарин си каза, че това е странно, но в края на краищата може би нещо не е разбрала. По принцип знаеше, че не е много наблюдателна и невинаги схващаше по-тънките нюанси в емоциите, затова причисли и сегашното си недоумение към доказателствата, че е прекалено практична, вечно погълната от собствените си мисли, тоест човек, по-способен да се оправя с числата, отколкото с чувствата. Във всеки случай така би казал Уилям Родни.

— Време е... — каза тя.

— О, моля те, остани! — извика Мери и протегна ръка да я спре.

При първото помръдване на Катарин почувства — мълчаливо и остро, — че не може да я остави да си тръгне. Защото, тръгнеше ли си, губеше единствения шанс да говори, губеше единствения шанс да ѝ каже нещо изключително важно. Няколко думи биха били достатъчни да събудят интереса на Катарин, а да се спотайва и да си мълчи, вече не беше по силите ѝ. Въпреки че думите бяха на върха на езика ѝ обаче, гърлото ѝ се стегна и тя ги преглътна. В крайна сметка, помисли си, защо да ѝ казва? Защото така е редно, отвърна инстинктът ѝ; редно е да се разкриеш без задръжки пред чужди хора, нали така? Потръпна

само при мисълта за това. Твърде много е да искаш подобно нещо от човек, вече достатъчно разкрит. Все нещичко трябва и за себе си да запази. Веднага си представи един затворен живот, който ще продължи до безкрай, едни и същи чувства до безкрай, които нито ще отслабват, нито ще се променят, затиснати като в кладенец с дебели каменни стени. Уплаши се само при мисълта за такава самота, но да говори... да изгуби самотата си, която вече ѝ бе домиляла, ѝ се стори непосилно.

Ръката ѝ се спусна към подгъва на полата на Катарин и като напипа кант от кожички, наведе глава да го разгледа.

— Харесват ми тези кожички — каза. — Харесвам дрехите ти. Освен това не си мисли, че ще се омъжвам за Ралф — продължи със същия тон, — защото той няма никакви чувства към мен. Чувствата му са към друга. — Остана с приведена глава и с ръка все още върху полата ѝ.

— Това е една овехтяла стара рокля — отвърна ѝ Катарин.

Единственото нещо, по което пролича, че думите на Мери са стигнали до нея, бе лекото ѝ запъване, когато отвори уста.

— Нали нямаш нищо против, че ти го казвам? — попита Мери и стана от стола си.

— Не, не — отвърна Катарин, — но не мислиш ли, че грешиш?

Почувства се ужасно неловко, беше объркана, дори може би разочарована. Този внезапен обрат на нещата не ѝ хареса. Засегна се от самата му непристойност. Страданието, стаено в тона, я ужаси. Погледна Мери крадешком, очите ѝ издаваха уплаха. Но ако се беше надявала да открие, че тези думи са били изречени, без смисълът им да е осъзнат, трябваше да остане разочарована. Мери се отпусна назад в креслото, навъси се леко и заприлича, поне така си помисли Катарин, на човек, остарял с около петнайсет години в рамките на няколко минути.

— Има неща, нали знаеш, в които човек не може да се излъже — каза Мери тихо и апатично. — Точно това ме озадачава в този въпрос за влюбването. Винаги съм се гордяла, че съм разумен човек — добави. — Не съм предполагала, че съм способна да чувствам това... искам да кажа, когато другият не откликва. Бях глупава. Поддадох се на преструвките. — Тук спря. — Защото, виждаш ли, Катарин — продължи, като стана на крака и заговори разпалено, — аз съм влюбена. Няма съмнение в това... Много съм влюбена... в Ралф. —

Тръсна глава и малкият кичур коса заедно с пламналите страни ѝ придадоха вид на човек едновременно горд и предизвикателен.

Катарин си помисли: „Значи, така се чувства човек“. Поколеба се, имаше усещането, че не е нейна работа да се обажда, после промълви тихо:

— Личи ти.

— Да — отвърна Мери. — Така е. Нямахте да ми личи, ако не бях... Но не възнамерявам да говоря за това, само исках да знаеш. Има друго, което държа да ти кажа... — Млъкна. — Нямам позволението на Ралф да ти го кажа, но съм сигурна, че той е влюбен в теб.

Катарин я изгледа отново, сякаш първият поглед я беше подвел, защото би трябвало да има някакъв външен признак, по който да познае, че Мери говори превъзбудено, объркано или че си фантазира. Но не, все още с леко свъсени вежди, сякаш се мъчи да разчете клаузите в неясно споразумение, тя продължаваше да прилича на човек, който повече разсъждава, отколкото чувства.

— Това доказва, че грешиш... напълно грешиш — каза ѝ Катарин; и тя като нея говореше спокойно.

Нямаше нужда да търси доказателства за грешката, допитвайки се до спомените си, тъй като в съзнанието ѝ ясно се бе запечатал фактът, че ако Ралф има някакви чувства към нея, те се свеждат до критична враждебност. Затова не удостои въпроса с повече размисли, а Мери, след като вече бе оповестила факта, не продължи с други доказателства, а се опита да обясни по-скоро на себе си, отколкото на Катарин, какви са нейните мотиви.

Събра кураж, за да стори това, което ѝ подсказваше някакъв властен и неумолим инстинкт, и без повече да разсъждава, се почувства като понесена на гребена на вълната.

— Казах ти го — продължи тя, — защото искам да ми помогнеш. Не искам да ревнувам. А всъщност ревнувам, изпитвам ужасна ревност. Единственият лек, така реших, е, като ти кажа.

Тя се поколеба; трескаво, макар и опипом, търсеше начин да изтълкува собствените си чувства.

— Защото, като ти кажа, ще можем да си говорим, и когато ревнувам — пак ще мога да ти кажа. А ако се изкуша да извърша нещо ужасно подло, ще мога да ти се доверя; ти ще ме предразположиш да ти споделя. Защото на мен ми е много трудно да говоря, но и самотата

ме плаши. Ще го заключа в ума си и толкоз. Точно от това се опасявам. Цял живот да държиш в ума си нещо такова, което никога не се променя. На мен ми е много трудно да се променям. Когато си кажа, че нещо не е редно, не спирам да го мисля, и Ралф е съвсем прав, сега го разбирам, като твърди, че няма редно и нередно; няма такова нещо, искам да кажа, да съдиш хората...

— Ралф Денам ли го каза? — попита Катарин с немалка доза възмущение.

За да ѝ причини такова страдание, значи, се беше държал крайно безсърдечно с Мери. Помисли си, че сигурно е пренебрегнал приятелството ѝ в момент, когато така му е било изгодно, изтъквайки някакви измислени философски доводи, което говореше още по-зле за него. И точно това се канеше да каже, когато Мери я прекъсна:

— Не, не — каза ѝ тя, — ти не разбираш. Ако има вина, тя е изцяло моя; в края на краищата, щом предпочиташ да рискуваш...

Гласът ѝ секна, после замълча. Беше решила, че в желанието си да рискува бе изгубила наградата си, и то така безвъзвратно, че вече нямаше право, когато става дума за Ралф, дори да си признае, че мислите ѝ за него бяха изместили всички останали мисли. Тя вече не владееше любовта си, тъй като неговият дял в нея беше доста съмнителен; и сега, за да бъде огорчението ѝ още по-голямо, установи, че представата ѝ за това как ще живее от тук нататък се оказа още по-неуверена и нестабилна, тъй като имаше и друг свидетел. Копнежът, който я обзе по тази несподелена близост, беше твърде силен, за да мине без сълзи, затова стана, отдалечи се в ъгъла на стаята, разтвори завесата и застина намясто, колкото да се овладее. Самата тъга не е нещо недостойно, но болката идваше от това, че е била подведена да извърши това предателство спрямо себе си. Хваната в капан, измамена, ограбена — първо от Ралф, после от Катарин, тя като че ли се разтвори в дълбоко унижение, лишена от всичко, което би могла да нарече свое. Очите ѝ плувнаха в сълзи на слабост, които се застичаха по страните ѝ. Но сълзите поне можеше да контролира и мигом го стори, после застана с лице към Катарин и доколкото можа, успя да си възвърне каквото беше останало от нейния сринал се кураж.

Когато се обърна, видя, че Катарин не е помръднала; седеше в креслото си леко приведена напред и съзерцаваше огъня в камината. Мери си помисли, че нещо в позата ѝ напомня за Ралф. Точно така и

той имаше навика да седи приведен напред, вторачен пред себе си, докато умът му се рееше надалеч, изследваше, размишляваше, а в един момент се сепваше с неизменното: „Е, Мери?“, и мълчанието, което за нея до този момент бе изпълнено с романтика, бързо преминаваше в приятен разговор.

Но имаше и нещо непознато в позата на смълчаната фигура, нещо притихнало, тържествено и сериозно и то я накара да затаи дъх. Спря се. Нямахте огорчение в мислите ѝ. Изненада се от обзелото я спокойствие и самоувереност. Пристъпи безшумно и отново седна до Катарин. Мери нямаше никакво желание да говори. В прихлупилата ги тишина тя усети, че вече не е самотна; беше едновременно страдаща и състрадателен свидетел на страдание; никога не се беше чувствала пощастлива, но и по-съкрушена; беше отблъсната и в същото време обичана. Нямахте смисъл да се опитва да изрази тези смесени чувства, тъй като вярваше, че макар и неназовани, те бяха споделени. Двете останаха така дълго време, умълчани, седнали една до друга, а Мери пак опипа кожичките в подгъва на старата рокля.

ДВАЙСЕТ И ВТОРА ГЛАВА

Фактът, че ще закъснее и няма да може да спази уговорката си с Уилям, не беше единствената причина, поради която Катарин пое със светкавична скорост по Странд към неговата квартира. Можеше да стигне по-навреме, ако вземе такси, но предпочиташе свежият въздух да раздуха пламъка, запален от думите на Мери. Защото сред всичките ѝ впечатления от вечерния разговор с нея едно приличаше на откровение и бе засенчило останалите като незначителни. Така, значи, изглеждаше човек; така говореше; такава е любовта.

Изправи гръб в креслото, погледна ме и каза: „влюбена съм“ — припомни си Катарин, опитвайки се да възстанови живата картина. Беше сценка, която така я озадачи, че дори не ѝ дожаля; беше като внезапно лумнал пламък в мрака и на неговата светлина, за собствена утеха, Катарин съвсем ясно прозря посредствеността и по-точно фиктивността на собствените си чувства, които претендираха да имат нещо общо с тези на Мери. Реши, че трябва да действа моментално според това, което е разбрала, и тозчас умът ѝ с удивление се стрелна назад към срещата на онова бърдо, когато беше отстъпила, един бог знае защо, по причини, чийто смисъл сега ѝ убягваше. По същия начин посред бял ден човек посещава място, където се е лутал в мъгла и напълно объркан, едва си е проправял път опипом.

„Толкова е просто — каза си тя. — Не може да има никакво съмнение. Сега ми остава само да го кажа. Само да го кажа“ — продължи да си повтаря в такт със собствените си стъпки и напълно забрави за Мери Дачет.

Уилям Родни се беше върнал от работа по-рано, отколкото очакваше, и веднага седна пред пианото, за да избере мелодии от „Вълшебната флейта“. Катарин закъсняваше, но това не беше нищо ново, пък и може би така стана по-добре, тъй като тя не обичаше много музика, а той беше в настроение точно за това. Този недостатък на Катарин изглежда още по-странен, помисли си Уилям, защото по правило жените от нейния род бяха необикновено музикални. Нейната

братовчедка Касандра Отуей например имаше много изтънчен музикален вкус и напълно заплепен, той си спомни как, обляна от вълшебна светлина, тя свиреше на флейта в дневната на Стогдън Хаус. Дори му стана приятно, а и забавно, като си представи как носът ѝ, дълъг като на всички Отуей, сякаш преминаваше във флейтата и сливайки се с нея, тя му бе заприличала на някакъв вид неподражаемо грациозна музикална къртица. Тази мила картинка разкриваше целия ѝ музикален и своенравен темперамент. Увлеченията на младото момиче със знатен произход привличаха Уилям и му подсказваха хиляди начини, по които със своята подготовка и способности той можеше да ѝ е от полза. Трябваше да ѝ се даде шанс да слуша добра музика, и то в изпълнение на носителите на голямата традиция. Още повече че от една-две случайно изпуснати реплики по време на разговора реши, че нищо чудно да притежава онова, което Катарин твърдеше, че ѝ липсва — страстна, макар и некултивирана любов към литературата. Беше ѝ дал пиесата си. Междувременно, тъй като беше сигурно, че Катарин ще закъснее, а „Вълшебната флейта“ е нищо без пеене, нещо го подтикна да използва времето, докато чака, за да драсне писъмце до Касандра, в което я посъветва, че е по-добре да чете Поуп вместо Достоевски, докато развие у себе си по-фино усещане за форма. Седна да изкаже тази своя препоръка в лек и закачлив тон, за да не навреди на каузата, която бе взел присърце, когато чу Катарин да се качва по стълбата. След миг обаче установи, че е сбъркал; не беше Катарин, но повече не успя да се върне към писмото. Настроението му се беше променило от изтънчено задоволство — едно сладостно отпускане — в неспокойно очакване. Донесоха вечерята, която трябваше да се сложи до камината, за да не изстива. Беше минал четвърт час след уговореното време. Сети се за една новина, която по-рано този ден го беше потиснала. Поради заболяване на един от своите колеги по всяка вероятност щяха да му разрешат да използва отпуска си чак към края на годината, което пък означаваше отлагане на сватбата. Но в края на краищата тази възможност не беше чак толкова неприятна, колкото вероятността, която убедително се налагаше с всеки отмерен удар на часовника, а именно че Катарин е забравила за срещата им. Такива неща ѝ се случваха по-рядко след Коледа, но нищо чудно да започнат отново. Ами ако бракът им се превърне, както бе казала, във фарс? Предполагаше, че не е искала да го засегне безпричинно, ала в

характера ѝ наистина имаше нещо, което я подтикваше да обижда хората. Безчувствена ли беше? Или изцяло погълната от себе си? Опита се да я вмести в някое от тези определения, но трябваше да си признае, че тя силно го озадачава.

„Толкова много неща не може да разбере“ — помисли си той и хвърли поглед към писмото до Касандра, което бе побутнал настрана. Какво го беше спряло да го довърши, след като го бе започнал с такова желание? Причината беше, че Катарин можеше да влезе в стаята всеки момент. Напомни си мислено, че е обвързан с нея, и това сериозно го подразни. Хрумна му да остави писмото на показ, за да може тя да го види, след което да се възползва от възможността и да ѝ каже, че е изпратил пиесата си на Касандра, за да чуе критичните ѝ оценки. Беше доста вероятно, но съвсем не сигурно, че това ще я ядоса, а когато стигна до съмнителната утеха на това заключение, на вратата се почука и Катарин влезе в стаята. Целунаха се хладно, тя не се извини за закъснението. Независимо от това самото ѝ присъствие го развълнува, без да отслаби решимостта му да отстоява позициите си и така да стигне до истината за нея. Остави я сама да свали дрехата си, а той се зае със сервирането.

— Катарин, имам новина за теб — каза ѝ, щом седнаха на масата. — Няма да мога да изляза в отпуск през април. Ще трябва да отложим сватбата.

Изтърси думите с известна рязкост. Катарин се сепна, сякаш новината разстрои мислите ѝ.

— Това няма значение, нали? Искам да кажа, договорът не е подписан — отговори тя. — Но защо? Какво се е случило?

Той ѝ разказа набързо как един от колегите му се разболял и вероятно ще му се наложи да отсъства дълго, може би шест месеца, и в такъв случай се налагало да се натовари с нови задачи. Каза го по начин, който в крайна сметка я учуди — някак странно и незаинтересовано. Погледна го. Нямахше никакъв външен признак, че ѝ е сърдит за нещо. Да не би да е зле облечена? Не, съвсем прилично, помисли си тя. Може би задето закъсня? Погледна часовника.

— Значи, добре, че не взехме къщата — рече замислено.

— Боя се, че освен всичко друго, това означава, че няма да разполагам с толкова свободно време, колкото досега — продължи той.

Тогава тя си помисли, че може би самата тя ще спечели нещо от това развитие на нещата, но още беше рано да реши какво. Огънят обаче, който бе горял така буйно, докато идваше насам, изведнъж замря — колкото от държанието му, толкова и от новината. Беше готова да се изправи срещу неговата съпротива, което е по-лесно, отколкото да се изправиш пред... още не знаеше пред какво ѝ предстоеше да се изправи. Вечерята мина в тих, неангажиран разговор за различни неща. Музиката не беше от темите, които можеше да обсъжда, но тя обичаше той да ѝ разказва разни истории; докато говореше, си помисли, че може да си представи вечерите в брачния живот, които минават по този начин край откритата камина; прекарани най-вероятно с книга в ръка, защото тогава ще има време да четете и да попие с всяка fibra на неоползотворения си ум онова, което копнееше да научи. Атмосферата беше много непринудена. Изведнъж Уилям се сепна. Тя го изгледа със страх, но раздразнена, бързо отпъди лошите си мисли.

— Къде трябва да адресирам писмо до Касандра? — попита я той. Ставаше все по-ясно, че нещо се върти в главата на Уилям или че е в особено настроение. — Сприятелихме се с нея — добави.

— Мисля, че си е вкъщи — отговори му Катарин.

— Твърде много я държат вкъщи — рече той. — Защо не я поканиш да отседне у вас, за да послуша малко хубава музика? Ако нямаш нищо против, ще допиша това, което бях започнал, тъй като държа да стигне утре до нея.

Катарин потъна в креслото си, а Родни подпря писмото върху коляното си и довърши изречението. „Стилът, както знаеш, е това, което често пренебрегваме...“; но така силно усещаше погледа на Катарин върху себе си, че не можа да се съсредоточи върху стила. Знаеше, че тя го гледа, но дали раздразнено, или равнодушно, не можеше да каже.

Истината е, че тя се беше хванала в капана му и затова се почувства неловко, разстроена и неспособна да продължи да играе ролята си. Това безразлично, дори враждебно отношение от страна на Уилям ѝ пречеше да преустанови визитата с неприязън, безусловно и отведнъж. Далеч по за предпочитане беше положението на Мери, каза си тя, където е трябвало да се направи само едно просто нещо и човек го прави. Всъщност не можеше да не предположи, че някаква дребнавост на характера имаше пръст във всички тези изтънчености,

сдържаности и сложности на чувствата, с които се славеха приятелите ѝ и нейното семейство. Например, въпреки че тя достатъчно много харесваше Касандра, нейният невероятен начин на живот ѝ се струваше прекалено лекомислен; първо залитане по социализма, после по копринените буби, сега пък по музиката — и това последното, предположи тя, беше станало причина за внезапния интерес на Уилям към нея. Никога преди не се беше случвало Уилям да прахосва минути от нейното гостуване в писане на писма. Сред ненадейно появилата се светлина там, където досега беше непрогледно, изведнъж я осени мисълта, че в края на краищата съвсем възможно е, дори вероятно, не, направо сигурно, онази негова вярност, която с отегчение бе приела за даденост, да съществува в далеч по-слаба степен, отколкото си е въобразявала, или дори изобщо да не съществува. Изгледа го внимателно, сякаш това нейно откритие трябваше непременно да остави следи по лицето му. Никога преди това не беше виждала толкова много достойни за уважение способности у него, които така да я привличат със своята чувствителност и интелигентност, макар да ги съзерцаваше, както човек реагира безчувствено на подобни качества в лицето на непознат. Приведената над листа глава, умислена, както винаги, сега обладаваше онова спокойствие, което по някакъв начин я отдалечаваше — сякаш гледаш през стъкло лицето на човек, който разговаря с друг.

Той продължи да пише, без да вдига очи. Може би тя трябваше да каже нещо, но не събра сили да потърси вниманието му, за което нямаше право да претендира. Увереността, че е отчуждена от него, я изпълни с безнадеждност и ѝ показа извън съмнение безкрайната самота на човека. Никога преди това не беше усещала тази истина толкова категорично. Извърна глава, загледа се в огъня; стори ѝ се, че сега дори физически са далеч един от друг, а в духовно отношение тя със сигурност нямаше нито един човек, когото да нарече свой приятел; нямаше мечта, която да я удовлетворява, както преди; нямаше нищо, в чиято реалност да повярва, с изключение на абстрактните идеи — числа, физически закони, звезди, факти, в които едва ли можеше да се вкопчи поради липса на познания, както и поради нещо като срам.

Когато Родни сам осъзна глупостта на това продължително мълчание и подлостта на подобни похвати и вдигна очи, готов да измисли повод за смях или изповед, той се стъписа от това, което видя.

Катарин имаше вид на съвършено безразлична към всичко у него — добро или лошо. Изражението на лицето ѝ говореше за вглъбяване в нещо много далеч от обкръжението ѝ. Небрежната ѝ поза му се стори повече мъжка, отколкото женска. Желанието му да наруши настанилата се помежду им неловкост изстина и отново го обзе мъчителното усещане за безсилие. Не можеше да не сравни Катарин с представата си за чаровната и своенравна Касандра; Катарин — резервирана, неделикатна, мълчалива, но все пак толкова забележителна, че не можеше без нейното трезво мнение.

След миг тя се обърна към него, сякаш, довършила мисълта си, чак сега усеща присъствието му.

— Приключи ли с писмото? — попита.

В гласа ѝ той като че ли долови развеселена нотка, но не и следа от ревност.

— Не, тази вечер няма повече да пиша — каза. — Не съм в настроение, не знам защо. Не мога да се изразя както бих желал.

— Касандра няма да разбере дали писмото е добре, или зле написано — подхвърли Катарин.

— В това не съм убеден. По-скоро бих казал, че има добър литературен усет.

— Може би — отвърна Катарин равнодушно. — Между другото, напоследък си занемарил моето образование. Искам да ми прочетеш нещо. Нека аз избира какво.

Тръгна към библиотечните лавици и започна да ги разглежда навъсено. Всичко друго е за предпочитане пред пререкания или странното мълчание, което само ѝ напомняше колко са далеч един от друг. Издърпа една книга, после друга и не без ирония си помисли за собствената си увереност преди по-малко от час и как се бе изпарила за миг, как тя, макар и запазила самообладание, просто тъпчеше на едно място, как нямаше никаква представа къде са те двамата, какво чувстват и дали Уилям я обича, или не. Взе да завижда на душевното състояние на Мери, ако бе това, което си представяше, ако наистина изобщо съществуваха прости решения за жените и дъщерите.

— Суифт — каза най-накрая и грабна един том напосоки, колкото поне този въпрос да се разреши. — Да почетем малко от Суифт.

Родни взе книгата, задържа я пред себе си, пхна пръст между страниците, но не каза нищо. Лицето му имаше странно съсредоточен вид, сякаш претегля нещо, сравнява го с друго и отказва да пророни и дума, преди да вземе окончателното си решение.

Катарин придърпа стола си до неговия, мълчанието му ѝ направи впечатление, изгледа го и изведнъж изпита неясни опасения; не знаеше нито какво да очаква, нито от какво да се страхува, като че някакво крайно нерационално и необяснимо желание да получи уверение за чувствата му бе обсебило ума ѝ. Раздразнимост, оплаквания, изтощителни кръстосани разпити — с всички тях бе свикнала, но тази поза на мълчаливо спокойствие, която като че ли идваше от осъзната вътрешна сила, я озадачи. Не знаеше какво е следващото нещо, което ще се случи.

Най-накрая Уилям се обади:

— Мисля, че е малко странно, нали? — започна отнесено и умислено. — Повечето хора биха се разстроили сериозно, ако се наложи да отложат сватбата си с шест месеца или там някъде. Но не и ние. Какво е твоето обяснение?

Тя го изгледа и забеляза безпристрастното му отношение, сякаш се пазеше от всякакви емоции.

— Отдавам го — продължи той, без да изчака нейния отговор — на факта, че нито един от нас не гледа с някаква романтика на другия. Несъмнено поне отчасти това може да се дължи на факта, че се познаваме отдавна, но аз съм по-склонен да мисля, че има и друго. Нещо присъщо на нашите темпераменти. Смятам, че ти си малко студен човек, а аз — малко себелюбив. Ако това е така, значи, за странната ни липса на илюзии един към друг има обяснение. С което не искам да кажа, че най-успешните бракове не се основават на нещо като споразумение. Но тази сутрин наистина ми прозвуча особено, когато Уилсън ми каза, че изобщо не съм се разстроил. Между другото, сигурна ли си, че не сме подписали нещо за онази къща?

— Писмата са у мен, утре ще ги прегледам отново, но съм сигурна, че не сме поели никакви ангажименти.

— Благодаря ти. А що се отнася до психологическата страна на проблема — продължи той, сякаш въпросът го интересуваше по принцип, без да го засяга, — според мен няма съмнение, че и двамата сме способни на това, което за по-голяма простота ще нарека

романтични чувства към трети човек; за себе си поне почти нямам съмнение.

Откакто го познаваше, Катарин за пръв път виждаше Уилям да се изказва така целенасочено, без излишни сантименти, за собственото си емоционално състояние. Иначе имаше навика да обезкуражава подобни интимни разговори, като или се изсмиваше, или сменяше темата, обикновено подхвърляше, че мъжете, или по-точно светските мъже намират подобни дискусии за глупави или за проява на съмнителен вкус. Очевидното му желание да обясни нещо я озадачи, заинтересува и успокои засегнатата ѝ суета. Неизвестно защо, но сякаш ѝ олекна на душата, задето може да се държи по-свободно с него, като тази освободеност беше повече освободеността на равенството; за момента тя просто не можеше да спре да разсъждава за това. Неговите реплики я заинтригуваха твърде силно заради светлината, която хвърляха върху нейните лични проблеми.

— Каква е тази романтика? — промълви умислено.

— О, там е въпросът. Никога не съм попадал на задоволителна дефиниция, въпреки че има доста добри определения — и той погледна към книгите си.

— Не означава да познаваш другия много добре, а по-скоро идва от някакво неведение — пристраши се тя.

— Някои авторитети твърдят, че е въпрос на раздалеченост... романтиката в литературата, тоест...

— Сигурно в областта на изкуството е така. Но може би в областта на живота... — тя се поколеба.

— Нямах ли лични наблюдения? — попита той и хвърли мимолетен поглед към нея.

— Мисля, че ми е повлияла ужасно много — започна тя, сякаш погълната от възможностите на някаква току-що появила се пред двамата представа. — Но в моя живот почти няма място за нея — добави.

Спомни си всички свои ежедневни задачи и как непрекъснато ѝ внушаваха да бъде благоразумна, коректна и съдържана в къща, в която живее с толкова романтична майка. Но нейната романтика не беше онази романтика. По-скоро беше копнеж, отглас, звук; тя можеше да я облече в цвят, да ѝ придаде форма, да я чуе в мелодия, но не и в думи;

не, никога в думи. И тя въздъхна, провокирана от желаниа, така несъвместими и неизразими.

— Не е ли странно — започна пак Уилям, — че нито ти имаш такива чувства към мен, нито аз към теб?

Катарин се съгласи, че беше странно, дори много, но на нея далеч по-странен ѝ изглеждаше фактът, че изобщо обсъжда този въпрос с Уилям. Самата тази възможност разкриваше перспективи за изцяло нови отношения. Неизвестно защо, но ѝ се струваше, че той ѝ помага да разбере онова, което винаги я е озадачавало; затова в своята благодарност си даде сметка, че и тя иска да му помогне съвсем по сестрински — по сестрински, с изключение на едно жегване, което не можеше да потисне докрай: че за него тя не бе носител на никаква романтика.

— Мисля, че би могъл да си много щастлив с някого, когото обичаш по този начин — каза тя.

— Приемаш, че романтиката може да оцелее и след по-близко опознаване на човека, когото обичаш, така ли?

Той зададе въпроса съвсем формално, за да се защити от типа личност, от която се боеше. Налагаше се много умело да се справи с цялата тази ситуация, за да не дегенерира тя в неприятна и притеснителна сценка като онази сред сухите листа на бърдото, за която не можеше да помисли, без да се засрами. Въпреки това всяко изречение му носеше утеха. Започваше да разбира едно-друго за собствените си желаниа, които до този момент не бе успял да формулира и които бяха източникът за трудното му общуване с Катарин. Желанието да я засегне, с което започна, се беше изпарило и той почувства, че сега само Катарин можеше да му помогне да си възвърне своята самоувереност. Но му трябваше време. Имаше толкова много неща, които дори не можеше да изговори без усилие — например името Касандра. Нито можеше да откъсне очи от една точка в огнената долчинка, заградена от високи планини в сърцевината на жаравата. Напрегнато очакваше Катарин да продължи. Беше му казала, че би могъл да е много щастлив с човек, когото обича по този романтичен начин.

— Не виждам защо това усещане да не продължи — започна тя отново. — Представям си определена личност... — и млъкна; даваше си сметка, че той целият е в слух и прикрива огромното си

неспокойствие с формалности. Значи, наистина има някаква личност — някаква жена. Коя ли би могла да бъде? Касандра? О, като нищо... — Човек — добави тя с колкото е възможно по-делови тон — като Касандра Отуей например. Касандра е най-интересната от всички Отуей... с изключение на Хенри. Но въпреки това аз я харесвам повече. Тя не е просто умна. Тя е човек с характер, въобще личност.

— О, тези ужасни нищожества! — избухна Уилям през нервни смях и както Катарин забеляза, лека тръпка пробяга по тялото му.

Значи, е Касандра. Автоматично и съвсем на място тя добави:

— Може и да твърдиш, че се е отдала на... на нещо друго... Но тя наистина обича музиката; май пише и поезия; а и няма никакво съмнение, че притежава особен чар...

Замълча, сякаш да реши за себе си кой може да е този особен чар. След малко и Уилям побърза да добави:

— Според мен е много мила.

— Изключително мила. Обожава Хенри. Като си помисли човек в каква къща живее... искам да кажа, че чичо Хенри вечно изпада в разни настроения...

— О, божичко, божичко! — промълви Уилям.

— И двамата имате толкова много общо.

— Скъпа моя Катарин! — възкликна Уилям, хвърли се в креслото и откъсна очи от онова място в огъня. — Наистина не знам за какво говорим... Уверявам те...

Испадна в крайно объркване. Издърпа пръста си, който беше пъхнал между страниците на „Гъливер“, отвори книгата и плъзна поглед по главите в съдържанието, сякаш се канеше да избере най-подходящата за четене на глас. Докато го наблюдаваше, Катарин бе обзета от първоначалните симптоми на собствената си паника. В същото време беше сигурна, че ако се случи той да намери подходящата страница, извади очилата си, прокашля се и отвори уста, тогава в живота им този шанс няма никога повече да се повтори.

— Говорим за неща, от които и двамата се интересуваме — обади се тя. — Не е ли по-добре да продължим разговора си и да оставим Суифт за друг път? Не съм в настроение за Суифт, а и ще бъде жалко да четем някого си, когато случаят... най-малкото пък Суифт.

Това подобие на литературно разсъждение, както сама прецени, възвърна на Уилям усещането му за сигурност; той върна книгата на

мястото ѝ върху лавицата и докато стоеше с гръб към нея, се опита да събере мислите си.

Но само миг интроспекция, и се паникьоса от себе си, защото установи, че погледнат отвътре, умът му вече не представлява позната територия. Тоест усети нещо, за което никога преди това не си беше давал сметка; видя се в светлина, много по-различна от онази, в която беше свикнал да се вижда, и сякаш се понесе по море от неизвестни и стихийни възможности. Пак закрачи из стаята — веднъж напред, веднъж назад, след това енергично се стовари в креслото до Катарин. Никога преди това не се беше чувствал по този начин; остави се изцяло в нейните ръце и отхвърли от себе си всякаква отговорност. Едва не извика на глас: „Ти възбуди всички тези противни и силни емоции, сега ти се оправяй с тях“.

Близкото ѝ присъствие обаче поддейства успокояващо и окуражително на обзелата го възбуда, в която долови и едно подразбиращо се доверие, че по някакъв начин с нея той е в безопасност, че тя ще го разбере, вместо него ще открие от какво се нуждае и ще му го осигури.

— Готов съм да направя каквото ми кажеш — промълви той. — Катарин, оставям се изцяло в твоите ръце.

— Трябва да се опиташ да ми разкажеш какво чувстваш — подтикна го тя.

— О, божичко, чувствам хиляди неща едновременно. Сигурен съм, че изобщо не знам какво чувствам. През онзи следобед сред природата... тогава... точно след това... — Млъкна, не ѝ каза какво се беше случило след това. — Ти, с твоя ужасен здрав разум, както винаги, ме убеди... за миг... но каква е истината, един бог знае! — възкликна той.

— Истината не е ли, че ти си, или поне би могъл да си влюбен в Касандра? — попита тя тихо.

Уилям оброни глава. След миг мълчание промълви:

— Смятам, че си права, Катарин.

Тя въздъхна неволно. Въпреки думите си през цялото време се беше надявала със сила, която нарастваше с всеки миг, че в края на краищата няма да се стигне до това. Прониза я силна болка, но събра кураж да му каже колко много иска да му помогне, и тъкмо си мислеше

как да започне, когато ги сепна почукване на вратата, което прозвуча страховито за хора в тяхното превъзбудено състояние.

— Катарин, обожавам те — прошепна ѝ той.

— Добре — отвърна му тя, потрепери леко и се отдръпна, — но сега трябва да отвориш вратата.

ДВАЙСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА

Когато Ралф Денам влезе в стаята и видя Катарин, седнала с гръб към него, долови осезаема промяна в атмосферата, с каквато се сблъсква пътник сред природата, особено след залез-слънце, когато без предупреждение попадне от влажен хлад на запаси от неизчерпана топлина, сред която още се усеща сладостта на сеното и бобените ниви, сякаш слънцето продължава да грее въпреки изплувалата луна. Поколеба се, потрепери и с тежки стъпки стигна до прозореца, после свали палтото си. Подпря бастуна си внимателно, за да го закрепил между диплите на завесата. Потънал в собствените си усещания и приготовления, не му остана време да забележи чувствата, обзели другите двама. Такива симптоми на възбуда (като светнали очи и пребледнели лица) му се струваха съвсем удачни за актьори в голямата драма, наречена ежедневието на Катарин Хилбъри. Красотата и страстта са смисълът на живота ѝ, така си каза.

Тя се направи, че не забелязва присъствието му, поне преди да ѝ се наложи да демонстрира хладно спокойствие, нещо, което изобщо не чувстваше. Уилям обаче беше по-неспокоен от нея и първата порция от помощта, която му бе обещала, пристигна под формата на очевидни тривиалности относно възрастта на сградата и името на архитекта, което му даде възможност да се извини и да потърси чертежите в едно чекмедже, след което ги разтвори върху масата пред тримата.

Кой от тримата се загледа в тях най-внимателно, е трудно да се прецени, сигурно е само, че за момента нито един не намери какво да каже. Годишите на обучение в домашния салон за гости обаче най-накрая помогнаха на Катарин и тя подхвърли нещо съвсем на място, като в същото време усети, че ръката ѝ трепери, и побърза да я скрие под масата. Уилям въодушевено се съгласи с нея, Денам го подкрепи с доста писклив глас, след което избутаха чертежите встрани и придърпаха креслата си по-близо до камината.

— От всички места в Лондон най-много бих искал да живея тук — започна Денам.

„Аз пък изобщо нямам избор“ — помисли си Катарин, но на глас се съгласи с него.

— Без съмнение тук можеш да си намериш квартира, стига да искаш — отвърна му Родни.

— Не, напускам Лондон завинаги... Наех онази малка къща, за която ви разказах. — Това съобщение не предизвика почти никаква реакция у двамата му събеседници.

— Така ли?... Колко жалко... Трябва да ми оставиш адреса си. Но сигурно няма да прекъснеш всичките си връзки тук...

— Предполагам, че и на вас двамата също ви предстои преместване — подхвърли Денам.

Уилям показва толкова ясни признаци на объркване, че Катарин побърза да се стегне и попита:

— Къде се намира тази къща?

За да ѝ отговори, Денам се обърна към нея и я изгледа. Когато погледите им се срещнаха, тя като че ли за пръв път осъзна, че това е Ралф Денам, и си спомни, без да се сеца за каквито и да било подробности, че беше разговаряла с него съвсем наскоро и бе останала с доста неприятно впечатление. Какво беше казала Мери, също не си спомняше, но усещаше, че в ума ѝ са се натрупали много свързани с него неща, които не бе имала време да обмисли — факти, които бяха останали от другата страна на бездната. Вълнението ѝ блещукаше и осветяваше миналото с най-странни отражения. Трябваше обаче да се справи с настоящето, а останалото да премисли на спокойствие. Реши, че внимателно ще следи какво говори Ралф. Той казваше, че е наел малка къща в Норфък, а тя му отвърна, че познава или май че не познава този район. След миг обаче насочи вниманието си към Родни и тогава я обзе необикновено, дори безпрецедентно усещане за връзка помежду им, за това, че споделят едни и същи мисли. Ако Ралф го нямаше, веднага би се поддала на желанието си да хване ръката на Уилям и да положи главата му върху своето рамо, защото в момента точно това ѝ се искаше повече от всичко друго, освен, разбира се, да остане сама — да, всъщност точно за това копнееше най-много. Беше отегчена до смърт от тези разговори; потрепери при мисълта да разкрие чувствата си. Беше забравила да отговори навреме и в момента Уилям се изявяваше.

— Но с какво ще се занимаваш в провинцията? — попита тя напосоки, вмъкна се в разговора, който беше чула само наполовина, по такъв начин, че и Родни, и Денам я изгледаха леко учудени.

Тя обаче направо обсеби разговора и дойде ред на Уилям да помълчи. Той веднага се отплесна нанякъде и само от време на време се намесваше с по едно „да, да“. Минутите минаваха и присъствието на Ралф ставаше все по-непоносимо за него, тъй като имаше толкова много неща, които трябваше да каже на Катарин, а в момента как да ѝ сподели ужасните си съмнения и натрупалите се без отговор въпроси, за които само тя можеше да му помогне? Ако не остане насаме с нея, няма да може да заспи цяла нощ, нито да знае какво е казал в момент на лудост, която не беше съвсем лудост, или може би беше? Кимна, пак повтори нервно „да, да“, погледна към Катарин и си помисли, че е много красива; нямаше друг човек на света, от когото да се е възхищавал повече. Лицето ѝ беше озарено от емоция и тя му придаваше изражение, каквото никога не беше виждал. И тогава, докато още мислеше какво да направи, за да поговори с нея насаме, тя се изправи и той се сепна, защото разчиташе, че ще остане, след като Денам си тръгне. Значи, нямаше друг шанс да я види на четири очи, освен ако я изпрати до долу и повърви с нея по улицата. Докато се двоумеше обаче, притеснен от неспособността си да изрази и най-простата мисъл с думи, след като всичките му мисли се бяха разлетели наоколо и до една бяха твърде силни, за да бъдат изречени на глас, той онемя от това, което най-малко очакваше. Денам се надигна от стола си, погледна Катарин и каза:

— И аз ще тръгвам. Да излезем заедно?

И още преди Уилям да успее да го задържи — а дали пък не трябваше да задържи Катарин?, — той вече си беше взел шапката и бастуна и държеше вратата отворена, за да даде път на Катарин. Най-многого, което Уилям успя да направи, бе да застане на стълбищната площадка и да им каже „лека нощ“. Нямаше как да им предложи да тръгне с тях. Не можеше да помоли Катарин да остане. Загледа се подир нея, докато слизаше по стълбата бавно-бавно, тъй като беше тъмно; последно погледът му се спря на главите на Денам и Катарин, сведени една към друга, на фона на прозореца, когато ненадейно го прониза болката на силна ревност и ако не се беше сетил, че е по чехли, сигурно щеше да изтича подире им или най-малкото да

изкрещи. Но при това положение не успя да мръдне от мястото си. При завоя на стълбата Катарин се обърна назад, надявайки се с този последен поглед да подпечата договора им за добро приятелство. Вместо да отвърне на мълчаливия ѝ поздрав, Уилям ѝ се ухили и я изгледа хладно или може би ядно.

За миг тя се закова на място, после бавно се спусна и излезе на двора. Погледна надясно, наляво и веднъж към небето. Усещаше Денам единствено като пречка, която блокира мислите ѝ. Прецени разстоянието, което трябваше да изминат, преди да остане сама. Стигнаха Странд, но и там таксито не се виждаха и Денам наруши мълчанието:

— Май няма таксито. Да повървим малко пеш?

— Добре — съгласи се тя, без да му обръща внимание.

Забелязал нейната умисленост или пък сам потънал в мисли, Ралф не каза нищо повече, затова продължиха още известно време по Странд в пълно мълчание. Това, че Ралф се мъчеше да подреди мислите си така, че само една да излезе на преден план, и че беше решен, проговори ли, да каже нещо смислено, го караше да отлага момента, докато намери най-точните думи и дори най-точното място да ги изрече. По Странд беше шумно, движението — натоварено. Освен това имаше голям риск да се появи свободно такси. Без никакво обяснение той зави наляво по една от страничните улички, които водеха към реката. За нищо на света не биваше да се разделят, преди да се случи едно изключително важно нещо. Знаеше много добре какво точно иска да сподели и беше подредил и смисъла, и съдържанието по важност. Сега обаче, когато бе останал насаме с нея и можеше да ѝ каже всичко, откри не само че пред него стои почти непреодолимо препятствие, но си даде сметка, че ѝ е ядосан, задето поначало го притеснява и поставя на пътя му всевъзможни капани и фантоми, което не е никак трудно за персона с нейните преимущества. Беше решен да я притисне с въпроси така, както би притиснал и себе си, за да може веднъж завинаги и двамата да признаят нейното превъзходство или да го отхвърлят. Но колкото по-дълго време вървяха сами, толкова повече се разстройваше той от усещането за нейното реално присъствие. Полата ѝ току се издуваше; перата на шапката ѝ се развяваха, на моменти се озоваваше на стъпка или две пред него или пък се налагаше да я изчака, докато го настигне.

Мълчанието се проточи и най-накрая привлече вниманието ѝ към него. Първо се беше ядосала, че няма таксита, за да се освободи от компанията му, после обаче смътно си спомни нещо неприятно, което Мери ѝ беше казала за него; не се сети точно какво, но споменът заедно с йезуитските му номера — защо крачеше толкова бързо по тази странична уличка? — я накараха да осъзнае ясно, че върви редом с човек, който излъчва голяма, но неприятна сила. Спря, огледа се за такси и зърна едно в далечината. Това го накара да избърза с намерението си.

— Имаш ли нещо против да повървим още малко? — попита я. — Искам да ти кажа нещо.

— Добре — отговори му тя, предполагайки, че молбата му ще има нещо общо с Мери Дачет.

— По-тихо е край реката — продължи той и веднага прекоси отгатак. — Искам да те помоля само за едно — започна и спря; тогава тя успя да види главата му като изрязана на фона на небето — извивката на хлътналата му буза и големия, внушаващ сила нос. Докато стоеше на едно място, думите, свършено различни от онези, които възнамеряваше да изрече, сами излязоха от устата му: — Откакто те видях за пръв път, за мен ти си самото съвършенство. Мечтая за теб, не мога да мисля за нищо друго, освен за теб; за мен ти си единствената реалност в този свят.

Думите му и странно напрегнатият глас, с който ги изрече, прозвучаха така, сякаш се обръщаше към друг човек, някъде надалеч, а не към жената до него.

— А сега положението е станало толкова критично, че ако не говоря с теб открито, ще полудея. Мисля, че си най-красивото, най-истинското нещо на света — продължи, изпаднал в екстаз и убеден, че вече няма нужда да подбира думите си с педантична точност, защото онова, което искаше да каже, изведнъж го осени с пределна яснота. — Виждам те навсякъде — в звездите, в реката, за мен ти си всичко, което съществува; действителността на всичко. Животът, казвам ти, животът е невъзможен без теб. И сега искам...

До момента го беше слушала с усещането, че е изпуснала някаква съществена дума, от която зависи смисълът на останалите. Повече не издържаше на това несвързано говорене, трябваше да го спре. Имаше чувството, че подслушва нещо, предназначено за друг.

— Не разбирам — каза му тя. — Казваш неща, но не ги мислиш сериозно.

— Напълно сериозен съм — отсече той недвусмислено.

Обърна се с лице към нея. И тя се сети за думите, които ѝ бяха убягнали, докато той говореше. „Ралф Денам е влюбен в теб“. Прозвучаха с гласа на Мери Дачет. И гневът ѝ лумна.

— Този следобед се видях с Мери Дачет — каза му тя.

Той помръдна някак изненадано, дори стреснато, но ѝ отвърна на мига:

— И, предполагам, тя ти е казала, че съм я помолил да се омъжи за мен, нали?

— Не! — този път Катарин беше изненаданата.

— Но аз точно това направих. В деня, в който те видях в Линкълн — продължи той. — Възнамерявах да ѝ поискам ръката, но тогава погледнах през прозореца и видях теб. След което вече не исках за никого да се женя. Въпреки това го направих, но тя разбра, че лъжа, и ми отказа. Тогава си помислих и продължавам да си мисля, че тя не е безразлична към мен. Държах се непростимо. Не се оправдавам.

— Не — каза Катарин, — надявам се, че не. Лично аз не се сещам за никакво оправдание. Ако постъпката е лоша, остава си такава и толкоз. — Каза го разпалено, сякаш думите ѝ бяха насочени повече срещу нея, отколкото срещу него. — Струва ми се — продължи все така възбудено, — че честността е нещо задължително за хората. Няма извинение за подобно държание. — Пред очите ѝ съвсем ясно изплува изражението върху лицето на Мери Дачет.

След кратка пауза той се обади:

— Не ти казвам, че съм влюбен в теб. Аз не съм влюбен в теб.

— Не съм си и помислила — отвърна му тя, осъзнавайки, че има някакво объркване.

— Не съм казал нито една дума, която не мисля — додаде той.

— Каж ми тогава, какво по-точно мислиш? — попита го.

Сякаш подчинявайки се на общ инстинкт, двамата спряха, наведоха се лекичко над балюстрадата покрай реката и се загледаха в течението на водата.

— Казваш, че трябва да сме честни — започна Ралф. — Много добре. Ще се опитам да ти кажа фактите, но те предупреждавам, че сигурно ще ме вземеш за луд. Въпреки всичко факт е, че след като те

видях за пръв път преди четири или пет месеца, аз по един съвършено абсурден начин те превърнах в мой идеал. Направо ме е срам да ти призная докъде бях стигнал. Ти стана най-важното нещо в живота ми. — Замълча. — Без да знам нищо за теб, освен че си красива и така нататък, започнах да вярвам, че между нас съществува някаква връзка; че заедно преследваме едни и същи цели, че сме в състояние да видим нещо... Тоест стана ми навик да си те представям; винаги си мисля какво би казала или направила; вървя по улиците и си говоря с теб; сънувам те. Това е просто един лош навик, ученически навик, някакво мечтание, фантазиране; често се среща, половината от приятелите ми го правят; ами да, това са фактите.

Двамата тръгнаха едновременно, много бавно.

— Ако ме познаваше, нямаше да си мислиш нищо подобно — каза тя. — Ние не се познаваме... винаги са ни... прекъсвали... Щеше ли да ми кажеш това в онзи ден, когато се появиха лелите ми? — попита тя и си спомни цялата сценка.

Той сведе глава.

— В деня, когато ми каза за годежа си — допълни той.

И тя изведнъж се сети, че вече не е сгодена.

— Отказвам да призная, че бих престанал да мисля така, ако те познавах — продължи той. — Може би щях да имам по-смислено обяснение за чувствата си, това е всичко. Не биваше да казвам всички тези глупости, които ти наговорих тази вечер... Но те не са глупости. Истината са — каза той непреклонно. — За мен това е важно. Може да кажеш, че са халюцинации, но нали всичките ни чувства са такива. Най-добрите от тях са полуилюзии. И все пак — добави, сякаш спореше със себе си, — ако не бяха толкова истински чувства, на колкото изобщо съм способен, тогава нямаше да променям живота си заради теб.

— Какво искаш да кажеш? — попита тя.

— Вече го казах. Наел съм малка къща. Отказвам се от професията си.

— Заради мен ли? — попита тя изумена.

— Да, заради теб — отговори, но не благоволи да поясни думите си.

— Но аз не те познавам — нито теб, нито живота ти — отрони тя най-сетне, тъй като той беше замълчал.

— Нямах никакво мнение за мен, така ли?

— Предполагам, че имам някакво... — поколеба се тя.

Той потисна желанието си и не я помоли да го каже, но за голямо негово удоволствие, тя продължи, ала като че ли още се чудеше какво да каже.

— Мислех, че си критично настроен към мен... че може би дори ме мразиш. Смятах, че си човек, който обича да съди хората...

— Не, аз съм чувствителен човек — каза той тихо.

— Каж ми тогава, какво те накара да направиш това? — попита го след кратко умълчаване.

И той започна, вече подредено, което говореше за внимателна подготовка, да изрежда всичко, което още отначало беше възнамерявал да ѝ каже; къде стои по отношение на своите братя и сестри; какво твърди майка му и какво премълчава сестра му Джоун; точно колко лири има в банката на свое име; какви са шансовете на брат му да си изкарва прехраната в Америка; с каква част от приходите си покриват наема и други подробности, които знаеше наизуст. Още преди мостът Уотърлу да изникне пред очите им, тя вървеше и го слушаше така, сякаш ще полага изпит по темата; въпреки това обаче по-скоро броеше паветата под краката си. Чувстваше се по-щастлива от всякога. Ако Денам можеше да види как, докато крачеха по Ембанкмънт, пред очите ѝ ясно се редяха книги с алгебрични символи, страници, изпъстрени с точки и тирета, преплетени линии и криви, тайното му задоволство от нейното внимание щеше да изчезне. Тя все пак подхвърляше от време на време: „Да, разбирам... но това как ще ти помогне?... Брат ти взел ли си е изпита?“, така разсъдливо, че той непрекъснато трябваше да се замисля, докато през цялото време тя си представяше как гледа през телескоп към белите, накъсани от облаците дискове, които представляваха други светове, и в един момент се почувства като обсебена от две тела, едното вървеше покрай реката с Денам, а другото се бе вторачило в сребристо кълбо високо в красивата синева над облака изпарения, който покриваше видимия свят. Погледна към небето и видя, че нито една звезда не беше проявила достатъчно любопитство, за да надникне през понеслите се воднисти облаци, които препускаха стремително, подгонени от западния вятър. Побърза да сведе поглед. Няма никаква причина, каза си тя, за това щастие, което усещам; не беше свободна, не беше самичка, все още привързана

към земята с милион фибри и всяка стъпка я приближаваше до дома ѝ. Въпреки това тя ликуваше както никога досега. Въздухът беше по-свеж, светлините по-ярки, студените камъни на балюстрадата — по-студени и по-твърди, когато случайно или нарочно ръката ѝ ги докоснеше. Не чувстваше и следа от раздражението си по отношение на Денам; той със сигурност не можеше да попречи на нито един неин полет на въображението, било по посока към небето или към къщи, но дали това нейно състояние се дължеше на него, или на нещо, казано от него, тя недоумяваше.

Пред тях изникнаха редица таксита, файтони и омнибуси, които кръстосваха напред-назад откъм Съри; грохотът на трафика, клаксоните на автомобилите и отсеченото издрънчаване на трамвайните звънци вече отекваха все по-отчетливо и поради силния шум двамата се умълчаха. Под въздействието на общ инстинкт забавиха крачка, сякаш да удължат времето на това половинчато усамотение, което им се полагаше. За Ралф удоволствието от тези последни метри на разходката му с Катарин беше толкова голямо, че не желаше да погледне отвъд настоящия момент към онзи, в който тя ще си е тръгнала. Не искаше да използва последните мигове на общуването им, добавяйки нови думи към онова, което бе вече казал. Бяха спрели да разговарят и за него тя отново се бе превърнала не толкова в реален човек, колкото в онази жена, за която копнееше; самотните му мечтания обаче никога не му бяха носили толкова силни усещания както тези, които изживяваше в нейно присъствие. Въпреки това успяваше да се владее. За пръв път контролираше всичките си способности. Далечните гледки пред взора му се нижеха без доловим край. Но в настроението му нямаше онова безпокойство или трескав копнеж да добавя нови и нови наслади, с които предишните му най-екзалтирани фантазии се отличаваха, дори страдаха от тази негова нужда. По-скоро беше в настроение, в което с ясен поглед съзерцаваше обстоятелствата в човешкия живот, затова изобщо не се притесни, като видя приближаващото такси; без да трепне, забеляза, че и Катарин е обърнала глава към него. Забавените им крачки означаваха, че искат да спрат таксито, заковаха се едновременно намясто и му махнаха.

— Значи, ще ми съобщиш решението си колкото е възможно по-скоро, нали? — попита я той с ръка върху вратата на таксито.

Тя се поколеба за миг. Не успя да се сети веднага по какъв въпрос трябва да вземе решение.

— Ще пиша — отвърна неопределено. — Не! — побърза да добави след секунда, като си помисли колко ще ѝ е трудно да напише решението си по въпрос, на който изобщо не беше обърнала внимание. — Не знам дали ще успея.

Стоеше и гледаше Денам, мислеше усилено и се двоумеше, с крак върху стъпалото на колата. Но той разбра каква е работата, много бързо се досети, че тя не беше чула нищичко от думите му; беше наясно как се чувства.

— Знам само едно място, където може да обсъдим нещата на спокойствие — побърза да ѝ каже, — и това е Кю^[1].

— Кю ли?

— Да, Кю — повтори настоятелно. Затвори вратата и даде адреса ѝ на шофьора.

Тя на мига се отдалечи от него и таксито се вля в разклонения поток от коли, всяка белязана от светлинка и неразличима от другите. Остана още миг, загледан след нея, после нещо, идващо от мястото, на което бяха стояли заедно, сякаш го подтикна, обърна се, прекоси платното с бърза крачка и изчезна.

Движеше се под напора на обзелото го настроение от почти свръхестествен екстаз, докато стигна тясна уличка — по това време на деня почти без коли и минувачи. Тук, дали поради спуснатите кепенци на магазините, гладката, сребрееща извивка на покрития с дъски тротоар, или поради естествения отлив на чувства, екстазът му се изцеди капка по капка и го напусна. Обзе го усещане за загуба, което идва след всяко откровение; говорейки пред Катарин, той беше изгубил нещо, защото в края на краищата приличаше ли Катарин, която обичаше, на действителната Катарин? На моменти напълно я превъзхождаше; полата ѝ се издуваше, перата се ветрееха, гласът говореше; да, но колко ужасен може да бъде понякога контрастът между гласа на твоето мечтание и гласа, който излиза от обекта на мечтанието ти! Усети смесица от отвращение и съжаление при мисълта за образа, който човешките същества извайват и на практика се опитват да осъществят онова, което имат силата да си представят. Колко дребни изглеждаха двамата с Катарин, когато излязоха от облака на обгърналите ги мисли! Спомни си малките, неизразителни,

тривиални думи, с които се опитваха да общуват, дори си ги повтори. И само след секунда-две, докато си преповтаряше думите на Катарин, обзе го толкова дълбоко усещане за присъствието ѝ, че започна още повече да я боготвори. Но тя е сгодена, щеше да се жени, каза си той и се сепна. Мигом осъзна силата на чувството си и изпадна в неудържим гняв и безпомощност. Образът на Родни му се явяваше с нови и нови примери, издаващи неговата глупост и липса на достойнство. Този дребен розовобузест танцьор ли ще се жени за Катарин? Това фъфлещо магаре с лице на маймуна, която върти латерна, ли? Това вечно позиращо, суетно, неописуемо конте ли? С неговите трагедии и комедии, с неговите неизброими омрази, гордости и дребнавости ли? Божичко! Да се омъжи за Родни! Тогава трябва да е толкова глупава, колкото е и той. Премалял от мъка и разочарование, свит в ъгъла на купето в метрото, той беше самият образ на непристъпната суровост, който човек можеше да си представи. Щом пристигна вкъщи, седна да пише на Катарин. Едно дълго, невъздържано, налудничаво писмо, молеше я заради тях двамата да скъса с Родни, умоляваше я да не прави това, което ще погуби завинаги единствената красота, единствената истина, единствената надежда; да не става предател, да не става дезертър, защото, ако стане... и свършваше писмото си с кратко и съдържано твърдение, че каквото и да направи или не направи, той ще сметне, че то е най-доброто, и защото е от нея, ще го приеме с благодарност. Продължи да изписва лист след лист, легна си чак когато чу тропота на първите потеглили към Лондон коли.

[1] Кю, или Кю Гардънс, е името на Кралската ботаническа градина, разположена в югозападната част на Лондон, недалеч от Ричмънд. — Б.пр. ↑

ДВАЙСЕТ И ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Първите симптоми на пролетта, дори онези, които човек може да почувства още в средата на февруари, не само събуждат малките бели и виолетови цветчета в по-закътаните части на гори и градини, но освен това пораждат мисли и желаня, сравними с още бледнеещите, едва ухаещи листица в умовете на мъже и жени. Животи, замразени от вековете по отношение на настоящето, втвърдили се в безбляскави и неподатливи повърхности, по това време на годината се размекват и бликват, отразяват формите и цветовете на настоящето, но и формите и цветовете на миналото. В случая с госпожа Хилбъри тези дни на ранната пролет се оказаха предимно тревожни, доколкото ѝ причиняваха общо раздвижване на емоционалните сили, които, що се отнася до миналото, никога не са страдали от голямо затихване. През пролетта обаче желанието ѝ да ги изрази винаги се усилваше. Преследваха я духовете на цели фрази. Отдаваше се на чувственото удоволствие от разни словесни комбинации. Търсеше ги из страниците на любимите си автори. Съчиняваше ги самичка върху късчета хартия, премяташе ги в устата си и ги опитваше с езика си, за да вкуси тяхното красноречие. В тези нейни странствания я крепеше увереността, че не съществува словесна изразност, която по великолепие да превъзхожда тази на баща ѝ, и макар усилията ѝ да не ускориха приключването на неговата биография, в такива моменти тя повече от всякога пребиваваше с впечатлението, че живее в сянката му. Никой не може да избяга от силата на езика, най-малко пък англичаните, закърмени с него още в училище, какъвто беше случаят с госпожа Хилбъри, не можеха да не се забавляват ту с простичките саксонски фрази, ту с пищните латински изречения, натоварени като нея самата със спомени за стари поети, в които изобилстваше безкрайно разнообразие от думи и форми. Дори и Катарин въпреки здравия си разум се беше поддала малко на въодушевлението на майка си. Не че приемаше безропотно необходимостта да изучава сонетите на Шекспир като подготовка за петата глава в биографията на дядо ѝ. В пристъп на съвършено

лекомислено и закачливо настроение госпожа Хилбъри беше развила теорията, че нищо чудно именно Ан Хатауей ей така, между другото, да е авторът на сонетите на Шекспир; идеята беше поразила група професори, които още в следващите няколко дни се бяха погрижили да ѝ изпратят учебниците си, за да се образова, и това я бе потопило в изобилието от елизабетинска литература; за малко обаче да повярва на собствената си шега, която, както сама каза, по нищо не отстъпвала на това, което други представяли за факти, затова цялото ѝ въображение за момента се беше съсредоточило в Стратфорд ъпон Ейвън. Имала план, така сподели с Катарин, която доста по-късно от обикновено влезе в стаята на сутринта след вечерната разходка край реката, а именно да посетят гроба на Шекспир. За момента всеки факт, свързан с поета, я интересуваше много повече от непосредствената действителност и самата мисъл, че в Англия съществува парче земя, където кракът на Шекспир без съмнение е стъпвал или където костите му почиват под краката ти, ѝ се струваше толкова любопитен, че като видя дъщеря си, възкликна:

— Смяташ ли, че е минавал покрай тази къща?

За миг на Катарин ѝ се стори, че въпросът се отнася до Ралф Денам.

— Искам да кажа, на път за Блукфрайърс — продължи госпожа Хилбъри, — защото, нали знаеш, според последните проучвания той е притежавал къща там.

Катарин продължаваше да гледа стъписано, затова госпожа Хилбъри добави:

— Което иде да докаже, че не е бил чак толкова беден, колкото твърдят понякога. Предпочитам да си мисля, че е разполагал с достатъчно средства, въпреки че изобщо не искам да е бил богат.

След това, като забеляза объркването на дъщеря си, госпожа Хилбъри се разсмя.

— Скъпа моя, не говоря за твоя Уилям, въпреки че това е още една причина да го харесваш. Говоря, мисля и мечтая за моя Уилям — Уилям Шекспир, разбира се. Не е ли странно — умисли се и застанала до прозореца, леко почуквайки по стъклото, продължи — да гледаш онази мила старица със синята шапка, която пресича платното с кошница в ръка; тя никога не е чувала, че има такъв човек. Всичко си продължава постарому: адвокатите бързат за работа, файтонджиите се

пазарят за таксите, малките момчета търкалят обръчите си, малките момичета хранят чайките с трохи, сякаш не е имало Шекспир на този свят. Иска ми се да застана на онова кръстовище ей там и цял ден да викам: „Хора, четете Шекспир!“.

Катарин седна до масата и отвори продълговат сиво-кафяв плик. Тъй като името на Шели се споменаваше в писмото и се говореше за него, сякаш е жив, то, разбира се, имаше значителна стойност. Нейната непосредствена задача бе да реши дали в книгата да се препечата цялото писмо, или само онзи абзац, в който се споменава Шели, затова се пресегна, взе писалка и я вдигна във въздуха, преди да удостои листа с вниманието си. Писалката обаче остана във въздуха. Леко, крадешком, тя придърпа друг чист лист пред себе си, отпусна ръка надолу и започна да си чертае квадрати, които делеше на половинки и четвъртинки, после кръгове, които претърпяваха същия процес на дисекция.

— Катарин! Имам превъзходна идея! — възкликна госпожа Хилбъри. — Да похарчим примерно някъде около сто лири за екземпляри на Шекспир и да ги раздадем на работници. Някои от твоите умни приятели, които организират срещи, сигурно няма да имат нищо против да ни помогнат, нали, Катарин? А това може да повлече след себе си и цяло театрално представление, където ние всички ще имаме възможност да играем. Ти ще си Розалинда... но в теб има нещо и от старата дойка. Баща ти ще е Хамлет, вече улегнал с годините; аз ще съм... всъщност имам у себе си по малко от всички тях, но вероятно най-много ставам за шута, ама нали при Шекспир шутите казват най-умните реплики. Да видим Уилям кой може да бъде? Може би някой герой? Хотспър? Хенри Пети? Не, у Уилям също има нещо от Хамлет. Представям си го как си говори на глас, когато е сам. О, Катарин, сигурно си споделяте много красиви неща, когато сте заедно! — добави замечтано и погледна дъщеря си, която не й беше казала нищо за снощната вечеря.

— Говорим си главно глупости — отсече Катарин и побърза да скрие листа, тъй като майка й се изправи до нея, след което разтвори пред себе си старото писмо за Шели.

— След десет години няма да ти се струват глупости — каза госпожа Хилбъри. — Повярвай ми, Катарин, ще се връщаш към тези дни след време; ще си спомняш всичко, което сте си казали, и ще

видиш, че животът ви е почивал на това споделяне. Най-хубавата част от живота почива на думите, които сме си казали, когато сме влюбени. Не са глупости, Катарин — каза го настоятелно, — това е истината, единствената истина.

Катарин се канеше да я прекъсне, после за миг се поколеба дали да не ѝ довери мислите си. Странно, но понякога двете се чувстваха много близки. Докато се двоумеше обаче и търсеше думи, които да не са съвсем директни, майка ѝ се обърна за помощ към Шекспир и взе да го прелиства, решена да открие някакъв цитат, в който всичко за любовта да е казано по-добре, отколкото тя би могла. Затова Катарин не предприе нищо, само взе да зачертава един от кръговете с молива си, докато го запълни с черно, но още недовършила, телефонът иззвъня и тя излезе, за да отговори.

Когато се върна, госпожа Хилбъри беше намерила не търсения цитат, а друг, изключително красив, както справедливо отбеляза, после вдигна глава и попита Катарин кой е бил.

— Мери Дачет — отвърна ѝ Катарин кратко.

— О... за малко да те кръстя Мери, но нямаше да върви с Хилбъри, както не би вървяло и с Родни. Виж, това не е откъсът, който търсех. (Никога не намирам каквото търся.) Но е за пролетта, за нарцисите, зелените поля, птичките.

Докато цитираше, телефонът отново я прекъсна с повелителния си зов. И Катарин пак излезе от стаята.

— Скъпо дете, колко отвратителни са постиженията на науката! — възкликна госпожа Хилбъри, когато тя се върна. — Още малко и ще ни прокарат връзки с Луната... Кой беше?

— Уилям — отговори ѝ Катарин още по-кратко.

— На Уилям му прощавам всичко, защото съм сигурна, че на Луната няма Уилямовци. Надявам се, ще дойде на обяд?

— На чай.

— Е, по-добре от нищо. Обещавам да ви оставя насаме.

— Не е нужно да го правиш — каза ѝ Катарин.

Прокара ръка върху избелелия лист и рязко стана от масата, сякаш отказваше да продължава да си губи времето. Жестът не убягна от погледа на майка ѝ. Той говореше за нещо сурово и непристъпно в характера на дъщеря ѝ, от което сърцето ѝ се сви, както се свиваше при вида на бедност, пиянство или логиката, с която господин Хилбъри

понякога смяташе за необходимо да обори увереността ѝ в настъпването на „златния век“. Върна се при своята маса, сложи си очилата със странна гримаса на тихо примирение и за пръв път тази сутрин се залови за работа. Шокът от този равнодушен свят ѝ подежда отрезвително. За пръв път работливостта ѝ надмина тази на дъщеря ѝ. Катарин не можеше да сведе света до точно онази перспектива, в която Хариет Мартино^[1] например е била фигура от голяма важност, нито да има вярно отношение към нея и времето ѝ. Острият телефонен звън още кънтеше в ушите ѝ, тялото и умът ѝ бяха напрегнати, сякаш всеки миг очакваше да чуе друг зов, по-вълнуващ за нея в сравнение с целия деветнайсети век. Не предполагаше, че такъв зов ще има; но когато ушите са свикнали да се ослушват, слухът им неволно се изостря и така Катарин прекара голяма част от сутринта, заслушана в различните звуци, идващи от задните улици на Челси. Май за пръв път ѝ се прииска госпожа Хилбъри да не беше така погълната от работата си. Един цитат от Шекспир не можеше да обърка нещата. От време на време чуваше как майка ѝ въздиша, но това беше единственото доказателство за съществуването ѝ, а Катарин не искаше да си мисли, че то е свързано със собственото ѝ бездействие, нито си представяше, че може да захвърли писалката и да сподели с майка си причината за своето неспокойство. Единственото писане, което ѝ се удаде цяла сутрин, беше писмо, адресирано до братовчедка ѝ Касандра Отуей — разпиляно, несвързано, дълго, нежно, закачливо и властно едновременно. Молеше Касандра да повери отговорностите си на друг и да им гостува поне за седмица. Ще излизат заедно, ще слушат музика. Тази неприязън на Касандра към рационалното общество, написа ѝ тя, не е нищо друго, освен поза, която се затвърдява и превръща в предразсъдък, който с течение на времето ще я отчужди от всички интересни хора и занимания. Тъкмо приключваше, когато дългоочакваният звън проехтя в ушите ѝ. Тя скочи на мига и затвори вратата след себе си така рязко, че госпожа Хилбъри се стресна. Къде е хукнала Катарин? Дълбоко замислена, тя не беше чула телефона.

Нишата на стълбищната площадка, в която се намираше телефонът, беше отделена за повече интимност с лилава плюшена завеса. Беше нещо като кът за ненужни вещи, каквито се срещат в повечето къщи, за да се складират в тях сувенири от поне три

поколения. Портрети на прачичовци и правуйчовци, станали известни с храбрите си подвизи на Изток, висяха окачени над метални китайски чайници, чито страни бяха скрепени с миниатюрни златни нитове, както и други — порцеланови, също толкова безценни, които стояха върху етажерки заедно с пълните произведения на Уилям Купър и сър Уолтър Скот.^[2] Проточилят се звук от телефона винаги се обагреше от колорита на обстановката, в която отекваше, или поне така ѝ се струваше на Катарин. Чий глас щеше да прозвучи сега в съзвучие или може би в дисонанс с нея?

„Чий глас?“ — запита се тя, щом чу мъж да пита настойчиво за нейния телефонен номер. Непознатият глас искаше да говори с госпожица Хилбъри. От цялата бъркотия смесени гласове, които жужаха в отсрещния край на линията, и от множеството възможности чий глас и коя възможност бяха тези? В последвалата пауза успя да си зададе този въпрос, който намери разрешението си още в следващия миг.

— Уточних влака... Този в ранния съботен следобед ще ми е най-удобен... Аз съм Ралф Денам... Но ще пиша...

С усещане, по-силно и от това на човек с опрян в тялото му щик, Катарин отговори:

— Мисля, че ще мога да дойда. Но нека погледна ангажиментите си... Задръж за малко.

Остави телефона и забодде поглед в портрета на правуйчо си, който никога не беше преставал да зяпа дружелюбно и властно към един свят, който поне засега не даваше признаци за метеж в Индия. Леко поклацащ се срещу стената, вътре в черната тръба, един глас не обръщаше никакво внимание на вуйчо Джеймс, нито на китайските чайници, нито на плюшените завеси. Тя се загледа в кандилкането на тръбата и в същото време осъзна индивидуалността на къщата, в която се намираще; долови приглушените домашни звуци на ежедневието по стълбата и етажите над нея, а през стената — и на всякакви движения от съседната къща. Когато доближи телефона до устните си, пред очите си нямаше ясен образ на Денам; отговори, че и на нея съботата ѝ е удобна. Надяваше се той да не каже веднага „довиждане“ и макар че го изслушваше без особено притеснение, започна, докато той още говореше, да си мисли за своята стая на горния етаж с книгите в нея, с изписаните листове, пъхнати между страниците на речници, и за

масата, която можеше да разчисти, за да поработи. Затвори телефона умислено; неспокойствието ѝ се уталожи; на бърза ръка довърши писмото си до Касандра, надписа плика и залепи марка с обичайните си бързи и резки движения.

Букет анемонии привлече погледа на госпожа Хилбъри, след като бяха приключили с обяда. Синьото, лилавото и бялото във вазата, сякаш плаваща в езеро от разноцветна светлина, поставена върху полираната маса „Чипъндейл“ пред прозореца в гостната, я накараха да се закове намясто и да възкликне въодушевено:

— Катарин, кой е на легло? — попита. — Кой от нашите приятели има нужда да му се вдъхне кураж? Кой се чувства забравен, пренебрегнат и нежелан? Кой е просрочил сметките си за вода, на кого готвачката се е разфучала и си е тръгнала, без дори да дочака надницата си? Има един такъв човек, когото познавам... — завърши тя, но в момента името на този подходящ субект ѝ убягваше.

Най-добрият представител на безутешните, в чийто ден букет анемонии можеше да внесе малко радост, беше по мнението на Катарин вдовицата на един генерал, която живееше на Кромуел Роуд. Поради липсата на истински мизерстващи и гладуващи, които госпожа Хилбъри очевидно предпочиташе, тя трябваше да си признае, че макар и да живееше охолно, тези нейни хрумвания я спохождаха, защото сама се смяташе за изключително скучна, непривлекателна и само по някакъв косвен начин свързана с литературата, а при един подобен случай бе докарана направо до сълзи от някакво следобедно обаждане.

Оказа се обаче, че госпожа Хилбъри има друг ангажимент и задачата да занесе цветята до Кромуел Роуд се падна на Катарин. Тя взе и писмото до Касандра с намерение да го пусне в първата пощенска кутия по пътя. Вече навън и постоянно приканвана от пощенски станции и кутии да пусне писмото в червените им гърла, тя взе да отлага. Измисляше си абсурдни оправдания, че не иска сега да пресича платното или че със сигурност ще има и друга поща малко по-нататък към центъра. Но колкото повече задържаше писмото у себе си, толкова по-настоятелни ставаха въпросите, които я притискаха, сякаш цял рояк гласове отекваха във въздуха. Тези невидими хора искаха да узнаят дали е сгодена за Уилям Родни, или годежът е развален? Правилно ли е, питаха те, Касандра да бъде поканена да им гостува, Уилям Родни влюбен ли е в нея, или пък само има вероятност да се

влюби? После разпитващият спираше за миг и продължаваше, сякаш изведнъж се е сетил за друга страна на проблема. Какво имаше предвид Ралф Денам с онова, което каза снощи? Смяташ ли, че е влюбен в теб? Редно ли е да се съгласиш на самотна разходка с него и какво ще го посъветваш за бъдещето? Има ли причина Уилям Родни да ревнува заради поведението ти и какво възнамеряваш да правиш по отношение на Мери Дачет? Какво ще правиш въобще? Как е достойно да постъпиш, повтаряха ли, повтаряха гласовете.

„Боже Господи! — възкликна Катарин, след като изслуша всички въпроси. — Май трябва да взема решение.“

Но този дебат не беше повече от формална схватка, занимавка за отдиш. Като всички хора, отрасли в дадена традиция, Катарин можеше само в рамките на десетина минути да сведе всяка морална дилема до нейната традиционна форма и да я разреши с общоприетите методи. Книгата на мъдростта лежеше отворена ако не в скута на майка ѝ, то в скутовете на много чичовци, вуйчовци и лели. Трябваше само да ги попита и те веднага щяха да отгърнат на съответната страница и да ѝ прочетат най-добрия отговор за човек в нейното положение. Правилата, които трябва да диктуват поведението на неомъжена жена, са написани с червено мастило и издълбани върху мрамор, в случай че по силата на някакъв каприз на природата не са запечатани в сърцето на самата неомъжена жена. Беше готова да повярва, че има хора — истински щастливци, — които могат да отхвърлят или приемат повелите на установената традиция, да се примирят или подредят живота си според тях; тя им завидваше; но в нейния случай въпросите я обсебваха като фантоми още при първия сериозен опит да им намери отговор, което пък доказваше, че традиционните решения не вършат работа при човек с нейната индивидуалност. Все пак са вършили работа на толкова много хора, помисли си тя и хвърли поглед към редиците къщи от двете страни на улицата, в които живееха семейства с доход от хиляда до хиляда и петстотин на година, вероятно с по три слугини, закриваха прозорците си със завеси, винаги плътни и често мръсни, и по всяка вероятност, помисли си тя, след като успя да зърне огледало, проблясващо над бюфет, върху който се мъдреше купа ябълки, в стаите им е много тъмно. Извърна глава, реши, че не така трябва да разсъждава по въпроса.

Единствената истина, която можеше да открие, беше истината за това какво тя чувства — блед лъч в сравнение със светлината, която грееше в очите на хора, вторачили се заедно в една посока; но след като отхвърли тези въображаеми гласове, не ѝ остана друго, освен да ги приеме все пак като ориентир по пътя сред тъмните маси насреща ѝ. Опита се да следва своя лъч с такова изражение на лицето, което би накарало всеки минувач да я смята за опасно, дори абсурдно отнесена, надалеч от заобикалящата я картина. Човек би се разтревожил да не би тази млада и грациозна жена да се кани да извърши нещо ексцентрично. Но красотата ѝ я спасяваше от лошата съдба, която би споходила такъв пешеходец — хората я поглеждаха, но не се размиваха. Да търсиш истинско чувство сред хаоса от безчувствия или полубезчувствия в живота, да го разпознаеш, като го видиш, и да приемеш последствията от това откритие, издълбава бръчки и върху най-гладкото чело, но и разпалва огън в очите; това е занимание, в което се редуват недоумение, потиснатост и екстаз, и както Катарин скоро разбра, нейните открития ѝ даваха еднакво основание за изненада, срам и силно безпокойство. Много зависеше, както обикновено, от тълкуването на думата „любов“, която изникваше отново и отново, независимо дали си мислеше за Родни, Денам, Мери Дачет или за себе си; и във всеки от тези случаи тя олицетворяваше нещо различно, но в същото време и нещо безпогрешно, което не можеше да се отмени с лека ръка. Защото, колкото повече се вглеждаше в смесицата от животи, които, вместо да вървят успоредно, бяха започнали внезапно да се пресичат, толкова по-ясно, изглежда, се убеждаваше, че няма друга светлина, освен това странно сияние, нито друг път, освен онзи, който то огрява. Нейната слепота в случая с Родни, нейният опит да отговори на истинските му чувства с фалшиви представляваше провал, за който всички упреци бяха слаби, затова можеше да му отдаде заслуженото само като го остави така — черен, оголен белег, неприкрит от опити за забвение и оправдание.

В унижението имаше и много екстаз. Тя си спомни три различни сценки; сети се за Мери, седнала и мълви „Влюбена съм... влюбена съм“; също за Родни, съвсем забравил за себе си сред сухите листа, да нарежда с невъздържаността на малко дете; за Денам, облегнат на каменния парапет, и така да говори на небето в далечината, че го беше взела за луд. Умът ѝ, прескачайки от Мери към Денам, от Уилям към

Касандра и от Денам към нея самата, но само ако — в което се съмняваше — душевното състояние на Денам беше свързано с нейното, като че проследяваше контурите на някаква симетрична рисунка, някакъв житейски сюжет, който предизвикваше интерес ако не към нея, поне към другите и ги обвиваше в нещо като трагична красота. Представи си ги във фантастична картина как върху превитите си гърбове носят великолепни дворци. Бяха факлоносците и техните светлини, пръснати из тълпата, рисуваха построение, чиито линии се губят, докосват и отново се срещат. Потънала в такива полуоформени мисли, тя крачеше бързо по мрачните улички на Саут Кензингтън и така реши, че колкото и неясноти да съществуват, тя трябва да придвижи напред намеренията си по отношение на Мери, Денам, Уилям и Касандра. Пътят ѝ беше неизвестен. Курсът на действие ѝ се струваше съмнително правилен. Единственото, което беше постигнала с толкова много мислене, бе убеждението, че при това положение на нещата нито един риск не е прекалено голям и че вместо да създава правила за себе си и за другите, тя ще остави трудностите да се трупат неразрешени и ситуацияите да раззинват неутолената си паст, а тя ще поддържа своята абсолютна и безстрашна независимост. По този начин ще служи най-добре на хората, които обича.

Прочетени в светлината на този екстаз, думите, които майка ѝ бе написала върху картичката с букета от анемонии, придобиха ново значение. Вратата на къщата на Кромуел Роуд се отвори, откри се мрачна гледка към коридор и стълба, светлината падаше върху сребърен поднос с визитки, чиито черни рамки подсказваха, че приятелите на вдовицата са също така опечалени. От прислужницата не можеше да се очаква, че ще оцени тъгата в тона, с който младата дама поднесе цветята заедно със съболезнованията на госпожа Хилбъри; после вратата се затръшна.

Видът на такова лице, както и всяко рязко затваряне на вратата действат пагубно на абстрактното въодушевление; затова по пътя си обратно към Челси Катарин взе да се измъчва от съмнения дали изобщо може отнякъде да получи помощ. Но ако не може да е сигурен в хората, тогава човек може да се улови здраво за числата, и по някакъв начин мисълта за задачите, които обичаше да решава, ѝ подобри

настроението и по отношение на нейните приятели. Прибра се в къщата, но беше закъсняла за чая.

Върху стария холандски скрин в антрето зърна една-две шапки, палта и бастуни, глъчка от гласове стигна до слуха ѝ, когато застана пред вратата на гостната. Като я видя, госпожа Хилбъри извика сподавено — вик, който показа на Катарин, че е закъсняла, че чашите за чай и каничките мляко са се съюзили и изобщо не се подчиняват на майка ѝ и че трябва тозчас да заеме мястото си начело на масата и да налее чай на гостите. Огъстъс Пелам, който пишеше дневник, обичаше да разказва историите си в спокойна атмосфера; обичаше да е обграден с внимание; обичаше да научава дребни факти и анекдоти за миналото на великите покойници от такива знаменитости като госпожа Хилбъри, за да захранва дневника си с тях, поради което често гостуваше на чай и ежегодно поглъщаше несметни количества намазани с масло препечени филийки. Затова посрещна Катарин с облекчение, а тя трябваше само да се ръкува с Родни и да поздрави американската дама, която беше дошла да види техните реликви, преди разговорът да продължи, общо взето, със спомени и обсъждания, които ѝ бяха до болка познати.

Но въпреки плътното було, което ги делеше, тя не можеше да се стърпи, без да погледне Родни, сякаш по него би могла да открие следи за това, което му се е случило след срещата им. Напразно. Неговото облекло, дори бялата жилетка^[3] и перлената игла във вратовръзката му възпряха набързо хвърления ѝ поглед, с което ѝ показаха, че нейното любопитство по отношение на един толкова дискретен и изискан джентълмен, който държи с изящен жест чашата си с чай и най-внимателно е подпрял филийката хляб на ръба на чинийката, е обречено. Той избягваше погледа ѝ, но това можеше да се обясни с факта, че е зает да сервира и поднася, както и с любезната му готовност, с която отговаряше на въпросите на американската гостенка.

Това със сигурност беше гледка, която можеше да обезсърчи всеки прекрачил този праг с глава, пламнала от теории за любовта. Невидимите гласове се усилиха от гледката край масата и зазвучаха със страшна самоувереност, сякаш имаха зад гърба си здравомислието на двацет поколения, както и непосредственото одобрение на господин Огъстъс Пелам, госпожа Върмонт Банкс, Уилям Родни и по всяка вероятност на самата госпожа Хилбъри. Катарин стисна зъби, не

съвсем в метафоричния смисъл на фразата, и ръката ѝ, подчинявайки се на импулса за действие, твърдо положи върху масата плика, за който беше напълно забравила, но въпреки това бе стискала през цялото време. Адресът беше от горната му страна и само след миг забеляза как погледът на Уилям, който бе станал да премести някаква чиния, се вторачи в него. Физиономията му моментално се промени и той изгледа Катарин с изражение, което ѝ разкри, че външният му вид никак не отговаря на вътрешното му състояние. След миг-два вече не знаеше какво да прави с госпожа Върмонт Банкс и затова госпожа Хилбъри, осъзнала неловкото мълчание, реагира бързо, като каза, че може би е време „нашите неща“ да бъдат показани на госпожа Банкс.

Катарин съответно стана и ги поведе към малката вътрешна стая с картините и книгите. Госпожа Банкс и Родни я последваха.

Тя светна лампите и започна направо с тихия си приятен глас:

— Това е писалището на моя дядо. Повечето от късните му стихотворения са написани тук. Това е писалката му... последната писалка, която е използвал. — Взе я в ръце и я задържа няколко секунди. — Това тук — продължи — е оригиналът на „Ода за зимата“. Ранните му ръкописи, както е видно, са с много по-малко поправки, отколкото късните... О, да, може да ги разгледате — добави, когато госпожа Банкс помоли за тази привилегия с благоговееен глас и започна да откопчава белите си ръкавици от ярешка кожа.

— Госпожице Хилбъри, вие много приличате на дядо си — отбеляза американката, като поглеждаше ту към Катарин, ту към портрета, — особено в очите. Хайде, предполагам, че тази Катарин също пише поезия, нали? — попита шеговито и се обърна към Уилям. — А вие имате истински поетически идеал, нали така, господин Родни? Нямамте представа колко привилегирована се чувствам, че стоя тук заедно с внучката на поета. Госпожице Хилбъри, вие сигурно знаете, че ние в Америка много тачим вашия дядо. Имаме цели общества, занимаващи се с творчеството му, които редовно четат произведенията му на глас. Какво? Ама това са чехлите му! — Остави настрана ръкописа, бързо сграбчи старите чехли и затаи дъх в съзерцание.

Докато Катарин продължаваше да изпълнява задълженията си на екскурзовод, Родни забодя поглед в поредица малки рисунки, които отдавна знаеше наизуст. Обърканото му съзнание го подтикваше да се

възползва от тези кратки паузи, сякаш току-що се е спасил от силна буря и сега трябваше да оправи раздърпаните си дрехи в първия възможен подслон. Спокойствието му беше повърхностно и той го знаеше много добре; не стигаше по-дълбоко от вратовръзката, жилетката и бялото жабо.

Тази сутрин на ставане от леглото беше твърдо решил да игнорира всичко, казано предишната вечер; при вида на Денам се беше убедил, че още обича Катарин страстно, затова му се искаше, когато ѝ се обади по телефона, веселите и повелителни нотки в гласа му да ѝ внушат факта, че след налудничавата вечер двамата продължават да бъдат, както и преди, неразривно сгодени. Но щом пристигна в офиса, терзанията му започнаха отново. Там го чакаше писмо от Касандра. Прочела пиесата му и използвала първата възможност да му напише какво мисли. Знаела, така твърдеше, че нейните похвали не означават абсолютно нищо, но все пак искала да каже, че е будувала цяла нощ, че си е мислила едно, второ, трето; кипеше от въодушевление, което си личеше на места по претенциозно съчинените коментари, но повечето неща бяха казани така простишко, че да задоволят докрай суетата на Уилям. Тя беше интелигентна, във всеки случай достатъчно интелигентна, за да му каже точно онова, което очаква да чуе, или още по-очарователно — само да го загатне. Беше му писала за музика, за събранието на суфражетките, на което Хенри я бе завел, и му съобщаваше полу на шега, че е научила гръцката азбука и я намирала за „пленителна“. Думата беше подчертана. Дали пък не се е изсмяла, когато е теглила чертата отдолу? Изобщо беше ли някога сериозна? Та не издаваше ли това писмо най-чаровната смесица от ентузиазъм, дух и своенравие, лумнала в пламъка на момичешки каприз, който потрепваше до края на сутринта като блуждаещ огън пред очите на Родни. Не се стърпя и започна отговора си на мига. Беше му особено приятно да оформи стила си така, че той да изразява онези поклони и реверанси, настъпления и отстъпления, които са така характерни за милионите партньорства между мъже и жени. И, разбира се, веднага си каза, че Катарин не умее да танцува този бавен танц; Катарин и Касандра, Касандра и Катарин се редуваха в съзнанието му през целия ден. Беше много добре да умееш да се облечеш с вкус, да си придадеш спокоен вид и точно в четири и половина да тръгнеш към чаеното парти на Чейни Уок, но един бог само знае какво щеше да произлезе от

всичко това, и когато Катарин, след като не беше проронила и дума, а само седеше с обичайната си скованост, разсеяно измъкна от джоба си писмото до Касандра и го тупна върху масата пред очите му, хладнокръвието му го напусна. Какво искаше да каже с това поведение?

Вдигна рязко очи от поредицата малки рисунки. Катарин гледеше как да се отърве от американската дама по един доста демонстративен начин. Със сигурност и самата жертва разбираше колко глупав изглежда възторгът ѝ в очите на внучката на поета. Катарин никога не се опитва да щади чувствата на хората, каза си Родни; и тъй като самият той беше твърде чувствителен към нюансите на всякакви удобства и неудобства, прекъсна този аукционерски каталог, който Катарин изреждаше все по-отегчено, и обзет от странно състрадание, хвана госпожа Върмонт Банкс и я взе под своя закрила.

След броени минути дамата от Америка приключи с разглеждането и като кимна благоговейно за сбогом към поета и неговите чехли, Родни я придружи надолу по стълбата. Катарин остана сама в малката стая. Церемонията по почитане на дедите ѝ действаше повече от потискащо. Още повече че стаята беше претъпкана догоре и въвеждането на ред беше почти невъзможно. Ето само тази сутрин беше пристигнала една солидно застрахована коректура от австралийски колекционер, която отразяваше промяна в мисълта на поета относно много известна фраза и следователно претендираше за почетно място в рамка под стъкло. Но имаше ли място за нея? На стълбите ли да бъде окачена, или пък трябваше да измести някоя друга реликва? Тъй като не се чувстваше способна да реши въпроса, Катарин погледна към портрета на дядо си, сякаш да го попита за мнението му. Художникът, който го беше рисувал, вече не беше на мода; поради факта че непрекъснато го показваше на посетители, Катарин не виждаше в него почти нищо друго, освен блясъка на леки, приятно розови и кафеникави багри, обрамчени във венец от позлатени лаврови листа. Младият мъж, който ѝ беше дядо, бе зареял поглед някъде над главата ѝ. Чувствените устни бяха леко разтворени и придаваха на лицето му израз, сякаш съзерцава нещо прекрасно и удивително, което чезне или едва се появява някъде в далечината. Странно, но същото изражение имаше и Катарин, докато го гледаше. И двамата бяха почти на една и съща възраст и тя се зачуди какво ли е търсил той — дали и

на него не са му се привиждали вълни, които се разбиват в брега, или герои, които яздят сред гъсти гори? Защото — може би за пръв път в живота си — тя поглеждаше на него като на млад мъж, нещастен и неспокоен, изпълнен с желаня и слабости; за пръв път го осмисляше сама за себе си, а не според спомените на майка ѝ. Той би могъл да ѝ бъде брат, така си каза. Стори ѝ се, че вече са близки — с онази мистериозна кръвна близост, с помощта на която можеш да тълкуваш гледки, които очите на мъртвите съзерцават напрегнато, или дори да повярваш, че те заедно с нас съзерцават настоящите ни радости и скърби. Изведнъж си даде сметка, че той сигурно би разбрал всичко и че вместо да полага увехнали цветя в това светилище, можеше да му поднесе собствената си обърканост и вероятно тя щеше да е по-ценен дар — ако мъртвците изобщо разбират от дарове, — отколкото цветя, тамян и обожание. Докато гледаше нагоре, усети, че той би предпочел нейните съмнения, въпроси и тревоги пред всякаква почит и би ги поел — незначително бреме за него, — както би приел и дял от нейните страдания и успехи. Колкото по-неотстъпчиво пазеше собствената си гордост и привързаност, толкова по-очевидна ставаше и обзелата я увереност, че мъртвите не искат нито цветя, нито жалейки, а дял от живота, с който са я дарили, от живота, който са живели.

Родни я откри малко по-късно, седнала под портрета на дядо си. Тя потупа мястото до себе си с приятелски жест и му каза:

— Ела, Уилям, седни. Много се зарадвах, като те видях. Усецам как ставам все по-груба и по-груба.

— Не умееш да криеш чувствата си — отвърна ѝ той сухо.

— О, не ме упреквай... Имах ужасен следобед.

И тя му разказа как е занесла цветя на госпожа Маккормик и как Саут Кензингтън ѝ заприличал на резерват за офицерски вдовици. Описа му как вратата се отворила и зад нея се открили мрачни коридори със скулптури, палми и чадъри. Говореше непринудено и успя да го предразположи. Той бързо се отпусна, така че вече нямаше нужда да демонстрира приветлив неутралитет. Усети как хладнокръвието му се изплъзва. Катарин се държеше, сякаш е нещо съвсем естествено той да я помоли за помощ или съвет или просто да си излее душата пред нея. Писмото от Касандра взе да натежава в джоба му. Но имаше и писмо до Касандра, което лежеше върху масата в съседната стая. Като че целият въздух беше пропит от Касандра. Но

ако Катарин не беше подхванала темата по свое желание, той не би посмял дори да намекне за нея, щеше му се да загърби цялата случка; задължение на джентълмена е да се държи с достойнство — така смяташе той, — достойнството на докрай предан влюбен. На моменти въздишаше дълбоко. Говореше по-бързо от обикновено относно възможността някои от оперите на Моцарт да бъдат поставени през лятото. Бил получил съобщение, така каза и веднага извади портфейл, натъпкан с листчета, които взе да прехвърля едно по едно. Между палеца и показалеца си стискаше дебел плик, сякаш съобщението от оперния ансамбъл беше неразделно прикачено към него.

— Това писмо от Касандра ли е? — попита Катарин с възможно най-непринудения си глас и погледна през рамото му. — Днес ѝ драснах едно писмо да я поканя да ни гостува, само че забравих да го пусна.

Той ѝ подаде плика мълчаливо. Тя го взе, извади листовите и изчете писмото от край до край.

На Родни му се стори, че това изчитане продължи непоносимо дълго.

— Да — обади се тя най-накрая, — много мило писмо.

Родни седеше с полуизвърнато лице, сякаш засрамен. Като погледна профила му, тя едва не се разсмя. Пак прегледа листовите.

— Не виждам нищо лошо — изтърси Уилям — в това да ѝ помогна... например с гръцкия... ако наистина има интерес към такива неща.

— Няма причина да не е така — каза Катарин и пак хвърли поглед към страниците на писмото. — Всъщност... а, ето го — „гръцката азбука е съвършено пленителна“. Очевидно, че има интерес.

— Е, гръцкият е по-висока цел. Аз по-скоро си мислех за английския. Нейните критически бележки върху пиесата ми, макар и твърде великодушни и очевидно незрели — предполагам, че не е на повече от двацет и една години?, — наистина показват точно това, което се изисква: верен усет за поезия и, разбира се, непритъпена способност за прозорливо вникване в темата; в края на краищата това е в основата на всичко. Едва ли може да има нещо лошо в това да ѝ препоръчам книги за четене.

— Не. Разбира се, че не.

— Но ако това... хм... доведе до редовна кореспонденция? Катарин, искам да кажа, тогава, без да навлизам в проблем, който поне на мен ми се струва малко болезнен — запелтечи той, — ти, от твоя гледна точка, не смяташ ли, че това може да те засегне по някакъв начин? Ако е така, само кажи, и аз повече няма и да си помисля за подобно нещо.

Тя се изненада от силата на собственото си желание той повече да не си и помисля за това. За миг ѝ се стори невъзможно да отстъпи на която и да е жена в света тази близост, която може и да не е близостта на любовта, но със сигурност беше близостта на истинското приятелство. Касандра няма никога да го разбере, тя не го заслужава. Писмото ѝ според нея беше ласкателно, тоест целеше се право в неговите слабости, и само като си помисли, че те са известни и на друга жена, това я ядоса. Защото той не беше слаб човек, той притежаваше рядката сила да спазва обещанията си — ето, трябва само да му каже, и той няма повече да си помисли за Касандра.

Тя се умълча. Родни се досети каква е причината. Беше изумен.

„Тя ме обича“ — помисли си той. Жената, от която се възхищаваше повече от всеки друг на света, го обичаше, нищо че той бе изгубил надежда, че това може някога да се случи. А сега, когато за пръв път се убеди в любовта ѝ, му стана неприятно. Почувства я като окови, като бремене, като нещо, от което и двамата ще изглеждат нелепо, но най-вече той. Родни беше изцяло във властта ѝ, но бе вече прогледнал, вече не беше неин роб, нито нейният лековерен глупак. В бъдеще щеше да бъде неин господар. Докато Катарин се мъчеше да осъзнае силата на желанието си да изрече думите, с които да задържи Уилям завинаги, моментът се проточи и тя почувства низостта на изкушението, което я подтикваше да направи крачката или да промълви думата — нещо, за което я беше молил неведнъж. Задържа писмото в ръка. Не каза нищо.

В този момент откъм съседната стая се чу раздвижване; гласът на госпожа Хилбъри споменаваше за коректури, които са били намерени по силата на чудодейното провидение в тефтерите на един касапин в Австралия; завесата, която отделяше двете стаи, беше дръпната и госпожа Хилбъри и Огъстъс Пелам застанаха на прага. Госпожа Хилбъри се закова намясто. Погледна дъщеря си и човека, за когото

щеше да се омъжва, с онази своя много особена усмивка, която всеки момент можеше да се преобрази в иронична.

— Моите най-скъпоценни съкровища, господин Пелам! — възкликна тя. — Не ставай, Катарин. Уилям, стой си. Господин Пелам ще дойде друг път.

Господин Пелам ги погледна, усмихна се, поклони се и тъй като домакинята продължи напред, последва я безмълвно. Някой дръпна завесата — той или госпожа Хилбъри.

За майка ѝ въпросът беше приключен. В това Катарин не се съмняваше.

— Както ти казах снощи — продължи тя, — смятам, че ако обичаш Касандра, трябва да ѝ разкриеш чувствата си сега. Това е твой дълг към нея, както и към мен. Но трябва да кажем и на майка ми. Не може да продължаваме да се преструваме.

— Това, разбира се, е изцяло в твоите ръце — рече Родни и моментално прие формалната поза на мъж на честта.

— Много добре — отвърна тя.

Щом той си тръгне, ще отиде при майка си и ще ѝ обясни, че годежът е развален, а няма ли да е по-добре, ако отидат двамата заедно?

— Но, Катарин — започна Родни, като нервно се опитваше да напъха листовите на писмото обратно в плика, — ако Касандра... ами ако Касандра... нали си я поканила да ви гостува.

— Да, но още не съм пустила писмото.

Той кръстоса крака и потъна в неловко мълчание. По силата на всички негови принципи и правила не беше редно да молиш жена, с която току-що си развалил годежа си, да ти помогне да се запознаеш с друга и евентуално да се влюбиш в нея. Ако беше оповестено, че годежът им е разтрогнат, тогава следваше период на дълга и пълна раздяла, като при тези обстоятелства писмата и всички подаръци се връщаха, а след години на отчуждение разделените обикновено се виждаха, вероятно на някой прием, ръкуваха се притеснено и съвсем равнодушно разменяха по една-две думи. Тогава ще бъде напълно отхвърлен и ще трябва да разчита единствено на себе си. Никога вече няма да може да спомене името на Касандра пред Катарин; в продължение на месеци, без съмнение — дори години, няма да види отново Катарин, а в негово отсъствие всичко можеше да ѝ се случи.

Катарин си даваше сметка за объркаността му не по-зле от самия него. Знаеше кой път води към истинското великодушие, но гордостта ѝ се бореше за оцеляване, тъй като да останеш сгодена за Родни и да прикриваш неговите похождения, обиждаше не просто суетата ѝ, а нещо далеч по-благородно у нея.

„Ще се лиша от свободата си за неопределено време — помисли си тя, — за да може Уилям да се вижда на спокойствие с Касандра тук. Той едва ли ще има куража да се справи без моя помощ... твърде страхлив е, за да ми каже открито какво предпочита. Бои се от публичен скандал. Иска и двете ни да задържи.“

Докато тя си разсъждаваше, Родни прибра писмото в джоба си и нарочно погледна часовника си. Въпреки че държанието му говореше, че се е отказал от Касандра, тъй като съзнаваше собствената си безпомощност и нямаше никакво доверие на себе си, а освен това беше изгубил Катарин, към която продължаваше да храни дълбоки, макар и незадоволителни чувства, струваше му се, че нищо друго не му остава. Беше принуден да си тръгне, за да може Катарин, както бе споменал, да каже на майка си, че с годежа им е свършено. Но да постъпи както дългът изисква от един почтен мъж, му костваше усилие, чието пренебрегване само допреди ден-два би му се струвало немислимо, както и че допреди два дни би бил първият да отрече с негодувание, че връзка, на която е гледал с копнеж, е била възможна между него и Катарин. Но сега животът му се беше променил; отношението му се беше променило; чувствата му бяха по-различни; нови цели и възможности се разкриваха пред него и те имаха почти непреодолима притегателна прелест и сила. Цели трийсет и пет години беше изграждал живота си така, че да не остане беззащитен; продължаваше да е господар на честолюбието си; стана, решен да каже своето безвъзвратно „сбогом“.

— Тогава те оставям — промълви, застава прав, протегна ръката си с усилие, от което преbledня, но с повече гордост в осанката — да кажеш на майка си, че годежът ни е развален по твое желание.

Тя взе ръката му и я задържа.

— Нима ми нямаш доверие? — попита.

— Напротив — отвърна ѝ той.

— Не, не, нямаш ми доверие, че мога да ти помогна... Мога ли да ти помогна?

— Изгубен съм без твоята помощ! — възкликна страстно, но издърпа ръката си и се обърна с гръб. Когато отново застана с лице към нея, тя си помисли, че за пръв път го вижда без маска.

— Катарин, безсмислено е да се преструваме, че не разбирам какво ми предлагаш. Съзнавам това, което твърдиш. Казвам ти съвсем честно, че в този момент си мисля, че наистина съм влюбен в твоята братовчедка; има шанс, с твоя помощ, да, но... — И той млъкна. — Това е невъзможно, не е правилно... нося безкрайна вина за това, че позволих нещата да стигнат дотук.

— Седни до мен. Нека помислим разумно.

— Твоят разум доведе до нашата раздяла... — изпъшка той.

— Поемам отговорността.

— Но дали аз мога да го позволя? — възкликна той. — Това би означавало... нека бъдем честни, Катарин, че за момента годежът ни остава само на думи; всъщност, разбира се, твоята свобода ще бъде неприкосновена.

— Твоята също.

— Да, и двамата трябва да сме свободни. Нека направим така: виждам се с Касандра при тези условия един, може би два пъти; и тогава, ако — в което съм почти сигурен — цялото това нещо се окаже празно мечтание, тогава веднага казваме на майка ти. Всъщност защо да не ѝ кажем още сега, но след като обещае да си мълчи?

— Защо не, наистина! Нали след десет минути цял Лондон ще знае, освен това тя не може да проумее такова нещо.

— Тогава да кажем на баща ти? Тази потайност е отвратителна... безчестна.

— Баща ми ли? Той още по-малко ще разбере.

— Тогава от кого да очакваме да прояви разбиране? — изпъшка Родни. — Налага се да погледнем на нещата от твоята гледна точка. Това означава не че искам твърде много, а че ти се поставяш в положение... положение, в което не бих искал да виждам и собствената си сестра.

— Не сме брат и сестра — прекъсна го тя нетърпеливо, — и ако ние не сме в състояние да решим, тогава кой? Не говоря празни приказки — продължи тя. — Постарах се да обмисля проблема от всички гледни точки и стигнах до извода, че има рискове, които се налага да поемем, колкото и ужасно болезнени да са те.

— Катарин, готова ли си? После да не съжаляваш.

— Не, няма — отсече тя твърдо. — Има за какво да съжалявам, но съм подготвена; ще го преживея с твоя помощ. Вие и двамата ще ми помагате. Всъщност и тримата ще си помагаме взаимно. Това е християнско, нали?

— Повече прилича на езическо — изпъшка Родни, като си представи ситуацията, в която ще ги вкара с нейното християнство.

Въпреки това не можеше да отрече, че почувства блажено облекчение и че бъдещето вместо с маска в оловен цвят му се яви разцъфнало в хиляди най-различни радости и вълнения. Щеше наистина да се срещне с Касандра след седмица, дори по-скоро, и повече го вълнуваше датата на нейното пристигане, отколкото можеше да признае дори пред себе си. Изглеждаше му недостойно, че е чак толкова нетърпелив да откъсне този плод — резултат от невиджаното великодушие на Катарин и собствената му низка подлост. Но той се укоряваше някак автоматично, за него тези думи вече нямаха смисъл. В собствените си очи не се чувстваше опозорен от постъпката си, а що се отнася до възхищението му към Катарин, та не бяха ли двамата партньори, съзаклятници, единомишленици, а да възхваляваш преследването на общата им цел като акт на великодушие, беше безсмислено. Взе ръката ѝ и я притисна към себе си не толкова от благодарност, колкото от приятелска превъзбуда.

— Ще си помагаме — каза той, повтаряйки нейните думи, и се вгледа в очите ѝ, обзет от ентузиазма на дружбата им.

Очите ѝ срещнаха неговите. Нейните бяха сериозни, помръкнали от тъга. „Той вече не е тук — помисли си тя, — пренесъл се е надалеч, вече не мисли за мен.“ И изведнъж, както седяха хванати за ръце, тя си представи, че чува как някъде отгоре се стоварва маса пръст и образува бариера помежду им, така че, макар и още един до друг, с всяка изминала секунда двамата се оказваха все по-разделени от непреодолима стена. Видението, което я накара да се почувства завинаги изолирана от всякакво общуване с човека, на когото най-много държеше, накрая изчезна и двамата като по взаимно съгласие разтвориха пръсти и пуснаха ръцете си; Родни докосна нейната ръка с устни точно когато завесата се разтвори и госпожа Хилбъри надникна през процепа с типичното си добродушно и саркастично изражение, за

да попита Катарин дали случайно не знае кой ден е — вторник или сряда — и кога беше поканена в Уестминстър?

— Скъпи ми Уилям... — каза тя, спря, сякаш не можеше да устои на изкушението да прекрачи за миг в този чудесен свят на любов, взаимно доверие и романтика. — Скъпи деца — додаде и се скри с импулсивен жест, сякаш с последни сили спусна завесата пред сценка, която въпреки изкушението не искаше да прекъсва.

[1] Хариет Мартино (1802–1876) — писателка, силно ангажирана с различни социални и политически проблеми на своето време, но много известна също така и в литературните кръгове на Лондон. — Б.пр. ↑

[2] Тук може би си струва да отбележим, че поетът Уилям Купър (1731–1800) и романистът сър Уолтър Скот (1771–1832) са били любими писатели на Лесли Стивън, бащата на Вирджиния Улф. — Б.пр. ↑

[3] Става дума за бяла жилетка, която се носи под смокинг. — Б.пр. ↑

ДВАЙСЕТ И ПЕТА ГЛАВА

В три и петнайсет следобед на следващата събота Ралф Денам седеше на брега на езерото в Кю Гардънс и с показалеца си разчертаваше на отрязъци циферблата на часовника си. Самото му лице отразяваше справедливата и неумолима природа на времето. Имаше вид на човек, който пише химн във възхвала на хода на това божество, което никога не бърза и никога не спира. Сякаш с всяка изминала секунда строго и мълчаливо отдаваше почит на този неизбежен порядък. Изражението му беше толкова сурово, толкова ведро и толкова неподвижно, че с просто око се виждаше, че поне той долавя величието на отминаващия час, което никакво дребно раздражение не можеше да засенчи, въпреки че заедно с пропиляното време посърваха и големите му, лично негови надежди.

Лицето му беше добър индикатор за това, което чувства. Състоянието на духа му беше твърде приповдигнато, за да забелязва тривиалностите на ежедневието. Не можеше да приеме факта, че млада дама закъснява с цели петнайсет минути за срещата, без да вижда в това неблагоприятно безпътицата на собствения си живот. Поглеждайки часовника, той сякаш надничаше в механизмите на човешкото съществуване и в светлината на това, което виждаше там, насочваше мисълта си на север и към полунощ... Да, това пътуване през ледовете и черната вода човек трябва да извършва без никакви другари... но към каква цел? Тук сложи пръст върху половиния час и реши, че когато минутната стрелка стигне дотам, той ще стане и ще си тръгне, като заедно с това си отговори на въпроса, поставен от един от многото гласове на съвестта му, а именно че несъмнено цел има, но е нужна непреклонна воля, за да се поддържа правилната посока към нея. И все пак, и все пак, човек не спира, сякаш го уверяваше тиктакането на стрелката; с достойнство, с широко отворени очи и с решителност той не бива да приема второкласното, да се изкушава от недостойното, не бива да се отказва, да прави компромиси. Три и дваайсет и пет минути показваше часовникът. Светът, каза си той, тъй

като Катарин Хилбъри беше закъсняла с половин час, не предлага никакво щастие, никаква сигурност, никакъв отдих, само борба. В схемата на нещата, изначално сбъркана, единствената непростима глупост е да храниш надежди. За миг вдигна очи от циферблата на часовника и се загледа в отсрещния бряг, умислено и не без копнеж, сякаш строгият им поглед все още можеше да бъде умилолюбив. Но ето че очите му се изпълниха с най-задоволителна гледка, въпреки че за миг не посмя дори да помръдне. Загледа се в дама, която приближаваше забързано, но и с известно колебание, вървеше по широката тревиста пътека право към него. Тя не го виждаше. Разстоянието я правеше да изглежда неописуемо висока и обвита от романтика, вероятно поради лилавия шал, който, поет от лекия бриз, сякаш пърхаше върху раменете ѝ.

„Ето я, пристига, като ладия с платна издути“ — каза си той, припомняйки си някакъв стих от пиеса или стихотворение, където героинята се явява по същия начин с развети пера и приветстващи я химни. Храстите и високите дървета я обграждаха така, сякаш бяха застанали мирно в нейна чест. Той се изправи и тя го видя; сподавеното възклицание доказваше радостта ѝ, че го е открила, след което побърза да се обвини за закъснението.

— Защо не ми каза? Не знаех, че това го има — рече, намеквайки за езерото и ширналата се зелена поляна наоколо, за красивата гледка с дървета и вълнистото злато на Темза в далечината, както и за херцогския замък наред ливадата. Удостои неподвижната опашка на лъва със скептичен смях.^[1]

— Никога ли не си идвала в Кю? — попита Денам.

Май беше идвала веднъж като малка, когато теренът на мястото е бил съвършено друг, а фауната тогава със сигурност включвала фламинго, а дали не и камили. Тръгнаха да се разхождат и мислено прекрояваха тази легендарна градина. Той усети, че ѝ е приятно просто да се разхожда, да се шляе, за да може фантазията ѝ да докосне всичко, което виждаха очите ѝ — храст, пазач на парка, декоративна патица, — и това отпускане наистина ѝ подейства успокоително. Топлият следобед, първият за тази пролет, ги изкуши да седнат на пейка в една долчинка с букови дървета, със зелени алеи, които се разклоняваха във всички посоки около тях. Тя въздъхна дълбоко.

— Толкова е тихо и спокойно — каза, сякаш да обясни въздишката си. Наоколо не се мяркаше жива душа, а полъхът на вятреца в клоните — този звук, който рядко стига до слуха на лондончани — сякаш идваше откъм неизбродими океани от далечен сладостен ефир.

Докато вдишваше с пълни гърди и се оглеждаше наоколо, Денам бе зает да разравя с върха на бастуна си туфа зелени цветчета, полузадушени от изпокапалите сухи листа. Правеше го с особеното внимание на ботаник. Като спомена малкото зелено растение, назова го с латинското му име, затова не се разбра, че става дума за цвете, добре познато дори в Челси; тя възкликна, удивена от познанията му. Собственото ѝ невежество било огромно, призна му тя. Например как се нарича онова дърво там, отсреща, ако човек падне толкова ниско, че да използва простото му английско име? Бук или бряст, или платан? Стана ясно поради доказателството от едно сухо листо, че е дъб; Катарин живо се интересува от малката диаграма, която Денам ѝ начерта върху един плик, защото така много бързо се запозна с някои от съществените разлики при нашите британски дървета. След това го помоли да я осведоми за цветята. За нея те просто имаха различни форми и цветове и покарваха през различни сезони на годината върху почти еднакви зелени стъбла; докато за него те представляваха преди всичко луковици или семенца, а по-късно живи създания с различен пол и спори, и податливост, която им помагаше да се приспособяват чрез всевъзможни и най-находчиви начини към живота, както и към това да дават живот; биваха тумбести или източени, с огнени или бледи цветове, чисти или на точици, освен това преминаваха през процеси, които можеха да разкрият тайни и от човешкото съществуване. Денам говореше все по-разпалено за хоби, с което се занимаваше отдавна, но го пазеше в тайна. Никакъв друг разговор не би могъл да погали слуха на Катарин по-приятно. От седмици не беше чувала нищо, което да се сравнява с тази сладостна музика. Именно тя разбуди ехо във всички онези скрити твърдини на съзнанието ѝ, където самотата ѝ отдавна крееше умислена и необезпокоявана.

Искаше ѝ се той да не спира да говори за растения, да разказва как науката е стигнала, при това съвсем не слепешката, до закона, който управлява безкрайното им разнообразие. Закон, който може и да е неразгадаем, но със сигурност беше всемогъщ и това много ѝ

харесваше, защото в момента не можеше да открие нищо подобно в човешкото съществуване. Обстоятелствата отдавна я бяха принудили, както принуждаваха и повечето жени в разцвета на младостта, да обмисля болезнено и ежеминутно цялата онази част от живота, която очевидно остава неподвластна на правила; трябваше да има предвид настроения и желания, степени на харесване и нехаресване и тяхното въздействие върху съдбата на хора, които са ѝ скъпи; беше си забранила всякакви размисли върху онази, другата част от живота, където мисълта строеше съдба, независима от човешки създания. Докато Денам обясняваше, тя следеше думите му, поглъщаше ги и с лекота усвояваше взаимовръзките между тях, което говореше за способност, дълго стаявана и неизползвана. Самите дървета и зеленината, които се сливаха в синята далечина, се превръщаха в символи на необятния външен свят, който нехаеше за щастието, сватбите и смъртта на отделния човек. За да илюстрира думите си с примери, Денам я поведе първо към Каменната градина, а после към Къщата на орхидеите.

Той се чувстваше уверен в посоката, която разговорът бе взел. Възбудата му вероятно идваше от емоции, по-лични от онези, които науката будеше у него, но той успяваше да я прикрие с естественото си умение да тълкува и обяснява. Въпреки това, щом видя Катарин сред орхидеите, красотата ѝ се открие някак странно на фона на фантастичните растения, които сякаш надничаха към нея или я заглеждаха изпод раираните си качулки и месести гърла; тогава възхитата му от ботаниката изчезна и на нейно място се появи едно доста по-сложно чувство. Тя се умълча. Орхидеите като че ли предполагаха дълбока замисленост. Противно на всякакви забрани тя протегна голата си ръка и докосна едно от цветята. Но видът на рубините върху пръста ѝ му подежда толкова зле, че той се сепна и извърна глава. В следващия миг обаче се стегна, загледа се в нея, докато докосваше странните форми една след друга умислено, като човек, който не вижда това, което е пред очите му, а слепешката блуждае в отвъдни селения. Отнесеният ѝ поглед говореше, че тя напълно отсъства от настоящето. Той, разбира се, можеше да ѝ напомни за себе си с дума или движение — но защо? Тя изглеждаше щастлива. По всичко личеше, че не се нуждае от нищо, което той може да ѝ предложи. За него също беше по-добре да стои настрана, стигаше

му да знае, че тя съществува и че това, което вече има, трябва да го запази — съвършено, далечно и непокътнато. След това неподвижният ѝ поглед — застанала там в оранжерията с орхидеи — по странен начин му напомни за някаква картина, която си беше представял в своята стая у дома. Гледката, примесена със спомена му, го накара да се умълчи, когато вратата се затвори и те отново тръгнаха да се разхождат навън.

На Катарин не ѝ се говореше, но ѝ стана неловко, че мълчанието ѝ може да се изтълкува като проява на егоизъм. Би било себично от нейна страна да продължи, както най-много ѝ се искаше, разговор на теми, които нямаха и най-далечна връзка с човешки същества. Изведнъж се раздвижи, трябваше да премисли точното им разположение върху неспокойната карта на емоциите. О, да — първо въпросът дали Ралф Денам ще се премести в провинцията, за да пише книга; ставаше късно; не бива повече да губят време; Касандра трябваше да пристигне днес за вечеря; сепна се, изведнъж си даде сметка, че би трябвало да държи нещо в ръце. Но ръцете ѝ бяха празни. Протегна ги напред и извика:

— Забравила съм си чантата някъде... къде ли?

Доколкото знаеше, в градините нямаше обозначения на точките на компаса. През повечето време беше ходила по трева, само това си спомняше. Дори пътеката към Къщата на орхидеите се разделяше на три. Но в къщата нямаше никаква чанта. Значи, би трябвало да я е забравила на пейката. Тръгнаха обратно по същия път, крачеха съсредоточено като хора, погълнати от мисълта за изгубеното нещо. Как изглеждаше тази чанта? Какво имаше в нея?

— Портмоне... билет... писма, документи — взе да изброява Катарин и докато си спомняше списъка, притеснението ѝ нарастваше.

Денам тръгна бързо пред нея и скоро, още преди тя да стигне пейката, ѝ извика, че я е намерил. За да е сигурно, че всичко е вътре, тя изсипа съдържанието ѝ в скута си. Странна смесица, помисли си Денам, докато наблюдаваше с интерес. Златни монети бяха завързани в дантелена кърпичка; имаше писма, които, неизвестно как, но загатваха за съкровена интимност; два или три ключа, списъци със задачи, някои от които отменати с кръстче. Но тя като че ли не се успокои, докато не намери някакъв лист, сгънат така, че Денам не успя дори да предположи какво може да съдържа. В своето облекчение и

благодарност веднага започна да му говори, че доста е мислила за плановете, които Денам ѝ бе споделил. Той обаче я прекъсна:

— Нека не обсъждаме това досадно нещо.

— Но аз мислех...

— Досадно е. Изобщо не трябваше да те занимавам...

— Добре, но вече си решил, така ли?

— Това няма значение — каза и изпъшка нервно.

— О! — беше единственото нещо, което Катарин промълви с равен тон.

— Искам да кажа, че има значение, но само за мен. Както и да е — продължи, вече по-дружелюбно, — не виждам защо трябва да се тревожиш за негодите на други хора.

Тя предположи, че по всяка вероятност твърде ясно му е дала да разбере, че се отегчава от такива неща.

— Боя се, че в своята отнесеност не съм те слушала внимателно... — каза тя и си спомни колко често Уилям я беше обвинявал именно в това.

— Има много неща, за които да мислиш, затова си отнесена — отвърна ѝ.

— Така е — отговори му и се изчерви. — Не! — побърза да опровергае себе си. — Искам да кажа, няма нищо конкретно. Но си мислех за растенията. Беше ми приятно. Всъщност рядко ми се е случвало да прекарам толкова хубав следобед. Но ако нямаш нищо против, наистина ми се иска да науча какво възнамеряваш да правиш.

— О, всичко е решено — отговори ѝ. — Отивам в онази проклета къща, за да пиша безсмислената си книга.

— Да знаеш само колко ти завиждам! — отговори му тя съвсем искрено.

— Е, такива къщи се намират за петнайсет шилинга на седмица.

— Такива къщи се намират... така е — отвърна. — Въпросът е... — И тя замълча. — Не ми трябва повече от две стаи — продължи със странна въздишка, — една, в която да се храня, и една, в която да спя. О, ще искам и трета, голяма и просторна, най-отгоре, както и малка градина, където човек да отглежда цветя. И пътека... нали така... надолу към река или нагоре към гора, а и морето да е наблизо, за да се чува прибойт на вълните нощем. И кораби, които се скриват от погледа ти, там на хоризонта... — Млъкна. — Ти близо ли си до морето?

— Моята представа за пълно щастие — започна той, без да отговори на въпроса ѝ — е да живея, както го описа.

— Е, сега имаш тази възможност. Предполагам, че ще работиш — продължи, — ще работиш цяла сутрин и после пак след чая, и може би нощем. Няма кой да идва и непрекъснато да ти пречи.

— Колко дълго може да издържи човек сам? — попита я. — Някога опитвала ли си?

— Само веднъж за три седмици — отвърна му. — Майка ми и баща ми бяха в Италия и нещо се случи, така че не успях да замина с тях. В продължение на три седмици живях самичка и единственият човек, с когото разговарях, беше един непознат в заведението, където обядвах — мъж с брада. После се връщах в стаята си самичка и... ами правех каквото си искам. Боя се, че не съм много общителна — добави — и трудно понасям да живея с други хора. От време на време някой с брада — това може да ми е интересно, беше отчужден, не ми се натрапваше, а и двамата знаехме, че повече няма да се видим. Затова бяхме и съвършено искрени — нещо, което е невъзможно между приятели.

— Глупости! — избухна Денам.

— Защо „глупости“? — попита.

— Защото не го мислиш — възрази ѝ той.

— Сигурен ли си? — каза тя, изсмя се и го изгледа.

Колко своенравен, сприхав и високомерен е всъщност! Беше я поканил в Кю, за да се посъветва с нея, после ѝ каза, че вече сам си е решил въпроса, след което пък взе да я упреква за разни неща. Много различен е от Уилям Родни, каза си тя; обличаше се неугледно, с раздърпани дрехи и не беше никак наясно със светските обноски; бе толкова мълчалив и затворен, че истинският му характер оставаше неуловим. Беше стеснително мълчалив и стеснително категоричен. Въпреки това тя го харесваше.

— Значи, не го мисля, така ли? — повтори тя добродушно. — Ами...?

— Съмнявам се, че искреността е твоят еталон в живота — отвърна ѝ със сериозен тон.

Тя се изчерви. Много бързо я беше уцелил в слабото място — нейният годеж, и имаше пълно основание да го каже. Засега не беше още съвсем прав, спомни си тя и това я зарадва, но още не можеше да

го осведоми за истината, затова се налагаше да изтърпи намеците му, въпреки че от устата на човек, постъпил като него, те нямаха особена тежест. Независимо от това думите му притежаваха някаква сила, помисли си тя, отчасти защото той, изглежда, не съзнаваше прегрешението си спрямо Мери Дачет, което я объркваше; и отчасти защото той винаги говореше разпалено, но поради каква причина, тя още не знаеше.

— Абсолютната искреност е доста трудно нещо, не мислиш ли?
— попита го с лека ирония.

— Има хора, които са способни дори и на това — отвърна ѝ той неясно. Засрами се от яростното си желание да я засегне, но не нея искаше да уязви, тъй като и без това тя беше недосегаема за стрелите му, а себе си да усмири, собствения си невероятно безразсъден подтик да се остави на онзи дух, който на моменти като че ли го тласкаше към най-отдалечените краища на света. Присъствието ѝ събуждаше у него чувства, които надминаваха дори най-безумните му мечти. Долавяше, че под сдържаната повърхност на обноските ѝ — почти патетични и винаги на лице за най-големите тривиалности на ежедневието — се крие дух, който тя пази или потиска по някаква причина, дали поради самота, или — нима бе възможно? — поради любов. Дали на Родни му е било позволено да я вижда без маска, без задръжки, небрежна към задълженията си, без пресметливост, същество от страст и инстинктивна освободеност? Не, отказваше да повярва в това. Именно в самотата си Катарин беше несдържана. „После се връщах в стаята си самичка и правех каквото си искам.“ Така му беше казала и един проблясък го бе осенил, дори някаква увереност, че би могъл да споделя самотата ѝ, и само от това мимолетно впечатление сърцето му заби лудо и главата му се замая. Спря се и мигом се стегна. Видя, че лицето ѝ пламна, и в ироничния ѝ отговор чу собственото си негодувание.

Пъхна гладкия сребърен часовник в джоба си с надеждата, че някак ще успее да се върне към онова спокойно и фаталистично настроение, на което се беше поддал, докато гледаше циферблата му там, на брега на езерото, защото това настроение, независимо от цената, бе настроението на неговото общуване с Катарин. В писмото, което така и не изпрати, ѝ беше говорил за благодарност и мълчаливо

съгласие, а сега с цялата сила на характера си трябваше да докаже тези мислени обещания в нейно присъствие.

Междувременно, предизвикана, тя се опита да обясни позициите си.

— Не виждаш ли, че когато нищо не те свързва с хората, тогава е по-лесно да си честен с тях? — попита тя. — Това имам предвид. Не е нужно да ги ласкаеш, нямаш никакви ангажименти към тях. Сигурно и ти си разбрал покрай собственото си семейство, че не е възможно да обсъждаш онова, което най-много те интересува, защото живеете заедно, защото сте като съзаклятници, защото положението е неистинско...

Размишленията ѝ увиснаха недоизказани, тъй като темата бе сложна, а и тя не знаеше дали Денам изобщо има семейство, или не. Той обаче се съгласи с нея, що се отнася до разрушителното въздействие на семейната среда, но точно в този момент не изпитваше желание да обсъжда проблема.

Подхвана обаче друг проблем, който го интересуваше много повече.

— Убеден съм — каза той, — че има случаи, в които съвършената откровеност е възможна — случаи, в които няма роднинство, въпреки че хората живеят заедно, дори нещо повече, че всеки е свободен и едната страна няма никакви задължения към другата.

— За известен период... може би да — съгласи се тя унило. — Но винаги изникват задължения. Освен това трябва да се съобразяваш с чувствата на другия. Хората не са елементарно устроени и дори когато искат да постъпват разумно, в крайна сметка се оказват... — в положението, в което се беше озовала и тя, това искаше да каже, но само добави вяло: — забъркани в някаква каша.

— Защото — мигновено се намеси Денам — не си изясняват нещата предварително. Аз мога още сега — продължи той с най-категоричен тон, който говореше за самообладанието му — да поставя условията, гарантиращи едно съвършено искрено и съвършено непресторено приятелство.

Тя беше любопитна да ги чуе, но усещаше, че темата крие опасности, които са известни повече на нея, отколкото на него, освен това тонът му ѝ напомни за онова странно, абстрактно изказване на

Ембанкмънт. За момента всичко, което можеше да съдържа и най-малкия намек за любов, я плашеше и би било толкова болезнено за нея, колкото да бръкнеш с пръст в отворена рана.

Но той продължи, без да поиска разрешение.

— На първо място, в таква едно приятелство не бива да се влагат чувства — отсеке решително. — Най-малкото и двете страни трябва да са наясно, че ако някой от тях реши да се влюбва, това си е изцяло за негова или нейна сметка. Нито един от двамата не бива да има каквито и да било ангажменти към другия. Във всеки един момент двамата трябва да се чувстват свободни да се разделят или да вземат друго решение за себе си, както и да могат да изкажат каквито си пожелаят мнения. И всичко това трябва да се разбира от само себе си.

— От всичко това ще спечелят ли нещо, което си струва? — попита тя.

— Да, има риск... разбира се, че има риск — отговори той. Думата беше от онези, които тя често използваше напоследък, когато спореше със себе си. — Но това е единственият начин, ако изобщо смяташ, че приятелството е нещо, което си струва — заключи той.

— Вероятно при такива условия би било възможно — каза умислено тя.

— Е — каза ѝ, — това са условията на приятелството, което искам да ти предложа. — Тя си знаеше, че ще се стигне дотук, но въпреки това се шокира — едновременно от задоволство и нежелание, — когато чу формалното му предложение.

— Бих искала — започна, — но...

— Родни ще е против, така ли?

— О, не! — отвърна му светкавично. — Не, не става въпрос за това — продължи, но пак млъкна.

Трогна се от невъздържания и в същото време тържествен начин, по който той предложи условията си, но колкото по-великодушен бе той, толкова по-предпазлива трябваше да е тя. Защото щяха да се озоват в трудно положение, така си помисли, въпреки че точно в този момент, който в крайна сметка не беше много напред по пътя на предпазливостта, далновидността я напусна. Потърси мислено някаква неизбежна беда, която щеше да ги сполети. Но не намери такава. Стори ѝ се, че тези бедни и нещастия са въображаеми; животът продължава

напред и напред, животът е съвсем различен от това, което разправят хората. И не само беше вече на края на запасите си от предпазливост, но изведнъж тя ѝ се стори напълно излишна. Със сигурност, ако изобщо имаше човек, който да може да се погрижи сам за себе си, това беше Ралф Денам; освен това беше ѝ казал, че не е влюбен в нея. Крачейки под буковите дървета, докато поклащаше чадъра си, тъй като в размишленията си беше свикнала на пълна свобода, тя се запита защо трябва непрекъснато да прилага различни критерии към действителното си поведение? Защо, замисли се, трябва да съществува това непрекъснато различие между мисъл и действие, между живота в уединение и живота в обществото, тази удивителна пропаст, от едната страна на която душата е активна посред бял ден, а от другата — умислена и черна като нощ. Не е ли възможно да пристъпиш от едната половина в другата с изправена глава и без съществени промени? Не беше ли именно това шансът, който той ѝ предлагаше — редкият и прекрасен шанс за приятелство? Във всеки случай каза на Денам с въздишка, в която той долови както нетърпение, така и облекчение, че е съгласна; смяташе, че той е прав; приемаше неговите условия за приятелство.

— А сега — подхвърли тя — да отидем да прием чай.

Всъщност от тези принципи, веднъж установени, и на двамата им олекна. И двамата бяха убедени, че са стигнали до нещо много съществено, и сега можеха да се съсредоточат върху чая и Кю Гардънс. Взеха да обикалят оранжерии, любуваха се на лилии, които плуват в изкуствени водоеми, вдишваха уханието на хиляди карамфили и сравняваха различните си предпочитания към дървета и езера. Докато говореха предимно за това, което виждат, така че всеки можеше да ги подслуша, усещаха как договорът помежду им става все по-солиден и дълбок, съдейки дори само по броя на хората, които ги отминаваха, без нищичко да подозират. Въпросите за малката къща на Ралф в провинцията, както и за неговото бъдеще не бяха повече повдигнати.

[1] Тук става дума за замъка, наречен Сайън Хаус, наследствено имение на херцозите на Нортъмбърланд, построен в средата на XVI век. Лъвът, за който става дума, се намира на покрива на замъка — изправената на задните си крака скулптура е символ на въпросната херцогска династия. — Б.пр. ↑

ДВАЙСЕТ И ШЕСТА ГЛАВА

Макар старите дилижанси, с пъстро изрисуваните странични дъски, с пронизителния рог на ескорта, шегите, идващи откъм капрата, и превратностите на пътя, да бяха отдавна изпаднали в забвение, останали само в печатните страници на нашите романисти, колкото да придават атмосфера на случките, едно пътуване до Лондон с експресния влак можеше да представлява също толкова приятно и романтично приключение. За двайсет и две годишната Касандра Отуей малко неща можеха да бъдат по-вълнуващи. Тъй като се чувстваше преситена от месеци сред зелените поля, сега ѝ се стори, че още първата редица вили на хора на изкуството в предградията на Лондон имат внушителен вид, което придаде значимост на всеки пътник в купето, а във впечатлителния ѝ ум дори влакът увеличи скоростта и пискливата свирка на локомотива се сдоби с повелителна строгост. Пътуваха към Лондон; имаха предимство пред всички други превозни средства. А и различно поведение бе необходимо още щом стъпиш на перона на Ливърпул Стрийт и се влееш в потока на всички онези улисани и забързани граждани, на чиито услуги бяха безброй таксита, моторни омнибуси и подземната железница. Затова и тя се постара да изглежда важна и забързана, но щом таксито потегли с решителен старт, от което малко се стресна, тя бързо забрави за своя нов лондонски статус и взе да върти глава от прозорец на прозорец, поглъщайки жадно ту сграда от тази страна на улицата, ту изглед — от другата, за да утоли ненаситното си любопитство. Докато пътуваше, никой не ѝ изглеждаше реален, нищо не беше обикновено; уличните тълпи, правителствените сгради, талазите мъже и жени, които се разливаха в подножието на високите стъклени витрини, всички те представляваха обобщения и тя ги съзерцаваше като театрално представление.

Тези нейни чувства бяха подсилени и частично вдъхновени от факта, че пътуването я отведе право в сърцевината на нейния най-романтичен свят. Хиляди пъти сред родния пасторален пейзаж

мислите ѝ бяха поемали точно по този път: нахлуваха в къщата в Челси и се качваха право в стаята на Катарин, където, тъй като бяха невидими, имаха прекрасната възможност да се любуват на уединението на обичната и загадъчна господарка на стаята. Касандра обожаваше своята братовчедка; обожанието може и да е било глупост от нейна страна, но то не стигаше до крайности, само придаваше очарование на променливата същност на темперамента ѝ. В продължение на нейните двайсет и две години тя беше обожавала твърде много неща и хора; учителите ѝ бяха имали причина често да се гордеят с нея, но и често да се отчайват от нея. Възторгваше се от архитектура и музика, от естествена история и хуманитарни науки, от литература и изкуство, но неизменно, стигнеше ли върха на собствения си ентузиазъм, придружен от завидна степен на усвоени умения, тя променяше намеренията си и веднага тайно си купуваше, да речем, граматика на някакъв чужд език. Ужасните резултати, които възпитателките ѝ предвиждаха поради това нейно нехайство, вече се наблюдаваха у двайсет и две годишната Касандра, която никога не беше взела и един изпит и с всеки изминал ден ставаше все по-ясно, че това едва ли вече е възможно. По-сериозното предсказание обаче, а именно че никога няма да е в състояние да си изкарва сама прехраната, също се оказа вярно. От всичките си различни и краткотрайни увлечения обаче Касандра беше успяла да си изгради такова поведение, такава умствена нагласа, която, макар и безполезна, мнозина намираха за свежа и ободрителна — добродетели, които не са за пренебрегване. Катарин например я смяташе за изключително обаятелна и общителна. И двете братовчедки притежаваха редица качества, които никога не се срещат заедно в една отделна личност и много рядко в петима или шестима души. Докато Катарин беше простичко устроена, Касандра беше по-сложно устроена; докато Катарин беше сериозна и пряма, Касандра беше неуловима и уклончива. Накратко казано, двете илюстрираха много точно мъжкото и женското начало в природата на жената, а за основа имаха и дълбоката връзка на това, че бяха една кръв. Касандра обожаваше Катарин, но това нейно обожание непрекъснато трябваше да подклажда неспокойния ѝ дух с редовни порции добродушни насмешки и критични подмятания, докато Катарин просто се радваше на шегите ѝ толкова, колкото и на уважението ѝ.

В момента уважението със сигурност преобладаваше в съзнанието на Касандра. Годежът на Катарин беше разпалил въображението ѝ, тъй както всеки първи годеж в кръг от приятелки и връстнички поначало разпалва въображението на останалите; това бе нещо тържествено, красиво и загадъчно; придаваше важност и на двете страни като на хора, посветени в обред, който остава скрит за останалите от групата. Заради Катарин Касандра смяташе Уилям за най-забележителния и интересен човек, затова с желание прие първо разговорите му, а после и ръкописа му като прояви на приятелство, от което се чувстваше поласкана и възхитена.

Катарин още не се беше върнала, когато тя пристигна на Чейни Уок. След като беше посрещната от чичо си и леля си и получи, както винаги, подарък от две лири за „такси и развлечения“ от чичо Тревър, чиято любима племенница беше, тя се преоблече и отиде да изчака Катарин в нейната стая. Какво прекрасно огледало има Катарин, помисли си тя, и колко добре, съвсем като на зрял човек, бяха подредени всичките ѝ неща върху тоалетката, особено в сравнение с нейните у дома. Озърна се наоколо: сметките, набучени на шиш, които приличаха на украса върху полицата над камината, бяха съвсем в стила на Катарин. Никъде не се виждаше снимка на Уилям. Стаята ѝ — едновременно пестеливо и луксозно обзаведена, заедно с копринения пенъоар и алените пантофи, с овехтелите килим и голите стени, напомняше за самата Катарин; застана по средата ѝ, за да се наслади на усещането, а после, в желанието си да пипне това, което и братовчедката ѝ бе докосвала, Касандра започна да изважда книгите, строени в редица върху поличка над леглото. В повечето къщи върху тези полички се пазеха последните останки от религиозна вяра, сякаш късно нощем, в пълно усамотение, скептичните денем намираха утеха, отпивайки глътка от прастария чудотворен еликсир като лек за онези свои скърби и обърканости, които именно тогава, по тъмна доба, изпълзват от бърлогите си. Но тук нямаше книга с църковни химни. Съдейки по овехтелите корици и загадъчното съдържание, Касандра реши, че това са стари учебници на чичо ѝ Тревър, благоговейно, макар и ексцентрично съхранявани от дъщеря му. Нямаат край, каза си тя, чудатостите на Катарин. Самата тя навремето имаше желание да учи геометрия и сега, свита на кълбо върху кувертюрата на Катарин, напрегна ум и опита да си спомни точно колко е забравила от онова,

което знаеше някога. Когато Катарин се прибра малко по-късно, свари я дълбоко погълната от това свое усилие.

— Скъпа моя! — извика Касандра и размаха книгата пред братовчедка си, — целият ми живот се промени от този момент! Трябва веднага да си запиша името на човека, иначе ще го забравя...

Чие име, каква книга, чий живот се е променил, Катарин изобщо не можеше да проумее. Започна бързо да се преоблича, защото беше много закъсняла.

— Може ли да остана и да гледам? — попита Касандра и затвори книгата. — Нарочно се преоблякох предварително.

— О, значи си готова? — подхвърли Катарин в хода на приготовленията си, обърна се наполовина и погледна Касандра, която седеше на края на леглото, обвила ръце около коленете си.

— Ще имаме гости за вечеря — каза тя, възприемайки след кратък интервал Касандра от нова гледна точка — с нейната изтънченост, с непостоянния чар на дребното лице с дълъг, изострен нос и грейналите бадемови очи. Косата ѝ беше вдигната над челото и ѝ стоеше като колосана, но при малко по-големи грижи от страна на фризьорки и шивачки, въпреки дребната си ъгловата фигура, можеше да заприлича на изтънчена френска дама от осемнайсети век.

— Кой ще дойде на вечеря? — попита Касандра в очакване на нови възхитителни изненади.

— Със сигурност Уилям и доколкото знам, леля Елинор и чичо Обри.

— Толкова се радвам, че Уилям ще дойде. Той каза ли ти, че ми изпрати ръкописа си? Според мен е чудесен... Катарин, мисля, че той е точно за теб.

— Мястото ти е до него, така че ще можеш лично да му кажеш какво мислиш.

— Не бих посмяла — отсеке Касандра.

— Защо? Да не би да се страхуваш от него?

— Само малко... защото е свързан с теб.

Катарин се усмихна.

— Като имам предвид твоята добре позната преданост и това, че ще ни гостуваш поне две седмици, знам, че като дойде време да си тръгваш, едва ли ще са ти останали някакви илюзии за мен. Давам ти една седмица, Касандра. Ще наблюдавам как репутацията ми ще гасне

ден след ден. Сега е в своя апогей, но още от утре ще започне да залязва. Чудя се какво да облека тази вечер? Касандра, подай ми синята рокля, ей там в големия гардероб.

Говореше несвързано, взимаше ту четката, ту гребена, току издърпваше малките чекмеджета на тоалетката си, след което ги оставяше отворени. Касандра, седнала на леглото зад нея, се загледа в отражението на своята братовчедка. Лицето в огледалото беше сериозно и напрегнато, очевидно погълнато от други мисли, освен тези дали линията, която дели тъмната ѝ коса надве, е права, а тя, между другото, бе по-права и от римски път. Касандра отново се впечатли от това колко зряла изглежда Катарин; докато обличаше синята си рокля, която изпълни почти цялото високо огледало с лазурна светлина, сякаш обрамчен портрет, и отразяваше не само леко помръдващия лик на красивата жена, но форми и цветове от предметите на заден план, Касандра си каза, че никога не е виждала по-романтична гледка. Беше в пълно съзвучие със стаята, къщата и заобикалящия ги град, защото слухът ѝ още не беше привикнал с нестихващия глух тътен на автомобилите в далечината.

Въпреки скоростта, с която Катарин успя да се преоблече, слязоха долу с голямо закъснение. В ушите на Касандра глъчката от гласове в гостната прозвуча като оркестър, който настройва инструментите си. Стори ѝ се, че стаята е препълнена и че всички са непознати, че всички са красиви и изискано облечени, въпреки че, както се оказа, повечето ѝ бяха роднини, а изискаността на тоалетите им в очите на безпристрастния наблюдател се свеждаше до бялата жилетка под костюма на Родни. Всички обаче станаха на крака едновременно, което само по себе си беше много внушително, всички възкликнаха при вида ѝ, ръкуваха се, беше представена на господин Пейтън, после вратата се отвори със замах и обявиха, че вечерята е сервирана. Когато поеха към трапезарията, Уилям Родни ѝ предложи леко свитата си в лакътя ръка, което тя тайничко се надяваше, че ще направи. Накратко, ако на сценката погледнем само през нейните очи, тя трябваше да бъде описана като магическо великолепие. Мотивите, изрисувани върху супените чинии, колосаните салфетки, сгънати във формата на калия, които стърчаха от едната страна на всяко място, дългите панери за хляб, украсени с розови панделки, сребърните подноси и чашите за шампанско в морскосиньо със златни пращинки,

които плуваха в столчетата им — всички тези подробности заедно с особената миризма на ръкавици от ярешка кожа допринасяха за нейната възбуда, която обаче тя трябваше да потисне, защото беше вече голяма и светът с нищо не можеше да я учуди.

Светът, вярно, не можеше да я учуди, но в него имаше хора и всеки един от тях, поне според Касандра, носеше у себе си фрагмент от онова, което тя наричаше „реалност“. Това, че ако ги помоли, те можеха да го споделят с нея, ѝ беше като подарък, затова и никоя официална вечеря не можеше да бъде скучна с господин Пейтън от дясната ѝ страна и Уилям Родни — от лявата ѝ, тъй като и двамата в равна степен бяха надарени с едно качество, което ѝ се струваше толкова безпогрешно и така безценно, че начинът, по който другите го пренебрегваха, не спираше да я изумява. Всъщност изобщо не можеше да разбере дали разговаря с господин Пейтън, или с Уилям Родни. По-скоро с човек, който постепенно прие образа на възрастен мъж с мустаци, на когото разказваше как е пристигнала в Лондон днес следобед, как е взела такси и пътувала по улиците. Господин Пейтън, редактор от петдесет години, не спря да кима с плешивата си глава — очевиден знак, че всичко това му е ясно. Но най-вече му стана ясно, че тя е много млада и хубава, освен това забеляза, че се вълнува, макар че нито от нейните думи, нито от собствените си спомени успя да разбере за какво по-точно трябва да се вълнува.

— Дърветата бяха ли напъпили? — попита я първо, а после и с кой влак е пътувала.

Тя обаче прекъсна любезните му въпроси в желанието си да узнае дали той е от онези, които четат във влака, или от онези, които гледат през прозореца. Господин Пейтън не беше никак сигурен от кои е. По-скоро правеше и двете. Каза ѝ, че това е много опасна изповед, защото от този единствен факт тя би могла да си направи извод за целия му живот. Подкани я да продължи и тя побърза да го определи като либерал, член на Парламента.

Уилям, повърхностно зает в несвързан разговор с леля Елинор, слухтеше за всяка дума и гледаше да се възползва от факта, че възрастните дами рядко са последователни в мислите си, или поне онези, които ценят повече младостта и пола на събеседника си, отколкото репликите му, затова реши да привлече вниманието на присъстващите, като се изсмя нервно.

Касандра веднага се обърна към него. С нескривано задоволство тозчас откри с лекота, че друго от тези пленителни създания предлага на вниманието ѝ небивало богатство за изследване.

— Няма никакво съмнение обаче какво ти, Уилям, правиш, седнал в купето на влака — каза тя, наслаждавайки се на възможността да го назове с малкото му име. — Ти никога не поглеждаш през прозореца; ти четеш през цялото време.

— И какво следва от това? — попита господин Пейтън.

— О, че е поет, разбира се — отговори му Касандра. — Но трябва да призная, че това го знаех предварително, така че не е честно. Ръкописът ти е у мен — продължи тя и най-безцеремонно загърби господин Пейтън. — Имам да те питам безброй неща.

Уилям сведе глава на една страна и се опита да скрие удоволствието, което му достави тази реплика. Но удоволствието не беше съвсем без примеси. Колкото и податлив на ласкателства да беше, Уилям не ги понасяше от хора, които показват грубо или сантиментално отношение към литературата, и ако Касандра се беше отклонила, макар и малко от това, което смяташе за съществено, той би изразил притеснението си, като размаха ръце или сбърчи чело; след което ласкателствата ѝ не биха му доставили удоволствие.

— Преди всичко — продължи тя, — искам да знам защо си избрал да пишеш пиеса?

— А! Искаш да кажеш, че не е достатъчно драматична ли?

— Искам да кажа, че не виждам какво ще спечели от изиграването ѝ на сцена. Но, от друга страна, Шекспир печели ли от това? Двамата с Хенри непрекъснато спорим за Шекспир. Убедена съм, че не е прав, но не мога да го оборя, защото само веднъж съм гледала Шекспир на сцена — в Линкълн. Но, разбира се, знам — настоя тя, — че Шекспир е писал именно за театъра.

— Тук си съвсем права — зарадва се Родни. — Надявах се да застанеш на тази страна. Хенри греша, изобщо не е прав. Разбира се, че съм се провалил, като всеки модерен човек. О, божичко, защо не се допитах до теб предварително!

От този момент нататък продължиха да обсъждат, доколкото можеха да разчитат на паметта си, различните аспекти в драмата на Родни. Тя не каза нищо, което да го подразни, но нешколуваната ѝ дързост успя да стимулира преживяването до такава степен, че много

често се виждаше как Родни е вдигнал вилицата си и я размахва, докато обсъжда най-важните принципи в изкуството. Госпожа Хилбъри си помисли, че никога не го е виждала в такава светлина; да, той изглеждаше някак по-различен, напомняше ѝ на един отдавна умрял и много изтъкнат човек... беше забравила името му.

Касандра повиши глас от вълнение.

— Не си чел „Идиот“? — не се стърпя тя.

— Чел съм „Война и мир“ — сприхаво ѝ отвърна Уилям.

— „Война и мир“! — повтори тя презрително.

— Признавам си, че не разбирам руснаците.

— Поздравления! Поздравления! — избоботи чичо Обри от другата страна на масата. — Аз също. Осмелявам се да предположа, че и те не разбират себе си.

Възрастният джентълмен беше управлявал големи територии от индийските владения на империята, но често обичаше да повтаря, че би предпочел да е написал романите на Дикенс. След което около масата се завъртя друга обичана от него тема. Леля Елинор даваше предупредителни знаци, че държи да каже мнението си. Въпреки че вкусът ѝ се беше притъпил от двайсет и пет годишни занимания с филантропия, тя притежаваше изтънчения вроден инстинкт на парвеню или на човек с претенции и знаеше много точно какво трябва да представлява литературата и какво — не. Притежаваше това познание по рождение и изобщо не го смяташе за нещо, с което да се гордее.

— Лудостта не е подходяща тема за прозата — отсеке категорично.

— Ами да, добре известен ни е случаят с Хамлет — намеси се господин Хилбъри със спокоен, полунасмешлив тон.

— О, Тревър, при поезията е различно — каза леля Елинор, сякаш имаше специално разрешение от Шекспир да го защитава. — Съвършено различно. А пък и лично аз никога не съм смятала, че Хамлет е толкова луд, колкото го изкарват. Какво е вашето мнение, господин Пейтън? — попита тя, тъй като тук присъстваше корифей на литературата в лицето на този редактор на уважавано списание и трябваше да се съобразят с него.

Господин Пейтън се облегна назад в стола си, килна глава на една страна и отбеляза, че това е въпрос, на който никога не е успявал

да намери изцяло задоволителен отговор. Много неща можеха да се кажат в защита и на двете тези, но докато размишляваше коя страна да предпочете, госпожа Хилбъри се намеси и прекъсна дълбокомислените му разсъждения.

— Прекрасната, прекрасната Офелия! — възкликна тя. — Каква чудотворна сила притежава поезията! Сутрин се събудвам рошава и неумита, навън се стеле жълта мъгла, малката Емили светва лампата, носи ми чай и казва: „О, мадам, водата в бойлера е замръзнала, а готвачката си поряза пръста до кокал.“ Но аз отварям малка зелена книжка и птиците запяват, звездите грейват, цветята засияват... — Тя се огледа, сякаш тези присъствия изведнъж се бяха материализирали около масата.

— Зле ли се беше порязала готвачката? — попита леля Елинор, обръщайки се, естествено, към Катарин.

— О, това с пръста на готвачката беше образно казано — допълни госпожа Хилбъри. — Но дори и ръката си да беше отрязала, Катарин щеше да ѝ я зашие — каза и хвърли нежен поглед към дъщеря си, която изглеждаше малко тъжна, така си помисли. — Но какви ужасни, ужасни мисли! — заключи тя, сложи салфетката върху масата и бутна стола си назад. — Хайде, нека отидем горе в салона да си поговорим за нещо по-приятно.

На горния етаж Касандра откри нови източници на удоволствие — първо в изисканата подредба на очакващия ги салон, а след това и в шанса да използва своите златотърсачески умения сред новия асортимент човешки същества. Но приглушените гласове на жените, техните спотаени умълчавания и красотата, която поне в очите на Касандра струеше от всяка черна атлазена рокля и от едрите кехлибари около престарели шии, изместиха желанието ѝ да приказва и го смениха с едно по-смирено: просто да наблюдава. С огромно удоволствие пристъпи в атмосферата, в която личните въпроси се споделяха свободно и почти едностранно от по-възрастните жени, които вече я бяха приели като една от тях. Изражението ѝ стана по-мило и състрадателно, сякаш и тя се изпълни със загриженост към света, върху който лелите Маги и Елинор имаха власт, но едновременно с това се тревожеха и го осъждаха. След известно време видя, че Катарин някак страни от останалите, затова изведнъж забрави за цялата си мъдрост, нежност и загриженост и избухна в смях.

— Какво смешно има? — попита я Катарин.

Не си струваше една шега, толкова глупава и нелюбезна, да се обяснява.

— Нищо... абсурдно е... и проява на най-лош вкус, но все пак, ако притвориш очи и погледнеш... — Катарин притвори очи и погледна, но не накъдето трябва, при което Касандра се разсмя още по-силно, докато през смях се опитваше да ѝ обясни шепнешком, че леля Елинор — но само като притвориш очи — прилича на папагала в клетката в Стогдън Хаус. В този момент господата влязоха и Родни тръгна право към тях двете, искаше да знае на какво се смеят.

— Отказвам да ти кажа! — отвърна му Касандра с изпънато тяло, с ръце отпред и втренчен в него поглед. Той харесваше тази нейна дръзка насмешливост. Нито за секунда не се усъмни, че може да се присмива на него. Смееше се, защото животът беше прекрасен, вълшебен.

— О, това е жестоко, да ме караш да чувствам грубостта на моя пол — отвърна ѝ той, като прибра крака и докосна връхчетата на пръстите си върху въображаем клак^[1] или бамбуков бастун. — С мъжете обсъждахме всевъзможни глупости, а сега няма да узная онова нещо, което искам повече от всичко друго на света.

— Няма да ни излъжеш нито за миг! — извика тя. — Нито за секунда! И двете знаем какво най-много те забавлява. Нали, Катарин?

— Не — отвърна ѝ тя. — Мисля, че казва истината. Той не се интересува от политика.

Думите ѝ, макар и простичко изречени, предизвикаха странна промяна в непринудената, искряща атмосфера. Развеселената физиономия на Уилям веднага посърна и той каза със сериозен тон:

— Ненавиждам политиката.

— Никой мъж няма право да казва това — прекъсна го Касандра строго.

— Съгласен съм. Искях да кажа, че ненавиждам политиците — побърза да се поправи той.

— Виждаш ли, ще излезе, че Касандра е това, на което казваме феминистка — продължи Катарин. — Или по-скоро, била е феминистка преди шест месеца, но нямаме основание да предполагаме, че продължава да е такава. За мен това е една от най-

очарователните ѝ черти. Човек никога не знае. — Тя ѝ се усмихна, както би направила една по-голяма сестра.

— Катарин, караш хората да се чувстват нищожества! — възкликна Касандра.

— Не, тя съвсем не иска да каже това — намеси се Родни. — Напълно съм съгласен, че в това отношение жените имат огромно преимущество над нас. Човек изпуска много, докато се опитва да усвои нещата до съвършенство.

— Той владее гръцки съвършено — обади се Катарин. — Но също така разбира много и от живопис, както и от музика. Той е изключително образован, може би най-образованият човек, когото познавам.

— И от поезия — добави Касандра.

— О, да, забравих за пиесата му — отбеляза Катарин и обърна глава, сякаш бе зърнала нещо в отсрещния ъгъл и трябваше да се занимае с него, затова се отдалечи от тях.

За миг двамата останаха мълчаливи — нещо като предпазливо запознанство на четири очи. Касандра обаче проследи с поглед Катарин, докато прекосяваше стаята.

— Хенри — обади се тя в следващия момент — би казал, че сцената не бива да е по-голяма от тази гостна.^[2] И там трябва да се пее, танцува и играе — пълната противоположност на Вагнер, нали разбираш?

Двамата седнаха. Катарин стигна до прозореца и като се обърна, видя как Уилям е вдигнал ръка и жестикулира, а устата му е отворена, сякаш само изчаква Касандра да затвори своята, за да започне той.

Евентуалното задължение на Катарин — дали да дръпне пердетата, или да премести стол — беше вече забравено или загърбено, но тя остана да бездейства до прозореца. Всички възрастни се бяха скупчили около камината. Приличаха на независимо общество, погълнато от собствените си проблеми. Много добре умееха да разказват истории, както и да слушат с разбиране. Самата тя обаче не знаеше какво да прави.

„Ако някой ме попита, ще кажа, че се люблювам на реката“ — помисли си тя, защото, свикнала да робува на семейните традиции, беше готова да плати за малките си прегрешения с някоя и друга правдоподобна лъжа. Отвори капака на прозореца и се загледа в

реката. Нощта беше тъмна и водата почти не се виждаше. Минаваха таксите, двойки се разхождаха бавно по тротоара, колкото е възможно по-близо до перилата, въпреки че по дърветата още нямаше листа да скриват със сенките си техните прегръдки. Така затворена в себе си, Катарин почувства самотата си. Вечерта беше болезнена, миг след миг ѝ предлагаше все по-очевидни доказателства, че нещата ще се случат така, както предвиждаше. Беше наблюдавала интонации, жестове, погледи; знаеше, макар и застанала с гръб към тях, че дори в момента Уилям се отдава все повече и повече на удоволствието от това неочаквано разбирателство с Касандра. Сигурно вече ѝ е казал, че се чувства безкрайно по-добре, отколкото е предполагал. Погледна през прозореца, твърдо решена да забрави личните си несгоди, да забрави себе си, да забрави всеки отделен живот. С очи, отправени към черното небе, до нея долитаха гласове сякаш отдалеч, нищо че идваха от стаята, в която стоеше. Чуваше ги като гласове на хора от друг свят, свят, предшестваш нейния, свят, който беше прелюдия, преддверие към действителността; сякаш, наскоро умряла, тя все още чуваше живите да говорят. Илюзорната природа на нашия живот ѝ се стори по-очевидна от всякога, никога преди животът не е бил повече от занимание между четири стени, чиито предмети съществуват само в рамките на светлини и запалени камини, а отвъд тях няма нищо или нищо повече от мрак. Сякаш физически беше прекрачила отвъд това място, където светлината на илюзиите все още предизвиква желание да притежаваш, да обичаш, да се бориш. Но меланхолията не ѝ носеше успокоение. Все още чуваше гласовете в стаята. Все още се измъчваше от желаниа. Искаше да бъде извън техния периметър. Противно на себе си, копнееше да излезе и да препусне по улиците; още по-силно копнееше да е с човек, който след миг колебание категорично прие образа и плътността на Мери Дачет. Дръпна завесите, така че богатите им дипли се срещнаха по средата на прозореца.

— А, ето те и теб — каза господин Хилбъри, който стоеше и се поклащаше доволно с гръб към камината. — Ела, Катарин. Не те видях къде отиде... нашите деца — вметна той между другото, — ами, трябва да има полза от тях... Катарин, искам да отидеш в кабинета ми; на третия рафт вдясно от вратата ще видиш „Спомените на Трелони за Шели“, вземи я и ми я донеси. Тогава ти, Пейтън, ще трябва да признаеш пред събралата се тук компания, че грешиш.

„Спомените на Трелони за Шели“. На третия рафт вдясно от вратата — повтори си Катарин. В края на краищата човек не пречи на децата да си играят, както не буди заспалите от сън. Отивайки към вратата, мина покрай Уилям и Касандра.

— Стой, Катарин! — извика ѝ Уилям противно на желанието си. — Нека аз да отида. — Надигна се колебливо и тя забеляза, че това му коства огромно усилие. Тя подпря едното си коляно върху канапето, на което седеше Касандра, и погледна надолу към лицето на братовчедка си, което продължаваше да се променя със скоростта на думите, които изстрелваше.

— Чувстваш ли се... щастлива? — попита я.

— О, божичко! — възкликна Касандра, сякаш нямаше нужда от други думи. — Разбира се, че имаме разногласия по всяка тема под слънцето — пак възкликна, — но мисля, че той е най-умният мъж, когото някога съм срещала... а и ти си най-красивата жена — добави, погледна Катарин и докато я гледаше, лицето ѝ изгуби своята изразителност, посърна, натъжи се, сякаш от съчувствие към меланхолията на Катарин, която според Касандра представляваше най-деликатният белег на нейната изтънченост.

— О, то било само десет часът — подхвърли Катарин мрачно.

— Толкова късно! Ами...? — Нищичко не схвана.

— Точно в дванайсет моите коне се превръщат в плъхове и трябва да изчезвам. Илюзията се размива. Но аз съм приела съдбата си. Кова желязото, докато е горещо.

Касандра я изгледа озадачено.

— Ето ти една Катарин, която говори за плъхове и желязо и разни други небивалици — каза тя, когато Уилям се върна при тях. Беше свършил много бързо. — Ти разбираш ли я?

По лекото му смръщване и двоумене Катарин забеляза, че точно сега този въпрос не му е по вкуса. Тя веднага се изправи и каза с променен тон:

— Наистина изчезвам. Уилям, надявам се, ще им обясниш, ако вземат да разпитват. Няма да закъснявам, но трябва да видя един човек.

— По това време на нощта? — извика Касандра.

— Кого трябва да видиш? — попита Уилям.

— Приятел — извърна глава наполовина, за да му отговори. Знаеше, че той предпочита тя да остане, не точно с тях, но наблизо, в случай че му дотрябва.

— Катарин има много приятели — поясни Уилям неубедително и пак седна, когато тя излезе от стаята.

Много скоро вече препускаше, точно както си бе пожелала, по осветените улици. Харесваха ѝ светлината и скоростта, и усещането, че е сама навън, и мисълта, че ще свари Мери в уединената ѝ таванска стаичка в края на уличката. Бързо изкачи каменните стъпала, каза си колко странно изглеждат синята ѝ копринена рокля и сини обувки на фона на камъка, изцапан от стъпките на ботуши, под светлината на пресекилото, мъждукащо проблясване от газена лампа.

Само след секунда вратата ѝ отвори самата Мери, чието лице изразяваше не само изненада при вида на посетителката, но и някакво смущение. Поздрави я сърдечно и тъй като нямаше време за обяснения, Катарин влезе направо в гостната и се озова в присъствието на млад мъж, който се беше излегнал в креслото, държеше лист хартия в ръка и гледаше в него така, сякаш очакваше да продължи думите си, които не беше довършил, пред Мери Дачет. Но появилото се видение на непознатата дама във вечерен тоалет, изглежда, го смути. Извади лулата от устата си, надигна се сковано и отново се друсна обратно в креслото.

— Навън ли си вечеряла? — попита Мери.

— Работите ли? — запитва я Катарин едновременно.

Младият мъж поклати глава с известно раздражение, сякаш отказваше да признае участието си във въпроса.

— Е, не съвсем — отговори Мери. — Господин Баснет е дошъл да ме запознае с едни документи. Тъкмо ги преглеждахме, но вече сме към края... Разкажи ни за партито.

Мери изглеждаше леко разрошена, сякаш бе прокарвала пръсти през косата си по време на разговора; беше облечена малко или много като руско селско момиче. Настани се в креслото си, което изглеждаше, сякаш бе седяла в него с часове; в чинийката върху подлакътника му се виждаха много угарки. Господин Баснет, млад мъж със свеж тен на кожата, високо чело и сресана назад коса, принадлежеше към онази група на „много способни млади мъже“, за които господин Клактън подозираше и както се оказа не без основание,

че имат влияние върху Мери Дачет. Неотдавна бе завършил един от университетите и сега се бе нагърбил със задачата да реформира обществото. Заедно с останалите от групата на много способните млади мъже беше изработил схема за образование на работниците, за обединяване на средната класа с работническата и за съвместен щурм на двете групи, сплотени в Общество за демократична образование, срещу Капитала. Проектът беше стигнал фазата, в която вече можеше да се говори за наемането на офис и секретарка, затова му беше възложено да запознае Мери със схемата и да ѝ предложи секретарското място, за което по принцип се полагаше и малка заплата. В седем часа същата вечер беше започнал да ѝ чете на глас документа, в който бяха обяснени надеждите на новите реформатори, но това четене беше толкова често прекъсвано от дискусии и толкова често се налагаше Мери да бъде уведомявана „под секрет“ за личния характер и злите намерения на определени личности и сдружения, че бяха успели да стигнат едва до средата на ръкописа. Нито един от двамата не бе усетил, че разговорът им се бе проточил цели три часа. Така погълнати от темата, бяха забравили дори да поддържат огъня в камината, но въпреки това — както господин Баснет със своето изложение, така и Мери с нейните непрекъснати въпроси — бяха внимавали да запазят официална дистанция в отношенията си, която беше предпоставка за добросъвестна работа без никакви отклонения. Нейните въпроси често започваха с „трябва ли да разбирам, че...“, а неговите отговори неизменно застъпваха мнението на някого, който се наричаше „ние“.

До този момент Мери беше вече започнала да си мисли, че тя също принадлежи към това „ние“, и бе напълно съгласна с господин Баснет, че „нашите“ възгледи и общности, както и „нашата“ политика представляват нещо съвършено различно от тези на обществото като цяло и че те са обединени в кръг от посветени хора, които знаят повече от останалите.

Появата на Катарин в тази обстановка беше изключително неуместна и подсети Мери за много неща, които с радост би забравила.

— Навън си вечеряла, така ли? — попита я отново, поглеждайки с лека усмивка към синята коприна и обувките ѝ с пришити по тях перли.

— Не, вкъщи. Някакво ново начинание ли обмисляте? — престаши се да ги попита с колеблив тон и поглед, втрепен в

бумагите.

— Точно така — отговори господин Баснет и млъкна.

— Възнамерявам да напусна нашите приятели на Ръсъл Скуеър — додаде Мери.

— Разбирам. И ще се захванеш с нещо друго.

— Ами, боя се, че обичам да работя — каза Мери.

— Боиш се — повтори господин Баснет, създавайки впечатлението, че според него няма човек с всичкия си, който да се бои, че обича да работи.

— Да — намеси се Катарин, сякаш той бе изразил мнението си на глас. — И аз бих искала да започна нещо... нещо самостоятелно... това ми се иска.

— Точно така, само това носи задоволство — каза господин Баснет и за пръв път я изгледа изпитателно, след което напълни отново лулата си.

— Но работата не може да бъде разграничавана... искам да кажа — обади се Мери. — Искам да кажа, че има различни видове работа. Никой не се труди повече от жена с малки деца.

— Така е — съгласи се господин Баснет. — Именно жените с малки деца се мъчим да привлечем.

Погледна към документа, нави го на руло и се вторачи в камината. Катарин имаше усещането, че каквото и да каже човек в тази компания, то ще бъде преценявано по достойнствата му; беше достатъчно да спомене, че си мисли нещо, ей така бегло и неангажирано, за да научи, че броят на темите, за които трябва да се мисли, е строго ограничен. Господин Баснет наистина изглеждаше скован, но само привидно; лицето му излъчваше интелигентност, която я привличаше с нещо, наподобяващо собствената ѝ интелигентност.

— Кога хората ще научат за това? — попита тя.

— Какво искате да кажете... за нас ли? — каза господин Баснет с лека усмивка.

— Зависи от много неща — намеси се Мери. Съзаклятниците изглеждаха доволни, сякаш въпросът на Катарин, който загатваше за вяра в начинанието им, ги обнадежди.

— В изграждането на общество, каквото искаме да учредим (засега не бива да казваме нищо повече) — започна господин Баснет и тръсна лекичко глава, — има две неща, които трябва добре да се

помнят — пресата и публиката. Други структури, които няма да споменавам поименно, изчезнаха, защото бяха харесвани само от ексцентрици. Ако не искаш да създаваш група за взаимно харесване, която загива, щом взаимно си откриете недостатъците, трябва да привлечеш на своя страна пресата. Трябва да се харесаш на публиката.

— Това е трудното — рече Мери замислено.

— И точно тук идва нейната роля — каза господин Баснет и кимна към Мери. — От всички нас тя е единственият капиталист. Тоест може да работи на пълен работен ден. Аз съм зает в една кантора и мога да съм полезен само през свободното си време. Вие случайно да търсите работа? — обърна се той към Катарин със странна смесица от недоверие и респект.

— В момента бракът е нейната работа — отговори Мери вместо нея.

— О, разбирам — каза господин Баснет.

Той проявяваше разбиране към тези неща; той и неговите приятели се бяха сблъскали с въпроса за секса, както и с много други въпроси и им бяха отделили подобаващо място в тяхната схема на живота. Катарин усети, че нещо такова прозира под привидно грубите му обноски; и такъв свят, свят под покровителството на Мери Дачет и господин Баснет, ѝ се струваше доста приемлив, макар да не изглеждаше красиво или романтично място, образно казано, място, където ефирна нишка от синя мъгла да свързва дърветата едно с друго на хоризонта. За миг ѝ се стори, че лицето му, приведено напред към камината, има чертите на онзи изначален мъж, за когото все още си спомняме от време на време, въпреки че го познаваме само във вариантите му на чиновник, адвокат, правителствен служител или работник. Не че господин Баснет, който работеше като търговец, а само свободното си време посвещаваше на социални реформи, загатваше с нещо, че представлява завършена личност, но поне за момента, в своята младост и пламенност, все още мислещ и неограничаван, човек можеше да си го представи като гражданин от по-благородна сплав в сравнение с всички нас. Катарин прерови мислено малкия си запас от информация и се зачуди какви ли цели ще иска да постигне тяхното общество. После си каза, че сигурно пречи на работата им, стана, но все още замислена върху въпросното общество, се обърна към господин Баснет.

— Е, надявам се, че когато му дойде времето, ще поканите и мен. Той кимна, извади лулата от устата си, но тъй като не успя да измисли какво да каже, отново я пхна обратно, въпреки че щеше да се радва тя да остане още.

Противно на желанието ѝ, Мери настоя да я изпрати до долу и тогава, тъй като не се виждаше такси, оглеждайки се, двете останаха една до друга на улицата.

— Връщай се — подкани я Катарин, като си представи как господин Баснет седи с листовите в ръка и чака.

— О, не бива да се мотаеш самичка по улиците в този тоалет — отвърна ѝ Мери, но желанието да спрат такси не беше истинската причина, за да остане до Катарин минута-две.

За жалост, господин Баснет и неговите бумаги не бяха успели да успокоят духа на Мери, по-скоро представляваха случайно отклонение от сериозната цел в живота, мисълта за която отново я обзе, когато двете с Катарин останаха сами. Може би това беше мисълта за общата им женска съдба.

— Виждала ли си Ралф? — попита я неочаквано, без заобикалки.

— Да — отговори ѝ Катарин направо, въпреки че не можеше да каже къде или кога. Трябваша ѝ миг-два да се сети защо Мери я пита дали е виждала Ралф.

— Май ревнувам — подхвърли Мери.

— Глупости, Мери — отвърна ѝ Катарин някак разсеяно, хвана я под ръка и двете тръгнаха по улицата към главния булевард. — Чакай да видя; бяхме в Кю и се споразумяхме да си останем приятели. Да, точно това се случи.

Мери не каза нищо с надеждата, че Катарин ще продължи. Но Катарин млъкна.

— Не става дума за приятелство — възкликна Мери. С учудване установи как у нея се надига гняв. — И ти го знаеш. Как би могло да е другояче? Нямам право да се намесвам... — Замълча. — Само че не искам Ралф да се почувства наранен — довърши тя.

— Има вид на човек, който умее сам да се грижи за себе си — подхвърли Катарин.

Без да искат, и двете усетиха, че някаква враждебност се появи помежду им.

— Наистина ли мислиш, че си струва? — попита я Мери след дълга пауза.

— Откъде да знае човек? — рече Катарин.

— Изобщо имала ли си някога чувства към някого? — попита я Мери прибързано и глупаво.

— Не мога да обикалям Лондон и да обсъждам чувствата си... А, ето едно такси... не, заето е.

— Нека не се караме — каза Мери.

— Трябваше ли да му кажа, че не желая да съм му приятелка? — попита Катарин. — Това ли искаш да му кажа? Тогава каква причина да му посоча?

— Разбира се, че не можеш да му кажеш такова нещо — каза Мери, след като се овладя.

— Въпреки това ще го направя — изтърси Катарин ненадейно.

— Виж, Катарин, изпуснах си нервите, не биваше да ти казвам такова нещо.

— Цялата тази работа е много глупава — отсече Катарин безапелационно. — Според мен. Не си струва. — Каза го с ненужна настоятелност, но думите ѝ не бяха насочени срещу Мери Дачет. Враждебността помежду им изчезна, но ето че облак от смут и тъма ги прихлупи, замъглявайки бъдещето, в което всяка от тях трябваше да си намери пътя.

— Не, не. Определено не си струва — повтори Катарин. — Да предположим, както казваш, че това приятелство е... немислимо, защото той ще се влюби в мен. Но това аз не го искам. Макар че — добави — според мен ти преувеличаваш. Любовта не е всичко, самият брак е само едно от нещата...

Бяха стигнали до главния булевард, оглеждаха омнибусите и минувачите, които за момента като че илюстрираха думите на Катарин за разнообразието на човешките интереси. И за двете това беше един от онези моменти на пълна откъснатост и безразличие, когато ти се струва съвършено ненужно да носиш бремето на щастието и да отстояваш себе си. Нека другите треперят над тези завоевания колкото си искат.

— Не желая никакви правила — каза Мери, която първа се окопоти след дългата пауза. — Казвам само, че трябва да знаеш какво

искаш... и да го знаеш със сигурност. Но — додаде — предполагам, че ти знаеш.

В същото време се почувства много объркана не само защото беше наясно с приготовленията за сватбата на Катарин, но и от впечатлението, което бе оставила у нея, докато я държеше под ръка: за човек мрачен и непроницаем.

Тръгнаха да се връщат обратно и скоро стигнаха стъпалата пред къщата на Мери. Тук спряха и за миг останаха смълчани.

— Трябва да се прибираш — оживи се Катарин. — Чака те вече толкова време, за да продължите с четенето.

Погледна към светещия прозорец на най-горния етаж, и двете вдигнаха очи, после зачакаха. Ред стъпала в полукръг водеха към входа и Мери бавно изкачи първите две-три, след това спря и погледна надолу към Катарин.

— Мисля, че подценяваш значението на това чувство — изговори го отчетливо, с известна неловкост. Изкачи още едно стъпало и пак погледна към частично осветената фигура на сред улицата с безцветното си лице, вдигнато към нея. Докато Мери се колебаеше, се появи такси, Катарин се обърна, спря го, отвори вратата и каза:

— Не забравяй, че искам да участвам във вашето общество... не забравяй — повтори, трябваше леко да повиши тон, но недовършените ѝ думи изчезнаха зад затръшнатата врата.

Мери заизкачва стъпалата едно по едно, сякаш с усилие катереше изключително стръмен склон, сякаш трябваше със сила да се изтръгне от Катарин и с всяко ново стъпало да преодолее желанието си. Мрачно сериозна, тя си даваше кураж, полагайки огромно физическо усилие да покори този висок връх. Знаеше, че господин Баснет седи горе с документите и ѝ предлага солидно положение, стига да успее да го заслужи. Този факт я окрили до известна степен.

Щом отвори вратата, господин Баснет вдигна очи.

— Ще продължа, откъдето бяхме спрели — каза ѝ. — Прекъсни ме, ако нещо не ти е ясно.

Междувременно, докато я чакаше, беше изчел документа още веднъж и си бе направил отметки в полето. Продължи, сякаш изобщо не бяха спирали. Мери се настани сред сплесканите възглавници, запали цигара и се заслуша с намръщено изражение.

Катарин се отпусна в ъгъла на таксито, което я отнасяше към Челси, чувстваше умора, но бе усетила и спокойното задоволство в същността на онова трудолюбие, на което току-що бе станала свидетел. Мисълта ѝ донесе облекчение и утеха. Когато пристигна вкъщи, вмъкна се колкото е възможно по-тихо и с надеждата, че у тях вече всички са си легнали. Но едва пристъпила, безпогрешно долови как отгоре долита шум от продължаващата веселба. Отвори се врата и тя се скри в една от стаите на приземния етаж, в случай че това се окаже господин Пейтън, който се кани да си тръгва. От скривалището си можеше да наблюдава стълбата, докато самата тя оставаше невидима. Някой слизаше и след малко видя, че това е Уилям Родни. Изглеждаше странно, сякаш ходеше насън и движеше устни, рецитирайки нещо на себе си. Спускаше се много бавно, стъпало по стъпало, и стискаше перилото с една ръка, сякаш за ориентир. Тя реши, че ѝ прилича на човек в екстаз, и се почувства неудобно, че го гледа скришом. Прекрачи в антрето. Като я видя, той се стресна и се закова намясто.

— Катарин! — извика. — Била си навън, нали? — попита.

— Да... Още ли са горе?

Той не ѝ отговори, вместо това влезе в стаята, чиято врата стоеше отворена.

— Беше неописуемо! — пророни. — Чувствам се невероятно щастлив...

Сякаш не говореше на нея, а и тя нищо не каза. За миг останаха смълчани в двата противоположни края на масата. Той я попита:

— Каж ми, как ти се струва? Какво мислиш, Катарин? Има ли шанс тя да ме хареса? Каж ми, Катарин!

Преди да успее да му отговори, на стълбищната площадка над тях се отвори врата и това ги смути. Най-вече Уилям. Той се оттегли назад, бързо прекрачи в антрето и каза на висок глас с привидно спокоен тон:

— Лека нощ, Катарин. Сега си лягай. Ще се видим скоро. Мисля, че утре ще успея да намина.

И в следващия миг изчезна. Тя се качи горе и свари Касандра на площадката. Държеше две-три книги в ръка и се бе навела над малката етажерка да търси други. Каза, че никога не може да реши какво ѝ се чете преди заспиване — поезия, биография или метафизика.

— Катарин, ти какво четеш нощем в леглото си? — попита я, когато и двете тръгнаха нагоре една до друга.

— Понякога едно, понякога друго — отвърна ѝ Катарин уклончиво. Касандра я изгледа.

— Знаеш ли, много си странна — каза. — Всички ми изглеждат някак особени. Може би така ми действа Лондон.

— И Уилям ли ти изглежда така? — попита я Катарин.

— Ами да, мисля, че е малко особен, но много очарователен. Тази вечер ще чета Милтън. Катарин, това е една от най-щастливите вечери в живота ми — добави и свенливо вдигна предания си поглед към красивото лице на братовчедка си.

[1] Така се нарича сгъваема парадна шапка на адмирал, дипломат и други висши служители, или още — сгъваем цилиндър. — Б.пр. ↑

[2] Очевидно Хенри е бил почитател на модерните по онова време салонни представления, давани в частни домове и писани, между другото, и от поети като У. Б. Йейтс. — Б.пр. ↑

ДВАЙСЕТ И СЕДМА ГЛАВА

В първите дни на пролетта в Лондон се виждат пъпки, които се отварят, и цветя, чиито листица ненадейно се отронват — бели, лилави или червени, съперничат си с панаира от градински лехи, въпреки че тези градски цветя са всъщност безбройните широко отворени врати по Бонд Стрийт и в целия квартал наоколо, които те канят да разгледаш картинна галерия, да чуеш симфония или просто да се тълпиш и блъскаш сред всевъзможни гръмогласни, превъзбудени, пъстроцветни човешки същества. Защото, така или иначе, по пъстрота те не отстъпват на тихия процес на цъфтежа. Дали има, или няма щедър мотив дълбоко в корена, желание да съобщиш и споделиш, или въодушевляването е само сляпа трескавост и оживление, ефектът от него, докато продължава, със сигурност приканва онези, които са млади, и онези, които са невежи, да смятат, че светът е един голям базар с разветви знамена и сергии, отрупани с трофеи от всеки кът на глобуса единствено и само за тяхно удоволствие.

Докато Касандра Отуей се разхождаше из Лондон с шилинг, който да ѝ отваря врати и прегради, или по-често с големи бели визитки, за които прегради няма, градът ѝ приличаше на най-щедър и гостоприемен домакин. След посещение в Националната галерия, в Хартфорд Хаус и Бекстийн Хол, за да слуша Брамс или Бетховен, тя се връщаше и къщи обикновено заварваше нова, непозната личност, с посадени в душата ѝ зрънца от безценната тъкан, която тя продължаваше да нарича реалност, както продължаваше да вярва и че ще я открие за себе си. Семейство Хилбъри, както се твърдеше, „познаваха всички“ и това арогантно твърдение със сигурност се доказваше от големия брой къщи, които в определен периметър светваха лампи привечер и отваряха врати след три следобед, за да посрещнат Хилбъри в салоните си, да кажем, поне веднъж в месеца. Неограниченият достъп и господарското самочувствие, демонстрирано от повечето хора, живеещи в тези къщи, сякаш доказваше, че независимо дали става въпрос за изкуство, музика или политика, те са

винаги добре дошли и можеха да се усмихват снизходително над многолюдната маса от хора, принудени да чакат, да се блъскат и да плащат входна такса. Вратите се отваряха на мига, за да посрещнат и Касандра. Тя, естествено, беше критично настроена към това, което се случваше вътре, и често беше склонна да цитира думите на Хенри, но също толкова често успяваше и да възрази на Хенри — в негово отсъствие, — докато на съседа си по маса или на любезната възрастна дама, която още помнела баба ѝ, тя не забравяше да направи комплимент, подхвърляйки, че да, има много смисъл в това, което казва. Заради грейналите ѝ от любознателност очи прощаваха ѝ недодялания говор и неугледния ѝ външен вид. Преобладаваше мнението, че за година-две ще натрупа опит и при наличието на добри шивачки и ако бъде опазена от лошо влияние, ще се превърне в поредното им завоевание. Тези възрастни дами, които обикновено се виждат насядали покрай стените на бални зали, опипват с два пръста човешкия материал, както опипват плат, и дишат толкова равномерно, че огърлиците, които се повдигат и отпускат върху гърдите им, приличат на природна стихия, подобна на вълните върху океана от хора. Именно те бяха стигнали — не без бегло прокраднала се усмивка — до заключението, че да, тя ще преуспее. С което искаха да кажат, че по всяка вероятност ще се омъжи за младеж, чиято майка те уважават.

Уилям Родни преливаше от предложения. Беше наясно с всички неголеми картинни галерии, избрани места за концерти и частни представления и успяваше да намери време за срещи с Катарин и Касандра, които след това обикновено канеше в апартамента си на чай, обяд или вечеря. Така че всеки един от нейните четиринайсет дни обещаваха да бъде озарен от блясък и смисъл. Но неделата приближаваше. Денят обикновено се посвещаваха на природата. Времето изглеждаше достатъчно благосклонно за излет. Но Касандра отказа Хамптън Корт, Гринич, Ричмънд и ботаническата градина Кю в полза на зоологическата. В някакъв предишен момент беше проявявала интерес към психологията на животните и все още помнеше неща относно наследствените им черти и други подробности. Затова в събота следобед Катарин, Касандра и Уилям Родни поеха към зоологическата градина. Докато колата им приближаваше входа, Катарин се наведе напред и махна на млад мъж, който крачеше забързано в същата посока.

— Това е Ралф Денам! — извика тя. — Казах му да ни чака тук — добави.

Не стига това, ами носеше и билет за него. С което възражението на Уилям, че няма да го пуснат, беше преглътнато на мига. Но начинът, по който двамата се поздравиха, ясно показваше какво ще се случи. Веднага след като постояха, възхищавайки се на малките птички в голямата клетка, Уилям и Касандра изостанаха, докато Ралф и Катарин избързаха напред. Уилям имаше пръст в това разпределение, което го устройваше, но въпреки това се беше подразнил. Смяташе, че Катарин би трябвало предварително да им каже за поканата си към Денам.

— Един от приятелите на Катарин — поясни троснато той. Виждаше се, че е ядосан, и Касандра му съчувстваше.

Стояха пред кочината на някакъв азиатски вид прасе и тя току смушкваше лекичко звяра с върха на чадъра си, докато хиляди дребни наблюдения като че ли се събираха в един център. Центърът представляваше силно и странно чувство. Щастливи ли бяха? Още незапитала се, и отхвърли въпроса, презря се, че мери с такъв елементарен аршин редките и възвишени емоции на толкова уникална двойка. Но въпреки това поведението ѝ на мига се промени, сякаш за пръв път съзнателно усети своята женственост, сякаш Уилям може би сам щеше да пожелае да ѝ сподели това след малко. Забрави всичко за психологията на животните, за всякакви сини и кафяви очи, и бе бързо погълната от своите женски чувства, които умееха да дават утеха, затова се надяваше Катарин да продължи да върви напред с господин Денам, точно както малко дете, което се прави на възрастен, се моли майка му да не се появи точно в този момент и да му развали играта. Или по-скоро тя бе престанала да се прави на възрастна, осъзнавайки изведнъж, че е страшно зряла и сериозна?

Мълчанието между Катарин и Ралф Денам оставаше ненарушено, само обитателите на различните клетки им служеха за разговор.

— Какво прави след последната ни среща? — попита я Ралф най-накрая.

— Какво ли? — замисли си тя. — Влизах и излизах от къщите на разни хора. Чудя се дали тези животни са щастливи? — каза и се спря пред клетката на сива мечка, която философски подмяташе между лапите си пискюл, вероятно украсявал слънчобрана на някоя дама.

— Родни май не остана много доволен, като ме видя — подхвърли Ралф.

— Не. Но бързо ще му мине — отговори тя.

Апатията в гласа ѝ озадачи Ралф; щеше да се радва, ако бе пояснила думите си, но не искаше да настоява. Всеки миг трябваше да бъде, доколкото зависеше от него, съвършен сам по себе си, да не дължи щастието си на обяснения, нито да заимства светли или тъмни окраски от бъдещето.

— Мечките изглеждат щастливи — подхвърли той. — Но трябва да им купим нещо за ядене. Продават на едно място, да отскочим дотам.

Стигнаха до сергия, отрупана с малки книжки кесии, и двамата едновременно извадиха по един шилинг и го подадоха на младата жена, която се поколеба дали да уважи дамата, или джентълмена, но както е общоприето, реши, че на господина се полага да плати.

— Искам да платя — рече Ралф категорично и отказа да вземе подадената му от Катарин монета. — Имам причина — добави, като видя, че тя се усмихна на решителния му тон.

— Ти винаги имаш причина за всичко — съгласи се тя, начупи кифлата на зальци и взе да ги мята право в мечите уста, — но едва ли е основателна. Коя е причината?

Той отказа да я назове. Не можеше да ѝ обясни, че сега съвсем съзнателно ѝ предлага цялото си щастие, и макар това да изглеждаше абсурдно, искаше да захвърли всяко свое притежание върху лумналатаклада, дори цялото свое злато и сребро. Искаше да запази дистанцията помежду им — онази дистанция, която разделя поклонника от образа в светилището.

Обстоятелствата се стекоха така, че сега това можеше да стане по-лесно, отколкото ако двамата седяха в някой салон например, с чаши чай помежду им. Той я видя на фона на белеещи пещери и лъскави кожи; камили я поглеждаха изпод тежки клепачи, жирафи я наблюдаваха строго от висотата на меланхоличното си величие, а слонове с розовеещи хоботи най-внимателно прибираха кифлички от протегнатите ѝ ръце. После влязоха в парников павилион. И той отново я видя как се привежда над питони, навити на кълбо в пясъка, или съзерцава кафеникавата скала, щръкнала насред застоялата вода в блатото на алигаторите, или как с блуждаещ поглед в някакъв

миниатюрен отрязък от тропическата гора търси да открие златистото око на гуцер или пулсиращите хълбоци на зелени жаби. Но най-вече си я представи на фона на дълбоки зелени води, в които пасажни сребристи риби се въртят в кръг, без да спират, или я поглеждат влюбено за миг, притискат разкривените си устни в стъклото, а опашките им потреперват. А сега и в павилиона на насекомите, където вдигаше транспарантите на малките клетки и се възхищаваше на лилавите кръгчета върху копринените криле на някоя новоизлюпена и още замаяна пеперуда, или на гъсениците, неподвижни като осеяни с чворове клони на дърво с белезникава кора, или на тънките зелени змии с неспокойно мятаци се раздвоени езици, които не спираха да атакуват стената от стъкло. Горещият въздух и цъфтежът на ароматните цветя, които плуваха във вода или стърчаха право нагоре от големи червени саксии, заедно с играта на странни форми и фантастични фигури създаваха атмосфера, в която човешките същества бледнееха, потънали в мълчание.

Когато отвориха вратата на павилион, който кънтеше от подигравателния и дълбоко нещастен смях на маймуни, вътре откриха Уилям и Касандра. Уилям се опитваше да примами една малка, недоверчива маймунка да слезе от високия си прът, за да ѝ даде половин ябълка. Касандра с пискливия си глас изчиташе описанието на това необщително по природа нощно животинче. Видя Катарин и извика:

— А, ето ви и вас! Накарайте Уилям да спре да измъчва това нещастно ай-ай.

— Мислехме, че сме ви изгубили — каза Уилям.

Погледна единия, после другия, сякаш се мъчеше да прецени външния и доста старомоден вид на Денам. Искаше му се да намери повод да си излее злобата, но като не откри такъв, замълча си. Погледът, както и лекото потреперване на горната му устна не убягнаха от вниманието на Катарин.

— Уилям се държи много лошо с животните — подхвърли тя. — Изобщо не разбира какво обичат и какво не обичат.

— Денам, ти май си компетентен по тия въпроси — рече Родни и издърпа ръката си от клетката.

— Най-главното е да знаеш как да ги погалиш — отвърна Денам.

— Как се стига до павилиона с влечугите? — попита Касандра не толкова от искрено желание да посети влечугите, колкото подчинявайки се на събудилата се у нея женственост, която я караше да се мъчи да очарова другия пол и да печели благоразположението му.

Денам започна да я упътва, докато Катарин и Уилям продължиха да вървят заедно.

— Надявам се, че си прекарваш приятно времето — каза Уилям.

— Харесвам Ралф Денам — отвърна му тя.

— *Ca se voit*^[1] — отвърна Уилям с показна вежливост.

Репликата даваше възможност за различни язвителни отговори, но тъй като, общо взето, не искаше пререкания, Катарин просто го попита:

— Ще прием ли чай?

— Дватамата с Касандра смятахме да прием чай в малко заведение на Портланд Плейс — отвърна ѝ той. — Не знам дали вие с Денам ще искате да дойдете?

— Ще го попитам — отговори тя, обърна глава и го потърси с поглед. Но дватамата с Касандра отново се бяха заплеснали по малката маймунка ай-ай.

За миг Уилям и Катарин ги загледаха, всеки с интерес към любимия обект на другия. После Уилям обърна очи към Касандра, чиято шивачка беше успяла елегантно да подчертае най-хубавото във фигурата ѝ, и каза сериозно:

— Ако дойдете, надявам се, няма да направиш всичко възможно да ме злепоставиш.

— Ако от това се боиш, просто няма да дойда — отговори му Катарин.

Привидно разглеждаха огромната централна клетка с маймуни, но тъй като Уилям я беше подразнил, тя го сравни с един нещастен човекоподобен екземпляр с вид на мизантроп, който се бе увил в парче стар шал, стоеше в края на гол прът и мятеше погледи, пълни с подозрителност и недоверчивост към другарите си. Търпението ѝ беше на изчерпване. Намираще се в едно от онези настроения, вероятно еднакво познато и на двата пола, когато другият изведнъж те смайва с достойна за презрение низост и чувстваш как необходимостта да общуваш те унижава, а връзката — в такива моменти обикновено близка — започва да тегне като хомот на шията ти. Придирчивите

изисквания на Уилям и неговата ревност я бяха потопили в онова ужасно блато на собствената ѝ природа, където прастарата борба между мъжа и жената продължаваше да бушува.

— Май ти доставя удоволствие да ме унижаваш — продължи Уилям. — Защо преди малко каза това за моето държание с животните?

Докато говореше, дрънчеше с бастуна си по решетките на клетката и под въздействието на този акомпанимент нервите на Катарин се опънаха още повече.

— Защото е вярно. Ти никога не разбираш чувствата на другия — отсече. — Мислиш единствено и само за себе си.

— Това не е вярно — отвърна ѝ Уилям, но с упоритото си дрънчене привлече тревожното внимание на половин дузина маймуни.

Дали за да ги умилостиви, или за да демонстрира разбиране към чувствата им, той продължи да им предлага ябълката, която държеше в ръка. Гледката, за жалост, представляваше доста уместна илюстрация на това, което тя си мислеше, а уловката беше толкова прозрачна, че Катарин я напуши смях. Разсмя се неудържимо. Уилям се изчерви. И изблик на гняв не можеше да нарани чувствата му по-дълбоко. Не само че му се присмиваше, но и безчувствието, което прозвуча в смеха ѝ, беше ужасно.

— Не знам на какво се смееш — измънка той, обърна се и видя, че другите двама се бяха приближили.

Двете двойки, сякаш по силата на тайна уговорка, отново се разделиха; Катарин и Денам излязоха от павилиона, хвърляйки им само по един бегъл поглед. Денам се подчини на това, което по всичко личеше, че е желанието на Катарин, и ускори ход. Някаква промяна беше настъпила у нея. Свързваше я със смеха ѝ и с няколкото думи, които беше разменила на четири очи с Родни; усети, че се е настроила срещу него. Уж разговаряше, но с някакво безразличие, а когато той тръгваше да ѝ отговори, умът ѝ се зарейваше нанякъде. В началото това ново настроение му поддържа зло, но скоро откри благотворния му ефект. Сивотата и ситният дъждец също му действаха. Очарованието и скритата магия, на които се бе наслаждавал, изведнъж изчезнаха; обзеха го повече чувства на приятелско преклонение и за негово най-голямо удоволствие, се улови, че съвсем неволно си представя как ще си отдъхне, щом остане сам в стаята си тази нощ.

Изненадан от внезапната промяна, както и от нарасналата му освободеност, той си спомни за един дързък план, с помощта на който призракът на Катарин можеше да бъде прогонен по-успешно, отколкото с прояви на въздържаност. Ще я покани на чай в собствения си дом. Ще я подложи на изпитание, нека види какво е семеен живот; ще я постави под безпощадната светлина, която разбулва всичко. Никой от семейството му няма да вземе да ѝ се възхищава, а тя — в това беше сигурен — ще ги презре до един и по този начин ще му помогне. Усещаше как става все по-безмилостен и по-безмилостен към нея. С такива непоколебими мерки, помисли си той, всеки може да сложи край на абсурдната страст, която му причинява толкова болка и отчаяние. Представяше си как този негов опит, това негово откритие и най-вече победата му може един ден да се окажат от полза за помалките му братя, ако се озоват в подобно положение. Погледна часовника си и подхвърли, че градината скоро затваря.

— Както и да е — добави, — мисля, че видяхме достатъчно за един следобед. Къде отидоха другите двама? — Погледна през рамо и тъй като не ги забеляза, пак се обърна към нея: — По-добре да се отървем от тях. Най-хубаво сега да дойдеш с мен у дома на чай.

— А защо ти да не дойдеш у дома? — попита го тя.

— Защото сме на две крачки от Хайгейт — бързо ѝ отговори.

Тя се съгласи, без да има представа дали Хайгейт е на две крачки от Риджънтс Парк, или не. Стигаше ѝ това да отложи с час или два връщането си за семейния чай у дома в Челси. Продължиха с твърда решителност напред през криволичещите алеи на парка и огрените от слънце околни улици по посока на метрото. Тъй като пътят ѝ беше напълно непознат, тя се остави изцяло в неговите ръце, освен това в мълчанието му намери удобно прикритие, под което да продължи да се настройва срещу Родни.

Когато слязоха от влака и пристъпиха в още по-сивия сумрак на Хайгейт, тя за пръв път се запита къде я води той. Изобщо той имаше ли семейство, или живееше сам в апартамент? По-скоро беше склонна да си въобразява, че е единствен син на възрастна майка, най-вероятно инвалид. Докато вървяха, на фона на просналия се пред тях пуст пейзаж, тя мислено си представи малка бяла къща и трепереща старица, която се надига от масата за чай да я поздрави, запъвайки се неуверено с „о, приятелите на сина ми“, и тъкмо да помоли Ралф да ѝ

каже какво трябва да очаква, когато той с отсечен жест отвори една от безбройните, напълно еднакви дървени врати и я поведе по покрита с плочки пътека към вход, приличен на алпийска хижа. Заслушаха се в дрънченето на звънеца в приземието, тя не успя да извика в ума си друга картина на мястото на вече разтурената.

— Трябва да те предупредя, че ще попаднем на семейно събиране — каза ѝ Ралф. — Всички се събираме в неделя. После ще отидем в моята стая.

— Много братя и сестри ли имаш? — попита тя и дори не се опита да скрие смущението си.

— Шест или седем — отвърна ѝ той мрачно, когато вратата се отвори.

Докато Ралф сваляше палтото си, тя се загледа в саксиите с папрат, фотографиите и драпериите, чу неясен шум или по-скоро, както изглеждаше, глъчка от гласове, които се надвикваха. Скова се от ужасно притеснение. Вървеше на разстояние след Денам, пристъпваше вдървено подире му, докато се озова в стая, блеснала от светлината на голи крушки, която обливаше доста хора, всички на различна възраст, насядали около голяма трапеза, безредно отрупана с храна и с мъждукаща спиртна лампа върху масата. Ралф тръгна право към отдалечения ѝ край:

— Мамо, това е госпожица Хилбъри — каза.

Едра възрастна дама, приведена над спиртната лампа, вдигна намръщено лице, погледна я и рече:

— Моля! Аз пък ви взех за едно от моите момичета. Дороти! — продължи тя и без да си поеме дъх, изкомандва прислужницата, преди да излезе от стаята: — Ще ни трябва още денатуриран спирт, освен ако лампата не се е повредила. Защо някой от вас не вземе да изобрети една наистина сваятна спиртна лампа... — въздъхна, огледа масата и между порцелановите съдове пред себе си потърси две чисти чаши за новодошлите.

Безмилостната светлина разкри пред очите на Катарин толкова грозота, колкото отдавна не беше виждала в една стая. Грозотата на дълбоки дипли от кафява материя, окачени като фестон, на плюшени завеси, от които висяха топчици и ресни и отчасти закриваха огъналите се лавици на етажерка, натезжала от черни учебници. Погледът ѝ беше привлечен от кръстосани ножници от проядено дърво

върху мръсно зелената стена, а от всяка равна, издигната плоскост се поклащаха листата на папрат в саксии от напукан порцелан или пък кон от бронз, изправен на задните си крака. Водите на семейния живот сякаш се надигнаха и я заляха, докато дъвчеше мълчаливо.

Най-накрая госпожа Денам вдигна глава от чашата чай и рече:

— Вижте, госпожице Хилбъри, моите деца винаги се прибират по различно време и искат различни неща. Джони, ако си свършил, занеси подноса горе. Моето момче Чарлс лежи с настинка. И как да е иначе, след като цял ден рита футбол в дъжда. Опитахме с горещ бульон, но не помогна.

Около шестнайсетгодишно момче, което по всяка вероятност беше Джони, изсумтя сърдито както при мисълта за бульона, така и защото трябваше да качи подноса горе на брат си. Но въпреки това се надигна, след като майка му го предупреди да внимава и да затвори вратата след себе си.

— Така е по-добре — обади се Катарин, която усърдно се мъчеше да разреже кейка; бяха ѝ сервирали твърде голямо парче.

Знаеше, че госпожа Денам я подозира в критични сравнения. Знаеше, че почти не напредва с кейка си. Госпожа Денам я поглеждаше достатъчно често, от което на Катарин ѝ стана ясно, че се чуди коя ли е тази млада жена и защо Ралф я беше довел да пие чай с тях. Имаше само една очевидна причина, за която по всяка вероятност госпожа Денам вече се бе досетила. Външно тя се държеше с мъчително небрежна вежливост. Говореше за удобствата на Хайгейт, за развитието на квартала и неговото добро местоположение.

— Госпожице Хилбъри, когато аз се омъжих — започна тя, — Хайгейт не беше част от Лондон, а тази къща, едва ли ще повярвате, гледаше към ябълкова градина. Това беше, преди семейство Мидълтън да вдигнат къщата си точно пред нашата.

— Струва ми се голямо преимущество да живееш на върха на хълм — каза Катарин. Госпожа Денам се съгласи възторжено и като че ли изведнъж промени мнението си за благоразумието на Катарин.

— Да, наистина това е много здравословно — каза тя и продължи, както често правят живеещите в покрайнините, да доказва, че е по-здравословно и по-удобно, и мястото е по-добре запазено в сравнение с който и да е друг от крайните квартали на Лондон.

Говореше разпалено, от което веднага си пролича, че това не е общоприетото мнение, а и децата ѝ не бяха никак съгласни с нея.

— Таванът в кухненския килер е паднал — рязко се намеси Хестър, момиче на около осемнайсет години.

— Цялата къща ще се срути някой ден — измърмори Джеймс.

— Глупости! — отсече госпожа Денам. — Само малко мазилка е паднала... а и надали има къща, която да издържи на набезите, на които я подлагате.

Тук проехтя някаква семейна закачка, която Катарин не можа да схване. Дори госпожа Денам се разсмя, противно на волята си.

— Госпожица Хилбъри ще помисли всички ни за доста груби — укори ги тя.

Госпожица Хилбъри обаче само се усмихна и поклати глава; за миг усети върху себе си погледите им; сигурно щяха с удоволствие да я одумват, след като си тръгне. По всяка вероятност заради тези критични погледи Катарин реши, че семейството на Ралф Денам е безинтересно, елементарно, непривлекателно и това ясно си личеше по ужасния избор на мебелите и вътрешната украса. Плъзна поглед по рамката над камината, претрупана с бронзови колесници, сребърни кутийки и порцеланови фигурки, които бяха абсурдни или направо ексцентрични.

В мислите ѝ това като че ли не се отнасяше до Ралф, но когато след малко го погледна, веднага го оцени доста по-ниско, откогато и да било след запознанството им.

Той не бе направил никакъв опит да ѝ помогне, когато я представи, а тя се беше притеснила ужасно; сега, увлечен в спор с брат си, съвсем бе забравил за присъствието ѝ. Изглежда, беше разчитала прекалено много на подкрепата му, защото това равнодушие, подсилено, както в случая, от безличната невзрачност на обстановката, ѝ отвори очите не само за тази грозота, но и за собствената ѝ глупост. За няколко секунди пред очите ѝ се изредиха различни сценки и тя потрепери така, както човек се изчервява. Тя му беше повярвала, когато говореше за приятелство. Беше повярвала в духовната светлина, която пламти зад изменчивия безпорядък и непоследователността на живота. Сега светлината изведнъж угасна, сякаш някой я беше захлупил с мокра гъба. Остана обаче разхвърляната маса и тягостният, уморителен разговор с госпожа Денам, които се загнездиха в ума ѝ,

лишен от всякаква защита и силно чувствителен към упадъка, който идва в резултат на борба, победоносна или не; потъна в мрачни мисли за собствената си самота, за безсмислието на живота, за бесплодната проза на реалността, за Уилям Родни, за майка си и недовършената книга.

Отговаряше на госпожа Денам толкова формално, че чак грубо, а Ралф, който я гледаше изпитателно, ѝ се струваше много по-далеч от действителното физическо разстояние, което ги делеше. А той, докато я гледаше, сякаш измисляше нови доводи, решен да не остане никакво място за залъгване, когато това преживяване приключи. В следващия момент ги прихлупи тишина, внезапна и пълна. Мълчанието на всички тези хора край разхвърляната маса беше дълбоко и ужасно, сякаш всеки момент от него можеше да се пръкне нещо страшно, но въпреки това те не го нарушаваха. След секунда обаче вратата се отвори, всички въздъгнаха с облекчение и подвиквания като: „Хей, Джоун! Нищо не остана за хапване“ разсеяха потискащата вцепененост на очи, вторачени в покривката, и водите на семейния живот отново потекоха, разплискаха се на малки енергични вълни. Стана ясно, че Джоун има някакво мистериозно и благотворно въздействие върху семейството. Приблужи се до Катарин, сякаш беше чувала за нея и сега най-накрая се радваше да я види. Обясни им, че е била при свой чичо, който е на легло, и това я бе задържало. Не, не е пила чай, но филия хляб ѝ стига. Някой ѝ подаде от топлия кейк, който беше нарочно поставен върху скарата в камината, за да не изстива; седна до майка си и госпожа Денам като че ли забрави за тревогите си, другите също започнаха да ядат и пият, сякаш чаеното парти тепърва започваше. Хестър доброволно уведоми Катарин, че се готви за някакъв изпит, защото повече от всичко на света искала да постъпи в Нюнам.

— Тогава я да те чуем как ще спрегнеш глагола ато, „обичам“ — подкани я Джони.

— Не, Джони, никакъв гръцки по време на чая — намеси се Джоун. — Тя будува по цели нощи над книгите, госпожице Хилбъри, но аз съм убедена, че по този начин изпити не се взимат — продължи и се усмихна със загриженото умиление на голямата сестра, чиито по-малки братя и сестри почти са се превърнали в нейни деца.

— Джоун, нали наистина не мислиш, че ато е гръцка дума? — попита Ралф.

— Гръцки ли казах? Няма значение. Никакви мъртви езици по време на чая! Миличкият ми, недей, мога и без препечен хляб...

— Но ако не можеш, вилицата за препичане на хляб е някъде тук — обади се госпожа Денам с мисълта да спаси ножа за хляб от неправилна употреба. — Някой да позвъни на прислужницата за още препечен хляб — рече, убедена, че няма кой да ѝ обърне внимание. — Ан ще остане ли с вуйчо Джоузеф? — продължи тя. — Ако това се случи, по-добре да изпратят Ейми тук, при нас...

И увлечена в мистериозното удоволствие да научава нови подробности от тези уговорки, предлагайки същевременно собствения си по-разумен план, който, както се разбра по обидената ѝ интонация, не очакваше да бъде приет от никого, госпожа Денам съвсем забрави за присъствието на елегантно облечената гостенка, която трябваше да бъде осведомена за новосъздадените подобрения в Хайгейт. Щом Джоун седна на стола си, от двете страни на Катарин избухна спор дали Армията на спасението има право да свири химни по уличните ъгли в неделя сутрин, с което пречеше на Джеймс да спи до късно и така нарушаваше личните му права и свободи.

— Нали разбирате, че Джеймс обича да се излежава и сутрин спи като заклан — Джони се опита да обясни на Катарин, при което Джеймс кипна, обърна се към нея и рече:

— Защото неделата е единственият ми ден през цялата седмица, когато мога да си поспя. Джони се занимава с миризливите си химикали в кухнята...

И двамата търсеха разбиране от нея и тя забрави за кейка, разсмя се и с неочаквано оживление започна да говори и спори. Голямото семейство изведнъж ѝ се стори така сърдечно и разнообразно, че тя забрави за упреците си към тях по отношение на вкуса им за обзавеждане и украса. Но личният въпрос, подхванат от Джеймс и Джони, преля в сериозен дебат, което очевидно не се случваше за пръв път, и отделните роли бяха разпределени сред всички членове на семейството, като водещата се падаше на Ралф; Катарин се озова в противниковия лагер и защитник на каузата на Джони, който, поне така излизаше, винаги се вълнуваше и си глътваше езика, когато му се налагаше да спори с Ралф.

— Да, да, точно това имам предвид. Тя ме разбра много добре — възкликна той, след като Катарин отново изложи доводите си, но този

път по-прецизно.

Много скоро обаче единствено Катарин и Ралф останаха да спорят помежду си. Гледаха се в упор, като борци, които се дебнат на тепиха, и докато Ралф говореше, Катарин прехапваше долната си устна, изчакваше го да спре, готова да го обори със следващото си съображение. Бяха страхотни партньори, поддържайки съвършено различни становища.

Но наскред най-вълнуващата част от спора, без никаква очевидна причина, поне за Катарин, всички столове бяха избутани назад и един по един членовете на семейство Денам станаха и напуснаха стаята, сякаш някакъв звънец ги бе призовал. Тя не беше свикнала с режима по часовник в големите семейства. Поколеба се, още говореше, но и тя стана. Госпожа Денам и Джоун се уединиха до камината, леко повдигнали полите си над глезените, по лицата им личеше, че обсъждат нещо много важно и много лично. Май съвсем я бяха забравили. Ралф стана и й посочи отворената врата.

— Ще дойдеш ли горе в стаята ми? — попита я.

Катарин хвърли поглед към Джоун, която й се усмихна разсеяно, и тръгна след Ралф по стълбата. Още си мислеше за спора им и когато, след дългото изкачване, той я покани да влезе, тя продължи на мига:

— Тогава излиза, че въпросът опира до това в кой момент отделният човек има право да наложи волята си срещу волята на държавата.

Известно време продължиха същия дебат, но после интервалите между изказванията им се разтеглиха, взеха да говорят по-замислено и не толкова заядливо, докато накрая млъкнаха. Катарин мислено си преповтори разискванията, спомняйки си как от време на време те очевидно поемаха по вярна следа благодарение на забележка, подхвърлена от Джеймс или Джони.

— Братята ти са много умни — каза тя. — Предполагам, че тук често водите спорове.

— Джеймс и Джони могат да откарат така с часове — отвърна й Ралф. — Както и Хестър, особено ако стане дума за елизабетинската драма.

— А малкото момиче с конската опашка?

— Моли ли? Тя е само на десет. Но те всички вечно спорят помежду си.

Стана му много приятно, че Катарин похвали братята и сестрите му. Прииска му се да започне отново да ѝ разказва за тях, но се спря.

— Сигурно ще ти е трудно да ги напуснеш — продължи Катарин.

В този момент повече от всякога пролича ясно колко много се гордеше той със семейството си и колко нелепо изглежда идеята му да живее сам в малка къща в провинцията. Всички тези братя и сестри, с общото им детство и общото им минало, говореха за стабилност, за неразкъсвана от съперничества дружба и мълчаливо разбиране за семейна сплотеност — така си каза Ралф, приемаше ги като дружина, на която той е предводителят, поел заедно с тях на трудно, мъчително, но славно пътуване. И не друг, а именно Катарин бе отворила очите му за това, помисли си той.

Сух сподавен крясък откъм ъгъла на стаята привлече вниманието ѝ.

— Това е питомната ми врана — обясни ѝ набързо. — Котка беше отхапала единия ѝ крак. — Катарин изгледа враната, след това очите ѝ обиколиха стаята.

— Значи, тук седиш и четеш, така ли? — попита с поглед върху книгите. Той ѝ отговори, че тук работи нощем.

— Най-голямото преимущество на Хайгейт е гледката му към Лондон. Нощем гледката от прозореца ми е великолепна.

Той много държеше и тя да я оцени, затова Катарин стана и отиде да погледне. Вече беше достатъчно тъмно, за да не се виждат развлечените мъгли, които жълтеят под светлината на уличните лампи; тя се опита да различи отделните квартали на града под нея. Като я видя така загледана през прозореца му, обзе го странно задоволство. Когато най-накрая се обърна с лице към него, той продължаваше да седи неподвижно в креслото си.

— Сигурно е вече късно — каза тя. — Трябва да си тръгвам.

Настани се нерешително върху страничната облегалка на креслото и си каза, че няма желание да се връща вкъщи. Уилям ще е там и непременно ще намери с какво да я подразни; в същия миг отново се сети за разправията помежду им. Беше забелязала и охладняването на Ралф. Погледна го и по отнесения му поглед реши, че може би измисля я нова теория, я нови доводи. Навярно се е сетил

за някое ново съображение по отношение на границите на личната свобода. Тя го изчака мълчаливо, също мислейки за свободата.

— Ти пак спечели — обади се той най-накрая, без да помръдне.

— Спечелила съм? — повтори тя, смятайки, че той намеква за спора им.

— Защо, за бога, ми трябваше да те каня! — избухна ненадейно.

— Какво искаш да кажеш?

— Когато си тук, всичко е различно... чувствам се щастлив. Трябва само да се приближиш до прозореца... или да обсъждаш свободата. Докато те наблюдавах долу сред всички тях... — И той млъкна.

— Помисли си колко съм обикновена.

— Опитах да си мисля точно това. Но си помислих, че си прекрасна от всякога.

Огромно облекчение, но и нежелание да му се порадва се сблъскаха в сърцето ѝ.

Приплъзна се надолу и седна в креслото.

— Смятах, че не ме харесваш — каза тя.

— Бог ми е свидетел, че се опитах да не те харесвам — отвърна ѝ. — Положих всички усилия да те видя такава, каквата си, без ореола на онези проклетите романтични глупости. Затова те поканих тук, но това само усили лудостта ми по теб. Когато си тръгнеш, аз ще се загледам през този прозорец и ще мисля за теб. Ще пропиляя цяла вечер, мислейки за теб. Май и целия си живот така ще пропиляя.

Говореше с такава страст, че облекчението ѝ изчезна; намръщи се и тонът ѝ се промени, стана почти строг.

— Това го бях предвидила. Няма да спечелим нищо друго, освен нещастие. Погледни ме, Ралф. — Той я погледна. — Уверявам те, че съм много по-обикновена, отколкото ти изглеждам. Красотата не означава абсолютно нищо. Всъщност най-красивите жени са, общо взето, и най-глупавите. Не съм глупава, но съм много делови, прозаичен и доста обикновен човек: поръчвам менюто за вечеря, плащам сметки, правя разчети, навивам часовници, книга не поглеждам.

— Забравяш... — обади се той, но тя го спря.

— Ти идваш, заварваш ме сред цветя и картини, смяташ, че съм много загадъчна, романтична и така нататък. Тъй като си доста

неопитен и емоционален, връщаш се след това вкъщи и си въобразяваш разни неща за мен, докато в един момент вече не можеш да ме различиш от творението на твоето въображение. Предполагам, че според теб това означава да си влюбен; всъщност означава да си заблуден. Всички романтици са едни и същи — добави. — Майка ми цял живот измисля истории за хората, които обича. Но ако мога, аз няма да ти разреша да постъпиш така с мен.

— Но не можеш — каза ѝ той.

— Предупреждавам те, това е източникът на всичко лошо.

— И на всичко хубаво — добави той.

— Ще откриеш, че не съм това, което си въобразяваш.

— Може би. Но пак повече ще спечеля, отколкото да загубя.

— Ако такава печалба изобщо си струва.

Умълчаха се.

— Може би с това ще трябва да се примирим — рече той. — Може би няма нищо друго. Нищо друго, освен това, което си въобразяваме.

— Причината за нашата самота — рече умислено тя и пак се умълчаха.

— Кога ще се омъжваш? — попита я внезапно и смени тона.

— Най-рано през септември. Сватбата беше отложена.

— Значи, няма да си самотна — рече той. — Според това, което хората разправят, бракът е нещо много особено. Казват, че е различен от всичко друго. Може и така да е. Знам един-два случая, в които може да се каже, че се е получило.

Надяваше се, че тя ще продължи темата. Тя обаче не отговори нищо. Той бе успял да се овладее и гласът му звучеше доста равнодушно, но мълчанието ѝ го измъчваше. Не би му казала и една дума за Родни по собствено желание, а сдържаността ѝ покриваше цял континент от душата ѝ с мрак.

— Може да се отложи и за по-дълго — каза тя, сякаш да довърши мисълта си. — Някой на работното му място се разболял и Уилям трябва да го замества. По всяка вероятност отлагането ще е за по-дълго време.

— Това сигурно е много мъчително за него, нали? — попита Ралф.

— Той си има работата — отговори му. — Има много неща, които го интересуват... Това място ми е познато — извика тя и посочи към една снимка. — Но не мога да си спомня откъде е... о, разбира се... това е Оксфорд. Е, какво ще кажеш за твоята малка къща в провинцията?

— Няма да я наема.

— Колко бързо си променяш решенията! — усмихна се тя.

— Не е това — отвърна ѝ изнервено. — Искам да съм там, където ще мога да те виждам.

— Искаш да кажеш, че споразумението ни остава в сила, независимо от всичко, което ти споделих?

— Що се отнася до мен, остава завинаги — отговори ѝ.

— Ще продължиш да мечтаеш, да си въобразяваш, да си измисляш истории за мен, докато обикаляш улиците, ще си представяш как двамата яздим в гора или сме на пустинен остров...

— Не. Ще си представям как поръчваш обяд, плащаш сметки, правиш разчети, показваш реликвите на стари дами...

— Това е по-добре — каза му. — Може да си мислиш за мен утре сутринта и да си представяш как сверявам дати в Националния биографичен речник.

— И как си забравяш чантата — добави Ралф.

Тя се усмихна, но след миг усмивката ѝ угасна било заради думите му, било заради начина, по който ги изрече. Тя често си забравяше нещата. Той го беше забелязал. Но какво ли още бе забелязал? Дали не търсеше да открие у нея нещо, което никога не бе разкривала никому? Не беше ли то толкова надълбоко, че само мисълта, че той може да го открие, я плашеше? Усмивката ѝ угасна и за миг изглеждаше така, като че ли се готви да каже нещо, но само го изгледа мълчаливо с изражение, с което сякаш го питаше онова, за което не намираше думи, обърна се и му пожела „лека нощ“.

[1] Личи си (фр.). — Б.пр. ↑

ДВАЙСЕТ И ОСМА ГЛАВА

Като отглас от музика, въздействието на Катарин и нейното присъствие бавно отшумяваха в стаята, в която Ралф седеше сам. Музиката беше секнала насред екстаза на мелодията. Той се напрегна да долови заглъхващото ехо на акордите ѝ; за миг мелодията го унесе и успокои, но скоро замря и той закрачи из стаята, закопнял да чуе звука ѝ отново, защото съзнаваше, че друг копнеж в живота му няма. Беше си тръгнала, без думичка да каже, и в пътя му отведнъж се отвори бездна, в която цялото му съществуване се свлече и разпадна; стовари се върху остри камъни и поиска да се погуби. Бедствието имаше силата на реално крушение и разруха. Трепереше, беше пребледнял, чувстваше се отпаднал като след неимоверно физическо усилие. Най-накрая той се отпусна в креслото срещу другото — празното, и механично регистрира с поглед върху часовника как тя се отдалечава все повече и повече от него, че вече си е вкъщи и без съмнение отново с Родни. Но преди да си даде сметка за тези подробности, неутолимата му жажда по нейното присъствие беше разстроила сетивата му, беше ги разбунила и потопила в мъгляви емоции, които бяха заличили всичките му опорни факти, и той се бе оставил на някакво усещане за дистанция дори от материалните форми на стените и прозореца, които го заобикаляха. Изгледите за бъдещето му, сега, когато си даде сметка за страстта, го ужасяваха.

Сватбата щеше да се състои през септември, така му беше казала; значи, имаше цели шест месеца, в които ще го троят емоционални терзания. Шест месеца мъчение, а след това — тишината на гроба, уединението на безумеца, изгнанието на прокълнатия; в най-добрия случай живот, в който съзнателно и завинаги ще е лишен от най-голямото благо. Един безпристрастен съдия би му казал, че ако иска да се съвземе, може да направи само едно нещо: да потърси убежище в онова мистично състояние, в което живата жена се идентифицира с блясъка, който по принцип хората виждат един в друг, но никога задълго; че тя е нещо, което ще отmine, че желанието по нея

ще изчезне, но онова, което, вече отдалечен, той ще продължава да вижда в нея, то ще остане. Тези мисли може би му дадоха известен отдих и тъй като притежаваше ум, който винаги блуждаеше над стихииите на сетивата, той се опита да въведе порядък в смътната и неуловима непоследователност на емоциите си. Притежаваше силен инстинкт за самосъхранение, а и самата Катарин го беше възродила по странен начин, уверявайки го, че семейството му заслужава неговата опора и се нуждае от нея. Тя беше права и заради тях, ако не заради себе си, тази негова очевидно безплодна страст трябваше да бъде прекратена, изкоренена, разобличена като напълно въображаема и безпочвена, както твърдеше и Катарин. Най-добрият начин, по който това можеше да стане, бе не като страни от нея, а като се изправи пред нея и след като е попил всичките ѝ добродетели, убеди разсъдъка си, че те, както сама го увещаваеше, не са онези, които той си въобразява. Че тя е практична жена, домакиня, подходяща за съпруга на второкласен поет, че романтична красота може да ѝ припише само някой неинтелигентен по природа ексцентрик. Без съмнение красотата ѝ не би издържала при сравнение. В това поне имаше възможност да се увери. Притежаваше фотоалбум с гръцки статуи; главата на една богиня, макар че торсът не се виждаше, често пъти го караше да се въодушевява както в присъствието на Катарин. Свали го от лавицата и откри снимката. Към нея бе добавил бележка, с която тя го канеше да се срещнат при зоологическата градина. Пазеше и едно цвете, което бе откъснал в градината Кю, за да ѝ даде урок по ботаника. Това бяха неговите реликви. Подреди ги пред себе си и започна да си я представя така ясно, че не беше възможна никаква измама, нито заблуда. След миг я видя пред очите си, слънцето падаше косо върху дрехите ѝ, вървеше по тревистата пътека в Кю, идваше към него. Покани я да седне на пейката. Чу гласа ѝ, тих, но с твърди нотки; говореше разумно на различни теми. Можеше да види недостатъците ѝ и да анализира добродетелите ѝ. Пулсът му притихна, съзнанието му се проясни. Този път тя нямаше да излезе от мислите му. Илюзията за присъствието ѝ ставаше все по-осезаема. Двамата като че ли влизаха в умовете си и излизаха от тях, питаха се, отговаряха си. Общуваха почти пълноценно. Така свързани, той усети как го осеняват и възвишеност, и екстаз, как се изпълва със силата на постигнатото, която никога преди това не бе усещал насаме. Още веднъж и най-съзнателно си

преповтори всички нейни недостатъци на характера и външността; бяха му добре известни, но те се сливаха в безупречен съюз, роден от тяхната съгласуваност. Двамата изследваха живота до най-крайните му предели. Колко дълбок беше той, погледнат от високо! Колко величествен! Как и най-простите неща го трогваха до сълзи! Забрави за неизбежните ограничения, забрави за отсъствието ѝ, сметна, че няма никакво значение дали тя ще се омъжи за друг, или за него; нищо нямаше значение, само това, че тя съществува и че той може да я обича. Някои от словата в тези отвлечени разсъждения механично произнесе на глас; сред тях се случи и едно „влюбен съм в теб“. За пръв път използваше думата „влюбен“, за да опише чувствата си; лудост, романтика, халюцинации — преди така ги назоваваше, но след като неволно, и това беше очевидно, попадна на „влюбен“, започна да я повтаря отново и отново с усещането за откровение.

„Да, аз съм влюбен в теб!“ — възкликна поразен. Облегна се на перваза на прозореца и погледна към града, както беше направила и тя. Сега като по чудо всичко изпъкваше ясно и изглеждаше различно. Чувствата му се оправдаха и нямаха нужда от още обяснения. Но трябваше да ги сподели с някого, защото откритието му беше толкова важно, че засягаше и други хора. Затвори албума с гръцки фотографии, скри всичките си реликви, изтича на долния етаж, грабна си палтото и излезе.

Лампите навън светеха, но улиците бяха достатъчно тъмни и празни, за да може безпрепятствено да крачи бързо и да си говори на глас. Нямаше колебание накъде е тръгнал. Отиваше при Мери Дачет. Желанието да сподели чувствата си с човек, който ще го разбере, беше така непреодолимо, че изобщо не го постави под съмнение. Скоро се озова на нейната улица. Изтича нагоре по стълбата, която водеше към апартамента ѝ, изкачваше стъпалата по две наведнъж, без изобщо да му мине през ума, че тя може да не си е вкъщи. Натисна звънеца с усещането, че ще ѝ съобщи нещо прекрасно, нещо независимо от него, което обаче му дава власт и сила над другите хора. След миг Мери се появи на вратата. Той мълчеше, в полумрака лицето му изглеждаше съвсем преbledняло. Влезе след нея в апартамента.

— Познавате ли се? — попита тя за негова най-голяма изненада, тъй като беше разчитал да я свари сама. Млад мъж се надигна и каза, че Ралф му е познат отнякъде.

— Тъкмо преглеждахме едни документи — каза Мери. — Налага се господин Баснет да ми помага, защото все още не съм много наясно със задълженията си. Става дума за новото общество — обясни му тя. — Аз съм секретарката. Вече не съм на Ръсъл Скуеър.

Гласът, с който му даде тази информация, беше толкова сдържан, че чак прозвуча грубо.

— Какви са целите ви? — попита Ралф. Не гледаше нито към Мери, нито към господин Баснет.

Господин Баснет реши, че рядко е виждал по-противен и страшен човек от този приятел на Мери, този господин Денам, с бледо лице и саркастично изражение, който веднага поиска, сякаш имаше право на това, да му изложат предложенията си, за да вземе да ги критикува още преди да ги е изслушал докрай. Въпреки това описа проекта колкото е възможно по-ясно, защото много му се искаше господин Денам да го одобри.

— Разбирам — започна Ралф, след като другият свърши. — Знаеш ли, Мери — внезапно се обърна към нея. — Май съм настинал. Имаш ли хинин? — Погледът му я уплаши, издаваше, вероятно без сам да го съзнава, нещо дълбоко, необузвано и страстно. Тя веднага излезе от стаята. Само от присъствието му сърцето ѝ се бе разтупкало; биеше до пръсване, но с болка, трепет и страх. Заслуша се за миг в гласовете от съседната стая.

— Разбира се, аз съм съгласен с вас — чу Ралф да се обръща към господин Баснет с особен тон. — Но има и друго, което може да се направи. Например познавате ли Джъдсън? Трябва непременно да го привлечете.

Мери се върна с хинина.

— А какъв е адресът на този Джъдсън? — попита господин Баснет и измъкна тефтера си, готов да го запише.

В продължение на близо двајсетина минути записваше имена, адреси и съвети, които Ралф му диктуваше. След като млъкна, господин Баснет усети, че присъствието му е нежелано, и като благодари на Ралф за помощта му и с усещането, че все още е твърде млад и неопитен в сравнение с него, каза „довиждане“.

— Мери — обади се Ралф, щом господин Баснет затвори вратата след себе си и двамата останаха сами. — Мери — повтори. Но познатата му отпреди спънка да говори свободно пред нея го спря.

Желанието му да обяви любовта си към Катарин бе все още силно, но бе усетил още щом зърна Мери, че не е в състояние да го сподели с нея. Това негово усещане се усили, докато говореше с господин Баснет. Въпреки това през цялото време си мислеше за Катарин и не можеше да се нарадва на любовта си. Изрече името на Мери с дрезгав глас.

— Какво има, Ралф? — попита тя, стресната от гласа му.

Гледаше го с тревога и по смръщеното ѝ изражение си личеше, че се мъчи да го разбере, но не успява. Той почувства, че тя се опитва да проумее смисъла на посещенията му, ала се подразни, като се сети как винаги я е намирал за бавна, педантична и недодялана. Той също се беше държал зле с нея, поради което раздражението му се изостри още повече. Без да дочака отговора му, тя се надигна, сякаш изобщо не се интересуваше от него, и започна да подрежда листовите, които господин Баснет беше оставил на масата. Тихо си тананикаше някаква мелодийка и продължи да разтребва наоколо, сякаш нямаше друга грижа.

— Ще останеш ли за вечеря? — попита го небрежно, след като отново седна на мястото си.

— Не — отговори Ралф.

Тя не настоя. Седяха един до друг, без да разговарят. Мери протегна ръка, взе кошничката си с ръкоделие и вдяна конец в иглата.

— Много умен младеж — подхвърли Ралф по адрес на господин Баснет.

— Радвам се, че мислиш така. Това е изключително интересна работа и предвид всичко останало, мисля, че се справяме много добре. Но съм съгласна с теб; трябва да опитаме да бъдем по-отстъпчиви. Защото засега сме абсурдно непреклонни. Трудно ни е да видим, че понякога има смисъл и в това, което твърдят опонентите ни, въпреки че си остават опоненти. Със сигурност Хорас Баснет е прекалено безкомпромисен. Не бива да забравям да изчета писмото му, преди да го прати на този Джъдсън. Ти, предполагам, си твърде зает, за да влезеш в нашия комитет? — Говореше с възможно най-равнодушния си глас.

— Може би няма да съм в града — отговори Ралф по същия бездушен начин.

— Разбира се, изпълнителното ни бюро се събира всяка седмица — продължи тя, — но някои от членовете ни идват най-много веднъж

в месеца. Най-непоправими са членовете на Парламента; смятам, че решението да ги поканим беше грешка.

Продължи да шие мълчаливо.

— Не си си взел хинина — подхвърли, след като вдигна поглед и видя хапчетата върху рамката на камината.

— Не ми трябват — отсече Ралф.

— Е, ти си знаеш най-добре — отвърна му спокойно.

— Мери, аз съм за убиване! — възкликна той. — Идвам тук да ти губя времето и на всичкото отгоре се държа отвратително.

— С настинка човек винаги се чувства зле — отговори тя.

— Нямам настинка. Излъгах те. Нищо ми няма. Сигурно съм луд. Трябваше от благоприличие да стоя настрана. Но исках да те видя... исках да ти кажа, Мери... че съм влюбен. — Изговори думата, но още изричайки я, сякаш я ограби от съдържание.

— Влюбен, така ли? — попита тихо. — Радвам се, Ралф.

— Предполагам, че съм влюбен. Както и да е, не съм на себе си. Не мога да мисля, не мога да работя, пет пари не давам за каквото и да било на този свят. Божичко, Мери! Съсипан съм! В един момент съм щастлив, в следващия — нещастен. Мразя я половин час, после съм готов да умра, само и само да бъда с нея десет минути; през цялото време не знам какво чувствам, нито защо го чувствам; това е лудост и в същото време нещо съвършено логично. Звучи ли ти смислено? Можеш ли да разбереш какво става? Знам, че говоря несвързано, не ме слушай, Мери. Продължи да си гледаш работата.

Той стана и както обикновено, закрочи из стаята. Знаеше, че току-що казаното от него няма почти нищо общо с онова, което чувстваше, тъй като присъствието на Мери му действаше като силен магнит, който изтръгва от него изрази, но не онези, с които си говореше сам, нито онези, с които изразяваше най-дълбоките си чувства. Испитваше известно презрение към себе си заради собствените си думи, но някак не успя да сдържи езика си.

— Седни, моля те — покани го Мери. — Караш ме да се чувствам толкова... — каза го с нетипично за нея раздражение и Ралф, който забеляза това, веднага се подчини и седна.

— Още не си ми казал името й, или... предпочиташ да го премълчиш?

— Името ли? Катарин Хилбъри.

— Но тя е сгодена...

— За Родни. Ще се женят през септември.

— Разбирам — отвърна Мери.

Но всъщност спокойното му поведение сега, когато побърза да седне, ѝ внуши присъствието на нещо, което усещаше, че е толкова силно у него, толкова мистериозно и толкова непредвидимо, че тя дори не се опита да го прекрати с дума или с умело формулиран въпрос. Гледаше Ралф с празен поглед, с нещо като благоговение, с леко разтворени устни и повдигнати вежди. Той очевидно не усещаше погледа ѝ. След това, сякаш повече не издържаше, тя се отпусна назад в креслото и притвори очи. Разстоянието помежду им дълбоко я наскърбяваше; в ума ѝ нахлуха много случки, изкушаваха я да го атакува с въпроси, да го принуди да ѝ сподели всичко и отново да изпита радост от близостта му. Но тя отхвърли всякакъв подобен подтик, защото не можеше да говори, без да наруши настанилата се помежду им студенина, която ги отдалечаваше един от друг, и сега той ѝ изглеждаше горд и дистанциран, като човек, когото вече не познава така добре.

— Има ли нещо, което мога да направя за теб? — попита го накрая тихо и някак вежливо.

— Можеш да се срещнеш с нея... не, не искам това; не бива да се тревожиш за мен, Мери. — И неговият глас беше тих.

— Боя се, че трети човек не би могъл да помогне с нищо — добави тя.

— Така е — Ралф поклати глава. — Днес Катарин спомена колко сме самотни. — Мери забеляза усилието, с което изговори името ѝ, и реши, че сега се мъчи да компенсира това, че в миналото дълго го беше крил и премълчавал. Във всеки случай даваше си сметка, че не изпитва гняв срещу него, а по-скоро дълбоко съжаление — като към човек, осъден да страда, както бе страдала и тя. Но що се отнася до Катарин, нещата стояха другояче; към Катарин тя беше изпълнена с негодувание.

— Поне имаме работата си — каза тя някак агресивно.

Ралф реагира мигновено.

— Сега ли искаш да работиш? — попита я.

— Не, не. Днес е неделя — отговори тя. — Мислех си за Катарин. Тя не разбира какво е да имаш работа. Никога не ѝ се е

налагало. Не знае какво представлява работата. Самата аз открих това едва напоследък. Но тя е нещото, което те спасява, в това съм убедена.

— Има обаче и други неща, нали? — поколеба се той.

— Да, но на нищо друго не можеш да разчиташ — отвърна му тя. — В края на краищата други хора... — млъкна, но с усилие на волята продължи. — Къде бих била аз сега, ако не трябваше да ходя в офиса всеки ден? Хиляди хора ще ти кажат същото... хиляди жени. Повярвай ми, Ралф, работата е единственото нещо, което ме спасява.

Той стисна устни, сякаш думите заваляха по него като удари; гледаше я, беше решен безмълвно да понесе всичко, което ще му каже. Беше си го заслужил и трябваше да го изтърпи, за да почувства поне известно облекчение. Но тя млъкна, стана, сякаш да отиде да вземе нещо от съседната стая. Преди да стигне вратата обаче, се обърна с лице към него — спокойна, но предизвикателна и страшна в своето хладнокръвие.

— При мен всичко се нареди чудесно — каза. — И при теб ще стане така. Сигурна съм. Защото в края на краищата Катарин го заслужава.

— Мери!... — извика той. Но главата ѝ беше извърната и той не можа да каже каквото иска. — Мери, ти си чудесна! — заключи.

Тя се обърна към него и му подаде ръката си. Беше страдала, беше отстъпила, беше видяла как бъдещето ѝ, пълно с безброй възможности, се срива в безкрайна пустота, но въпреки това, неизвестно как, го бе преодоляла, без да може дори последствията да предвиди; в крайна сметка беше победила. За пръв път, докато Ралф още я гледаше, а тя му се усмихваше гордо и сияйно, успя да се увери, че е победила. Остави го да ѝ целуне ръката.

Улиците бяха доста празни в тази неделна вечер и сякаш не толкова неделята с типичните за нея домашни развлечения бяха задържали хората вкъщи, колкото това бе направил силният вятър. Ралф Денам си даваше сметка за този вихър из улиците, който бушуваше в унисон със собствените му усещания. Поривите, които връхлитаха откъм Странд, бяха прочистили голям къс от небето, където звездите блестяха и за кратко се видя дори препускащата сребриста луна, яхнала облаците, сякаш са вълни, които се надигат край нея и понякога над нея. Заливаха я, но тя пак изплуваше; разбиваха се над нея и я затуляха, но тя пак се показваше, несломима.

Навред сред природата се виждаха поразите на зимата: изгнили листа, повехнала орлова папрат, изсъхнала и безцветна трева, но нямаше прекършена пъпка, не бяха пострадали и новите, току-що показали се над земята стъбълца и може би още утре тънка като конец пролука ще се разтвори в тях, за да се покаже син цветец или жълт. Стихията вилнееше главно в настроението на Денам и всички тези звезди и цветчета бяха само мъждукащи светлинки сред талазите, които стремглаво се застигат един друг. Не беше успял да поговори с Мери, макар че за момент се бе почувствал изкушен от чудесната възможност двамата да се разберат. Но желанието да сподели нещо толкова важно за него го беше обсебило напълно; той все още копнееше да връчи този подарък на друго човешко същество; търсеше компанията на хора. Повече инстинктивно, отколкото по силата на съзнателен избор пое в посока, която водеше към апартамента на Родни. Почука силно на вратата му, но не получи отговор. Натисна звънеца. Изчака известно време, преди да се примири с факта, че Родни го няма. Когато бе вече безсмислено да си въобразява, че шумът от течението в старата къща е звук от някого, който се надига от креслото си, отново изтича надолу, сякаш току-що беше осъзнал, че целта му е друга. Тръгна към Челси.

Но физическата умора, тъй като не беше обядвал, а само обикалял с бърза крачка къде ли не, го принуди да седне за малко на пейка покрай Ембанкмънт. Един от редовните обитатели на тези пейки, възрастен мъж, пиян, по всяка вероятност без работа и подслон, приближи, помоли за кибрит и седна до него. Ветровита нощ, подхвърли той, а и времената са тежки, последва дълъг разказ за лош късмет и застигнали го неправди, от ония, които толкова често се чуват, че човекът сякаш го повтаряше по-скоро на себе си, или може би вечното пренебрежение на публиката отдавна бе обезсмислило опитите му да привлече вниманието ѝ. Когато започна да разказва, Ралф изпита силно желание сам да го заговори, да го разпита, да го накара да разбере. Дори в един момент го прекъсна, но се оказа безполезно. Вятърът пое прастарата история за провал, за несгоди и незаслужени беди, несвързаните срички се разлетяха покрай ушите на Ралф ту гръмогласни, ту едва доловими, сякаш на моменти спомените на мъжа за сполетелите го злини възкръсваха, после пак угасваха, докато най-накрая заглъхваха в примиренческо мърморене, което беше

и последната фаза на неизменното отчаяние. Нещастният глас трогна Ралф, но също така го и ядоса. А когато старецът отказа да слуша и продължи да мънка под носа си, в ума му изплува странен образ на фар, обсаден от летящите тела на изгубили се птици, които вятърът блъскаше до смърт срещу прозорците му. Имаше необикновеното усещане, че е едновременно и фар, и птица; че е непоклатим и блестящ и в същото време, че бурята го всмуква и върти заедно с всички други неща и го блъска в стъклата, докато изпадне в безсъзнание. Стана, остави лептата си от една сребърна монета и продължи напред срещу вятъра. Картината на фара и гъмжащата от птици буря не му излизаше от главата и изцяло измести други, по-ясни мисли, докато минаваше покрай Парламента и надолу по Гроувнър Роуд, откъм реката. В състоянието му на физическо изтощение подробностите от просторната гледка се сляха в прелитация мрак и само примигващите светлини на уличните лампи и на частните домове се явяваха като нейни външни белези, но въпреки това през цялото време той не изгуби усещането си, че върви право към къщата на Катарин. Беше си наумил, че там нещо ще се случи, и докато вървеше, мислите му все повече и повече се изпълваха със задоволство и с трепета на очакването. На определен радиус от дома ѝ вече усещаше присъствието ѝ по околните улици. Всяка къща имаше своя облик, добре познат на Ралф, само заради подчертаната индивидуалност на къщата, в която живееше тя. В продължение на няколко ярда, преди да стигне външната врата на семейство Хилбъри, той вече крачеше като в сладостен транс, но когато я стигна и бутна портата на малката градинка, се поколеба. Не знаеше какво да прави. Но и нямаше за какво да бърза, тъй като и във фасадата на къщата се криеха удоволствия, които за момента му бяха достатъчни. Прекоси улицата, облегна се на балюстрадата на Ембанкмънт и се загледа в къщата.

И трите високи продълговати прозореца на гостната светеха. Във въображението на Ралф пространството отвъд тях изглеждаше като център на носещата се тъма на света; оправдание за заобикалящите ги отвред объркване и суматоха; нетрепкаща светлина, чиито лъчи, подобно на фара, обхождаха с блуждаещо спокойствие неразчертаната безпътница. В това малко светилище бяха събрани неколцина различни люде, но тяхната идентичност се бе разтворила в общата прослава на нещо, което вероятно можеше да се нарече цивилизация, тоест цялата

скука, сигурност и всичко онова, което се издигаше над всеобщото вълнение и държеше на собственото си разбиране за нещата, беше съсредоточено в гостната на семейство Хилбъри. Целта беше благородна, но засега толкова над неговото полезрение, че по-скоро излъчваше строгост — светлина, която сияеше навън, но някак отчуждено и надменно. После започна мислено да различава отделните личности вътре, като засега съвсем съзнателно избягваше фигурата на Катарин. Мислите му се завъртяха около госпожа Хилбъри и Касандра; после се насочиха към Родни и господин Хилбъри. Съвсем физически ги зърна, окъпани в спокойната, постоянна жълта светлина, която изпълваше високите продълговати прозорци; бяха красиви в своите движения, а в речта си — сдържани и пестеливи, защото се разбираха с малко думи. Най-накрая, след тази полусъзнателно направена подборка и подредба, той си позволи да доближи и образа на самата Катарин, след което картината изведнъж се изпълни с вълнение. Не че я виждаше от плът и кръв, по-скоро я съзерцаваше като силует от светлина или дори като самата светлина; самият той се почувства принизен и поради изтощението си — като една от онези изгубени птици, които като омагьосани се блъскаха в светлината на фара, привлечени от великолепието на блясъка му.

Тези мисли го накараха да тръгне да снове напред-назад по тротоара пред външната врата на семейство Хилбъри. Не се опитваше да прави планове за бъдещето. Нещо от неизвестно естество щеше да реши съдбата както през следващата година, така и през следващия час. От време на време в своето бдение поглеждаше към светлината във високите прозорци или към онзи лъч, който позлатяваше няколко листа и няколко стръкчета трева в малката градина. Светлината остана дълго време непроменена. Тъкмо беше стигнал до предела на своя уличен обход, когато, обръщайки се, видя, че външната врата се отваря, от което видът на къщата се промени изцяло. Черен силует пое по пътеката отпред и спря пред портата. Денам веднага разпозна Родни. Без да се колебае, приятелски настроен към всеки, който излиза от осветената стая, той се отправи към него и го спря. Насред поредния порив на извилия се вятър Родни се сепна и за миг се опита да продължи напред, измънквайки нещо, сякаш подозираше, че ще му просят пари.

— Ти! Денам, какво правиш тук? — извика, след като го позна.

Ралф смотолеви нещо, че пътят му към къщи минавал оттук. Тръгнаха заедно, въпреки че Родни нарочно крачеше бързо, за да му покаже, че не умира за компанията му.

Беше много нещастен. Същия следобед Касандра го беше отблъснала; беше се опитал да ѝ обясни трудностите на ситуацията и да ѝ подсказе същността на чувствата си към нея, без да казва нищо конкретно и нищо, с което би могъл да я обиди. Но си беше изгубил ума; подтикван от насмешките на Катарин, беше казал твърде много и Касандра в своята гордост и строгост беше отказала да го слуша, след което го бе заплашила, че ако продължава, веднага ще се върне у дома. Вълнението му след вечерта, прекарана между двете жени, беше стигнало своя предел. Освен това не можеше да не подозира, че Ралф се мотае край къщата на Хилбъри в този час по някаква причина, свързана с Катарин. Вероятно между тях съществува споразумение — не че това имаше значение за него. Беше напълно убеден, че никога не е обичал друга, освен Касандра, затова и бъдещето на Катарин не го засягаше. На глас обаче подхвърли само, че е много уморен и иска да вземе такси. Но тъй като в неделя вечер, и то по Ембанкмънт таксите трудно се намират, Родни се видя принуден да повърви известно време в компанията на Денам, който продължаваше да мълчи. Раздразнението на Родни се бе уталожило и той възприе това мълчание като проява на мъжественост, която високо ценеше, а в този момент имаше и причина за това. След мистериозността, трудностите и несигурността при общуването с противоположния пол разговорът с един събрат би трябвало да има успокоително и облагородяващо влияние върху него, тъй като между мъже откровеното говорене е възможно и увъртанията са безпредметни. Родни също имаше нужда от душеприказчик, защото Катарин, въпреки обещанията си за помощ, го беше предала в сублимния момент, излизайки с Денам; по всяка вероятност тормозеше Денам също както и него. Колко сериозен и улегнал му се струваше той, говореше малко, стъпваше уверено, особено на фона на Родни и собствените му терзания и нерешителност. Замисли се, искаше да намери начин да му разкаже за отношенията си с Катарин и Касандра, но без това да го злепостави. Тогава му хрумна, че е възможно Катарин самичка да му е споделила нещо; двамата имаха доста общо помежду си и нищо чудно да са го обсъждали в днешния следобед. Желанието му да узнае какво са си говорили

изведнъж надделя. Спомни си Катарин и как се смееше, преди да тръгне да се разхожда с Денам.

— Дълго ли останахте, след като ние си тръгнахме? — попита го ненадейно.

— Не. Отидохме у дома.

Това като че ли потвърди подозрението на Родни, че са го обсъждали. За миг се умълча, разсъждавайки над неприятната мисъл.

— Денам, жените са непонятни същества! — възкликна той.

— Аха — измънка Денам, който като че ли бе обзет от пълно разбиране не само за жените, но и за цялата Вселена. Родни му беше съвсем ясен, като отворена книга. Знаеше, че е нещастен, и го съжаляваше, изпитваше желание да му помогне.

— Още не си се доизказал, и те кипват. Или пък съвсем безпричинно прихват да се смеят. Според мен никакво образование не може...

Останалата част от изречението се изгуби във вятъра, срещу който вървяха с усилие, но Денам разбра, че той намеква за смеха на Катарин и че споменът за него продължава да го измъчва. В сравнение с Родни Денам се чувстваше доста по-самоуверен; Родни му се стори като една от онези изгубени птици, които се блъскаха до припадък в стъклата на фара, едно от летящите тела, изпълнили въздуха. Докато те с Катарин бяха заедно, нависоко, великолепни и грейнали в двойно сияние. Изпитваше съжаление към нещастника до себе си, както и желание да го защити, защото беше безпомощен без познанието, което бе проправило за него верния път. Бяха свързани, както са свързани авантюристите, въпреки че единият стига целта, а другият загива по пътя.

— Не може да се присмиваш на човек, на когото държиш.

Това изречение, очевидно предназначено единствено за него, стигна до слуха на Денам, въпреки че вятърът понечи да го заглуши и да отлети заедно с него. Родни ли беше изрекъл тези думи?

— Ти я обичаш. — Това неговият собствен глас ли беше, който като че ли проехтя във въздуха на няколко ярда пред него?

— Толкова мъки съм изстрадал, Денам, толкова мъки!

— Да, да, знам.

— Присмиваше ми се.

— На мен никога.

Вятърът продуха интервал между думите — отвя ги толкова надалеч, че изглеждаха неизговорени.

— Как само я обичах!

Това вече със сигурност беше изговорено от мъжа до Денам. Гласът носеше в себе си всички характеристики на Родни и събуди необикновено живия му образ. Денам можеше да го види на фона на пустите сгради и кули на хоризонта. Изпълнен с достойнство, екзалтиран и трагичен, както вероятно изглежда, докато стои сам в апартамента си и мисли за Катарин.

— Самият аз съм влюбен в Катарин. Затова съм тук тази вечер.

Ралф произнесе думите ясно и хладнокръвно, сякаш изповедта на Родни се нуждаеше от това негово изказване.

Родни възкликна нещо неразбираемо.

— О, винаги съм го знаел! — извика. — От самото начало. Ти ще се ожениш за нея!

В този вик се долови и нотка на отчаяние. Но вятърът отново пресече думите им. Не си казаха нищо повече. Най-накрая едновременно спряха под една улична лампа.

— Божичко, Денам, какви глупаци сме ние двамата! — обади се Родни.

Погледнаха се някак особено в светлината на лампата. Глупаци! Сякаш споделяха бездънните дълбини на собствената си глупост. За миг под лампата сякаш осъзнаха някакво свое общо познание, което премахваше възможността за съперничество помежду им и ги караше да изпитват повече съчувствие един към друг, отколкото към когото и да било на света. Двамата заедно си кимнаха лекичко, сякаш в потвърждение на общото им мнение, и се разделиха мълчаливо.

ДВАЙСЕТ И ДЕВЕТА ГЛАВА

Между дванайсет и един в неделя през нощта Катарин лежеше будна в онзи отрязък от здрача, когато е възможно отстрани и с чувство за хумор човек да се присмее на жребия си; или, ако трябва да сме сериозни, когато нашата сериозност обикновено бързо се смекчава от налегналата ни дрямка и забвение. Представи си Ралф, Уилям и Касандра, както и себе си, сякаш всички бяха еднакво безплътни и как, отхвърляйки реалността, се бяха сдобили с нещо като достойнство, което ги правеше безпристрастни. Така, освободена от всяка неловкост на любезното общуване и от бремето на задълженията, тя се унесе в дрямка, когато чу леко почукване на вратата. След миг Касандра стоеше до нея със свещ в ръка и шептеше тихо, както е редно по това време на нощта:

— Будна ли си, Катарин?

— Да, будна съм. Какво има?

Тя се надигна, седна в леглото и попита Касандра какво, за бога, прави.

— Не мога да заспя, затова реших да дойда да си поговоря с теб... но само за малко. Утре се връщам у дома.

— У дома ли? Защо? Какво се е случило?

— Днес се случи нещо, заради което не мога повече да остана тук.

Касандра говореше официално, почти тържествено; съобщението без съмнение беше предварително репетирано и издаваше наличието на тежка криза. Тя продължи с това, което очевидно беше подготвената ѝ реч.

— Катарин, реших да ти кажа цялата истина. Днес Уилям си позволи да се държи с мен по начин, от който се почувствах изключително неловко.

Катарин се разсъни напълно, но май веднага се овладя.

— В зоологическата градина ли? — попита.

— Не, по пътя към къщи. Когато отидохме да пием чай.

Катарин сякаш предусети, че разговорът им ще се проточи, а нощта бе студена, затова посъветва Касандра да се завие с юргана. Касандра го направи, но все така тържествено.

— Има влак в единайсет — започна. — Ще кажа на леля Маги, че ненадейно ми се е наложило да се върна... Ще използвам като извинение гостуването на Вайълет. Но след като размислих, реших, че не мога да си тръгна, без да ти кажа истината.

Пазеше се да не поглежда към Катарин. Последва кратка пауза.

— Но аз не виждам и най-малка причина да си тръгваш — каза ѝ Катарин накрая.

Гласът ѝ беше толкова учудващо спокоен, че Касандра все пак вдигна очи към нея. Не изглеждаше нито възмутена, нито изненадана; точно обратното, седнала в леглото, обгърнала коленете си с ръце и с леко смръщено чело, тя по-скоро имаше вид на човек, дълбоко замислен, но по въпрос, който му е безразличен.

— Причината е, че не мога да разреша на когото и да било да се държи с мен по този начин — отвърна ѝ Касандра и добави: — Най-малкото пък на мъж, за когото знам, че е сгоден за друга.

— Но ти го харесваш, нали така? — попита Катарин.

— Това няма нищо общо — възмутено ѝ възрази Касандра. — При тези обстоятелства смятам поведението му за срамно и безчестно.

Това беше последното изречение от нейната предварително обмислена реч и след като я издекламира, вече не знаеше какво повече да каже в същия стил. А когато Катарин подхвърли: „Според мен има много общо“, самообладанието на Касандра рухна.

— Катарин, изобщо не те разбирам. Как е възможно да се държиш по този начин? Откакто съм пристигнала, не спираш да ме учудваш!

— Приятно ти е, нали? — попита Катарин.

— Да, приятно ми е — призна си Касандра.

— Искам да кажа, моето поведение не е развалило прекарването ти.

— Не е — съгласи се отново Касандра.

Чувстваше се напълно объркана. Докато си представяше този разговор, тя смяташе, че първо ще има изблик на недоверие в думите ѝ, а после Катарин ще се съгласи, че трябва да си тръгне час по-скоро. Но Катарин, точно обратното, веднага повярва на казаното от нея, без

да изглежда нито шокирана, нито изненадана, а само малко помислена от обикновено. От зряла жена, натоварена с важна мисия, Касандра се смали до размера на неопитно малко дете.

— Смяташ, че постъпвам глупаво, така ли? — попита.

Катарин не ѝ отговори, сякаш нарочно си замълча, при което паника обзе Касандра. Помисли си, че по всяка вероятност думите ѝ са я засегнали по-дълбоко, отколкото си представяше, че са докоснали някакви недостижими дълбини, тъй като почти изцяло и Катарин си беше недостижима за нея. Изведнъж реши, че си играе с много опасни неща.

След като най-накрая я погледна, Катарин я попита много бавно, сякаш ѝ беше трудно да го направи:

— А ти държиш ли на Уилям?

Веднага забеляза вълнението и объркването в изражението на момичето и как рязко извърна глава от нея.

— Искаш да кажеш, дали съм влюбена в него? — попита Касандра, като едва си поемаше дъх и чупеше нервно ръце.

— Да, дали си влюбена в него — повтори Катарин.

— Как е възможно да обичам мъжа, за когото си сгодена? — не се сдържа Касандра.

— Той може да е влюбен в теб.

— Катарин, не смятам, че имаш право да ми говориш такива неща! — възмути се Касандра. — Защо го казваш? Никак ли не се интересуваш как Уилям се държи с други жени? Ако аз бях сгодена, не бих го понесла!

— Ние не сме сгодени — отвърна ѝ Катарин след кратко мълчание.

— Катарин! — извика Касандра.

— Не, не сме сгодени — повтори Катарин. — Но никой друг не знае, освен нас.

— Но защо... не разбирам... да не сте сгодени? — пак попита Касандра. — О, това обяснява всичко! Ти не го обичаш! Не искаш да се омъжиш за него!

— Вече не сме влюбени един в друг — каза Катарин така, сякаш искаше да се отърве от нещо веднъж завинаги.

— Колко сте странни, колко необикновени и различни от другите! — каза Касандра; и тялото, и гласът ѝ сякаш се сринаха ведно

и не остана никаква следа от гняв или вълнение, само една мечтателна притихналост. — Значи, не си влюбена в него?

— Но го обичам — каза Катарин.

Известно време Касандра остана с наведена глава, сякаш сломена от бремето на това разкритие. Катарин също не отрони дума. Държеше се като човек, който иска да се скрие от всякакви погледи. Въздъхна дълбоко, беше свършено притихнала и очевидно погълната от собствените си мисли.

— Знаеш ли колко е часът? — попита най-накрая и разпуха възглавницата си, сякаш се готви за сън.

Касандра се надигна покорно и отново взе свещта. Бялата ѝ нощница, разпуснатата ѝ коса, както и невиждащият поглед в очите ѝ я правеха да изглежда като сомнамбул. Поне на това я оприличи Катарин.

— Тогава, значи, няма причина да се връщам у дома — каза Касандра и поспря за малко. — Освен ако ти, Катарин, не държиш. Как предпочиташ да постъпя?

Очите им се срещнаха за пръв път.

— Ти си искала ние да се влюбим! — възкликна Касандра, сякаш го прочете в погледа ѝ.

Но като се вгледа, видя нещо, което я изненада. Очите на Катарин бавно се наляха със сълзи, плувнаха в тях, но не преляха — сълзите на някаква дълбока емоция, на щастие, тъга, себеотрицание; емоция с толкова сложна същност, че беше невъзможно да се изрази; тогава Касандра оброни глава и прие собствените си, търкулнали се по бузата ѝ сълзи безмълвно като благословия за любовта ѝ.

— Ако обичате, госпожице — каза прислужницата към единайсет часа на следващата сутрин, — госпожа Милвейн е в кухнята.

Една продълговата плетена кошница, пълна с цветя и клонки, беше пристигнала от провинцията и Катарин, коленичила на пода в гостната, ги разпределяше, докато Касандра я наблюдаваше от креслото си и от време на време отнесено и безуспешно понечваше да ѝ предложи помощта си. Съобщението на прислужницата произведе странен ефект върху Катарин.

Тя се надигна, отиде до прозореца и тъй като момичето вече го нямаше, попита с драматичен, почти трагичен глас:

— Разбираш ли какво означава това?

Касандра не разбираше нищо.

— Леля Силия е в кухнята — повтори Катарин.

— Защо в кухнята? — съвсем естествено попита Касандра.

— По всяка вероятност, защото е надушила нещо — отвърна ѝ Катарин.

Касандра веднага си помисли, че е нещо, свързано с това, което занимаваше мислите ѝ.

— За нас ли? — попита.

— Един бог знае — отговори ѝ Катарин. — Но няма да я оставя да чака в кухнята. Ще я доведе тук горе.

Строгостта, с която бяха изречени тези думи, подсказваше, че по някаква причина довеждането на леля Силия на горния етаж представляваше дисциплинарна мярка.

— За бога, Катарин — възкликна Касандра и очевидно превъзбудена, скочи от стола си, — не избързвай! Не ѝ давай повод да подозира каквото и да било. Не забравяй, че нищо не е сигурно...

Катарин я успокои, като кимна няколко пъти в знак на съгласие, но начинът, по който излезе от стаята, не вдъхваше никакво доверие, че възнамерява да прояви дипломатичност.

Госпожа Милвейн беше седнала, или по-скоро кацнала в края на един стол в стаята на прислугата. Трябва да се знае, че и когато имаше разумна причина да избере сутерена, и когато го предпочиташе просто в името на преследваната от нея цел, госпожа Милвейн винаги се вмъкваше в къщата през задната врата и сядаше в кухнята, щом ставаше дума за поверителни семейни сделки. Фиктивната причина, която изтъкваше, бе, че не иска да безпокои нито господин, нито госпожа Хилбъри. Но истинската бе, че в сравнение с други възрастни дами от нейното поколение госпожа Милвейн бе по-силно пристрастена към покъртителните сърдечни вълнения на интимност, страдание и потайност в слугинското помещение, както и към другите сърцераздирателни драми там — те бяха нещо, от което не можеше лесно да се лиши. С почти плачевен тон взе да се противи, когато Катарин ѝ предложи да се качат на горния етаж.

— Имам нещо да ти казвам на четири очи — опълчи се тя, докато се дърпаше и отказваше да прекрачи прага на своето убежище.

— В гостната няма никой...

— Но по стълбата може да срещнем майка ти. Или да обезпокоим баща ти — възрази госпожа Милвейн, вече взела предпазната мярка да шепти.

Но тъй като самата Катарин беше абсолютно необходима за успеха на делото ѝ и тъй като тя вече упорито пристъпваше към стълбата, госпожа Милвейн нямаше друг избор, освен да я последва. Докато се качваше, взе да се оглежда крадешком, придърпа полите около себе си и много предпазливо мина покрай всички врати, независимо отворени или затворени.

— Нали никой няма да ни чуе? — продължи да мърмори, докато стигнаха скритото светилище на гостната. — О, виждам, че съм прекъснала заниманието ти — добави, като видя разпилените по пода цветя. После попита: — Тук имаше ли някой с теб? — след като беше забелязала носната кърпичка, която Касандра бе изпуснала в бързината на бягството си.

— Касандра ми помагаше да подредим цветята по вазите — отговори ѝ Катарин с толкова рязък и твърд глас, че госпожа Милвейн погледна нервно към главната врата, после към завесата, която отделяше малката стаичка с реликвите от гостната.

— Касандра още ли е тук? — подхвърли. — Уилям ли ти е изпратил тези прекрасни цветя?

Катарин седна срещу леля си, но не каза нито „да“, нито „не“. Беше се загледала отвъд нея и човек можеше да реши, че преценява с критичен поглед десена на завесите. Друго преимущество на сутерена от гледна точка на госпожа Милвейн беше това, че там се налагаше всички да седят близо един до друг, а и светлината беше приглушена в сравнение с тази, която сега струеше през трите прозореца и огряваше Катарин и кошницата цветя, дори образуваше златист ореол около леко ъгловатата фигура на госпожа Милвейн.

— Пристигнаха от Стогдън Хаус — отсече Катарин и тръсна глава.

Госпожа Милвейн усети, че щеше да ѝ е по-лесно да каже на племенницата си каквото си бе наумила, ако се намираха в по-близък физически контакт, тъй като духовната дистанция помежду им и без това беше огромна. Катарин обаче не предприе никакви стъпки за сближаване и госпожа Милвейн, обзета от прибързан, но героичен кураж, започна без никакво предисловие:

— Катарин, хората те коментират. Затова съм дошла тази сутрин. Ще ми простиш ли, ако ти кажа нещо, което бих предпочела да премълча? Правя го само за твое добро, скъпо дете.

— Няма за какво да ти прощавам, лельо Силия — каза ѝ Катарин, очевидно в добро настроение.

— Хората говорят, че Уилям ходи навсякъде с теб и с Касандра и освен това, че ѝ обръща повече внимание. На танците у Маркам я е поканил цели пет пъти. Видели са ги двамата да се разхождат заедно в зоологическата градина. И заедно са си тръгнали оттам. След което са се прибрали чак в седем вечерта. И това не е всичко. Твърдят, че поведението му го издавало, тоест ставал съвсем различен, когато тя е край него.

Госпожа Милвейн, чиито думи се застъпваха в бързината и чийто глас се бе извисил от възмущение, в този миг се спря и изглежда изпитателно Катарин, сякаш да прецени ефекта от казаното. Лицето на Катарин бе като изтръпнало. Беше стиснала устни и забола присвитите си очи право в завесата. Тези външни промени говореха за състояние на крайна погнуса, каквато можеше да бъде предизвикана само от проявата на нещо много противно и непристойно. Непристойното нещо беше собственото ѝ държание, погледнато за пръв път отстрани; думите на леля ѝ я бяха накарали да осъзнае колко безкрайно отблъскващ е целият живот, когато в него няма душа.

— Е, и? — промълви най-накрая.

Госпожа Милвейн я подкани с жест да се приближи към нея, но не намери ответ.

— Ние всички знаем колко си добра... колко си всеотдайна... как се жертваш за другите. Но, Катарин, малко прекаляваш с тази всеотдайност. Зарадва Касандра, накара я да се чувства щастлива, а тя се възползва от твоята доброта.

— Лельо Силия, не те разбирам — каза ѝ Катарин. — Какво е направила Касандра?

— Касандра се е държала по начин, който бих нарекла недопустим — каза ѝ тя радушно. — Изключително егоистично... изключително безсърдечно. Трябва да си поговоря с нея, преди да си тръгне.

— Нищо не разбирам — настоя Катарин.

Госпожа Милвейн я изгледа. Възможно ли е Катарин да се съмнява в думите ѝ? Или има нещо, което самата госпожа Милвейн не разбира? Стегна се и изрече ужасните думи:

— Касандра ти открадна любовта на Уилям.

Странно, но думите ѝ нямаха почти никакво въздействие.

— Искаш да кажеш — обади се Катарин, — че той се е влюбил в нея ли?

— Катарин, има различни начини да накараш мъжете да се влюбят в теб.

Катарин не каза нищо. Мълчанието ѝ разтревожи госпожа Милвейн и тя заговори бързо:

— Нищо не би могло да ме накара да ти кажа тези неща, правя го само за твое добро. Не искам да ти се меся, не искам да ти причинявам болка. Аз съм една никому ненужна възрастна жена. Нямам собствени деца. Катарин, искам само ти да си щастлива.

И отново протегна напред ръце, но обятията ѝ останаха празни.

— Нищо такова няма да казваш на Касандра — отсече Катарин. — Казала си го на мен, това е достатъчно.

Катарин говореше толкова тихо и през зъби, че госпожа Милвейн трябваше да напрегне слух, за да я чуе, а когато я чу, се смая.

— Разсърдих те! Знаех си, че така ще стане! — възкликна тя. Потрепери, разтърси я сподавено ридание; но дори това, че е разсърдила Катарин, бе някакво облекчение, от което почувства приятното усещане на мъченичеството.

— Да — отсече Катарин и се изправи. — Толкова съм сърдита, че повече и една дума няма да кажа. Лельо Силия, мисля, че е най-добре да си вървиш. Двете с теб няма да се разберем.

При тези думи госпожа Милвейн придоби ужасно неспокоен и угрижен вид; погледна племенницата си, но в лицето ѝ не прочете никакво съчувствие, след което скръсти ръце върху черната си кадифена чанта, която държеше като че ли е молитвеник. На каквото и божество да се молеше, ако изобщо се молеше, тя все пак успя да възвърне самочувствието си по един неповторим начин и изпъна снага пред Катарин:

— Брачната любов — започна бавно, като наблягаше на всяка дума — е най-свещената любов от всички. Любовта между съпруг и съпруга е най-святата от всички, които познаваме. Това е урокът, който

децата на мама научиха от нея и никога няма да забравят. Опитах се да говоря, както тя би искала да говори една нейна дъщеря. Ти си нейна внучка.

Катарин помисли, прецени тази защитна реч по достойнство и я отхвърли като лицемерна.

— Не виждам никакво извинение за поведението ти — каза тя.

При тези думи госпожа Милвейн се изправи и за миг остана до племенницата си. Никога преди това не се бяха държали с нея по този начин, затова нямаше представа с какви оръжия може да сломи тази ужасна стена от съпротива на сродницата си, която по силата на своята младост, красота и пол би трябвало да е обляна в сълзи и потънала в скръб. Но и на госпожа Милвейн не ѝ липсваше упорство; по такива и подобни въпроси не приемаше да се признае за победена или неправя. Възприемаше се като закрилник на брачната любов в нейната чистота и възвишеност; точно какво закриляше нейната племенница, тя не успя да разбере, но се изпълни с доста мрачни подозрения. Възрастната и младата жена се бяха изправили една до друга и мълчаха. Госпожа Милвейн още не беше готова да се оттегли, тъй като равновесието на принципите ѝ беше разклатено, а любопитството ѝ — незадоволено. Размисли се, искаше да намери въпрос, с който да принуди Катарин да проговори, но това, с което умът ѝ разполагаше, беше ограничено, а изборът — труден, и докато се колебаеше, вратата се отвори и влезе Уилям Родни. Носеше огромен красив букет от бели и лилави цветя и или не забеляза госпожа Милвейн, или просто пренебрегна присъствието ѝ, приближи се до Катарин и ѝ поднесе цветята с думите:

— За теб са, Катарин.

Катарин ги прие и хвърли поглед към госпожа Милвейн, който тя много добре улови. Но при целия си житейски опит не знаеше как да го изтълкува. Наблюдаваше съсредоточено да открие някакви други издайнически знаци. Уилям я поздрави без никакво чувство на вина, след което обясни, че има почивен ден, който ще бъде отпразнуван с цветя и прекаран в Чейни Уок, което и двамата с Катарин приеха за нещо съвсем естествено. Последва пауза, също съвсем естествена, и госпожа Милвейн се усети, че ако остане, може да бъде обвинена в себичност. Странно, но самото присъствие на младия мъж бе променило настроението ѝ и я беше изпълнило с желание да види как

това ще приключи с емоционално поискана и дадена прошка. Какво ли не би дала да притисне своите племенник и племенница в обятията си, но не можеше да се самозалъгва, че ѝ е останала и капка надежда за такъв възхитителен край.

— Трябва да тръгвам — каза тя с напълно отпаднал дух.

Никой от тях не направи опит да я спре. Уилям много любезно я изпрати до долу и някак поради собствените си възражения госпожа Милвейн забрави да каже „довиждане“ на Катарин. Тръгна си, мърморейки за купища цветя и гостна, която е винаги уютна, дори посред зима.

Уилям се върна при Катарин, която стоеше точно както я беше оставил.

— Дойдох да ти поискам прошка — каза той. — Скарването ни ми подежда много зле. Цяла нощ не съм мигнал. Не ми се сърдиш, нали, Катарин?

Тя не успя да се насили и да му отговори, преди да е освободила ума си от впечатлението, което леля ѝ бе оставила у нея. Стори ѝ се, че дори цветята са омърсени от него, както и носната кърпичка на Касандра, която госпожа Милвейн беше използвала като доказателство при разследването си.

— Тя ни е шпионирала — каза, — следила ни е из цял Лондон, подслушвала е какво си говорят хората...

— Госпожа Милвейн ли? — учуди се Уилям. — Какво ти каза?

Демонстративната му самоувереност се стопи.

— О, хората говорят, че си влюбен в Касандра и че пет пари не даваш за мен.

— Видели са ни, така ли? — попита.

— Видели са всичко, което сме правили през тези две седмици.

— Казах ти, че така ще стане! — възкликна той.

Приблужи се до прозореца, очевидно разстроен. Катарин беше толкова огорчена, че не му обърна никакво внимание. Направо се срина от собствения си гняв. Стиснала цветята на Родни, стоеше права и напълно неподвижна.

Родни се обърна към нея.

— Всичко това беше грешка — каза. — Вината е моя. Би трябвало да съм по-предпазлив. В момент на лудост те оставих да ме убедиш. Катарин, моля те да простиш лудостта ми.

— Тя възнамеряваше да преследва и Касандра! — избухна Катарин, без изобщо да го слуша. — Закани се да говори с нея. И е в състояние да го направи, тя е в състояние да направи всичко!

— Знам, че госпожа Милвейн не е тактична жена, но и ти, Катарин, преувеличаваш. Хората говорят за нас. Права е била да дойде и да ни каже. Това само потвърждава собственото ми усещане... положението е чудовищно.

Най-накрая Катарин като че ли отчасти проумя думите му.

— Уилям, не искаш да ми кажеш, че всичко това може да ти повлияе, нали? — попита го учудено.

— Напротив — отвърна ѝ и се изчерви. — Това ми е страшно неприятно. Не мога да понеса мисълта, че хората ни одумват. А и после... тя е твоя братовчедка... Касандра... — Млъкна, почувства се неловко. — Катарин, дойдох тук тази сутрин — започна с вече променен глас — да те помоля да простиш глупостта ми, избухливия ми нрав и неоправданото ми поведение. Дойдох да те попитам дали е възможно да се върнем към положението, в което бяхме, преди да изпадне в този... този период на лудост. Ще ме приемеш ли обратно, Катарин, още веднъж и завинаги?

Без съмнение красотата ѝ, пламнала от емоцията и подсилена от цветята с ярки цветове и странни форми, които държеше, бяха подействали на Родни и имаха своя дял, възвръщайки ѝ старото романтично излъчване. Но него го измъчваше и една недотам благородна страст: изгаряше от ревност. Защото предишния ден нежното му любовно предложение беше грубо, поне според него, и категорично отхвърлено от Касандра. Признанието на Денам също не му даваше мира. А в крайна сметка и властта на Катарин над него беше от онзи вид, който нощната треска не може да пропъди.

— Вчера вината беше толкова твоя, колкото и моя — отговори му тя спокойно, пренебрегвайки въпроса му. — Признавам си, Уилям, че като ви видях двамата с Касандра, ме обзе ревност и не успях да се съдържа. Присмях ти се, знам.

— Ти ревнуваш! — възкликна Уилям. — Катарин, уверявам те, че нямаш и най-малката причина да ревнуваш. Ако Касандра изобщо храни някакви чувства към мен, то те са на омраза. Бях достатъчно глупав да се опитам да ѝ разкрия естеството на нашата връзка. Не се стърпях и ѝ казах какво си мисля, че изпитвам към нея. Тя отказа да ме

изслуша, и с право. И не остави у мен никакво съмнение, че ме презира.

Катарин се поколеба. Чувстваше се обърквана, възбудена, физически отпаднала, а трябваше да се съобразява и със силната омраза, събудена от леля ѝ, която продължаваше да я разстройва. Отпусна се в едно кресло и сложи цветята в скута си.

— Тя ме омагьоса — продължи Родни. — Мислех, че я обичам. Но това вече е минало. Катарин, това приключи. Беше сън, халюцинация. И двамата сме еднакво виновни, но нищо лошо няма да се случи, ако ми повярваш колко много държа на теб. Кажи, че ми вярваш!

Беше се надвесил над нея, сякаш готов да се хване за първия знак на съгласие. В този момент, по всяка вероятност заради изменчивостта на чувствата ѝ, всяка мисъл за любов я беше напуснала, така както в един миг мъглата се вдига от земята. И когато се вдигне, се виждат само оголен свят и пустота — страшна гледка за очите на живите. Той улови изражението на ужас в лицето ѝ и без да разбира на какво се дължи, взе ръката ѝ. Заедно с усещането за приятелство се върна и желанието ѝ — като у дете, което търси закрила — да приеме каквото той е в състояние да ѝ предложи, а в този момент той ѝ предлагаше само онова, което можеше да направи живота му поносим. Тя го остави да притисне устни към бузата ѝ и отпусна глава върху рамото му. Това беше мигът на неговия триумф. Беше единственият миг, в който тя му принадлежеше и зависеше от неговата закрила.

— Да, да, да — пророни той, — ти ме приемаш, нали, Катарин? Ти ме обичаш.

За миг тя остана така, не каза нищо. След това промълви:

— Касандра те обича повече от мен.

— Касандра ли? — прошепна.

— Тя те обича — повтори Катарин. Изправи се и каза изречението за трети път: — Тя те обича.

Уилям се надигна бавно. Инстинктивно повярва на думите ѝ, но какво означаваше това за него, все още не можеше да разбере. Възможно ли е Касандра да го обича? Възможно ли е да е казала на Катарин, че го обича? Желанието му да узнае истината беше неударимо, независимо от евентуалните последствия. Трепетното вълнение, породено от мисълта за Касандра, отново го завладя. Този

път не беше вълнението на очакването и неизвестността, а вълнението от нещо по-голямо от една вероятност, защото вече я познаваше и долавяше взаимността на влечението им един към друг. Но кой можеше да му потвърди това? Възможно ли е да го направи Катарин, която допреди миг беше в обятията му, Катарин, самата тя най-възхитителната от всички жени? Погледна я с недоверие и тревога, но не каза нищо.

— Да, точно така — каза му тя, защото веднага усети желанието му да получи потвърждение, — вярно е. Знам какво чувства към теб.

— И казваш, че ме обича?

Катарин кимна.

— О, но кой знае какво чувствам аз? Как мога да съм сигурен в собствените си чувства? Преди десет минути те помолих да се омъжиш за мен. Все още го искам... всъщност не знам какво искам...

Сви юмруци и се извърна. После изведнъж застана с лице към нея и попита:

— Кажи ми какво чувстваш към Денам.

— Към Ралф Денам ли? — попита. — Така значи! — възкликна, сякаш бе открила отговора на въпрос, който я бе измъчвал за кратко. — Уилям, ти ме ревнуваш, но не си влюбен в мен. И аз те ревнувам. Следователно заради нас двамата трябва веднага да говориш с Касандра.

Той опита да се успокои. Взе да крачи напред-назад из стаята; спря се при прозореца и се загледа в разпилените по пода цветя. Междувременно желанието му да получи потвърждение за тази увереност на Катарин нарасна толкова много, че вече не можеше да отрича непреодолимата сила на чувствата си към Касандра.

— Права си! — извика той, закова се намясто и удари с кокалчетата на ръката си по малката маса, върху която стоеше тънка, източена ваза. — Обичам Касандра.

Щом го каза, завесата пред малката стая се отвори и самата Касандра пристъпи напред.

— Чух всяка дума! — отсече.

Известието ѝ бе последвано от пауза. Родни пристъпи напред и каза:

— Тогава знаеш какво искам да те попитам. Дай ми отговора си...

Тя скри лицето си в шепа, извърна се на една страна, сякаш искаше да се отдръпне и от двамата.

— Това, което каза Катарин — промълви. — Но — добави, като вдигна глава с леко изплашен поглед заради целувката, с която той посрещна признанието ѝ, — колко ужасно трудно е всичко това! Нашите чувства, искам да кажа... твоите и моите, и на Катарин. Катарин, кажи ми, правилно ли постъпваме?

— Правилно... разбира се, че постъпваме правилно — отговори ѝ Уилям, — ако след всичко, което си чула, можеш да се омъжиш за толкова объркан човек, за такъв жалък...

— Уилям, недей! — спря го Катарин. — Касандра ни е чула, сама може да прецени кой какъв е; знае повече, отколкото си въобразяваме.

Но макар и стиснала ръката на Уилям, нови въпроси и желания бликнаха в сърцето на Касандра. Надали беше редно да ги подслушва? Защо леля Силия я обвиняваше? Дали Катарин ѝ вярваше? И най-вече, Уилям, наистина ли я обичаше истински, винаги и повече от всяка друга?

— Катарин, за него аз винаги трябва да бъда на първо място! — отсече тя. — Не мога да годеля дори с теб.

— Няма да искам от теб такова нещо — отвърна ѝ Катарин. Премести се малко встрани от мястото, където стояха, и започна разсеяно да подрежда цветята.

— Но ти сподели с мен — каза Касандра. — Защо аз да не мога с теб? Толкова ли съм лоша? Знам защо — добави. — Ние се разбираме, Уилям и аз. Докато вие никога не сте се разбирали. Твърде различни сте.

— Никога не съм се възхищавал повече на друга жена — намеси се Уилям.

— Не става въпрос за това... — опита се да поясни Касандра, — става въпрос за взаимно разбиране.

— Катарин, аз никога ли не съм те разбирал? Такъв егоист ли съм бил?

— Да — намеси се Касандра. — Търсил си съчувствие от нея, а тя не е в състояние да ти го даде; искал си да е практична, а тя не е. Държал си се себично, бил си вискателен, както и Катарин, но за това никой няма вина.

Катарин изслуша този опит за анализ с изострено внимание. Думите на Касандра сякаш изчистиха стария замъглен образ на живота и безспорно го освежиха така, че той грейна като нов. Обърна се към Уилям.

— Точно така е — каза. — Никой няма вина.

— Има много неща, за които той отново ще идва при теб — продължи Касандра, сякаш още четеше от невидимата си книга. — Приемам това, Катарин. Никога няма да го оспорвам. Искам и аз като теб да проявявам великодушие. Но като съм влюбена, това ми е по-трудно.

Умълчаха се. Най-накрая Уилям наруши мълчанието.

— Само за едно ви моля и двете — погледна към Катарин и предишната му изнервеност се върна. — Повече никога да не обсъждаме тези въпроси. Не става дума за това, че съм притеснителен и традиционен в схващанията си, както ти мислиш, Катарин. А за това, че от много приказки нещата се развалят, хорските умове се объркват, а сега всички ние сме толкова щастливи...

Що се отнася до Касандра, тя одобри този извод, а Уилям, след като бе удостоен с прелестния ѝ взор, грейнал от истинска обич и доверие, погледна въпросително към Катарин.

— Да, щастлива съм — увери го тя. — И съм съгласна. Никога повече да не говорим за това.

— О, Катарин, Катарин! — извика Касандра и протегна напред ръце, докато сълзите се стичаха по страните ѝ.

ТРИЙСЕТА ГЛАВА

Денят беше много по-различен от други дни най-малкото за трима души в къщата, в която обичайното домашно ежедневие — прислужницата, която слага масата, госпожа Хилбъри, която пише писмо, часовникът, който отмерва времето, вратата, която се отваря, както и останалите признаци на отдавна установената рутина на цивилизацията — изведнъж се изпразни от всякакъв смисъл, освен този да залъже госпожа и господин Хилбъри, че нищо необичайно не се е случило. Неизвестно защо, госпожа Хилбъри се чувстваше потисната, освен ако грубостта на нейните любими елизабетинци, която на места граничеше с вулгарност, не беше причината за това нейно настроение. Във всеки случай тя затвори „Херцогинята на Малфи“ с въздишка и поиска да разбере, поне така каза на Родни по време на обяда, дали няма някой млад писател, докоснат от духа на величието, който да те накара да повярваш, че животът е красив? От Родни не получи задоволителен отговор и след като сама изрецитира любимия си скръбен реквием за смъртта на поезията, изведнъж засия в добро настроение, щом си спомни за съществуването на Моцарт. Помоли Касандра да ѝ посвири и когато се качиха на горния етаж, Касандра веднага отвори пианото и положи всички усилия да създаде атмосфера на неподправена красота. Още при първите акорди Катарин и Родни почувстваха огромно облекчение, защото музиката ги освободи от оковите на задължителните добри обноски. И двамата потънаха в дълбините на собствените си мисли. Госпожа Хилбъри скоро изпадна в типичната си отнесеност, която представляваше наполовина мечтание и наполовина дрямка, наполовина сладостна меланхолия и наполовина чисто блаженство. Само господин Хилбъри внимаваше в музиката. Той беше изключително музикален и Касандра веднага усети, че слуша всяка нейна нота. Тя свиреше прекрасно и бързо спечели благоразположението му. Леко приведен напред, той въртеше пръстена си с малкия зелен камък и с одобрение приемаше интерпретацията на музикалните ѝ фрази, но изведнъж я спря, за да се

оплаче от някакъв шум зад гърба си. Райберът на прозореца не беше сложен. Даде знак на Родни, който веднага прекоси стаята и направи каквото е нужно. Задържа се пред прозореца може би по-дълго от необходимото, след което, преди да седне, придърпа стола си по-близо до Катарин. Музиката продължаваше. Под прикритието на изящно разливащата се мелодия той се приведе към нея и ѝ прошепна нещо. Тя погледна към родителите си и след миг, почти незабелязани, двамата с Родни излязоха от стаята.

— Какво има? — попита го тя, щом вратата се затвори.

Родни не ѝ отговори, а я поведе надолу към трапезарията на партера. Дори и след като бе затворил вратата, пак не ѝ каза нищо, а отиде до прозореца и разтвори завесите. Подкани Катарин да се приближи.

— Ето го пак там — каза ѝ. — Погледни... под уличната лампа.

Катарин погледна. Нямаше представа за какво говори. Обзе я някаква неясна и загадъчна тревога. Видя мъж, който стоеше на отсрещната страна на улицата под лампата, с лице към къщата. Докато гледаха, фигурата се раздвижи, направи няколко крачки и се върна на предишното си място. Стори ѝ се, че мъжът я гледа втренчено и че усеща погледа ѝ. Веднага разбра кой ги гледа. С рязък жест затвори завесата.

— Денам — каза Родни. — И снощи беше тук. — Говореше строго, държеше се властно.

Катарин се почувства така, сякаш я обвиняваше в някакво престъпление. Беше пребледняла и възбудена, чувстваше се неловко колкото от странното поведение на Родни, толкова и от застаналия долу Ралф Денам.

— Ако реши да дойде... — каза тя предизвикателно.

— Не може да го оставиш да стои отвън. Ще му кажа да влезе.

Родни говореше с толкова категоричен глас, че когато вдигна ръка, Катарин реши, че веднага ще разтвори завесите. Улови ръката му и извика:

— Чакай! Не ти разрешавам.

— Няма чакай — отвърна ѝ той, — вече си отишла твърде далеч. — Ръката му остана върху завесата. — Катарин, защо не си признаеш — избухна той и я изгледа с презрение и гняв, — че си влюбена в него? И към него ли ще се отнесеш така, както постъпи с мен?

Тя го изгледа, учуди се, въпреки собствената си обърканост, какво му е станало.

— Забранявам ти да разтваряш завесите! — отсече тя.

Той се замисли и свали ръката си.

— Нямам право да се намесвам — съгласи се накрая. — Оставям те. Или, ако предпочиташ, да се върнем заедно в салона.

— Не. Не мога да се върна — каза му, поклати глава и я сведе замислено.

— Катарин, ти го обичаш — обади се Родни.

Тонът му бе изгубил предишната си строгост и беше като към дете, което подканваш да си признае белята. Тя вдигна очи и се загледа в него.

— Аз го обичам ли? — повтори.

Той кимна. Тя не свали погледа си от лицето му, сякаш търсеше да открие потвърждение на думите му, но тъй като той остана в очакване и не каза нищо повече, тя отново извърна глава и продължи да мисли. Без да помръдне от мястото си, той я наблюдаваше внимателно, сякаш да ѝ даде достатъчно време да вземе решение и да изпълни задължението си. Звуците на Моцарт долитаха до тях откъм горната стая.

— Сега! — обади се тя неочаквано с нещо като отчаяние, стана от стола и като че ли заповяда на Родни да изпълни ролята си.

Той дръпна завесата веднага, а тя не направи опит да го спре. Очите им обходиха мястото под уличната лампа.

— Няма го! — извика тя.

Нямаше никого. Уилям отвори прозореца широко и погледна навън. Вятърът нахлу в стаята заедно с далечния звук от автомобилни гуми, забързани стъпки по тротоара и воя на корабните сирени надолу по реката.

— Денам! — извика Родни.

— Ралф! — каза Катарин с глас едва ли по-висок, отколкото ако говореше на човек до себе си.

С погледи, вперени в отсрещния тротоар, не успяха да забележат фигурата до перилата, разделящи градината от улицата. Но Денам я беше пресякъл и стоеше точно под тях, затова гласът му, който прозвуча наблизко, ги стресна.

— Родни!

— А, ето къде си бил. Влизай, Денам. — Родни отиде да му отвори външната врата. — Ето го — каза, когато заедно с Ралф влезе в трапезарията.

Катарин стоеше с гръб към отворения прозорец. Погледите им се срещнаха за миг. Денам изглеждаше като замаян от силната светлина, със закопчано догоре палто, косата му — разрошена от вятъра и паднала над челото; приличаше на човек, току-що спасен от лодка в открито море. Уилям бързо затвори прозореца и дръпна завесите. Действаше енергично и решително като господар на ситуацията, който е наясно какво прави.

— Денам, ти си първият, който ще научи новината — каза му. — В крайна сметка Катарин няма да се омъжи за мен.

— Къде да сложа... — започна Ралф объркано, държеше шапката си в ръка и се оглеждаше наоколо; закрепил я внимателно на бюфета върху една сребърна купа. След това се отпусна доста тежко, седна начело на овалната маса за хранене. Родни застана от едната му страна, Катарин — от другата. Изглеждаше, сякаш председателства среща, от която повечето членове отсъстват. Междувременно обаче не вдигна поглед от красивия блясък на полираната махагонова маса.

— Уилям и Касандра се сгодиха — обади се Катарин след малко.

При тези думи Денам бързо вдигна поглед към Родни, чието изражение се промени. Изгуби самообладание. Усмихна се нервно, след което вниманието му бе привлечено от мелодията, която идваше откъм горния етаж. За миг сякаш забрави за присъствието на другите. Хвърли поглед към вратата.

— Поздравления! — каза му Денам.

— Да, да. Ние всички сме полудели, Денам... съвсем сме си изгубили ума — каза. — Отчасти това се дължи на Катарин, отчасти на мен. — Огледа стаята с особен поглед, сякаш искаше да се увери, че сценката, в която участва, съществува в действителност. — Съвършено полудели — повтори. — Дори Катарин... — Погледът му най-накрая се спря върху нея, сякаш и тя се беше променила в сравнение с предишната му представа за нея. Усмихна ѝ се, като че искаше да я окуражи. — Катарин ще ти обясни — каза, кимна към Денам и излезе от стаята.

Катарин седна и подпря брадичката си с длани. Докато Родни беше в стаята, случващото се като че ли беше под негово разпореждане

и сякаш белязано от известна доза нереалност. Сега, когато остана насаме с Ралф, веднага почувства как и двамата се освободиха от неговия диктат. Усети как и двамата се намират в основата на къщата, която се издига етаж след етаж над главите им.

— Защо стоеше отвън? — попита го тя.

— За да те зърна — отвърна ѝ.

— Можеше да останеш да чакаш цяла нощ, ако не беше Уилям. Освен това духа вятър. Сигурно ти е било студено. Какво толкова се вижда отдолу? Само прозорците и нищо друго.

— И това ми стига. Чух те, когато ме извика.

— Извикала съм те? — Повтори тя неволно. — Сгодиха се тази сутрин — каза му след малко.

— Радваш ли се? — попита я.

— Да, да — сведе глава и въздъхна. — Нямах представа колко е добър... какво направи за мен... — Ралф измънка нещо в знак, че разбира. — И снощи ли си чакал отвън? — попита.

— Да. Умея да чакам — отвърна ѝ Денам.

Думите му като че ли изпълниха стаята с емоция, която Катарин свърза с далечния звук на автомобилни гуми, забързани стъпки по тротоара, воя на корабни сирени по реката, с мрака и вятъра. Представи си фигурата, застанала под уличната лампа.

— Да чакаш в мрака — каза и погледна към прозореца, сякаш и той виждаше същото като нея. — Но това е различно... — и млъкна. — Аз не съм човекът, за когото ме мислиш. Докато не разбереш това, невъзможно е да...

Подпря лакти върху масата и взе разсеяно да мести рубинения пръстен нагоре-надолу по пръста си. Смръщи се срещу редицата книги с кожена подвързия пред нея. Ралф я следеше напрегнато. Много бледа, но сериозно вгълбена във всичко, което казва; красива, но толкова нехайна към себе си, че изглеждаше безчувствена и към него, у нея имаше нещо недостижимо и абстрактно, което го въодушевяваше и смразяваше едновременно.

— Да, ти си права — каза ѝ. — Не те познавам. Никога не съм те познавал.

— Въпреки това май ме познаваш по-добре от много други — отвърна му замислено.

По силата на някакъв неосъзнат инстинкт си даде сметка, че се е загледала в книга, която по право принадлежеше към друга част от къщата. Приблужи се до лавицата, свали я оттам, върна се на мястото си и постави книгата между тях. Ралф я отвори и видя портрет на мъж с широка плисирана яка, който представляваше илюстрацията в началото на книгата.

— Виж, Катарин, аз те познавам — отсече и затвори книгата. — Само в определен момент полудявам.

— Наричаш цели две ноци момент?

— Заклевам ти се, че сега, в този миг, те виждам точно каквато си. Никой никога не те е познавал по-добре от мен... Щеше ли да сваляш тази книга оттам точно сега, ако не те познавах?

— Така е — отговори, — но не можеш да си представиш колко съм раздвоена... колко ми е леко с теб и колко съм объркана. Тази нереалност... мракът... чакането отвън на вятъра... да, когато си ме гледал, без да ме виждаш, когато и аз не съм те виждала... Но аз виждам — побърза да продължи, като се раздвижи и отново се намръщи — купища неща, но не и теб.

— Кажи ми какво виждаш — подкани я той.

Но тя не можеше да опише с думи видението си, тъй като то не беше един-единствен цветен силует на фона на мрака, а по-скоро общо вълнение, атмосфера, която, опита ли се да си я представи, наподобяваше вятър, разфучал се по хълбоците на северните склонове, пръскащ светлина като фар върху житните ниви и езерата.

— Това е невъзможно — въздъхна тя и се изсмя на нелепата идея да облече в думи, макар и само част от видението.

— Опитай, Катарин — подкани я Ралф.

— Но аз не умея... говоря някакви глупости... като онези, които човек мълви, когато си говори сам. — Смути се от лицето му, което излъчваше копнеж и отчаяние. — Мислех си за планина в Северна Англия — опита се тя. — Много е глупаво... не, не искам да продължавам.

— Заедно ли бяхме там? — настоя той.

— Не. Бях самичка. — С което сякаш помрачи копнежа на дете. Лицето му посърна.

— И там винаги ли си сама?

— Не знам. — Не можеше да му обясни, че по принцип там винаги е сама. — Това не е планина в Северна Англия. Това е моето въображение... история, която човек сам на себе си разказва. И ти ли имаш такива истории?

— В моите ти си винаги с мен. Ти си нещото, което измислям, нали разбираш?

— О, да — въздъхна. — Затова е толкова невъзможно. — Обърна се някак яростно към него: — Трябва да се опиташ да спреш това измисляне.

— Не, няма — отвърна ѝ рязко, — защото аз... — И млъкна. Изведнъж осъзна, че е дошъл моментът да ѝ съобщи онази най-важна новина, която се бе опитал да сподели с Мери Дачет, с Родни на Ембанкмънт и с пияния скитник на пейката. Как да я поднесе на Катарин? Хвърли ѝ бърз поглед. Видя, че се е замислила и само малка част от нея като че ли присъстваше тук. Гледката събуди у него такова отчаяние, че той едва успя да овладее желанието си да стане и да си тръгне. Ръката ѝ с леко свити пръсти почиваше върху масата. Той я сграбчи, стисна я силно, сякаш да се увери в нейното съществуване, както и в собственото си. — Защото съм влюбен в теб, Катарин — каза.

Някаква пълнота или нежност, съществени за подобно изявление, липсваха в гласа му и тя само поклати леко глава, което му стигаше, за да пусне ръката ѝ и да извърне лице, засрамен от собственото си безсилие. Помисли си, че тя е доловила желанието му да се махне. Че е доловила решителността, която се пречупи, празнотата в сърцевината на неговото видение. Истината е, че във, на улицата, когато си мислеше за нея, се бе чувствал по-щастлив, отколкото сега, когато седеше с нея в една стая. Погледна я гузно. Лицето ѝ обаче не изразяваше нито разочарование, нито упрек. Отпуснатата ѝ поза, както и рубиненият пръстен, който търкаляше върху полираната маса, създаваха впечатление, че е изпаднала в тих размисъл. Денем се почуди какви ли идеи я спохождат и забрави за собственото си отчаяние.

— Не ми ли вярваш? — попита я. Тонът му беше смирен и тя му се усмихна.

— Доколкото те разбирам... кажи ми, моля те, какво да правя с този пръстен? — попита и вдигна пръстена пред себе си.

— Ще ти кажа да ми го дадеш аз да ти го пазя — отвърна ѝ той със същия уж сериозен тон.

— След това, което ми сподели, не мога да ти имам доверие... освен ако си вземеш думите назад.

— Добре тогава. Не съм влюбен в теб.

— Аз обаче смятам, че си влюбен в мен... Както и аз в теб — добави тя доста предпазливо. — Или поне — продължи, като отново си сложи пръстена — не знам каква друга дума описва състоянието, в което се намираме.

Погледна го сериозно и въпросително, сякаш го молеше за помощ.

— Само когато съм с теб, започвам да се съмнявам, но никога, когато съм сам — заяви той.

— Така си и мислех — отвърна му тя.

За да ѝ обясни душевното си състояние, Ралф ѝ разказа за снимката, писмото и цветето, откъснато в Кю. Тя го изслуша със сериозен вид.

— След което тръгна да вилнееш по улиците — подхвърли. — Е, и така положението не е розово. Но моето състояние е по-лошо от твоето, защото няма нищо общо с никакви факти. Твоето е халюцинация, чисто и просто халюцинация или опиянение... Може ли човек да е влюбен в едно въображение? — пристраши се да попита тя. — Защото, ако може да се влюби във видение, тогава, значи, в това съм влюбена.

В очите на Ралф този извод изглеждаше фантастичен и крайно незадоволителен, но след удивителните вариации на собствените му чувства през последния половин час нямаше право да я обвинява в измислици и произволно преувеличение.

— Родни май не се измъчва от съмнения — каза той с огорчение.

Музиката, която беше спряла, започна отново и Моцартовата мелодия като че ли изразяваше с лекота и изящество любовта на двойката от горния етаж.

— Касандра не се е съмнявала нито за миг. Докато ние... — тя го изгледа, сякаш да се увери в състоянието му, — ние се виждаме само от време на време...

— Като светлини, проблясващи сред буря...

— Сред бушуващ ураган — довърши тя, когато стъклата на прозореца издрънчаха под напора на вятъра.

Млъкнаха и се заслушаха. В този момент вратата се отвори много колебливо и главата на госпожа Хилбъри надникна, отначало твърде нерешително, но след като се увери, че това е трапезарията, а не някаква друга необичайна част от къщата, пристъпи по-уверено и май изобщо не се учуди на гледката, която свари. Тя като че ли беше заета да търси нещо, когато най-неочаквано, но не и неприятно се натъкна на една от онези странни и ненужни церемонии, на които други хора смятат за необходимо да се наслаждават.

— Моля ви, не ми позволявайте да ви прекъсвам, господин... — и тук изпадна в недоумение, както обикновено, защото не се сети за името, докато Катарин реши, че тя изобщо не го е познала. — Надявам се, че сте си намерили нещо хубаво за четене — добави и посочи книгата върху масата. — Байрон, аха, Байрон. Познавах хора, които са познавали лорд Байрон — подхвърли.

Катарин, леко смутена, стана от мястото си и се усмихна при мисълта, че майка ѝ смята за напълно естествено, дори желателно дъщеря ѝ да чете Байрон посред нощ в трапезарията в компанията на непознат млад мъж. Благослови наум благия ѝ нрав и се разнежи към нея и нейните чудатости. На Ралф обаче му направи впечатление, че макар и госпожа Хилбъри да държеше книгата близо до очите си, тя не прочете и една дума от нея.

— Мамо, миличка, защо не си в леглото? — извика Катарин, като учудващо бързо, в порядъка само на минута, смени обичайното си състояние на авторитетно благоразумие. — Защо обикаляш наоколо?

— Сигурна съм, че ще харесам вашата поезия повече от тази на лорд Байрон — обърна се госпожа Хилбъри към Ралф Денам.

— Господин Денам не пише поезия; пише статии за татко, за неговото списание — подсети я Катарин в опит да освежи паметта ѝ.

— О, божичко! Колко скучно! — възкликна госпожа Хилбъри и избухна в смях, който доста озадачи дъщеря ѝ.

Ралф забеляза, че тя го фиксира с поглед, едновременно много отнесен и много проницателен.

— Въпреки това съм сигурна, че вечер чете поезия. Познавам по очите — продължи госпожа Хилбъри. („Прозорците на душата“, вмъкна уж между другото.) — Аз не съм наясно със законите —

додаде, — въпреки че много от моите роднини бяха адвокати. На някои от тях перуките им стояха великолепно. Но мисля, че разбирам малко от поезия — допълни. — И всички неща, които не са написани още, въъ... въъ... — И тя размаха ръка в широк жест, сякаш да покаже необятността на ненаписаната поезия, която е навред около тях. — Нощта и звездите, изгряващата зора, плаващите ладии, заникът на слънцето... О, божичко — въздъхна, — да, залезът също е нещо много красиво. Понякога си мисля, господин Денам, че поезията не е толкова онова, което пишем, колкото онова, което чувстваме.

По време на речта на майка си Катарин се беше извърнала на една страна и Ралф имаше усещането, че госпожа Хилбъри говори само на него с намерението да установи нещо, което нарочно скриваше с неясни слова. Странно, но се почувства окуражен и насърчен по-скоро от блясъка в очите ѝ, отколкото от действителните ѝ думи. От разстоянието на своята възраст и пол тя като че ли му махаше, приветстваше го, както кораб, който се скрива зад хоризонта, развявайки флаг, за да поздрави друг, който тепърва поема по същия маршрут. Той сведе глава, не каза нищо, но се почувства някак странно уверен, че тя бе прочела отговора, който я интересуваше, и беше останала доволна. После се отнесе в описание на законите, което се превърна в изобличение на английското правосъдие, което според нея хвърля в затвора клетки бедняци, защото не си плащат дълговете.

— Кажете ми, няма ли някога да се отървем от всичко това? — попита, но в този момент Катарин внимателно настоя, че ѝ е време да си ляга.

От стълбата, която бяха изкачили наполовина, Катарин погледна назад и улови погледа на Денам; следеше ги втренчено и напрегнато, по всяка вероятност със същото изражение, с което там, от отсрещния тротоар, бе гледал към прозорците ѝ.

ТРИЙСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

В подноса, с който на следващата сутрин бе донесен чай на Катарин, имаше и бележка от майка ѝ, в която пишеше, че още днес възнамерява да хване ранния влак за Стратфорд ъпон Ейвън.

„Моля те, провери как най-бързо се стига дотам — продължаваше бележката — и телеграфирай на милия сър Джон Бърдет да ме чака, добави и едно «с любов». Скъпа Катарин, цяла нощ съм сънувала теб и Шекспир.“

Това не беше моментен импулс. През последните шест месеца госпожа Хилбъри беше сънувала Шекспир почти непрестанно, блазнеше се от идеята за екскурзия до това, което се смята сърцето на цивилизования свят. Да застанеш два метра над костите на Шекспир, да видиш камъните, по които е стъпвал кракът му, да си представиш как престарялата майка на най-възрастния местен мъж по всяка вероятност е виждала дъщерята на Шекспир — подобни мисли събуждаха у нея емоция, която, без да се съобразява, тя изразяваше в неподходящи моменти и със страст, неподобаваща дори за поклонник към най-святата светиня. Единственото необичайно нещо беше, че предпочиташе да отиде самичка. Разбира се, имаше много приятели, които живееха недалеч от гроба на Шекспир и с удоволствие щяха да я приютят. Тръгна към гарата в повишено настроение. На улицата стоеше човек, който продаваше теменужки. Денят беше хубав. Да не забрави да изпрати първия нарцис, който види, на господин Хилбъри. Върна се за малко обратно в антрето, за да каже на Катарин, че чувства — както винаги е чувствала, — че желанието на Шекспир да оставят костите му на мира се отнася само до любопитните нахалници, а не до такива като милия сър Джон и като нея. Като остави дъщеря си да размишлява върху теорията за сонетите на Ан Хатауей и за заровените ръкописи, които подобна идея предполагаше, както и върху скритата заплаха за сигурността на самото сърце на цивилизацията, тя затвори рязко вратата на таксито и пое към първата част на своето поклонническо пътуване.

Без нея къщата изглеждаше странно различна. Прислужниците бяха вече окупирали стаята ѝ; докато я няма, възнамеряваха да я изчистят основно. На Катарин ѝ се стори, че още с първия размах на мокрите си парцали изметоха поне шейсет години. Стори ѝ се още, че работата, която майка ѝ се бе опитвала да свърши тук, в тази стая, се бе събрала в една съвсем незначителна купчина смет. Порцелановите китайски пастирки грейнаха след банята с гореща вода. Писалището сякаш принадлежеше на подреден човек с методични навици.

Катарин прибра няколко листа, върху които беше работила, и продължи към стаята си с намерение да ги изчете, за предпочитане още същата сутрин. На стълбите обаче я срещна Касандра, която тръгна подире ѝ, но на такова разстояние след нея, че Катарин усети как се разколеба още преди да стигнат вратата на стаята ѝ. Касандра се надвеси над перилата, погледна към персийския килим, който застилаше пода в антрето.

— Тази сутрин не ти ли се струва, че всичко изглежда някак особено? — попита тя. — Наистина ли се каниш да си прекараш времето с тези скучни стари писма, защото, ако...

Скучните стари писма, от които повечето запалени колекционери биха изпаднали във възторг, лежаха върху масата и след кратка пауза Касандра, чието изражение изведнъж стана сериозно, попита Катарин къде може да намери „История на Англия“ от лорд Маколи. Книгата обикновено стоеше долу, в кабинета на господин Хилбъри. Двете братовчедки се спуснаха заедно надолу да я потърсят. Минаха направо през трапезарията само защото вратата беше отворена. Портретът на Ричард Алардайс привлече погледите им.

— Чудя се що за човек е бил? — въпрос, който Катарин често си задаваше напоследък.

— О, измамник като всички останали... или поне така твърди Хенри — отговори ѝ Касандра. — Въпреки че не вярвам на всичко, което Хенри казва — добави в своя защита.

Влязоха в кабинета на господин Хилбъри и взеха да ровят из книгите. Толкова хаотично беше това тяхно търсене, че през първите петнайсет минути не успяха да намерят въпросния том.

— Касандра, непременно ли трябва да прочетеш „Историята“ от Маколи? — попита Катарин и протегна ръце.

— Непременно — отсече Касандра.

— Тогава ще те оставя сама да си я търсиш.

— О, недей, Катарин. Моля те, остани да ми помогнеш. Нали разбираш... нали разбираш... обещах на Уилям да чета всеки ден по малко от нея. Като дойде, искам да му кажа, че съм започнала.

— Кога ще идва Уилям? — попита Катарин и пак се обърна към лавиците.

— За чая, ако ти е удобно?

— Искаш да кажеш, ако ми е удобно да ме няма.

— О, колко си ужасна... Защо не можеш...

— Не мога какво?

— Да се зарадваш.

— О, много се радвам — отвърна ѝ Катарин.

— Искам да кажа, на мен, Катарин! — изрече въодушевено. — Хайде да се омъжим в един и същ ден!

— И за един и същ мъж ли?

— О, стига! Защо не се омъжиш... за някой друг?

— Ето го твоя Маколи — каза Катарин и се обърна с книгата в ръка. — Съветвам те да започнеш да я четеш веднага, за да се образоваш, докато дойде време за чая.

— Да върви по дяволите този лорд Маколи! — извика Касандра и удари с книгата по масата. — Не предпочиташ ли да си говорим?

— Вече достатъчно си говорихме — отвърна ѝ Катарин уклончиво.

— Знам, че няма да мога да се съсредоточа върху Маколи — каза ѝ Касандра и хвърли натъжен поглед върху тъмночервената корица на предписания ѝ том, която обаче притежаваше качеството на талисман, тъй като Уилям се възхищаваше от него. Беше я посъветвал по малко, но задълбочено да чете в сутрешните часове.

— Ти чела ли си Маколи? — попита я.

— Не. Уилям никога не се е опитвал да ме ограмотява. — Докато го казваше, видя, че сияещото лице на Касандра посърна, сякаш беше намекнала за някаква друга, по-загадъчна връзка между тях. Испита угризение, но в същото време се възхити на собствената си прибързаност, с която бе повлияла на живота на друг — в случая на Касандра. — Но ние нямахме сериозни намерения — добави.

— Моите обаче са ужасно сериозни — пророни Касандра и леко потрепери; виждаше се, че казва истината.

Обърна се, погледна Катарин така, както никога преди това не я беше поглеждала. Имаше уплаха в погледа, с който я прониза и после гузно сведе надолу. О, Катарин си имаше всичко — красота, ум, характер. Тя изобщо не можеше да се сравнява с Катарин и никога няма да е в безопасност, докато Катарин господства наоколо и може лесно да се справи с нея. Смяташе я за безчувствена, ненаблюдателна, безскрупулна, но външно не се издаде с нищо, освен дете протегна ръка към историческата книга. В този момент иззвъня телефонът и Катарин отиде да отговори. Касандра, вече освободена от нейния взор, пусна книгата и сви юмруци. В тези няколко мига изстрада повече мъчителна болка, отколкото през целия си живот, и научи повече за способността си да чувства. Но когато Катарин се появи отново, тя изглеждаше съвсем спокойна, беше си придала горд вид, което беше нещо ново за нея.

— Той ли беше? — попита.

— Беше Ралф Денам — отговори Катарин.

— За него питах.

— Защо ще питаш за Ралф Денам? Какво ти е казал Уилям за Ралф Денам? — Сега, когато любопитството ѝ беше възбудено, обвинението, че Катарин е невъзмутима, безчувствена и равнодушна, изгуби стойност. Дори не даде време на Касандра да съчини някакъв отговор. — Кажи ми, кога ще се жените вие с Уилям? — попита.

Известно време Касандра не можа да отговори. Наистина това беше труден въпрос. В разговора им предишната вечер Уилям беше подхвърлил пред Касандра, че според него, докато били в трапезарията, Катарин и Ралф Денам са се сгодили. Касандра, в розовата светлина на обстоятелствата около нея, беше склонна да мисли, че въпросът е вече решен. Но в писмото, което бе получила от Уилям същата сутрин и в което пламенно изразяваше любовта си, той ѝ бе намекнал косвено, че би предпочел обявяването на годежа им да съвпадне с това на Катарин. Именно този документ извади сега Касандра и зачете на глас със значителни съкращения и голямо колебание: „... хиляди извинения... аха... боя се, че, естествено, ще предизвикаме доста раздразнение. От друга страна обаче, ако се случи онова, което имам причина да вярвам, че ще стане... в разумно време и ако сегашното положение по никакъв начин не те обижда, забавянето, по мое мнение, ще бъде в наш интерес много повече, отколкото

преждевременното известяване, което със сигурност ще даде повод за повече изумление, отколкото е желателно...“.

— Съвсем в стила на Уилям — възкликна Катарин, която схвана насоката на тези пояснения с бързина, която сама по себе си разстрои Касандра.

— Много добре разбирам чувствата му — отвърна Касандра. — И съм съгласна с тях. Според мен ще е много по-добре, ако възнамеряваш да се омъжваш за господин Денам, да изчакаме, както казва Уилям.

— Ами ако минат месеци, преди да се омъжа за него, или ако изобщо не се омъжа?

Касандра не каза нищо. Тази възможност я ужасяваше. Катарин беше говорила с Ралф Денам по телефона и изглеждаше особено; би трябвало да е сгодена за него или това да предстои. Но ако Касандра можеше да подслуша разговора ѝ по телефона, нямаше да е толкова сигурна в това. Насоката му горе-долу се свеждаше до следното:

— Ралф Денам се обажда. Сега се чувствам съвсем нормално.

— Колко време стоя отвън пред къщата?

— Прибрах се вкъщи и ти написах писмо. После го скъсах.

— И аз ще скъсам всичко.

— Ще дойда.

— Добре, ела днес.

— Трябва да ти обясня...

— Да, трябва да се обясним...

Последва дълга пауза. Ралф започна изречение, което прекъсна с думата „нищо“. И изведнъж заедно, в един и същ миг, си казаха „довиждане“. Все пак, ако телефонът по някакво чудо би бил свързан с висш слой на атмосферата, наситен с миризмата на мащерка и вкуса на сол, това едва ли би могло да предизвика по-голямо въодушевление у Катарин. Изтича надолу, вече на гребена на тази еуфория. Учуди се, че заради Уилям и Касандра се чувства решена да се омъжи за собственика на зададения глас, който току-що бе чула по телефона. Нейната душевност имаше съвършено различна нагласа, различна същност. Беше ѝ достатъчно само да погледне Касандра, за да види какво означава любов, която стига до годеж и брак. Замисли се, после каза:

— Ако сама не искаш да го обявиш, аз мога да го направя вместо теб. Знам, че Уилям е много чувствителен на тази тема и затова му е трудно да предприеме каквото и да било.

— Защото е ужасно деликатен и щади чувствата на хората — каза Касандра. — Може за седмици да се поболее само от мисълта, че ще разстрои леля Маги или чичо Тревър.

Тази интерпретация на онова, което тя наричаше робуване на обществените порядки, беше нещо ново за Катарин. Но знаеше, че това е самата истина.

— Да, права си — каза.

— Освен това боготвори красотата. Иска животът да е красив във всяко отношение. Забелязала ли си с какво старание изпипва всичко? Погледни адреса върху този плик. Всяка буква е изящна.

Ала дали това се отнасяше и до емоциите, изразени в писмото, Катарин не беше много сигурна; когато загрижеността на Уилям е насочена към Касандра, тя не само не я дразнеше, както това ставаше, когато самата тя беше неин обект, но дори повярва, както заяви и самата Касандра, че е плод на неговата любов към красотата.

— Да — потвърди тя, — той обича красотата.

— Надявам се да имаме много деца — подхвърли Касандра. — Той обожава децата.

Тази реплика по-ясно от всякакви други думи накара Катарин да си даде сметка колко дълбока е тяхната близост; в един миг изпита ревност, а в следващия — унижение. Беше познавала Уилям от години, но нямаше представа, че той обича деца. Погледна към странния екстаз в очите на Касандра, с който съзерцаваше същинския дух на човешкото съществуване, и изведнъж ѝ се прииска тя да продължи още дълго да говори за Уилям. Касандра нямаше нищо против и наистина продължи да говори. Сутринта мина бързо. Катарин почти не промени позата си, седнала до писалището на баща си, а Касандра така и не отгърна страниците на „История на Англия“.

Въпреки това трябва да се признае, че се случваха и дълги паузи във вниманието, с което Катарин удостояваше братовчедка си. По един чудесен начин атмосферата благоприятстваше собствените ѝ мисли. Понякога потъваше в такива отнесени мечтания, че Касандра, след като вече бе спряла да говори, оставаше задълго незабелязана. За какво ли друго можеше да си мисли Катарин, освен за Ралф Денам? Би

останала доволна и от няколко небрежно подхвърлени извинения на Катарин, че се е отплеснала от темата за съвършенствата на Уилям, но и това не получи. Катарин винаги приключваше тези паузи, казвайки нещо толкова естествено, че Касандра отново се подлъгваше и я затрупваше с пресни примери от темата, която не излизаше от главата ѝ. После обядваха и единственото нещо, от което си пролича разсеяността на Катарин, беше, че забрави да поднесе пудинга. Толкова приличаше на майка си, ей така седнала, съвсем забравила за пудинга с тапиока, че Касандра се сепна и извика:

— Колко много приличаш на леля Маги!

— Глупости! — отвърна ѝ Катарин с по-голямо раздражение, отколкото репликата предполагаше.

Истината е, че сега, когато майка ѝ я нямаше, Катарин се чувстваше не толкова разумна, колкото ѝ бе присъщо, но както сама си напомняше, не беше и нужно. Тайничко си призна, че тази сутрин леко се разочарова, след като сама се увери в способността си — как да го нарече? — да блуждае мислено върху неща, които са твърде глупави, за да бъдат изречени на глас. Представи си например как върви по път някъде в Нортъмбърланд по залез-слънце през август; в местната кръчма е оставила своя придружител, който е Ралф Денам, и се е пренесла, не с помощта на краката си, а по някакъв друг неведом начин на върха на висок хълм. Тук миризмите и звуците сред изсъхналите корени на орловата папрат, стръкчетата трева, притиснати върху дланта на ръката ѝ, бяха така осезаеми, сякаш можеше да усети всяко едно поотделно. След това умът ѝ отлетя да странства в сумрачния въздух или пък над повърхността на морето, което беше някъде там, или пък също толкова безпричинно се връщаше в ложето от пирен под звездите на нощта, или се зарейваше към снежните долини на луната. Тези фантазии изобщо не биха били странни, тъй като стените на всеки ум са изписани с подобна ажурна украса, но този път най-ненадейно бе открила, че ги преследва с необикновена страст, която се превръщаше в желание да смени действителното си състояние с нещо, което повече да отговаря на мечтанието ѝ. После се сепваше, пробуждаше се за факта, че Касандра я зяпа изумена.

Касандра просто искаше да е сигурна, че когато Катарин изобщо не ѝ отговаря или само подхвърля нещо неопределено, си мисли за предстоящата женитба, но да установи това, беше много трудно, ако не

и невъзможно; нямаше как да изтълкува подмятанията, които Катарин пускаше за бъдещето. На няколко пъти спомена лятото така, сякаш възнамеряваше да прекара въпросния сезон в самотни разходки. Сякаш в главата си имаше план, който включва разписанието на Брадшо^[1] и имената на определени кръчми.

Най-накрая, подтиквана от собственото си безпокойство, Касандра се облече и тръгна из улиците на Челси под претекст, че трябва да си купи нещо. Но тъй като не беше добре запозната с квартала, паникьоса се при мисълта, че може да закъснее, и едва открила магазина, който търсеше, хукна обратно, за да си е вкъщи преди Уилям. И наистина той пристигна само пет минути след като беше седнала пред масичката за чай; имаше големия късмет да го посрещне самичка. Поздравите му премахнаха всичките ѝ съмнения относно чувствата му, но първият въпрос, който ѝ зададе, беше:

— Катарин говорила ли ти е нещо?

— Да, но каза, че не е сгодена. И май изобщо не мисли за годеж.

Уилям се намръщи, изглеждаше недоволен.

— Телефонът звъня тази сутрин и оттогава тя се държи много странно. Забрави да поднесе пудинга — добави Касандра в опита си да го развесели.

— Скъпо мое дете, след онова, което видях и чух снощи, тук не става дума за догадки и подозрения. Тя или е сгодена за него... или...

Изречението остана недовършено, тъй като точно в този момент се появи самата Катарин. Спомняйки си сценката от снощи, той така се сконфузи, че дори не я погледна; вдигна очи чак след като му спомена, че майка ѝ е заминала за Стратфорд ъпон Ейвън. Изпита голямо облекчение и веднага му пролича. Огледа се наоколо, отпусна се, а Касандра извика:

— Не мислиш ли, че всичко изглежда по-различно?

— Преместили сте канапето, така ли? — попита той.

— Не. Нищо не е преместено — отговори Катарин. — Всичко си е на мястото.

Докато го казваше с решителност, която като че ли намекваше, че не само канапето си е на мястото, тя вдигна чашата си, но беше забравила да налее чай в нея. Като ѝ напомниха тази разсеяност, тя се смръщи сърдито и заяви, че Касандра ѝ действа деморализиращо. Погледът, който им хвърли, и резкият тон, с който ги попита какво

толкова са се умълчали, накараха Уилям и Касандра да се почувстват като деца, хванати да надничат в забранено място. Послушаха я покорно и подновиха разговора си. Всеки случайно влязъл сигурно щеше да си каже, че са познати, които не се срещат за пръв път. Ако е така, тогава се налагаше изводът, че домакинята изведнъж се е сетила за ангажимент, който не търпи отлагане. Катарин първо погледна часовника си, после попита Уилям колко е часът. Щом ѝ каза, че е пет без десет, тя стана на мига и заяви:

— Тогава, боя се, че трябва да тръгна.

Излезе от стаята, като продължаваше да държи в ръка недоядената си филийка с масло. Уилям погледна към Касандра.

— Нали ти казах, че е странна! — рече Касандра.

Уилям изглеждаше обезпокоен. Познаваше Катарин по-добре от Касандра, но дори и той не беше в състояние да каже... След секунда Катарин се върна облечена за излизане, още държеше филийката с масло в ръката си без ръкавица.

— Ако закъснея, не ме чакайте. Ще съм вечеряла. — И с тези думи ги напусна.

— Но тя не може...! — възкликна Уилям, щом вратата се затвори. — Без ръкавици и да яде по пътя!

Двамата изтичаха до прозореца и я видяха да крачи забързано по улицата към Ситито. После се скри от погледите им.

— Сигурно отива на среща с господин Денам — предположи Касандра.

— Един бог знае! — подхвърли Уилям.

Случката им направи впечатление с това, че имаше нещо необяснимо и заплашително в нея, нещо несъответстващо на външната ѝ странност.

— Също както се държи и леля Маги — подхвърли Касандра в опит да намери обяснение.

Уилям поклати глава и взе да крачи из стаята, изглеждаше силно притеснен.

— Точно това предполагам, че ще стане — избухна, — щом паднат обичайните условности... Благодаря на Бога, че поне госпожа Хилбъри я няма. Но господин Хилбъри е тук. Как да му обясним? Ще трябва да те оставя самичка.

— Но, Уилям, има много време, преди чичо Тревър да се върне!
— каза Касандра с умоляващ го тон.

— Няма как да си сигурна. Може вече да идва насам. Или пък, да речем, госпожа Милвейн... твоята леля Силия... или пък госпожа Косам, или някой друг от твоите лели или чичовци може да се появи всеки момент и да ни свари заедно. Нали знаеш какво говорят по наш адрес.

Касандра беше смаяна от това безпокойство на Уилям и ужасена от вероятността да остане самичка.

— Може да се скрием — подхвърли му смелата си идея и погледна към завесата, която отделяше стаята с реликвите.

— Категорично отказвам да пълзя под масата — отсече Уилям саркастично.

Тя забеляза, че трудността на положението го ядоса. Инстинктът ѝ подсказа, че да призове обичта му в този момент, би било изключително зле преценен ход. Овладея се, седна, наля си чай и кротко отпи. Това естествено действие, което издаваше пълно самообладание и я показваше в една от онези женствени пози, които Уилям намираще за възхитителни, успокои напрежението му повече от всякакви думи. Това прилягаше на рицарския му дух. Взе своята чаша. После помоли за резен от кейка. След като кейкът беше изяден и чаят — изпит, личните въпроси отпаднаха и двамата вече обсъждаха поезията. Неусетно преминаха от въпроса за поетическата драма като цяло към по-конкретните примери, скътани в джоба на Уилям, а когато прислужницата пристигна да прибере приборите за чай, Уилям помоли за разрешение да прочете един кратък абзац на глас, „освен ако това няма да те отегчи“.

Касандра сведе мълчаливо глава; нищо от това, което чувстваше, не блесна в погледа ѝ, и така окуражен, Уилям доби самоувереност, която му казваше, че някаква си госпожа Милвейн не е достатъчна, за да го лиши от сегашната му позиция. Започна да чете на глас.

Междувременно Катарин вървеше бързо по улицата. Ако трябваше да обясни импулсивното си действие, напускайки следобедния чай, би могла да спомене най-много това как Уилям погледнал Касандра и Касандра — Уилям. И тъй като наистина се бяха погледнали, положението ѝ станало невъзможно. Някой просто забравя да си налее чай в чашата и те веднага бързат да отсъдят, че е сгодена за

Ралф Денам. Знаеше, че след около половин час вратата ще се отвори и Ралф Денам ще се появи. Не можеше да седи и да си представя как очите на Уилям и Касандра ще се впият в него, за да преценят точно колко са близки двамата и евентуално кога ще насрочат сватбата. Веднага реши, че трябва да се срещне с Ралф навън; все още разполагаше с достатъчно време да стигне до Линкълнс Ин Фийлдс, преди той да излезе от кантората. Махна на едно такси и поръча да я закарат до магазин, в който се продаваха географски карти, спомни си, че е на Грейт Куин Стрийт, тъй като не искаше да спре точно пред вратата. Пристигна в магазина, купи карта на Норфък в голям мащаб и въоръжена с нея, забърза към Линкълнс Ин Фийлдс, след което провери точно къде е кантората на господата Хоупър и Грейтли. Големите газове полилеи светеха в прозорците на кантората. Тя си представи как Ралф седи под един от тях, пред огромна маса, отрупана с папки, в предната стая с трите високи прозореца. Като си каза, че вероятно е там, взе да крачи нагоре-надолу по тротоара отпред. Не се появи никой с неговия ръст. Взираше се във всяка мъжка фигура, която приближаваше и отминаваше, но всяка мъжка фигура имаше в себе си по нещо от него, което вероятно се дължеше на професионалното облекло, енергичните стъпки и проницателния поглед, с който я удостоиваха, докато бързаха към къщи след работния ден. Сякаш самият площад говореше много за него с огромните си, запълнени до краен предел сгради със строга външност, с кипящата атмосфера на неспирен труд, власт и влияние, сякаш тук дори врабчетата и децата работеха за насъщния си, сякаш самото небе със своите сиви и розови облаци отразяваше сериозния замисъл на града под него. Помисли си, че това е най-подходящото място за техните срещи; най-подходящото и за нея да се разхожда и да размишлява. Не се сдържа и започна мислено да го сравнява с кварталните улици в Челси. След това сравнение разшири периметъра още малко и се озова на главната улица. Неспирният поток от товарни и леки автомобили се носеше по Кингзудей; пешеходците се движеха в две ленти по тротоарите. Тя застана на ъгъла като омагьосана. Глухият тътен изпълваше слуха ѝ; променящата се глъчка носеше в себе си неизразимото очарование на разнообразния живот, който не спираше да се лее с цел, която, докато го съзерцаваше, ѝ се стори, че е голямата цел, оправдаваща живота и неговото пълно безразличие към отделния човек, цел, която го поглъща

и продължава напред; това я изпълни най-малкото с временно въодушевление. Смесицата от дневна и електрическа светлина я превръщаше в невидим наблюдател, така както преобразяваше и минувачите в полупрозрачни същества с бледи като слонова кост овални лица, в които само очите тъмнееха. Те образуваха огромния прииждащ наплив — голямото гъмжило, дълбокия поток, неутолимия прилив. Стоеше невидима и умислена, открито се любуваше на екстаза, който денем пълзи подмолно. Ненадейно и почти несъзнателно нещо я сепна — сети се защо бе дошла. За да намери Ралф Денам. Бързо се върна обратно в Линкълнс Ин Фийлдс и се заоглежда да открие своя ориентир — светлината в трите високи прозореца. Напразно. Сега фасадите на сградите се сливаха в общия мрак и тя не можеше да разпознае онази, която търси. В призрачните си стъкла трите прозореца на Ралф отразяваха само сиво-зеленикавото небе. Натисна продължително звънеца под изписаното име на фирмата. След известно забавяне ѝ отвори чистачка и нейната кофа и парцал много ясно ѝ дадоха да разбере, че работният ден е приключил и служителите са си тръгнали. Никой не е останал, освен господин Грейтли, така каза на Катарин; всички други са напуснали преди десет минути.

Тази новина накара Катарин бързо да се опомни. Обзе я тревога. Забърза се към Кингуей и видя как като по чудо хората са възвърнали своята плътност. Не спря да тича чак до станцията на метрото, оглеждаше чиновник след чиновник, адвокат след адвокат. Но нито един от тях нямаше дори приблизителна прилика с Ралф Денам. Той все по-ясно изпъкваше пред очите ѝ и тя все повече не можеше да го оприличи на никой друг. При входа на метрото спря и се опита да събере мислите си. Сигурно е тръгнал към нейната къща. Ако вземе такси, по всяка вероятност ще успее да го изпревари. Но веднага си представи как отваря вратата на гостната, Уилям и Касандра вдигат очи, Ралф влиза миг по-късно, после погледите... намеците. Не, не е в състояние да го понесе. Ще му напише писмо и веднага ще го занесе в неговата къща. Купи хартия и молив от една сергия за книги, влезе в съседната чайна АВС, където си поръча кафе, намери празна маса и веднага започна да пише:

„Дойдох да те пресрещна, но те изпуснах. Не мога да понеса компанията на Уилям и Касандра. Те искат ние... — Тук спря. —

Твърдят, че сме били сгодени — промени мисълта си, — затова изобщо не можем да говорим пред тях, нито да им обясним каквото и да било. Желая... — Нейните желания бяха толкова необятни сега, докато пишеше на Ралф, че моливът се оказа крайно неподходящо средство да ги предаде върху хартията, сякаш целият необуздан поток от Кингзуей трябваше да мине през него. Вторачи се в табелката, която висеше на украсената с варак стена срещу нея: — ... да изредя какви ли не неща“ — добави, като изписваше всяка дума най-старателно като малко дете. Но когато отново вдигна очи, за да помисли над следващото изречение, до себе си усети келнерката, чието изражение говореше, че ще затварят, и като се огледа наоколо, Катарин видя, че е последният човек, останал в помещението. Прибра писмото, плати си сметката и отново се озова на улицата. Значи, налага се да вземе такси до Хайгейт. Но в същия момент се сети, че не може да си спомни адреса. Сякаш бариера се спусна и препречи пътя на силното ѝ желание. Взе да рови из паметта си, като отчаяно се мъчеше да си спомни името, първо, като си представи вида на къщата, а после, като мислено проследи думите, които веднъж бе изписала върху плик. Колкото повече се напрягаше, толкова повече думите се отдалечаваха. Къщата не беше ли нещо като Орчард, а улицата нещо като Хил? Отказа се. Никога, нито дори като малка не бе чувствала такава празнота и безутешност. И като че ли се събуди от сън, изведнъж я връхлетяха всички последствия на необяснимото ѝ шляене и мечтателство. Видя лицето на Ралф как се извъръща от вратата без всякакво обяснение, приел отхвърлянето като удар лично от нея, като бездушна категоричност, че не желае да го види. Мислено проследи излизането му навън, но се оказа много полесно да си го представи как се отдалечава с бърза крачка в която и да е посока за незнайно колко дълго време, отколкото да приеме, че той ще се върне в Хайгейт. Може би ще направи повторен опит да я потърси в Чейни Уок? И именно защото така ясно го виждаше във въображението си, тя тръгна, подсетена от тази възможност, и за малко да вдигне ръка за такси. Не! Беше твърде горд, за да се върне отново в къщата; потисна желанието си и продължи напред и напред, и напред... Само ако можеше да прочете имената на онези илюзорни улици, по които той вървеше! Но и в този момент въображението ѝ изневери или се подигра с нея; улиците ѝ изглеждаха непознати, тъмни и отдалечени. Наистина, вместо да измисли някакво решение, тя само

пълнеше ума си с огромната необятност на Лондон и невъзможността да открие един-единствен човек, който се скита из града насам или натам, който завива надясно или наляво или поема по онази там малка мръсна задна уличка, където децата играят на платното, и така... Сепна се, стана още по-неспокойна. Закрачи бързо по Холбърн. Но много скоро, все така забързано, закричи в обратната посока. Тази нерешителност не беше просто отвратителна, в нея имаше нещо, което я паникьосваше, както вече се бе случило един или два пъти през този ден; почувства се напълно неспособна да се справи с упорството на собствените си желания. За човек, свикнал да следва навиците си, имаше нещо унижително и плашещо в ненадейното отприщване на сила, която ѝ се струваше непреодолима и неразумна. Болка сви мускулите на дясната ѝ ръка и я подсети, че така неистово стиска ръкавиците и картата на Норфък, че можеше да смачка и далеч потвърд предмет. Отпусна свитата си в юмрук ръка; продължи да се вглежда в лицата на минавачите, за да види дали очите им се спираха върху нея по-дълго, отколкото е прието, или пък я следват с любопитство. След като приглади смачканите си ръкавици и след като се постара да изглежда естествено, забрави за зяпачите и отново се остави да я завладее отчаяното желание да открие Ралф Денам. Сега то вече се бе превърнало в желание необузвано, ирационално, необяснимо, напомняше ѝ нещо, което бе изпитвала като дете. Още веднъж се обвини за непростимото си нехайство. Но като си даде сметка, че стои срещу входа за метрото, стегна се и побърза, както преди, да се вслуша в идеята, която ѝ хрумна: веднага да отиде при Мери Дачет и от нея да вземе адреса на Ралф Денам. Решението ѝ донесе облекчение, като не само я въоръжи с цел, но и с разумно оправдание за собствените ѝ действия. Именно тази цел я накара да се вкопчи още по-силно в обсесията си; затова, когато позвъни в апартамента на Мери Дачет, тя нито за миг не беше помислила как това нейно посещение може да се отрази на Мери. За нейно най-голямо раздражение Мери не си беше въкъщи; една чистачка ѝ отвори. На Катарин не ѝ оставаше нищо друго, освен да приеме поканата да я изчака. Бяха минали може би петнайсетина минути, през които не бе спряла да крачи от единия край на стаята до другия, когато чу ключа във вратата, спря пред откритата камина и Мери я свари да стои изправена, с изражение едновременно на нетърпение и решителност,

като човек, който изпълнява поръчка от такава огромна важност, че му се налага да започне без встъпителни думи.

Мери възкликна изненадана.

— Да, да — прекъсна я Катарин, отмахна с жест възклицанията ѝ, сякаш ѝ пречеха да продължи.

— Пила ли си чай?

— О, да — каза, мислейки си, че е пила чай преди сто години, чай или каквото и да било.

Мери млъкна, свали си ръкавиците, взе кибрита и се наведе да запали огъня в камината.

Катарин я спря нетърпеливо и каза:

— Недей да палиш камината заради мен... Трябва ми адресът на Ралф Денам.

Държеше молив, готова да го запише върху плика. Чакаше с властно, високомерно изражение на лицето.

— Апъл Орчард, Маунт Арарат Роуд, Хайгейт — Мери го издиктува бавно и с особен тон.

— О, сега си го спомних! — извика Катарин, ядосана на собствената си глупост. — Как смяташ, дали ще успее да стигна с кола дотам за двадесетина минути? — Взе си чантата и ръкавиците и понечи да тръгне.

— Няма да го намериш там — каза Мери, застанала с кибритената клечка в ръка.

Катарин, която беше вече пред вратата, спря и я изгледа.

— Защо? Къде е?

— Би трябвало да е още в кантората.

— Тръгнал си е оттам — отговори ѝ. — Единственият въпрос е дали вече се е прибрал у дома. Би трябвало да е отишъл до Челси, за да се видим, но аз се опитах да го пресрещна и го изпуснах. Там няма кой да му обясни какво е станало. Трябва да го намеря... колкото е възможно по-скоро.

Мери бавно преглътна обяснението.

— Но защо не се обадиш по телефона? — попита спокойно.

Катарин веднага захвърли всичко, което държеше; напрегнатото ѝ изражение се отпусна и тя извика:

— Ама разбира се! Защо не се сетих по-рано? — сграбчи телефонната слушалка и продиктува номера.

Мери не откъсваше поглед от нея, но след малко излезе от стаята. Най-накрая изпод наслагващите се шумове на Лондон Катарин долови загадъчния звук от стъпки в собствената си къща, които се качваха към малката стая с картините и книгите, и те изплуваха съвсем ясно пред очите ѝ; наостри слух да чуе встъпителните вибрации, след което се представи:

— Господин Денам отбивал ли се е?

— Да, госпожице.

— Мен ли търсеше?

— Да. Казахме, че ви няма, госпожице.

— Остави ли съобщение?

— Не. Тръгна си. Преди двацет минути, госпожице.

Катарин затвори телефона. Взе да крачи из стаята така ужасно разстроена, че отначало не усети отсъствието на Мери. После се обади с дрезгав, властен глас:

— Мери!

Мери се преобличаше в спалнята. Чу Катарин.

— Да — отвърна ѝ, — идвам след миг.

Мигът се проточи, сякаш по някаква причина и с известно задоволство Мери искаше да изглежда не само добре и прилично, а и елегантно. Един етап в живота ѝ бе приключил през последните месеци и той завинаги бе оставил следи върху поведението ѝ. Разцветът на младините ѝ се бе оттеглил, оставяйки само решителност в чертите на лицето ѝ — в хлътналите страни, в стиснатите устни и в очите, които вече не гледаха чистосърдечно и разсеяно, а се присвиваха, устремени в далечна цел. Сега тази жена се беше превърнала в отдаден на работата си човек, господарка на собствената си съдба, и така по силата на комбинация от схващания смяташе, че ѝ отива да се кичи със сребърни верижки и блестящи брошки. Влезе спокойно в стаята и попита:

— Е, получи ли отговор?

— Вече не е в Челси, тръгнал си е оттам — отговори ѝ Катарин.

— Въпреки това едва ли се е върнал у тях.

За пореден път Катарин усети неудържимо желание да проследи мислено въображаемата карта на Лондон, да обходи с поглед завоите и извивките на неназовани улици.

— Ще се обадя у тях да попитам дали се е върнал — каза Мери, отиде до телефона и след няколко реплики обяви: — Не. Сестра му каза, че не се е връщал. О! — И тя пак долепи ухо до слушалката. — Получили са съобщение. Да не го чакат за вечеря. Тогава какво ли възнамерява да прави?

Съвсем пребледняла, с широко отворени очи, загледани не толкова в Мери, колкото в далечината от неотзивчива пустош, Катарин се обърна с въпроса и пак не толкова към Мери, колкото към неумолимия дух, който сега сякаш открито ѝ се присмиваше отвсякъде.

Мери изчака малко и подхвърли равнодушно:

— Нямам представа.

Доволно отпусната в креслото, седеше загледана в малките пламъчета, които равнодушно се разпалваха сред въглените, сякаш и на тях им беше все едно.

Катарин я изгледа, изпълнена с негодувание, и стана.

— Нищо чудно да се отбие тук — продължи Мери, без да променя небрежния си тон. — Струва си да изчакаш, ако държиш да го видиш тази вечер. — Наведе се напред и побутна дървените въглища, за да могат пламъците да се проврат в процепите между тях.

— Ще почакам още половин час — умислено ѝ отвърна Катарин.

Мери стана, отиде до масата, разтвори своите книжа под лампата със зелен абажур и с жест, който ѝ бе станал привичен, взе да навива един кичур около показалеца си. Погледна скришом гостенката си, която не помръдваше, седеше толкова неподвижно, с вторачени в една точка очи, така че човек можеше да си помисли, че съзерцава нещо — някакво лице, което не поглежда към нея. Мери установи, че не е в състояние да пише. Обърна очи, колкото да види в чие присъствие се е загледала Катарин. В стаята витаеха духове и един от тях, странно и тъжно, беше нейният. Минутите отлитаха.

— Колко ли е станало? — попита Катарин най-накрая. Половиният час още не беше минал.

— Ще приготвя нещо за вечеря — каза Мери и се изправи.

— Тогава ще си тръгвам — каза Катарин.

— Защо не останеш? Къде ще вървиш?

Катарин обходи стаята с неуверен поглед.

— Може би ще го открия — рече умислено.

— Но защо това ти е толкова важно? Ще го видиш друг път — обади се Мери; беше жестоко и преднамерено.

— Не биваше да идвам — отвърна ѝ Катарин.

Изгледаха се враждебно, но нито една не трепна.

— Имаш пълното право да идваш тук — отговори ѝ Мери.

Прекъсна ги силно почукване на вратата. Мери отиде да отвори и се върна с бележка или пакетче, но Катарин извърна очи, за да не може Мери да прочете разочарованието ѝ в тях.

— Разбира се, че имаш пълно право да идваш — повтори Мери и остави бележката върху масата.

— Не — отговори Катарин. — Човек има подобно право само когато е отчаян. Аз съм отчаяна. Как да разбере какво се случва сега с него? Способен е на всичко. Може да се скита по улиците цяла нощ. Всичко може да го сполети.

Говореше така импулсивно, както Мери никога не я беше чувала преди.

— Знаеш ли, преувеличаваш, говориш глупости — скастри я грубо.

— Мери, имам нужда да говоря... трябва да ти кажа...

— Не е нужно да ми казваш каквото и да било — прекъсна я Мери. — И самичка го виждам.

— Не, не — извика ѝ Катарин. Не е това...

Погледът ѝ, отправен отвъд Мери, отвъд стаята, отвъд всякакви думи, които ѝ хрумваха, необуздани и страстни, убеди Мери, че в никакъв случай не е в състояние да проследи този поглед до крайната му цел. Беше озадачена и обърквана; опита да си припомни силата на собствените си чувства към Ралф. Притисна с пръсти клепачите си и промълви:

— Забравяш, че и аз го обичах. Мислех, че го познавам. Наистина го познавах.

Всъщност какво беше познавала? Вече не си спомняше. Натисна очните си ябълки силно, докато звезди и слънца не засвяткаха в чернилката. Каза си, че рови в пепелта. Престана. Учуди се от собственото си откритие. Вече не обичаше Ралф. Огледа стаята замаяно, очите ѝ се спряха върху масата с листовете, пръснати под светлината на лампата. За миг ѝ се стори, че непотрепващата светлина има своя двойник вътре в нея; стисна очи, отвори ги и отново погледна

към лампата; нова любов гореше на мястото на старата, или поне така реши в мигновеното си озадачение, преди откровението да изчезне докрай и обичайната обстановка да ѝ напомни за себе си. Притихна, облегна се върху рамката на камината.

— Има различни начини да обичаш — пророни накрая, сякаш повече на себе си.

Катарин не отговори нищо, като че ли не я чу. Изглеждаше напълно вгълбена в собствените си мисли.

— Може би и тази вечер ще чака на улицата отпред — умисли се. — Тръгвам. Трябва да го намеря.

— Далеч по-вероятно е да дойде тук — каза ѝ Мери.

Катарин се замисли за миг и отвърна:

— Ще почакам още половин час.

Отново потъна в креслото и зае същата поза, която Мери бе сравнила с положението на човек, който гледа невидимо лице. И тя наистина съзерцаваше, но не лице, а процесия, и не на хора, а на самия живот: доброто и злото; смисъла; миналото, сегашното и бъдещето. Всичко ѝ изглеждаше съвсем очевидно и никак не се срамуваше от собствената си ексцентричност, стигнала до крайностите на съществуването, откъдето държеше светът да ѝ отдаде дължимото. Никой друг, освен нея не знаеше какво означава да изпуснеш Ралф Денам точно тази вечер; в това злочесто събитие пропълзяха чувства, които и големите кризи в живота невиннаги могат да предизвикат. Тя го беше изпуснала и така позна огорчението на провала; желаше го, и така позна терзанието на страстта. И никак не е важно какви тривиални случки бяха довели до тази кулминация. Нито пък се интересуваше колко странно изглежда, нито колко безсрамно излага чувствата си на показ.

Когато Мери приготви вечерята, покани я да седне и тя се подчини така смирено, сякаш бе оставила Мери да ръководи движенията ѝ вместо нея. На масата мълчаха почти през цялото време и когато Мери ѝ казваше да си вземе още, тя го правеше, когато ѝ казваше да опита виното, тя отпиваше. Въпреки това обаче Мери знаеше, че под това привидно подчинение тя безпрепятствено витае в собствените си мисли. Не толкова, че не говореше, колкото като че ли отсъстваше; в един момент изглеждаше така отнесена и така вторачена в някакво си нейно видение, че Мери се разтревожи, направо се

паникьоса при мисълта за някакъв сблъсък между Катарин и силите на външния свят. Щом приключиха, Катарин заяви, че възнамерява да си тръгва.

— Но къде ще отидеш? — попита Мери, която смътно усещаше, че иска да я спре.

— О, вкъщи... не, по-добре в Хайгейт.

Мери видя, че няма смисъл да се опитва да я задържи. Можеше само да поиска да я придружи и тук не срещна съпротива; Катарин изглеждаше напълно безразлична към нейното присъствие. След няколко минути вече крачеха по Странд. Вървяха много бързо и Мери реши, че Катарин знае къде отиват. Самата тя нямаше претенции. Движението по осветените улици навън ѝ доставяше удоволствие. Премисляше с болка и донякъде със страх, както и с необяснима надежда откритието, което най-неочаквано бе направила за себе си тази вечер. Отново беше свободна, с цената на една своя способност, може би най-добрата, която притежаваше, но слава богу, вече не беше влюбена. Изкушаваше се поне в първия отрязък от своята свобода да си позволи известно разточителство; например Колизея^[2], тъй като в този момент минаваха покрай вратата му. Защо да не влезе и така да отпразнува освобождението си от тиранията на любовта? Или да вземе омнибуса за някое място като Камбъруел или Сидкъл, или още подалеч, до Уелш Харп.^[3] За пръв път от седмици насам забелязваше тези имена, изписани върху малки табелки. Или да се върне в стаята си и да прекара нощта, изпипвайки детайлите на един доста сполучлив и вдъхновен проект? От всички възможности май последната най-много ѝ допаднаше и веднага си представи камината, лампата, спокойната светлина там, където някога бе горял далеч по-буен пламък.

Катарин спря наместо и Мери изведнъж разбра, че тя не следва никаква цел. Закова се пред едно кръстовище, погледна на едната страна, после на другата и накрая като че ли потегли към Хавърсток Хил.

— Чакай... къде отиваме? — извика Мери и улови ръката ѝ. — По-добре да вземем това такси и да отидем у вас. — Тя махна на едно такси и настоя Катарин да влезе в него, после каза на шофьора да кара към Чейни Уок.

— Добре — съгласи се Катарин. — Беше ѝ все едно дали ще е там, или някъде другаде.

Изглеждаше отчаяна. Отпусна се в ъгъла на таксито — мълчалива и очевидно изтощена. Мери, макар и заета със собствените си мисли, забеляза колко е пребледняла и потисната.

— Сигурна съм, че ще го намерим — окуражи я с по-нежен глас, отколкото досега.

— Може да е твърде късно — отговори ѝ Катарин.

Без да я разбира, Мери вече я съжаляваше, като виждаше как страда.

— Глупости! — каза, взе ръката ѝ и започна да я разтвива. — Ако не го намерим там, ще го открием някъде другаде.

— Ами ако обикаля улиците часове наред, без да спира?

Приведе се и надникна през прозореца на таксито.

— Може да откаже дори да говори с мен — каза го тихо, сякаш на себе си.

Преувеличението беше толкова голямо, че Мери дори не се опита да го опровергае, само продължи да стиска китката на Катарин. Опасяваше се, че може да отвори вратата изведнъж и да скочи. Катарин, изглежда, схвана целта на така сграбчената ѝ китка.

— Не се бой — каза ѝ и се изсмя сподавено. — Няма да скоча от таксито. В края на краищата от това няма полза.

При тези думи Мери демонстративно отдръпна ръката си.

— Трябва да ти се извиня — продължи Катарин с известно усилие, — задето те забърках в тази история; дори не съм ти казала и половината от нея. Вече не съм сгодена за Уилям Родни. Той ще се жени за Касандра Отуей. Всичко е уредено... и всичко е както трябва... След като беше чакал отвън на улицата часове наред, Уилям ме накара да го поканя вътре. Стоеше под лампата и гледаше към нашите прозорци. Като влезе в стаята, беше бял като платно. Уилям ни остави насаме, седнахме и се разприказвахме. Сега ми се струва, че се е случило преди векове. Снощи ли беше? Дълго ли съм стояла навън? Колко е часът? — Рязко се приведе напред да зърне един часовник, сякаш точното време беше от особено важно значение в случая. — О, само осем и половина! — извика. — Значи, може още да е там. — Надникна през преградата и каза на шофьора да кара по-бързо. — Ами ако го няма там, тогава какво ще правя? Къде мога да го откроя? Улиците са пълни с хора.

— Ще го намерим — повтори ѝ Мери.

Мери нямаше никакво съмнение, че по един или друг начин ще го намерят. И като го намерят? В усилието си да проумее как той би могъл да задоволи това странно желание, тя започна да си мисли за Ралф като за чужд човек. Припомни си старото впечатление от него и макар с известно усилие, успя да извика в ума си онази мъгла, в която бе обвит, както и усещането за объркано, пресилено въодушевление, което го заобикаляше, сякаш от месеци не бе чувала гласа му и не бе виждала лицето му, или поне така ѝ се струваше. Прониза я болката на тази загуба. Нищо не би могло да я компенсира — нито успехът, нито щастието, нито забравата. Но веднага след тази болка се появи успокоението, че сега поне знае истината; докато Катарин, помисли си тя и я погледна крадешком, не знае истината; да, Катарин беше за съжаление.

Таксито, което бе попаднало в натоварения трафик, сега се измъкна от задръстването и се засили по Слоун Стрийт. Мери усети напрежението, с което Катарин следеше движението му, сякаш умът ѝ бе фиксиран върху точка някъде напред и отмерваше секунда по секунда приближаването към нея. Мълчаха и в настъпилата тишина Мери се съсредоточи в себе си, отначало с разбиране към Катарин, но после забрави за приятелката си. Представи си я като ниска звезда на фона на тъмния хоризонт. Там и за нея, и за двете се намираще целта, към която се бяха устремили, както и краят на възбудените им страсти; но къде беше тя или какво представляваше и защо се чувстваше толкова уверена, че това търсене ги свързва, докато се носеха бързо по улиците на Лондон една до друга, това тя не можеше да каже.

— Най-сетне! — въздъхна Катарин, когато таксито спря пред вратата.

Изскочи и огледа тротоара на двете страни. В това време Мери натисна звънеца. Вратата се отвори, след като Катарин вече се беше уверила, че нито един от хората наблизо не приличаше на Ралф. Щом я видя, прислужницата каза:

— Госпожице, господин Денам се отби повторно. Чака ви от известно време.

Катарин се скри от погледа на Мери. Вратата помежду им се затвори и Мери продължи бавно и замислено сама по улицата.

Катарин сви веднага към трапезарията. Но вече с ръка върху дръжката, се спря. Вероятно давайки си сметка, че този момент няма

никога да се повтори. Може би за миг ѝ се стори, че никаква реалност не може да се мери с нейното въображение. Може би някакъв неясен страх я спираше или пък стаено упование, които я караха да се бои от размяната на думи, от неочакван обрат. Но ако тези съмнения и страхове или това върховно блаженство я спряха, то беше само за миг. В следващата секунда натисна дръжката на вратата, прехапа устни, за да дойде на себе си, отвори вратата и застана пред Ралф Денам. Щом го видя, прогледна с необикновена яснота, така се почувства. Стори ѝ се толкова дребен, самотен, толкова откъснат от всичко останало, причината за тези нейни бурни вълнения и възжеления. Можеше да се изсмее в лицето му. Но именно заради ясната си прозорливост, неохотно и противно на волята си, попадна във вихър от обърканост, облекчение, увереност, от смирение и желание повече да не воюва, да не разединява нещата; остави се на тази стихия, потъна в обятията му и му призна любовта си.

[1] Указател за влаковите линии, който излиза за пръв път през 1839 г., като разписанията се публикуват ежемесечно. Носи името на съставителя си Джордж Брадшо. — Б.пр. ↑

[3] Камбъруел и Сидкъп се намират югоизточно от Лондон, докато Уелш Харп е в Нийсдън. Мери очевидно изчита имената им върху „малки табелки“ на омнибусите, указващи кой закъде пътува. — Б.пр. ↑

[3] Така се нарича голям театър на Сейнт Мартинс Лейн в Лондон. — Б.пр. ↑

ТРИЙСЕТ И ВТОРА ГЛАВА

На следващия ден никой нищо не попита Катарин. И на кръстосан разпит да я бяха подложили, пак щеше да каже, че не е говорила с никого. Поработи малко, писа известно време, поръча менюто за обяд и остана така, подпряла глава на ръката си по-дълго, отколкото предполагаше, загледана в каквото стоеше пред нея, било писмо или речник, сякаш съзерцаваше филм за далечни перспективи, които се разкриваха пред запленения ѝ и замислен взор. Стана, отиде до шкафа с книги, взе гръцкия речник на баща си и разтвори свещените му страници със символи и фигури. Приглади листовете със смесица от удоволствие и надежда. Дали някой ден и друг чифт очи няма да ги съзерцава заедно с нея? Мисълта, която дълго време ѝ беше непоносима, сега ѝ прозвуча приемливо.

Изобщо не подозираше за напрежението, с което движенията ѝ бяха следени, а изражението на лицето ѝ — изучавано. Касандра много внимаваше да не улови втренчения ѝ поглед, а и разговорът им беше толкова прозаичен, че ако не бяха известни запъвания и паузи между изреченията, сякаш умът едва се удържа да не излезе от релси, дори и госпожа Милвейн, ако надаваше ухо към тях, не би могла да открие нищо съмнително в думите им.

Когато Уилям се появи в късния следобед и свари Касандра самичка, той имаше важни новини за нея. Току-що се разминал с Катарин на улицата и тя не го познала.

— Разбира се, за мен това няма никакво значение, но ако се случи с друг? Какво ще си кажат хората? Веднага биха заподозрели нещо, дори само от изражението на лицето ѝ. Изглеждаше... изглеждаше... — поколеба се той — като човек, който ходи насън.

За Касандра по-важното беше, че Катарин е излязла, без да ѝ се обади, и според нея това означаваше, че е отишла да се срещне с Ралф Денам. Но за нейна изненада, подобна вероятност не успокои Уилям.

— Загърбиш ли веднъж обществените порядки — започна той, — вземеш ли да постъпваш както не се постъпва... а и фактът, че ще

се срещаш с млад мъж, още не доказва нищо, освен може би, че хората ще те одумват.

Не без ревност, която изведнъж я прониза, Касандра забеляза, че той е ужасно загрижен за това, че хората щели да шушукат по адрес на Катарин, сякаш интересът му към нея продължаваше да бъде собственически, а не приятелски. Тъй като и двамата не знаеха за посещението на Ралф предишната вечер, нямаха причина да се успокояват с мисълта, че назрява криза. Още повече че тези отсъствия на Катарин ги излагаха на всевъзможни прекъсвания, които убиваха удоволствието им от това да са двамата насаме. Дъждовната вечер означаваше, че не могат да излязат, а и според разбиранията на Уилям беше далеч по-ужасно да ги видят навън, отколкото да ги изненадат вътре. До такава степен бяха оставени на произвола на звънци и врати, че почти не можеха да разговарят сериозно за Маколи, а пък Уилям предпочиташе да отложи второто действие на своята пиеса за друг ден.

При тези обстоятелства Касандра се представи в най-добра светлина. Тя проявяваше съчувствие към безпокойствата на Уилям и правеше всичко възможно да ги споделя; но все пак да бъдат самички заедно, да поемат риск заедно, да бъдат партньори в тази чудна конспирация, ѝ се струваше толкова вълнуващо, че често забравяше да бъде предпазлива, избухваше във възклицания и възхищения, които в крайна сметка накараха Уилям да повярва, че макар нежелателно и обезпокоително, това положение на нещата не беше лишено от прелести.

Когато вратата се отвори, той се стресна и в същото време се стегна, готов да чуе следващото откровение. Но не беше госпожа Милвейн, а самата Катарин, която влезе, последвана от Ралф Денам. Със застинала физиономия, която идеше да покаже какво усилие ѝ коства това, Катарин срещна погледите им и каза: „Няма да ви пречим“, след това поведе Денам зад завесата, която отделяше стаята с реликвите. Това убежище не беше по вкуса ѝ, но в сравнение с мокрите тротоари, някой до късно отворен музей или метрото за подслон тя беше принудена заради Ралф да приеме неудобствата на собствената си къща. Представи си го как стои под уличните лампи уморен и неспокоен.

Така разделени, двете двойки останаха известно време заети със собствените си дела. Само приглушен шепот проникваше от едната

част на стаята в другата. Най-накрая се появи прислужницата със съобщение, че господин Хилбъри няма да се връща за вечеря. Истината е, че Катарин нямаше нужда да бъде осведомявана, но Уилям веднага започна да разпитва Касандра за мнението ѝ, и то по начин, който да ѝ внуши — със или без причина, — че много иска да говори с Катарин.

Ръководена от собствени мотиви обаче, Касандра го разубеди.

— Но не мислиш ли, че е малко неучтиво? — претраши се да попита той. — Защо да не се позабавляваме? Да отидем на театър например? Защо да не попитаме Катарин и Ралф, кажи? — И само като свърза имената им по този начин, сърцето на Касандра подскочи от радост.

— Не мислиш ли, че те трябва да са се... — започна тя, но Уилям побърза да я прекъсне.

— Не знам нищо по въпроса. Помислих си само, че може да се позабавляваме, докато чичо ти го няма.

Той се зае с мисията си със смесица от вълнение и притеснение, което го накара първо да откrexне леко завесата, след което в продължение на миг-два се загледа в портрета на дама, за който госпожа Хилбъри уверено твърдеше, че е една от ранните творби на сър Джошуа Рейнълдс^[1]. После след ненужно помайване отвори завесата широко и със сведени към пода очи повтори съобщението и предложи да отидат вечерта на някоя пиеса. Катарин прие предложението толкова ентусиазирано, но странно; не знаеше кой спектакъл иска да види. Остави избора на Ралф и Уилям, които съвсем по братски се консултираха с вечерния вестник и единодушно се спряха на достойнствата на мюзикхола. След като това беше уговорено, всичко останало последва с лекота и увлечение. Касандра никога не беше посещавала мюзикхол. Катарин побърза да я осведоми за особеностите на този вид забавление, където полярни мечки гастролират подир дами във вечерни тоалети и сцената се превръща ту в градина на мистериите, ту в нещо като кутия за шапки, ту в рибарски магазин на Майл енд Роуд. Но каквато и да е програмата тази вечер, със сигурност щеше да отговори на най-високите цели на драматичното изкуство, най-малкото що се отнася до четирима сред публиката.

Без съмнение актьорите и авторите щяха да се изненадат, ако научат в какъв вид усилията им стигат до споменатите очи и уши, но не можеше да се отрече, че впечатлението като цяло е винаги грандиозно. Залата кънтеше от ударните и струнните инструменти, пищност и величественост се редуваха с галещи слуха вопли. Червено-кремавият фон, лирите и арфите, урните и черепите, протуберансите на мазилката, ресните на аления плющ, затъмняването и проблясването на безброй електрически светлини — този декоративен ефект не би могло да бъде задминат от никой майстор на древния или модерния свят.

А после и самата публика — с голи рамене, пишно накичена с цветя и венчета долу в партера, прилично, но празнично облечена — по балконите, и скромно спретната в дрехите на ежедневието си горе в галериите. Но колкото и да се различаваха едни от други, те всички образуваха огромно приятно множество, което шептеше, поклащаше се и потреперваше през цялото време, докато пред очите им танцуваха, жонглираха и се разиграваха любовни сценки; размиваха се сподавено, после сменяха смеха с бурни и неудържими аплодисменти, които понякога гръмваха единодушно и оглушително. В един момент Уилям зърна Катарин, която се бе привела напред и така прехласнато ръкопляскаше, че той се стресна. Смехът ѝ отекваше ведно с този на цялата публика.

За миг се озадачи, сякаш този смях му разкри нещо у нея, което никога не бе подозирал. След това лицето на Касандра привлече погледа му, зяпаше с удивление клоуна, твърде сериозна и изумена, за да се смее на това, което вижда. Продължи да я съзерцава, като че ли беше малко дете.

Представлението свърши, илюзията изчезна първо тук, после там, някои хора се надигнаха и вече обличаха палтата си, други останаха прави да изпеят „Бог да пази краля“, музикантите взеха да сгъват партитурите си и да прибират инструментите си в калъфи, светлините започнаха да гаснат една по една, докато салонът се опразни, утихна и се изпълни с огромни сенки. Поглеждайки през рамо, докато следваше Ралф през двукрилата врата, Касандра се удивяваше, че на сцената вече няма и следа от предишната романтика. Все пак попита наистина ли всяка вечер покриват местата с кафяво лено платно.

Успехът на това забавление бе такъв, че още преди да се разделят, планираха излет за следващия ден. Следващият ден беше събота; следователно Уилям и Ралф бяха свободни да посветят целия следобед на екскурзия до Гринич, където Касандра никога не беше ходила, а Катарин пък го бъркаше с Дълич. В този случай Ралф беше техният екскурзовод. Поведе ги и те съвсем безпрепятствено стигнаха до Гринич.

Каква неотложна нужда или полет на въображението бяха породили първоначално идеята за тези приятни места, които обграждат Лондон, сега не ни интересува, а само това, че така съвършено отговаряха на потребностите на хората между двайсет и трийсетгодишна възраст, че те с удоволствие прекарваха съботните си следобеди там. Вярно е, че ако духовете проявяват интерес към онези, на които са завещали делото си, то те със сигурност събираха най-щедрата си реколта сега, когато отново бе настъпило хубавото време и влюбените, летовниците и туристите се изсипваха от влакове и омнибуси и поемаха към любимите си места за отдих. Вярно е също, че рядко чуваха поименни благодарности, но ето че в този случай Уилям беше готов да отдаде онова напълно заслужено внимание на починалите архитекти и художници, което те рядко получаваха през годината. Разхождаха се покрай реката, а Катарин и Ралф, макар и малко поизостанали, все пак успяваха да доловят фрагменти от неговата лекция. Като чу гласа му, Катарин се усмихна, заслуша се, стори й се някак чужд, макар да го познаваше толкова добре, и затова побърза да го анализира. Нотката на самоувереност и задоволство беше нещо ново. Значи, Уилям беше много щастлив. И с всеки изминал час тя научаваше по нещо повече за онези източници на неговото щастие, които бе пренебрегвала. Никога не го беше молила да я научи на нещо; никога не се съгласи да прочете Маколи; никога не му каза, че според нея пиесите му са сравними само с тези на Шекспир. Вървеше с мечтателна усмивка подир двамата, наслаждаваше се на звука, който издаваше — в това беше убедена — възторженото, но все още не и сервилно съгласие на Касандра.

После прошепна:

— Как може Касандра... — но бързо промени това, което искаше да каже, с точно обратното и довърши: — Как е възможно самата тя да е толкова сляпа?

Но не беше необходимо да се решават такива загадки, когато присъствието на Ралф ѝ предоставяше по-интересни проблеми, а те, неизвестно как, се свързваха с малка лодка, плаваща по реката, с внушителното и изнурено Сити, с корабите, които се връщат, натоварени със съкровища, или пък поемат на път да ги търсят, така че безкрайно много свободно време е нужно, за да се разpletат въпросите. Още повече че Ралф се спря и заговори възрастен лодкар за приливите и за корабите. В този разговор той изведнъж ѝ се стори различен, дори на външен вид, така си помисли — на фона на реката, на кулите и камбанариите. Неговата странност, романтичност, силата му да се откъсне от нея и да прекрачи в света на мъжките дела, възможността заедно да наемат лодка по реката, бързината и деловитостта на този акт обсебиха въображението ѝ и го разпалиха до такъв екстаз — наполовина любов, наполовина авантюризм, — че Уилям и Касандра се стреснаха, прекъснаха разговора си и тя възкликна:

— Катарин изглежда така, сякаш извършва жертвоприношение! Много е красива! — добави бързо, макар че от уважение към Уилям не изрази собственото си изумление, че гледката, която представляваше Ралф Денам, заприказвал се с лодкар на брега на Темза, можеше да предизвика у всекиго подобно обожание.

Този следобед, дали заради чая, красивите гледки край Темза, или заради непознатите улици, мина толкова бързо, че единственият начин да бъде продължен бе, като се планира излет и за следващия ден. Спряха се на Хамптън Корт пред Хампстед и въпреки че като дете Касандра си беше мечтала за разбойниците от Хампстед, сега бързо и изцяло прехвърли предпочитанията си в полза на Уилям Трети. Както беше решено, пристигнаха в Хамптън Корт по обяд в един хубав неделен ден. Толкова единомдушна беше възхитата им от постройката, облицована с червени тухли, че биха могли да дойдат тук и без друг повод, освен да се уверят, че този дворец е най-внушителното място в света. Застанали един до друг, четиримата се разхождаха нагоре-надолу по Теръс и си представяха, че са собственици на това място; взеха да пресмятат ползата, която едно такова имение без съмнение носи на света.

— За нас единствената надежда е — обади се Катарин, — че Уилям ще умре и Касандра ще получи апартамент като вдовица на

изтъкнат поет.

— О... — започна Касандра, но се спря, не искаше да си позволи тази волност да си представи Катарин като вдовица на изтъкнат адвокат.

При този трети излет вече беше трудно човек да се въздържа от невинните полети на въображението. Не смееше обаче да попита Уилям; лицето му беше непроницаемо и като че ли изобщо не се интересуваше от другата двойка, когато, както често се случваше, те се отдалечаваха, за да се спрат пред някакво растение или стенопис. Касандра непрекъснато гледаше гърбовете им. Забеляза как понякога Катарин се забързваше напред, понякога — Ралф; как понякога крачеха бавно, сякаш увлечени в разговор, понякога ускоряваха ход, сякаш погълнати от разпален спор. Но когато се събираха отново, изглеждаха съвсем равнодушни.

„Чудехме се дали изобщо хвацат риба...“, или „Трябва да си оставим време и за лабиринта“. След това, за нейно още по-голямо учудване, Уилям и Ралф запълниха всички празнини по време на обяда и пътуването с железницата със съвършено добродушни спорове; обсъждаха политиката или си разказваха случки, или заедно правеха сметки върху гръбчетата на стари пликкове, за да докажат нещо си. Подозираше, че Катарин се е отнесла нанякъде и не им обръща внимание, но това не можеше да се каже със сигурност. Имаше моменти, в които се чувстваше толкова млада и неопитна, че изведнъж ѝ се приискваше да се върне при копринените буби в Стогдън Хаус и да зарече цялата тази озадачаваща я интрига.

Тези моменти обаче представляваха само необходимата сянка или хлад, които лежаха в самата същност на нейното щастие, и изобщо не помрачаваха сиянието, което озаряваше равномерно и четиримата. Свежият пролетен въздух и безоблачното небе, чийто ефир вече излъчваше топлина, бяха отговорът, с който природата удостояваше своите избраници. Тези избраници се срещаха и сред сърните, притаили се на припек, и сред рибите, застинали наред потока, защото бяха безмълвни участници в блаженството, което не се нуждаеше от словесно излияние. На Касандра не ѝ стигаха думи да изрази спокойствието, ведрината и атмосферата на упование, която цареше над подредената красота на тревните стръкчета и покритите с чакъл пътеки, по които четиримата вървяха един до друг през този

неделен следобед. Сенките на дърветата тихо пресичаха широките ивици слънчева светлина; тишината на дипли, на дипли обгръщаше сърцето ѝ. Едва потрепващата замрялост на пеперудата върху полуразтвореното цвете, тихото хрупкане на сърната под слънчевите лъчи — това бяха гледки, които погледът ѝ жадно поглъщаше, досущ като представите ѝ за нейната собствена природа, отворила се към щастиято и тръпнеща в екстаз.

Но следобедът отминаваше и дойде време да напуснат градината. Докато пътуваха от Уотърлу към Челси, Катарин взе да се измъчва от угризения за баща си, както и от това, че отварянето на офиси и кантори в работния понеделник правеше невъзможно планирането на излет и на следващия ден. До този момент господин Хилбъри гледаше на отсъствието им с бащинска благосклонност, с която обаче не можеха да злоупотребяват докрай. И те го знаеха, бяха наясно, че вече страда от това тяхно отсъствие и копнее да се върнат час по-скоро.

Не че не обичаше самотата, особено в неделя, когато с удоволствие се отдаваше на писане на писма, гостувания или посещения в клуба си. И тъкмо се канеше да излезе от къщата с подобен ангажимент, когато неочаквано пред собствената му врата го спря сестра му, госпожа Милвейн. Като чу, че в къщата няма никого, трябваше да се оттегли смирено, но вместо това тя прие неохотната му покана да влезе, след което той се озова в незавидното положение на човек, който трябва да ѝ поръча чай и да ѝ прави компания в гостната, докато го изпие. Тя бързо му даде да разбере, че е дошла по работа, което изобщо не го зарадва.

— Катарин излезе днес следобед — подхвърли той. — Защо не дойдеш по-късно, за да обсъдиш нещата с нея... тоест с нас двамата?

— Скъпи Тревър, имам причина да искам да говоря с теб на четири очи... Къде е Катарин?

— Излезе с нейния младеж, естествено. А Касандра, колко удобно, трябваше да играе ролята на придружителка. Очарователна млада жена... и моя първа фаворитка. — Въртеше между пръстите си скъпоценния камък и се чудеше как да отклони Силия от темата, която, както предполагаше, сигурно беше свързана с домашните проблеми на Сирил.

— Касандра — повтори госпожа Милвейн многозначително. — И Касандра, значи.

— Да, Касандра — повтори любезно господин Хилбъри, доволен от отвлеченото ѝ внимание. — Май споменаха, че отиват в Хамптън Корт, и освен това, доколкото си спомням, взеха и едно мое протеже, Ралф Денам, много умен човек, за да забавлява Касандра. Чудесна комбинация според мен. — Беше готов да разговаря още по темата и много се надяваше Катарин да се появи междувременно. — Винаги съм смятал, че Хамптън Корт е идеалното място за сгодени двойки. От една страна, Лабиринтът, както и онази много приятна чайна... забравих как се казваше, освен това, ако един млад мъж си знае работата, ще съумее и да повози младата дама с лодка по реката. Възможности колкото щеш... колкото щеш. Силия, кейк? — И господин Хилбъри продължи: — Аз много държа на вечерята си, но с теб не е така, нали? Доколкото си спомням, ти не спазваш това ядене.

Тази приветливост на брат ѝ обаче не можеше да залъже госпожа Милвейн, само леко я натъжи, защото знаеше причината за нея. Сляп и заблуден, както винаги!

— Кой е този господин Денам? — попита тя.

— Ралф Денам ли? — рече господин Хилбъри с облекчение, че умът ѝ кривна в друга посока. — Много интересен млад мъж. Имам големи надежди за него. Капацитет е по средновековните институции и ако не беше принуден да си изкарва прехраната, можеше да напише книга, от която има голяма нужда.

— Значи, не е заможен, така ли? — прекъсна го госпожа Милвейн.

— Боя се, че няма пукнат грош, а цялото му семейство малко или много разчита на него.

— Сестри, майка... а бащата е починал, нали?

— Да, баща му почина преди няколко години — каза господин Хилбъри, който беше готов, ако се наложи, да даде воля на въображението си и да засипе госпожа Милвейн с факти относно личния живот на Ралф Денам само защото по някаква непонятна причина субектът бе привлякъл вниманието ѝ. — Да, когато баща му си отишъл преди време, наложило се този млад човек да заеме неговото място...

— Семейство на юристи ли? — попита госпожа Милвейн. — Мисля, че някъде съм срещала това име.

Господин Хилбъри поклати глава.

— Съмнявам се дали всички от семейството са в това поприще — отбеляза. — Ако се не лъжа, май Денам веднъж ми спомена, че баща му бил търговец на зърно. Или пък борсов агент? Във всеки случай претърпял банкрут, както често се случва с борсовите агенти. Лично аз много уважавам Денам — отсече той и дори в собствените му уши репликата прозвуча с някаква категорична окончателност, сякаш нямаше какво повече да добави. Вторачи се във връхчетата на пръстите си и взе да ги разглежда. — Касандра е станала много очарователна млада жена — смени темата той. — Очарователна на външен вид, очарователна като събеседник, макар че ѝ липсват задълбочени познания по история. Още чай?

Госпожа Милвейн побутна чашата си настрана в знак на моментна досада и недоволство. Не, не искаше още чай.

— Точно заради Касандра съм тук — започна тя. — Тревър, съжалявам, че трябва да ти го кажа, но Касандра съвсем не е това, за което я смяташ. Тя само се възползва от твоята доброта и тази на Меги. Държи се по начин, който би бил недопустим, и то точно в тази къща, дори ако ги нямаше другите обстоятелства, които са още по-недопустими.

Господин Хилбъри се сепна, цяла секунда остана безмълвен.

— Звучи много неприятно — подхвърли вежливо и продължи да разглежда ноктите на ръцете си. — Но трябва да призная, че съм в пълно неведение.

Госпожа Милвейн се изпъна сковано, придаде си непреклонен вид и поднесе съобщението си на кратки, накъсани изречения, много натъртено.

— С кого е излязла Касандра? С Уилям Родни. С кого е излязла Катарин? С Ралф Денам. Защо непрекъснато се срещат по уличните ъгли, ходят по мюзикхолове и се прибират с такси посред нощ? Защо Катарин отказва да ми каже истината, когато я питам? Сега вече ми е ясно. Катарин се е забъркала с това никому неизвестно адвокатче, затова оправдава и поведението на Касандра.

Последва пауза.

— Хм, ами Катарин със сигурност ще може да ми даде някакво обяснение — отвърна невъзмутимо господин Хилбъри. — Признавам, че за мен това е твърде сложно, за да го проумея веднага... затова,

Силия, дано не ти се стори твърде грубо, но възнамерявам да потегля към Нйтсбридж.

Госпожа Милвейн се изправи веднага.

— Тя оправдава поведението на Касандра, докато самата тя се е забъркала с Ралф Денам — повтори му.

Стоеше с изпъната снага и с неустрашимия вид на човек, който казва истината, без да се страхува от последствията. Знаеше от предишни спорове, че единственият начин да противодейства на типичните за брат ѝ инертност и апатия беше, като изстреля твърденията си право в лицето му в сбита форма и с категоричен тон, след което да напусне стаята. И тя направи точно това, сдържа се и не добави нито дума повече, после излезе от къщата с гордо вирната глава, като човек, обсебен от велик идеал.

Беше оповестила разкритията си по такъв начин, че на брат ѝ му се отця да ходи в Нйтсбридж. За Катарин той изобщо не се боеше, но дълбоко в себе си таеше подозрение, че в своята невинност и неосведоменост Касандра може да е била въввлечена в някаква глупава ситуация по време на техните оставени без надзор развлечения. Съпругата му никак не умееше да следи за условности и порядки; него пък го мързеше, а Катарин, естествено, беше погълната от... Тук той си припомни, доколкото успя, точната същност на обвинението. „Тя оправдава поведението на Касандра, докато самата тя се е забъркала с Ралф Денам“, от което излизаше, че Катарин не е била погълната от... но тогава коя от двете се беше забъркала с Ралф Денам? Господин Хилбъри разбра, че от този абсурден лабиринт излизане няма, не и преди Катарин да му помогне, затова взе една книга и си придаде много задълбочен вид.

Едва чул младите да се прибират, отправяйки се веднага към горния етаж, той изпрати прислужницата да съобщи на госпожица Катарин, че баща ѝ иска да говори с нея в кабинета си. Кожените ѝ наметки се бяха свлекли на пода и тя стоеше пред камината. Всички бяха още заедно, защото никак не им се искаше да се разделят. Съобщението на баща ѝ изненада Катарин, а когато тръгна да излиза, другите уловиха в погледа ѝ неясна тревога.

Щом я видя, господин Хилбъри се успокои. Поздрави се мислено, гордееше се, че има дъщеря с чувство за отговорност и разбираня за живота, далеч по-зрели от тези на нейните връстници.

Освен това днес изглеждаше някак особено; той отдавна бе приел красотата ѝ за даденост и толкова бе свикнал с нея, че сега сякаш отново си я припомни с изненада. Реши, че е прекъснал приятното ѝ общуване с Родни, и се извини.

— Съжалявам за безпокойството, скъпа. Чух те да влизаш и веднага реших, че трябва да ти досадя с нещо; за жалост, изглежда, бащите много държат да досаждат. Виж, леля ти Силия намина да ме види и както изглежда, внушила си е, че вие двете с Касандра постъпвате... да кажем, глупаво. Това, дете вечно сте заедно, тези приятни събирания, май има някакво недоразумение. Казах ѝ, че не виждам нищо нередно в това, но си помислих, че трябва да чуя всичко и от твоята уста. Вярно ли е, че Касандра се застоявала твърде дълго в компанията на господин Денам?

Катарин не отговори веднага, а господин Хилбъри разръчка окуражително въглените с ръжена. После тя започна без притеснение и без да се извинява:

— Не виждам защо трябва да отговарям на въпросите на леля Силия. Вече ѝ казах, че не е нейна работа.

Господин Хилбъри въздъхна с облекчение и тайничко се зарадва при мисълта за сблъсъка им, въпреки че не можеше гласно да одобри такава непочтителност.

— Много добре. Тогава, значи, ми даваш право да ѝ кажа, че греши и че във всичко това няма нищо друго, освен малко забавление. Катарин, ти нямаш никакви съмнения, нали? Ние сме поели отговорност за Касандра и аз не искам хората да клюкарстват зад гърба ѝ. Съветвам те в бъдеще да бъдеш по-внимателна. Покани ме на следващото ви събирание.

Противно на очакванията му тя нищо не каза, не даде нито любезен, нито шеговит отговор. Умисли се, претегляше наум едно-друго и той си каза, че дори неговата Катарин не се различава от другите жени, що се отнася до уменията им да оставят нещата на самотек. Или пък имаше какво да каже?

— Измъчват ли те някакви угризения? — внимателно попита той. — Кажи ми, Катарин — подкани я вече по-сериозно; усъхни се от нещо в погледа ѝ.

— От известно време все се каня да ти кажа — започна тя. — Няма да се омъжвам за Уилям.

— Няма!... — възкликна той и в огромната си изненада изпусна ръжена. — Защо? Кога? Катарин, обясни ми.

— Ами преди време, седмица или може би повече — започна Катарин бързо и напълно безразлично, сякаш въпросът вече не засягаше никого.

— Може ли да попитам защо никой не ме е уведомил за това. Изобщо какво искаш да кажеш?

— Не искаме да се женим, това е всичко.

— И това е желанието на Уилям, както и твоето, така ли?

— О, да! И двамата сме на едно мнение.

Рядко се случваше господин Хилбъри да се почувства толкова объркан. Смяташе, че Катарин се отнася към въпроса със странно нехайство, че едва ли си дава сметка колко сериозно е това, което казва; изобщо не я разбираше. Но го споходи желанието да изглади всичко и това му подейства утешително. Несъмнено е имало някакво скарване или каприз от страна на Родни, който, макар и добро момче, понякога беше ненужно взискателен — нещо, което една жена винаги може да поправи у него. Въпреки че имаше склонност да гледа през пръсти на отговорностите си, той все пак трепереше твърде много над дъщеря си, за да остави нещата така.

— Признавам, че ми е много трудно да следя мисълта ти. Бих искал да чуя историята и от устата на Уилям — каза той раздражено. — Освен това смятам, че той трябваше да дойде да говори първо с мен.

— Аз не му позволих — каза Катарин. — Знаех, че ще ти се стори много странно — добави. — Но те уверявам, ако имаш още малко търпение... докато мама се върне.

Тази молба за отсрочка много допадна на господин Хилбъри. Но съвестта му не можеше да се примири. Хората вече говореха. Не беше в състояние да понесе мисълта, че смятат поведението на дъщеря му за нередно. Чудеше се дали при тези обстоятелства няма да е по-добре да изпрати телеграма на жена си, да повика някоя от сестрите си, да забрани на Уилям да идва и да върне Касандра обратно у дома, защото имаше смътното усещане, че и за нея носи отговорност. Челото му се смръщваше все повече и повече от многото тревоги, които толкова му се искаше да прехвърли на Катарин и тя да ги разреши вместо него,

когато вратата се отвори и се появи Уилям Родни. Това предизвика пълна промяна не само в поведението, но и в положението.

— Ето го и Уилям — възкликна Катарин с облекчение. — Казах на татко, че вече не сме сгодени — обърна се тя към него. — Обясних му и как те спрях да не му съобщаваш.

Уилям се държеше изключително официално. Кимна леко към господин Хилбъри, после изпъна снага, стиснал единия ревер на самото си, загледан право в средата на камината. Чакаше господин Хилбъри пръв да го заговори.

Господин Хилбъри също зае важната поза на огромно достойнство. Беше станал на крака и леко привел горната част на тялото си напред.

— Родни, бих искал да чуя твоята версия на тази история сега, когато Катарин вече не може да те спре да ми я съобщиш.

Минаха поне две секунди, преди Уилям да се обади.

— Сложихме край на годежа си — каза сковано.

— По взаимно желание ли стигнахте до това решение?

След осезаема пауза Уилям сведе глава, а Катарин се обади, сякаш довършвайки мисълта му.

— О, да!

Господин Хилбъри взе да се поклаща напред-назад, размърда устни, сякаш да отправи забележка, но я премълча.

— Единственото нещо, което мога да ви посъветвам, е да отложите каквото и да е решение и да дадете време на въздействието от това недоразумение да отmine. Вече се познавате... — започна той.

— Няма никакво недоразумение — прекъсна го Катарин. — Никакво!

Направи няколко крачки в стаята, сякаш се канеше да излезе. Вродената ѝ замисленост странно контрастираше с високомерието на баща ѝ и със стегнатата войнишка стойка на Уилям, който продължаваше да стои със сведен поглед. От друга страна, очите на Катарин шареха навсякъде — покрай двамата мъже, по редиците книги, над масите и към вратата. По всичко личеше, че почти не обръща внимание на случващото се. Баща ѝ я изгледа с внезапно помръкнало и тревожно изражение. Вярата му в нейното непоклатимо благоразумие като че ли беше разколебана. Май вече не беше толкова сигурен, че може изцяло да ѝ има доверие сама да движи делата си

след тази проява на лекомислие. За пръв път от много години се почувства отговорен за нея.

— Вижте, трябва да разнищим историята докрай — каза той, зарязвайки официалните обноски. Обърна се към Родни, сякаш Катарин не присъстваше. — Имали сте някакви разногласия, нали? Повярвай ми, много двойки минават през подобен етап, докато са сгодени. Видял съм повече неприятности от проточили се годежи, отколкото от която и да е друга човешка глупост. Послушайте съвета ми и забравете за това и двамата. Предписвам ви пълно емоционално въздържание. Родни, защо не отсочите до някой оживен морски курорт?

Учуди се обаче от начина, по който изглеждаше Уилям — сякаш решително потискаше в себе си някакво дълбоко чувство. Без съмнение, помисли си той, защото Катарин, без самата тя да си дава сметка за това, е труден човек и вероятно го е поставила в положение, което не е било по волята му. Господин Хилбъри със сигурност не надценяваше притеснението на Уилям, който никога в живота си не се беше измъчвал толкова силно. Сега стоеше изправен пред последиците на собственото си безумие. Трябваше да си признае открито и честно, че не е това, за което го смята господин Хилбъри. Всичко беше срещу него. Дори неделната вечер, огънят в камината и спокойната атмосфера в библиотеката бяха срещу него. Молбата на господин Хилбъри като към светски мъж също беше срещу него. Вече не беше никакъв светски мъж, не и според представите на господин Хилбъри. Но непонятна сила го караше, както го беше накарала да слезе и тук долу, да се противопостави точно сега, сам-самичък, без чужда помощ и без изгледи за успех. Затърси някакви фрази, после изтърси:

— Обичам Касандра.

Лицето на господин Хилбъри стана тънмораво. Погледна дъщеря си. Кимна, сякаш искаше мълчаливо да ѝ заповяда да излезе от стаята, но тя или не го забеляза, или предпочете да не му се подчини.

— Имаш нахалството... — започна господин Хилбъри с глух, сподавен глас, какъвто никога преди това не бе излизал от гърлото му, когато откъм коридора се чуха стъпки и гласове и Касандра, която сякаш нещо настояваше, въпреки опитите да бъде разубедена, нахълта в стаята.

— Чичо Тревър! — възкликна. — Държа да ти кажа истината! — И се хвърли между Родни и чичо си, сякаш да предотврати сбиване. Но тъй като чичо ѝ не помръдна от мястото си, тъй като изглеждаше огромен и внушителен, а и никой друг не се обади, тя отстъпи лекичко назад, погледна първо Катарин, после Родни. — Трябва да знаеш истината — повтори малко спънато.

— Имаш нахалството да ми казваш това в присъствието на Катарин! — възмути се господин Хилбъри, който продължи изречението си, без изобщо да обръща внимание на намесата на Касандра.

— Давам си сметка, много добре си давам сметка... — думите на Родни, с неясен смисъл, проронени след пауза и със забит в земята поглед, въпреки всичко издаваха изумителна решителност. — Давам си сметка какво си мислите за мен — изрече и за пръв път погледна господин Хилбъри право в очите.

— Аз бих могъл да изразя мнението си по-красноречиво, ако бяхме насаме — отвърна му господин Хилбъри.

— А за мен забравихте ли? — намеси се Катарин. Приблужи се до Родни и с това движение като че засвидетелства безмълвно своя респект и своята подкрепа за него. — Мисля, че Уилям се държи много достойно и в края на краищата тук става дума за мен... и за Касандра.

Касандра също се раздвижи едва забележимо и това като че събра и тримата в общ съюз. Тонът и погледът на Катарин отново накараха господин Хилбъри да се почувства не само безпомощен, но и болезнено и безнадеждно остарял; въпреки обзелата го страшна вътрешна пустота, външно той изглеждаше съвършено невъзмутим.

— Касандра и Родни имат пълно право да решават отношенията си както намерят за добре; само дете не виждам защо трябва да го правят в моята стая или в моята къща... едно обаче трябва да ти е ясно: вече не си сгодена за Родни.

Той спря и с тази пауза като че ли искаше да покаже на дъщеря си, че ѝ е много благодарен за това изказване.

Касандра се обърна към Катарин, която си пое дъх, сякаш искаше да каже нещо, но размисли; и Родни май очакваше да предприеме нещо; баща ѝ я погледна, очевидно се надяваше да продължи с изповедта си. Тя обаче мълчеше. В настъпилата тишина се чуха стъпки надолу по стълбата и Катарин се спусна към вратата.

— Стой! — извика подире ѝ господин Хилбъри. — Искам да говоря с теб... на четири очи — добави.

Тя се спря и задържа вратата.

— Ще се върна — каза, отвори вратата и излезе. Чуха я как веднага заговори някого навън, въпреки че отделни думи не се долавяха.

Господин Хилбъри се оказа насаме с провинилата се двойка, която остана на крака, сякаш отказваше да напусне, а и изчезването на Катарин доведе до промяна на ситуацията. Или поне дълбоко в сърцето си господин Хилбъри се надяваше да е така, защото нямаше друго задоволително обяснение за поведението на дъщеря си.

— Чичо Тревър — обади се Касандра несприлюдено, — моля те, не се сърди. Не бих могла да го понеса, моля те да ми простиш.

Господин Хилбъри категорично отказваше да зачете присъствието ѝ и продължаваше да говори някъде над главата ѝ, сякаш тя изобщо не съществуваше.

— Предполагам, че си се свързал със семейство Отуей — обърна се мрачно към Родни.

— Чичо Тревър, ние искахме да ти кажем — Касандра отговори вместо него. — Изчаквахме... — И погледна умолително Родни, който едва забележимо кимна в знак на съгласие.

— Така ли? И какво изчаквахте? — попита чичо ѝ сърдито и най-накрая благоволи да я погледне.

Думите обаче ѝ изневериха. Виждаше се, че напруга слух, сякаш в очакване да долови звук извън стаята, който да ѝ се притече на помощ. Затова той не получи отговор и също се заслуша.

— Случилото се е крайно неприятно за всички — отсеке той, отново потъна в креслото си, отпусна рамене и се загледа в пламъците. Като че ли говореше на себе си; Родни и Касандра го наблюдаваха безмълвно. — Защо не седнете? — попита ги ненадейно. Говореше сърдито, но очевидно най-силният му гняв се беше изпарил или пък други мисли го бяха налегнали. Касандра прие поканата му, но Родни остана прав.

— Мисля, че Касандра ще успее да обясни нещата по-добре в мое отсъствие — каза и излезе от стаята, след като господин Хилбъри му разреши с леко кимване.

Междувременно в съседната трапезария Денам и Катарин бяха отново седнали пред махагоновата маса. Приличаха на хора, които продължават разговора си, прекъснат по средата, сякаш всеки си спомняше точното място, където е спрял, и с нетърпение очаква да довърши мисълта си час по-скоро. Катарин разказа на бърза ръка за срещата с баща си, но Денам не отговори нищо, само подхвърли:

— Както и да е, няма причина да не се виждаме.

— Или да не бъдем заедно. Само бракът е немислим — отговори Катарин.

— Но ако аз започна да те желая все повече и повече?

— Или прегрешенията ни започнат да се случват все по-често и по-често?

Той въздъхна нервно, но за момента не каза нищо.

— Най-малкото — започна пак, — поне установихме факта, че по някакъв странен начин моите прегрешения са винаги свързани с теб, докато твоите нямат нищо общо с мен. Катарин — додаде, уж спокойният му тон беше накъсан от вълнение, — уверявам те, че ние сме влюбени... в онзи смисъл, който хората наричат любов. Спомняш ли си онази вечер? Тогава нямахме никакво съмнение. Бяхме съвършено щастливи в продължение на половин час. Угризенията ти се появиха чак на следващия ден; аз нямах никакви до вчера сутринта. С известни интервали се чувствахме щастливи цял ден, докато... аз се отплеснах нанякъде и ти се отегчи.

— О, не — извика тя, сякаш това я ядоса, — как не мога да те накарам да разбереш! Това не е отегчение, аз никога не се отегчавам. Реалността... реалността! — възкликна и взе да почуква с пръсти по масата в опит да подчертае или може би да обясни тази самотно произнесена дума. — Защото преставам да бъда реална за теб. Пак онези изникнали в бурята образи... видения наред урагана. Събираме се за миг и после пак се раздалечаваме. Грешката е и моя. Колкото твоя, толкова и моя, дори може би повече моя.

Не за пръв път се опитваха да се обясняват, докато уморените им жестове и честите прекъсвания показваха онова, което помежду си наричаха „прегрешения“; те бяха постоянен източник на безпокойство у тях през изминалите няколко дни, а също така и непосредствената причина, поради която Ралф беше тръгнал да излиза, когато, вслушвайки се напрегнато, Катарин го чу и отиде да го спре. Коя беше

причината за тези прегрешения? Понякога, дали защото Катарин изглеждаше по-красива, или по-странна, или защото носеше различна дреха, или подхвърляше нещо необичайно, чувствата на Ралф към нея лумваха с такава сила, че той или потъваше в мълчание, или говореше несвързано, и тогава, вярно, неволно, но винаги с присъщата ѝ опърничавост Катарин го прекъсваше или му противоречеше с критичен тон, изтъквайки прозаични факти. После видението изчезваше и на свой ред Ралф изразяваше с непримириим глас убеждението си, че той обича само нейната сянка, а не това, което е тя в действителност. Ако прегрешението беше от нейна страна, то приемаше формата на постепенно отдръпване, докато тя изцяло потънеше в мислите си, които я отнасяха надалеч така неудържимо, че не можеше да понесе никакъв опит от страна на събеседника си да бъде върната обратно. Безсмислено бе да се твърди, че повод за тези унасяния винаги е давал самият Ралф, още повече че те обикновено приключваха с транс, който нямаше нищо общо с него. Оставаше фактът, че тя нямаше нужда от него и не обичаше да ѝ напомнят за него. Тогава как можеше да са влюбени? Фрагментарната природа на връзката им беше повече от очевидна.

Седяха потиснати и умълчани пред масата в трапезарията, забравили за всичко, докато Родни крачеше в гостната над тях, изпаднал в такава възбуда на ума и тялото, която до този момент не вярваше, че съществува, докато Касандра бе останала самичка с чичо си. Най-накрая Ралф стана и с мрачен вид се приближи до прозореца. Притисна лице в стъклото. Навън бяха истината и свободата, и необятността, понятни само за ума в усамотение, който няма с кого да ги сподели. Какво по-голямо кощунство от това да оскверниш което искаш да разбереш, като го споделиш? Някакво раздвижване зад него го накара да реши, че стига да иска, Катарин има силата да бъде в действителност онзи дух, за който си мечтаеше. Извърна се рязко да я помоли за помощ, когато отново изстина при вида на нейната дистанцираност; беше се вторачила като че в някакъв далечен обект. Тя сякаш усети погледа му върху себе си, стана, приближи се и двамата се загледаха навън в сумрака. Физическата им близост според него беше като горчива пародия на отдалечените им умове. Колкото и откъсната от себе си да я чувстваше, присъствието ѝ преобрази света. Представи си как извършва смели подвизи: спасява удавници, помага на

бедстващи. Обзет от тази форма на еготизъм, той не можеше да се отърве от убеждението, че животът все пак е прекрасен, романтичен, че е господар, на когото си струва да служиш, докато го има. Не изпитваше желание да чуе гласа ѝ, не поглеждаше към нея, не я докосваше; виждаше се, че е потънала дълбоко в мислите си, напълно забравила за присъствието му.

Вратата се отвори, без да я чуят. Господин Хилбъри огледа стаята и в първия миг дори не забеляза фигурите до прозореца. Стана му неприятно, като ги видя, взря се в тях изпитателно, преди да измисли какво да каже. Най-накрая се раздвижи, за да усетят присъствието му; те се обърнаха мигновено. Без да каже дума, направи знак на Катарин да го последва, като се стремеше да не поглежда към онази част на стаята, където стоеше Денам, и я подкара пред себе си към своя кабинет. Когато Катарин прекрачи прага, той внимателно затвори вратата, сякаш искаше да се предпази от нещо неприятно.

— Е, Катарин — каза и застана пред откритата камина, — вероятно ти ще имаш добрината да ми обясниш... — Тя не каза нищо. — Какви изводи очакваш да си направя? — попита я с остър тон. — Казваш ми, че вече не си сгодена за Родни; заварвам те в нещо, което доста ми прилича на интимна близост с друг... с Ралф Денам. До какво заключение трябва да стигна? Да не би — добави, тъй като тя продължаваше да мълчи — да си сгодена за Ралф Денам?

— Не — отговори му.

Той изпита огромно облекчение; боеше се, че отговорът ѝ ще потвърди най-лошите му подозрения, но поне тази тревога отмина и затова усети как още повече се подразни от поведението ѝ.

— Тогава единственото нещо, което мога да кажа, е, че имаш много странни представи за прилично поведение... Хората са си направили съответните изводи и аз не съм изненадан... Колкото повече мисля за това, толкова по-обяснимо ми изглежда — продължи, а гневът му се разпалваше все повече. — Защо съм държан в неведение за това, което се случва в собствената ми къща? Защо трябваше за пръв път да науча за тези неща от сестра си? Много неприятно, много притеснително. Как да обясня на чичо ти Франсис... не, просто си измивам ръцете и толкоз. Утре Касандра се връща у тях. Забранявам на Родни да стъпва в тази къща. Що се отнася до другия млад мъж, колкото по-скоро изчезне отгук, толкова по-добре. След като ти бях

гласувал абсолютно доверие, Катарин... — Млъкна, обезпокоен от зловещото мълчание, с което думите му бяха посрещнати; погледна дъщеря си със странна подозрителност относно душевното ѝ състояние — нещо, което бе почувствал за пръв път по-рано същата вечер. Отново усети, че тя изобщо не внимава, а се ослушва — което за миг направи и той — за някакви звуци извън стаята. У него се върна увереността, че има някакво споразумение между Денам и Катарин, загложди го неприятното подозрение, че в това има нещо нередно, както му се струваше, че има нещо ужасно нередно и във всички тези отношения между младите.

— Ще говоря с Денам — отсече той, все още изпълнен с подозрителност, и понечи да излезе.

— Ще дойда с теб — побърза да каже Катарин с вперен пред себе си поглед.

— Ти ще стоиш тук! — отсече баща ѝ.

— Какво ще говориш с него? — попита тя.

— Предполагам, че в собствената си къща мога да говоря каквото намеря за добре! — сопна ѝ се той.

— Тогава и аз излизам — отвърна тя.

При тази заплаха, която издаваше решителност да се махне... да се махне завинаги, господин Хилбъри се върна на предишното си място пред камината и започна лекичко да се поклаща наляво-надясно, без да пророни дума.

— Доколкото разбирам, твърдиш, че не си сгодена за него — обади се най-накрая и впи очи в дъщеря си.

— Не сме сгодени — отвърна му.

— Тогава би трябвало да ти е все едно дали идва тук, или не... когато ти говоря, ще слушаш мен, а няма да слухтиш навън! — избухна той сърдито, след като долови как тя лекичко се придвижва настрани. — Отговори ми честно. Какви са отношенията ти с този млад мъж?

— Такива, че нищо не мога да обясня на трети човек — опълчи му се.

— Ако обичаш, без увъртания! — отсече той.

— Отказвам да обясня — отговори му и като го каза, външната врата се затръшна. — Ето, видя ли! — извика тя. — Отиде си! — Стрелна го с такъв убийствен поглед, че за момент баща ѝ се стъписа.

— За бога, Катарин! Контролирай се! — извика.

За миг го изгледа като диво животно в клетката на цивилизацията. Обходи с очи стените, покрити с книги, сякаш отново бе забравила къде е вратата. И ето че се нахрани да тръгне, но баща ѝ сложи ръка на рамото ѝ. Накара я да седне.

— Тези емоции, естествено, те разстройват — каза. Отново стана приветлив, прие успокоителния тон на бащински авторитет. — Озовала си се в много трудно положение, доколкото разбирам от Касандра. Хайде да се разберем; засега да оставим настрана тези мъчителни въпроси. А междувременно нека се опитаме да се държим като цивилизовани хора. Да почетем нещо от сър Уолтър Скот. Какво ще кажеш за „Антикварят“, а? Или „Ламермурската невеста“?

Сам направи своя избор и още преди дъщеря му да успее да възрази или да избяга, тя вече се почувства превърната в цивилизовано човешко същество с помощта на сър Уолтър Скот.

Въпреки това, докато четеше, господин Хилбъри продължаваше да се измъчва от сериозни съмнения дали случващото се е само нещо повърхностно и несериозно. Тази вечер по един особено неприятен начин цивилизацията беше претърпяла поражение; размерът на разрухата щеше тепърва да се уточнява; той си бе изпуснал нервите — нещо, което не се беше случвало поне от десет години насам; а собственият му дух се нуждаеше от неотложно успокояване и възстановяване с помощта на класиците. В къщата му тлееше революция; очакваха го много неприятни срещи по стълбите ѝ; обедите и вечерите му щяха да се вгорчат за дни напред; а самата литература представляваше ли специфично лекарство срещу подобни неприятности? Докато четеше, гласът му отекуваше глухо.

[1] Сър Джошуа Рейнълдс (1723–1792) — един от най-известните английски художници портретисти. — Б.пр. ↑

ТРИЙСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА

Като се има предвид, че господин Хилбъри живееше в надлежно номерирана къща в една редица с други подобни, че попълваше формуляри, плащаше наем и по договор разполагаше с още седем години да я ползва, това му даваше право да постановява закони за поведението на онези, които съжителстват с него, както и извинение, макар и дълбоко неоснователно, за онези неща, които намираще за полезни в междуцарствието на една цивилизация, пред която се бе изправил лице в лице. В изпълнение на въпросните закони Родни изчезна, Касандра беше изпратена още в понеделник сутринта да се качи на влака в единайсет и половина, Денам повече не се видя, така че остана само Катарин — законният обитател на таванските стаи, с което господин Хилбъри реши, че е взел мерки тя да не може да извърши нищо, с което да се компрометира. На следващия ден, като ѝ каза „добро утро“, си даде сметка, че няма представа какви мисли се въртят в главата ѝ, но макар и с известно огорчение, се окуражи, че и това бе някакъв напредък в сравнение с пълното му неведение от предишните дни. Влезе в кабинета си, взе да пише и да къса написаното, и отново да пише писмо до съпругата си, в което я молеше да се върне поради домашни неразбории, които първоначално описа, но в следващата чернова, вече по-дискретна, реши да не ги уточнява. Ала дори и да тръгне на мига след получаването на писмото, помисли си той, едва ли щеше да се прибере преди вторник вечерта, и той взе мрачно да брои часовете, които трябваше да прекара сам с дъщеря си, упражнявайки с неприязън своята власт.

Какво ли прави тя сега, почуди се той, докато надписваше адреса върху плика до жена си. Не можеше да контролира телефона, нито да я шпионира, докато тя имаше възможност да прави каквито си пожелае уговорки. Тази мисъл обаче не го тревожеше толкова, колкото цялата странна, неприятна и непристойна атмосфера, която цареше снощи сред младите хора в къщата му. Усещането му за дискомфорт беше почти физическо.

Само ако знаеше, че Катарин е достатъчно далеч от телефона и мислено, и по местоположение. Седеше си в стаята, големите страници на речниците бяха разтворени на масата пред нея, а скритото в тях познание се издигаше на купчини вече в продължение на толкова години. Видът ѝ издаваше онова сериозно вглъбяване, което идва в резултат на всяко успешно усилие да отпъдиш нежелана мисъл с помощта на друга. Веднъж асимилирал нежеланата мисъл, умът ѝ продължаваше да работи с трескавост, удвоена от победата; редици цифри и символи, нагъсто и решително изписани върху лист хартия, свидетелстваха за този прогрес. Беше посред бял ден; всевъзможни шумове, почукване и шетане доказваха, че хората са заети с работата си оттагък тази врата, а вратата, която всеки момент можеше да се отвори, представляваше единствената ѝ защита срещу света. Тук обаче тя беше господарка на собственото си царство, извоювала някак несъзнателно своя суверенитет.

Не чу стъпките, които приближаваха. Вярно, бяха стъпки, които се колебаят, залитат, изкачват се с бързината, типична за човек, прехвърлил шейсетте, чиито ръце, освен това са заети с клонки и цветя; но определено напредваха и много скоро потропването на лаврови клонки по вратата спря молива на Катарин, допрял листа. Тя обаче не помръдна, остана като вкаменена, с празен поглед, в очакване това натрапничество да отmine. Вместо това вратата се отвори. Отначало не обърна внимание на ходещата маса зеленина, която пристъпи в стаята сякаш самостоятелно, без човешка помощ. След това зад жълтите листа и пухкавите власинки на върбите разпозна част от лицето и тялото на майка си.

— От гроба на Шекспир!^[1] — извика госпожа Хилбъри и пусна огромния букет на пода с жест, който трябваше да издава благоговение. След това разтвори широко обятия да прегърне дъщеря си.

— Благодаря на Бога, Катарин! — възкликна. — Благодаря на Бога! — повтори.

— Ти си се върнала? — изрече Катарин като в несвяст и стана да посрещне прегръдката.

Макар и в присъствието на майка си, Катарин не беше в състояние да участва в разиграващата се сценка, но почувства колко на мястото си е тя тук, докато благодареше на Бога за никому неизвестни благополучия и обсипваше пода с цветя и клонки от гроба на Шекспир.

— Нищо друго няма значение на този свят! — продължи госпожа Хилбъри. — Имената не са всичко; онова, което чувстваме, е всичко. Не са ми притрябвали глупави, любезни, интригантски писма. Нямахше нужда баща ти да ми казва. Знаех го от самото начало. Молах се да е така.

— Знаела си? — Катарин повтори думите на майка си тихо и смутено, без да я гледа. — Как така си знаела? — И като малко дете взе да си играе с един пискюл, който висеше от наметалото на майка ѝ.

— Още от първата вечер, когато ми каза, скъпа Катарин. О, и при хиляди други случаи — вечери, разговори за книги, по начина, по който той пристъпваше в стаята, по гласа ти, когато говореше с него.

Катарин се замисли върху всяко едно от тези доказателства поотделно. После се обади със сериозен глас:

— Няма да се омъжа за Уилям. А пък се появи и Касандра...

— Да, Касандра — каза госпожа Хилбъри. — Трябва да си призная, че в началото не ми стана приятно, но тя пък свири толкова хубаво на пиано. Каж ми, Катарин — попита я разпалено, — къде отиде онази вечер, когато тя свиреше Моцарт, а ти си мислеше, че съм заспала?

Катарин едва успя да си спомни.

— При Мери Дачет — сети се тя.

— А! — отвърна госпожа Хилбъри с леко разочарование в гласа. — Докато аз си представях нещо по-романтично. — Погледна дъщеря си; Катарин се смути от този невинен, пронизателен поглед; изчерви се, извърна се, после вдигна грейналите си очи.

— Не съм влюбена в Ралф Денам — каза.

— Недей да се омъжваш, ако не си влюбена! — побърза да я посъветва госпожа Хилбъри. — Но — добави и изгледа дъщеря си, — нима няма различни начини, Катарин... различни...?

— Искаме да се виждаме колкото е възможно повече, но и да бъдем свободни — продължи Катарин.

— Да се виждате тук, да се виждате в тази къща, да се виждате на улицата — гласът на госпожа Хилбъри пробяга по думите, сякаш търсеше да налучка акорди, които не успяха докрай да задоволят слуха ѝ. Беше ясно, че има своите източници на информация, и наистина чантата ѝ беше натъпкана с „любезни писма“, както сама ги нарече, излезли изпод перото на зълва ѝ.

— Да, или да се преместим в провинцията — заключи Катарин.

Госпожа Хилбъри млъкна, посърна и потърси вдъхновение в прозореца.

— Каква утеха ми беше в онзи магазин... как ме поведе и веднага намери руините... и как с него се почувствах в безопасност...

— В безопасност ли? О, не, той е ужасно прибързан... обича да рискува. Исква да зареже професията си и да заживее в малка къща, да пише книги, въпреки че няма спестено и едно пени, а в същото време всичките му сестри и братя разчитат на него.

— А майка има ли? — попита госпожа Хилбъри.

— Да. Доста мила възрастна дама с бяла коса.

Катарин започна да описва посещението си и много скоро госпожа Хилбъри си представи къщата, видя, че е крайно грозна, което Ралф понася безропотно, но и по всичко личеше, че близките му се осланят на него, а той си има таванска стая с красива гледка към Лондон и една врана.

— Една нещастна стара птица в ъгъла, половината ѝ пера изпопадали — каза тя с нежност в гласа, която изразяваше съчувствие към човешките страдания и в същото време увереност в способността на Ралф Денам да се пребори с тях, поради което и госпожа Хилбъри не можа да се сдържи и възкликна:

— Но, Катарин, ти си влюбена! — при което Катарин се изчерви и се стресна, сякаш беше казала нещо, което не е бивало да казва, и поклати глава.

Госпожа Хилбъри веднага се поинтересува да узнае повече подробности от тази изумителна къща, после вмъкна някои свои размисли за срещата между Кийтс и Колридж^[2], с което се преодоля настъпилото за миг смущение и това помогна на Катарин да продължи да споделя впечатленията си и да издава разни тайни неща. Истината е, че ѝ беше изключително приятно да се чувства свободна да говори пред човек, еднакво мъдър и добронамерен като майка ѝ, от нейното най-ранно детство, чието мълчание като че отговаряше на всичките ѝ незададени въпроси. Дълго време госпожа Хилбъри слушаше, без да се намесва. Сякаш за да си направи изводите, ѝ стигаше само да съзерцава дъщеря си, без да я слуша, но ако се случеше някой да я подложи на кръстосан разпит, тя по всяка вероятност щеше да даде изключително точно описание на живота на Ралф Денам — и не само

за това, че няма пукнат грош, че няма баща и живее в Хайгейт — все неща, които говореха единствено в негова полза. С помощта на потайните си погледи се беше уверила, че Катарин се намира в състояние, което ѝ причинява едновременно огромно удоволствие и голяма тревога.

Най-накрая не се сдържа:

— Сега вече всичко става само за пет минути в гражданското, ако смятате църковната служба за прекалено помпозна... каквато е, макар в нея да има и възвишени моменти.

— Но ние не искаме да се женим — отсече Катарин непреклонно. — Защо в края на краищата, не е ли напълно възможно да живеем заедно, без да сме женени?

Госпожа Хилбъри отново се смути и в своята тревожност прибра листовете от масата и взе да ги обръща на лице и наопаки, разглеждаше ги и току промърморваше:

— А плюс В минус С е равно на х у z. Катарин, това ми изглежда ужасно грозно. Така си мисля... ужасно грозно.

Катарин издърпа листовете от ръката на майка си и започна разсеяно да ги размества, а фиксираният ѝ поглед говореше, че е погълната от мисли по друг въпрос.

— Е, аз нищо не разбирам от грозота — отвърна ѝ най-накрая.

— Нима не те е питал? — възкликна госпожа Хилбъри. — Този сериозен млад мъж с немигащи кафяви очи?

— Той нищо не пита... и двамата нищо не питаме.

— Катарин, ако мога да ти помогна със спомените си за това как аз се чувствах...

— Да, разкажи ми как си се чувствала.

С празен поглед госпожа Хилбъри надникна в ужасно дългия коридор на годините, в чийто далечен край зърна своята фигура и тази на съпруга си, красиво облечени, хванати ръка за ръка по огрян от луната бряг, а в сумрака се поклащат розови храсти.

— Беше късно вечерта, намирахме се в малка лодка, която плаваше към един кораб — започна. — Слънцето беше залязло и луната вече изгряваше над нас. Върху вълните играеха красиви сребристи светлини, а откъм кораба в средата на залива блещукаха и три зелени. Главата на баща ти се открояваше, величествено изрязана, на фона на мачтите. Това беше животът, беше смъртта. Отвсякъде ни

обграждаше безбрежното море. Това беше нашето плаване завинаги и завинаги.

Ласкаво и благозвучно прастарата вълшебна приказка погали слуха на Катарин. Да, необятната шир на морето; трите зелени светлинки на кораба; загърнатите с пелерини фигури се качват на палубата. И плават по синьо-зеленикавите води, покрай скали и пясъчни лагуни, през пристанища, замрежени от тънки мачти, и източени камбанарии — да, ето ги. Реката като че ли ги беше довела и оставила тук, точно на това място. Погледна майка си с възхищение — вечния стар моряк.

— Кой може да знае — възкликна госпожа Хилбъри замечтано — накъде отиваме или защо, кой ни изпраща и какво ще намерим... кой изобщо знае нещо, освен това, че любовта е нашата религия... любовта... — затананика си тихо, а неясните думи прозвучаха в ушите на дъщеря ѝ като прибой на вълни, които тържествено и ритмично се разбиват в брега, към който погледът ѝ се беше зареял.

Искаше майка ѝ да продължи да повтаря тази дума до безкрай — дума, която, произнесена от друг, действа успокоително и споява разпилените фрагменти на света. Но вместо да повтаря думата „любов“, госпожа Хилбъри каза умолително:

— Катарин, нали няма пак да потънеш в онези грозно изписани листове?

При тези думи корабът, в който се беше загледала Катарин, пусна котва и преустанови плаването си. Въпреки това тя все още изпитваше остра нужда не точно от съчувствие или съвет, колкото от възможността да изкаже проблемите си пред трети човек, за да успее да ги види в друга светлина.

— Но тогава — продължи Катарин, пренебрегвайки трудния въпрос за грозното — значи, си знаела, че си влюбена; ние всички обаче сме различни. Изглежда — продължи и леко се намръщи, докато се опитваше да определи това трудно чувство, — изглежда, сякаш нещо е свършило отведнъж... изчерпано, угаснало... като илюзия, защото, когато мислим, че сме влюбени, ние си измисляме, въобразяваме си несъществуващи неща. Затова женитбата е невъзможна. Непрестанно откриваш, че другият е илюзия, после се махаш, за да забравиш, и никога не си сигурен, че обичаш, нито че той обича теб, а не друга; ужасът да преминаваш от едно състояние в

друго, да бъдеш щастлив в един момент и нещастен в следващия — това е причината, поради която женитбата е невъзможна. В същото време — продължи тя — не сме в състояние да живеем един без друг, защото... — Госпожа Хилбъри зачака търпеливо да довърши изречението си, но Катарин се умълча и взе да върти в ръце листовете си с цифри.

— Трябва да имаме вяра във виденията си — обади се госпожа Хилбъри, погледна цифрите, които леко я бяха смутили, защото ѝ напомняха за домакински разчети, — иначе, както сама казваш... — И хвърли грейнал поглед към дълбините на разочарованието, които май не ѝ бяха съвсем непознати. — Катарин, повярвай ми, така е било с всички... с мен също... и с баща ти — каза го сериозно и въздъхна. Двете заедно надникнаха в пропастта и като по-възрастна от двете, тя се съвзе първа и попита: — Но къде е Ралф? Защо не е тук да се види с мен?

Лицето на Катарин се промени мигновено.

— Защото му е забранено да идва — отвърна с огорчение.

Госпожа Хилбъри махна с ръка пренебрежително.

— Ще има ли време да изпратим да го повикат за вечеря? — попита.

Катарин я изгледа, като че ли беше някакъв магьосник. Вместо зряла жена, свикнала да съветва и да се разпорежда, тя отново се почувства като дете, подало се половин метър над високите треви и малките цветенца, изцяло зависимо от онази фигура с неясен размер, чиято глава стига до небето, а ръката ѝ държи нейната и я напътства.

— Не съм щастлива без него — каза тя простичко.

Госпожа Хилбъри кимна по начин, който показваше, че я разбира напълно и вече крои план за непосредственото бъдеще. Събра всички цветя от пода, вдиша аромата им и като затананика някаква песничка за дъщерята на мелничаря, излезе от стаята.

Случаят, върху който Ралф Денам работеше този следобед, очевидно не можеше да ангажира цялото му внимание, въпреки че делата на покойния Джон Лийк от Дъблин бяха достатъчно заплетени, за да се нуждаят от усилията на съвестен адвокат, за да може вдовицата Лийк и петте невръстни деца в семейството да получат някакво обезщетение. Но в този ден молбите, отправени към човещината на Ралф, нямаха никакъв шанс да бъдат чути; той вече не беше образец на

съсредоточеност. Преградите, така внимателно издигнати между различните сектори в живота му, бяха рухнали и резултатът беше, че макар очите му да оставаха приковани към листа със завещанието, той гледаше през него, съзерцавайки една определена гостна на Чейни Уок.

Какви ли не способности опитваше, които в миналото му бяха помагали да задържи преградите в ума си, докато успее скромно и уверено да поеме към дома; сега обаче с известно безпокойство установи, че в момента е така неотклонно нападнат отвън, от Катарин, че в отчаянието си започна въображаем разговор с нея. Тя заличи цяла етажерка, пълна с адвокатски доклади, а ъглите и стените на стаята някак странно добиха меки очертания, както се случва понякога на разбуждане, когато стаята ти изглежда непозната. Постепенно едно туптене или напрежение започна да се блъска на равни интервали в слепоочията му, превръщайки мислите му във вълни, в които думите се наместваха от само себе си, и без много-много да си дава сметка какво прави, взе да нахвърля върху лист хартия черновата на нещо като стихотворение, на което на всеки ред му липсваше по дума. Не бяха много вече изписаните стихове, когато захвърли писалката така яростно, сякаш тя беше виновна за всичките му терзания, и нахвърля листа на малки парченца. Това означаваше, че Катарин бе отстояла своята позиция и своето твърдение. Твърдението ѝ вредеше на поезията, защото се свеждаше до това, че поезията изобщо няма нищо общо с нея; всичките ѝ приятели прекарвали живота си в опити да съчиняват фрази, така казваше, и още, че всичките му чувства са илюзия, а в следващия момент, сякаш за да се присмее на безсилието му, потъваше в едно от онези мечтателни състояния, в които изобщо не забелязваше съществуването му. Ралф се сепна от собствените си разпалени опити да привлече вниманието ѝ към факта, че стои по средата на малкия си личен кабинет на Линкълнс Ин Фийлдс, на огромно разстояние от Челси. Физическото разстояние усилваше отчаянието му. Започна да крачи в кръг, докато му се зави свят, след което взе един лист и реши да ѝ напише писмо, което — така се закле още преди да го започне — ще изпрати още същата вечер.

Трудно беше въпросът да бъде изразен с думи; поезията би свършила повече работа, но трябваше да я избягва. В безкрайна редица от полузадраскани изречения се опита да ѝ обясни съществуването на една възможност, а именно: независимо че човешките същества, за

жалост, не са добре приспособени към общуване, въпреки това то е най-доброто, с което разполагаме; още повече че чрез него пред всекиго от нас се открива достъп до друг свят, независим от личните занимания, свят на правото, на философията, и до един още по-необикновен — като този, в който бе успял да надникне онази вечер, когато заедно сякаш споделяха нещо общо, създаваха нещо, идеал — видение, изпреварило света на заобикалящите ни обстоятелства. Ако този златист ореол изчезне, ако животът остане без светлината на илюзията (но илюзия ли бе това в крайна сметка?), тогава той би бил нещо твърде мрачно, за да си заслужава да го влачиш докрай; взе да пише в нов пристъп на увереност, който му разчисти път и простор, за да се роди поне едно незачеркнато изречение. Като имаше предвид и други желанија, стори му се, че общо взето, това негово заключение оправдава връзката им. Но то беше толкова загадъчно, че отново го хвърли в размисъл. Трудността, с която дори това количество беше изписано, неподходящите думи и нуждата непрекъснато да дописва над тях или под тях, с което в крайна сметка нищо не подобряваше, го накара да зарече произведението си, защото не беше доволен от себе си, но и защото беше сигурен, че подобни разхвърляни мисли не са за пред очите на Катарин. Повече от всякога се чувстваше отдалечен от нея. В обзелото го бездействие, а и тъй като не беше в състояние да постигне нещо повече с думите, започна да си рисува малки фигурки на празните места, главите им трябваше да приличат на нейната глава, а петна, от които излизат пламъци, трябваше да представляват може би цялата Вселена. От това занимание го извади неочаквано съобщение, че една дама иска да разговаря с него. Едва успя да прокара пръсти през косата си, за да я приглади и да заприлича повече на адвокат, и да напъха листовите в джоба си, засрамен, че други очи могат да ги зърнат, когато си даде сметка, че тези приготовления са ненужни. Дамата беше госпожа Хилбъри.

— Предполагам, че не уреждате прибързано някое чуждо имущество — подхвърли тя, след като огледа документите върху масата, — нито че лишавате някого от наследство ей така, с един замах, тъй като идвам с молба за услуга. А и Андърсън не обича конете му да чакат. Андърсън е истински тиранин, но той караше катафалката със скъпия ми баща до абатството в деня на погребението му. Престраших се да дойда при вас, господин Денам, не точно в търсене

на правна помощ — въпреки че нямам представа при кого бих отишла, ако ми се наложи, — а за да се посъветвам с вас за разрешаването на дребни домашни проблеми, които са възникнали в мое отсъствие. Бях в Стратфорд ъпон Ейвън — трябва непременно да ви разкажа за това някой ден — и там получих писмо от моята зълва, стара симпатична гъска, която много обича да си пъха носа в работите на хорските деца, защото няма собствени. Ние много се боим за нея, че може да изгуби зрението на едното си око, а пък аз имам усещането, че нашите физически страдания винаги водят до умствени разстройства. Ако се не лъжа, и Матю Арнолд казва нещо в този смисъл по адрес на лорд Байрон. Но в случая това не е от значение.

Резултатът от тези вмъкнати фрази, независимо дали представляваха нещо като въведение, или показваха естествената склонност на госпожа Хилбъри към разкрасяване на сухи разговори, беше, че даде възможност на Ралф да се досети, че тя е наясно с всички факти на положението и е дошла, малко или много, в ролята си на посланик.

— Не съм дошла тук да говоря за лорд Байрон — продължи госпожа Хилбъри и се изсмя, — макар и да знам, че вие двамата с Катарин, за разлика от много други млади хора от вашето поколение, продължавате да смятате, че си струва да бъде прочетен. — Спря. — Господин Денам, толкова се радвам, че сте склонили Катарин да започне да чете поезия — възкликна тя, — и да чувства поезията, и да гледа поезията! Още не умее да говори за нея, но и това ще стане... о, ще стане!

Ралф, чиято ръка още стискаше листовете, а иначе си бе глътнал езика, все пак успя да каже, че имало моменти, в които се чувствал безпомощен, съвършено безпомощен, но така и не благоволи да даде обяснение за това свое усещане.

— Но вие държите на нея, нали? — попита госпожа Хилбъри.

— Боже Господи! — извика той толкова силно, че не остави място за никакво съмнение.

— Значи, и двамата възразявате само срещу англиканската служба? — попита невинно госпожа Хилбъри.

— Пет пари не давам каква ще бъде службата — отговори Ралф.

— Значи, каквото и да става, сте готов да се ожените за нея дори в Уестминстърското абатство, така ли? — попита госпожа Хилбъри.

— Ще се оженя за нея и в катедралата „Сейнт Пол“ — отговори Ралф.

Съмненията му по този въпрос, които винаги го обземаха в присъствието на Катарин, сега бяха напълно изчезнали и най-силното му желание в света беше да е с нея, и то веднага; боеше се, че във всяка следваща секунда тя може да започне да му се изплъзва и все повече да потъва в някое от онези свои състояния на духа, в които той оставаше непредставен. Искаше да я превъзхожда, да я притежава.

— О, слава богу! — извика госпожа Хилбъри. Благодарни му за многото добрини, най-вече за убедеността, с която говореше младият мъж, и не на последно място за перспективата, че в деня на сватбата на дъщеря ѝ тържествените заключителни акорди, възвишеният реторичен език и древното красноречие на брачната служба ще отекнат в главите на едно знатно паство, събрано близо до мястото, където баща ѝ почива редом с други английски поети. Очите ѝ се наляха със сълзи, но заедно с това си спомни, че файтонът отвън чака, и с премрежен поглед тръгна към вратата. Деням я последва надолу по стълбите.

Беше необикновено пътуване. За Денам, не ще и дума, бе едно от най-неприятните. Искаше единствено да стигнат колкото е възможно по-напряко и по-бързо до Чейни Уок, но много скоро стана ясно, че госпожа Хилбъри предпочита да пренебрегне или просто да осуети това негово желание, като си намери най-различни задачи за изпълнение. Спираше колата пред пощенски станции, кафенета и луксозни магазини, където искаше да поздрави стари нейни приятели, а когато зърна купола на „Сейнт Пол“ да се извисява над неравните камбанарии на Лъдгит Хил, съвсем импулсивно дръпна кордата със звънеца и нареди на Андърсън да ги закара там. Но Андърсън си имаше лично свои съображения да откаже следобедна служба и продължи да пришпорва коня си право на запад. След няколко минути госпожа Хилбъри осъзна неподчинението, но го прие с добродушен смях и се извини пред Ралф, че е станало така.

— Голяма работа — каза тя, — друг път ще отидем в „Сейнт Пол“, а нищо чудно той да ни закара, въпреки че не мога да обещаю такава неща, и до Уестминстърското абатство, което ще е още по-добре.

На Ралф не му стана съвсем ясно за какво говори. Умът и тялото й като че ли се бяха пренесли в друга зона на бързо плаващи облаци, които се застъпваха и пресичаха, обвиваха всичко в парообразна мъглявина. Междувременно той добре съзнаваше собственото си неистово желание и своята безпомощност да го осъществи, както и растящото нетърпение, което го измъчваше.

Изведнъж госпожа Хилбъри дръпна кордата с такава решителност, че дори Андърсън се подчини на заповедта й, извикана през отвора на прозорчето. Файтонът спря рязко по средата на Уайтхол пред голяма сграда, в която се помещаваха правителствени кантори. След секунда госпожа Хилбъри вече изкачваше стълбите, а Ралф, в състояние на остро раздражение от поредното забавяне, беше оставен да си блъска главата за целта, довела госпожа Хилбъри до Министерството на образованието. Тъкмо се канеше да изскочи от файтона и да потърси такси, когато тя се появи отново в любезен разговор с човек, който оставаше скрит зад нея.

— Има достатъчно място за всички нас — му казваше. — Дори предостатъчно. Ще се намери място и за вас четиримата, Уилям — добави, отвори вратата и Ралф видя как към компанията им се присъедини Родни. Двамата се спогледаха. Ако страданието, срамът и неудобството в най-острата им форма можеха някога да се видят върху човешка физиономия, сега Ралф имаше възможност да ги зърне изписани, извън красноречието на думите, върху лицето на нещастния си спътник. Но госпожа Хилбъри или нищо не забелязваше, или беше решена да се преструва, че не забелязва. Продължи да говори; говореше едновременно на двамата млади мъже, на някого отвън или ей там на въздуха. Говореше за Шекспир, обръщаше се към целия човешки род, изреждаше достойнствата на божествената поезия, после взе да рецитира стихове, които оставяше недовършени. Голямото преимущество на този неин разговор бе, че беше напълно автономен и продължи да се самозахранва, докато стигнаха Чейни Уок, окуражаван единствено от спорадични изсумтявания и измънквания. — Ето — заяви тя и с енергична стъпка се озова пред вратата — пристигнахме!

Имаше нещо въздушно и иронично в гласа и думите й, когато, вече на прага, се обърна към тях — това изпълни Родни и Денам с едни и същи опасения, че са поверили съдбата си на такъв посланик; Родни съвсем сериозно направи опит да офейка, като подхвърли на Денам:

— Ти върви, Денам... — Още необърнал гръб обаче, вратата се отвори, познатата вътрешност на къщата разкри очарованието си и той последва другите, а затръшнатата врата пресече пътя на бягството му.

Госпожа Хилбъри ги поведе нагоре по стълбата. Стигнаха гостната. В камината както винаги гореше огън. Върху малките маси бяха наредени порцеланови чаши и сребърни прибори за чай. Но нямаше никого.

— О — рече тя. — Катарин не е тук. Сигурно е горе в стаята си. Знам, господин Денам, че вие имате да ѝ казвате нещо. Ще се оправите ли сам на горния етаж? — И тя посочи към тавана с небрежен жест. Изведнъж беше станала много сериозна и горда, господарка в собствената си къща. Освободи го с жест, притежаващ достойнство, което Ралф никога нямаше да забрави. Само с едно махване на ръката му даде път към всичко, което притежаваше. Той излезе от стаята.

Къщата на семейство Хилбъри беше висока, с много етажи, коридори и заключени врати, и всички те се оказаха съвършено непознати за Ралф, щом веднъж напусна партера и гостната. Изкачи се най-горе и почука на първата врата, пред която се озова.

— Може ли да вляза? — попита.

— Да — отвърна глас отвътре.

Пред очите му изплува голям прозорец, изпълнен със светлина, гола маса и високо огледало. Катарин стоеше права и държеше в ръката си бели листове, които лениво се разлетяха по пода, щом зърна своя посетител. Обяснението беше кратко, звуците — нечленоразделни, никой не разбираше смисъла им, освен изговарящият ги. И сякаш напук на всички стихии в света, съюзили се да ги разделят, те седяха ръка за ръка, достатъчно близо един до друг, така че дори и злото око на Времето ги възприемаше като двойка, като нещо неразделно.

— Не мърдай, не си отивай — помоли го тя, когато той се наведе да събере листовите, които беше изпуснала. Но той ги вдигна и подтикван от някакъв неподозирани импулс, ѝ подаде собствените си недовършени писания с техните загадъчни заключения и всеки от двамата се зачете в съчинението на другия.

Катарин погълна листовите му от край до край; Ралф проследи цифрите ѝ, доколкото позволяваха математическите му познания.

Свършиха четенето почти едновременно, но още известно време нищо не казаха.

— Това са същите листове, които беше забравила на пейката в Кю — обади се Ралф най-накрая. — Сгъна ги така бързо, че не успях да видя какво има на тях.

Тя се изчерви, но тъй като не помръдна, нито направи опит да скрие лицето си, по-скоро стърчеше като човек напълно обезоръжен и беззащитен, Ралф я оприличи на дива птица, току-що кацнала на една ръка разстояние от него, с още потръпващи, неприбрани криле. Този момент на душевно оголване беше приятно болезнен, а светлината наоколо — неочаквано ослепителна. Сега ѝ предстоеше да свикне с факта, че има с кого да споделя самотата си. Усещаше объркването си като наполовина срам, наполовина прелюдия към радостно ликуване. Освен това разбираше добре, че отвън всичко това сигурно прилича на пълен абсурд. Вдигна очи да види дали Ралф се усмихва, но той я гледаше втренчено и толкова сериозно, че си каза, че не, не е извършила кощунство, а по-скоро се е обогатила, по всяка вероятност неизмеримо много и завинаги. Ала не посмя да се отдаде на това безкрайно блаженство. Неговият поглед обаче продължаваше да търси още уверения по друг един въпрос от жизненоважно значение. Умоляваше я безмълвно да му каже дали онова, което бе прочела в листовите с обърканите му мисли, съдържа някакъв смисъл или истина за нея. Тя отново сведе глава към страниците, които държеше.

— Много ми харесва това малко петънце, от което излизат пламъци — каза тя умислено.

Засрамен и отчаян, Ралф понечи да издърпа листа от ръцете ѝ, когато забеляза, че тя наистина съзерцава идиотския символ на неговите най-объркани емоционални моменти.

Беше убеден, че той не би могъл да има смисъл за друг човек, въпреки че за него олицетворяваше не само Катарин, а и всички онези душевни състояния, които се бяха трупали около нея, откакто я видя за пръв път да налива чай през онзи неделен следобед. Чрез своите разположени в кръг петънца около едно централно петно символът олицетворяваше онова всепоглъщащо сияние, което, необяснимо защо, обвиваше толкова много от предметите в живота, като смекчаваше очертанията им така, че той възприемаше определени улици, книги и ситуации с почти видим за човешкото око ореол. Усмихна ли се тя? Не

остави ли листа настрана някак отегчено, осъждайки не само неговото голословие, но и фалша в него? Нямаше ли отново да възрази, че той обича единствено собствената си представа за нея? Дори не й хрумна, че тази диаграма може да има нещо общо с нея. Каза простичко и със същия умислен тон:

— Да, и за мен светът изглежда по същия начин.

Посрещна уверението ѝ с огромна радост. Тихо и неумолимо зад цялата картина на живота лумнаха нежни пламъци, които обагриха в червено атмосферата и изпълниха сцената със сенки, толкова дълбоки и тъмни, че човек можеше да си представи как потъва в плътността им все по-навътре и по-навътре, изучавайки ги до безкрай. Независимо дали имаше някаква връзка между двете картини, които в този момент се мерзелееха пред очите им, те изпитваха едно и също усещане за надвисналото бъдеще — необятно, загадъчно, препълнено с неоформени сенки, които всеки щеше да разкрие пред очите на другия, но за момента мисълта за бъдещето беше достатъчна, за да ги изпълни с мълчаливо благоговение. Във всеки случай по-нататъшните им опити да общуват словесно бяха прекъснати от почукване на вратата и появата на прислужницата, която с подобаваща мистериозност обяви, че една дама желае да види госпожица Хилбъри, но отказва името ѝ да бъде оповестено.

Когато Катарин стана с дълбока въздишка, за да поеме задълженията си, Ралф я последва, но по пътя надолу по стълбата нито един от двамата не успя да отгатне коя ще да е тази анонимна дама. По всяка вероятност фантастичната представа, че може да се окаже чернокожо гърбаво джудже, въоръжено със стоманен нож, който ще забие в сърцето на Катарин, се стори на Ралф достатъчно правдоподобна, затова той побърза да мине пред нея на влизане в гостната, за да предотврати удара. И тогава извика: „Касандра!“, така развълнуван при вида на Касандра Отуей, която стоеше до масата в гостната, че тя сложи пръст пред устните си, за да замълчи.

— Никой не трябва да знае, че съм тук — каза му с гробовен шепот. — Изпуснах влака. Цял ден обикалям из Лондон. Капнала съм. Катарин, какво да правя?

Катарин ѝ поднесе стол, Ралф бързо намери вино и ѝ наля. Виждаше се, че още малко и ще припадне.

— Уилям е на горния етаж — каза Ралф, щом тя се посъвзе. — Ще отида да го извикам.

Щастието му го бе окрилило с убеждението, че и всички други са длъжни да бъдат щастливи. Но в съзнанието на Касандра заповедите и гневът на чичо ѝ не спираха да отекват твърде мощно, за да си позволи подобно непокорство. Разтревожи се още повече и каза, че трябва на мига да напусне къщата. Но не беше в състояние да го стори, а те не знаеха къде да я настанят. През последната седмица здравият разум на Катарин беше в отстъпление и продължаваше да ѝ изневерява, затова тя успя само да попита: „Къде е багажът ти?“, със смътното усещане, че настаняването ѝ зависи изцяло от количеството багаж, който носи. Но и отговорът на Касандра: „Изгубих го“, в никакъв случай не ѝ помогна да намери решение.

— Изгубила си си багажа! — повтори тя. Обърна поглед към Ралф с изражение, което по-скоро изглеждаше като свидетелство за дълбока благодарност или пък клетва за вечна преданост, отколкото за нещо, свързано с багаж. Касандра улови погледа ѝ и видя как той ѝ отвърна мълчаливо; очите ѝ се напълниха със сълзи. Понечи да каже нещо, но заекна. Опита се храбро да продължи и да обсъди с Катарин въпроса за нейното настаняване, когато Катарин, която като че ли безмълвно бе обменила мисли с Ралф и бе получила одобрението му, свали рубинения си пръстен, подаде го на Касандра и каза:

— Мисля, че ще ти стане без корекции.

Тези думи едва ли биха били достатъчни да убедят Касандра в онова, в което толкова искаше да вярва, ако Ралф не беше взел голата ѝ ръка в своята с думите:

— Защо не ни кажеш, че се радваш?

Касандра толкова се зарадва, че сълзи обляха бузите ѝ. Като разбра със сигурност за годежа на Катарин, освободи се от хиляди смътни страхове и самообвинения и докрай потисна критичния си дух, който напоследък ѝ пречеше да вярва в Катарин. Сега предишната ѝ вяра се върна и тя се загледа в нея с онова жадно любопитство, което временно бе изгубила; отново я видя като същество, обитаващо друга някаква сфера, чието присъствие прави живота по-интензивен и озарява не само нас, но и голям отрязък от заобикалящия ни свят. В следващия миг мислено противопостави собствения си жребий на техния и върна пръстена.

— Не мога да го приема, освен от ръката на Уилям — каза. — Пази ми го, Катарин.

— Уверявам те, че всичко е наред — обади се Ралф. — Нека кажа на Уилям...

Въпреки възраженията на Касандра той тъкмо се канеше да тръгне към вратата, когато госпожа Хилбъри, дали предупредена от прислужницата, или под влияние на обичайното си предчувствие, че има нещо, което чака намесата ѝ, отвори вратата и ги огледа усмихната.

— Скъпа моя Касандра! — извика. — Колко хубаво, че те виждам! Какво съвпадение само! — отбеляза някак общо. — Уилям е горе. Казах си, чайникът е кипнал, почудих се къде ли е Катарин. Отидох да я потърся и кого да видя: Касандра! — Сякаш успя да докаже нещо на себе си и остана доволна, въпреки че никой не разбра кое е това нещо. — Намерих Касандра — повтори.

— Изпуснала си е влака — намеси се Катарин, като видя, че Касандра не е в състояние и една дума да пророни.

— Животът — започна госпожа Хилбъри, очевидно почерпила вдъхновение от портретите на стената — се състои от изпуснати влакове и случайни срещи с... — Но ето че се сепна и заяви, че по всяка вероятност цялата вода в чайника е изкипяла.

В превъзбудения ум на Катарин чайникът придоби огромните размери на нещо, което може да наводни къщата, бълвайки съскащи струи пара и изразявайки по този начин общия гняв на всички онези домакински задължения, които тя беше занемарила. Изтича бързо до гостната, останалите я последваха, а госпожа Хилбъри прегърна Касандра и също я поведе нагоре. Завариха Родни да съзерцава чайника с притеснение, но и с толкова отнесен вид, че катастрофата, обсебила ума на Катарин, беше на път да се сбъдне. След като нещата си дойдоха на място, не последва размяна на поздравии, а Родни и Касандра просто избраха да седнат в най-отдалечения ъгъл на стаята с вид на хора, окопали се във временното си убежище. Госпожа Хилбъри или остана недокосната от притеснението им, или просто реши да си прави оглушки, или пък смяташе, че е крайно време да смени темата, защото не предприе нищо друго, а само продължи да говори за гроба на Шекспир.

— Толкова много земя, толкова много вода и възвишен дух витаят навред — умисли се тя и продължи с вечната си странна и не много земна песен за изгреви и залежи, за големи поети, за непроменливия дух на благородната любов, която те възпитават, така че никой не се променя и всеки век е обвързан с другия, и никой никога не умира, и духът ни вечно среща сродни души; и повече от очевидно бе, че всички в стаята просто престанаха да съществуват за нея. Изведнъж обаче репликите ѝ сами стесниха необятния кръг, в който се рееха, и ето че се приземиха леко, макар и само временно, върху непосредствените въпроси на момента. — Катарин и Ралф — произнесе тя, сякаш да пробва как ще прозвучат имената им заедно. — Уилям и Касандра.

— Чувствам се като самозванец — обади се Уилям отчаяно, вместирайки се набързо в паузата на нейните размишления. — Нямам право да седя тук. Вчера господин Хилбъри ми заповяда да напусна къщата. Нямах никакво намерение да се връщам отново. Сега ще...

— И аз се чувствам така — прекъсна го Касандра. — След всичко, което чичо Тревър ми наговори снощи...

— Поставих ви в изключително неприятно положение — продължи Родни, изправи се и Касандра стана едновременно с него. — Докато не получа съгласието на баща ти, нямам никакво право да говоря с теб... най-малкото пък в тази къща, където поведението ми... — погледна към Катарин, запелтечи и се спря — ... където показах поведение не само осъдително, но и във висша степен непростимо — изрече с последни сили. — Обясних всичко на майка ти. Тя беше толкова великодушна, че дори се опита да ми втълпи, че не съм сторил нищо лошо... ти си я убедила, че поведението ми, колкото и да издава егоизъм и слабост... да, егоизъм и слабост... — повтори той като оратор, който си е забравил листовете с бележки.

Две емоции сякаш се сблъскаха в Катарин; едната беше желанието ѝ да се изсмее на този жалък спектакъл от страна на Уилям с неговата официална реч по време на чая, а другата — да се разплаче пред гледката на нещо толкова детинско и честно у него, което я докосна по неизразим начин. За най-голяма изненада на всички, тя се надигна, протегна ръка и каза:

— Няма за какво да се упрекваш... винаги си бил... — Но тук гласът ѝ заглъхна, а очите ѝ плувнаха в сълзи, които се застичаха по

страните ѝ, докато Уилям, също толкова трогнат, улови ръката ѝ и я притисна до устните си.

Никой не беше усетил, че вратата на гостната се бе отворила достатъчно широко, за да може половината тяло на господин Хилбъри да се вмъкне, нито го бе забелязал да наблюдава сценката около масата за чай с изражение на крайно отвращение и дълбоко негодувание. Оттегли се, преди да го видят. Спря отвън на площадката, опита да възвърне самообладанието си и да реши какъв курс да поеме, за да не пострада достойнството му. Стана му пределно ясно, че съпругата му беше объркала смисъла на указанията му. От тях бе сътворила безподобен хаос. Изчака миг и после с предварително и преднамерено потракване на дръжката отвори вратата за втори път. Всички се бяха върнали по местата си; някаква абсурдна случка ги беше накарала да се заливат от смях, докато търсеха нещо под масата, така че за момент влизането му остана незабелязано. С пламнали бузи, Катарин вдигна глава и рече:

— Е, това е последният ми опит да се справя с драматичното.

— Удивително е колко надалеч успяват да се изтърколят — каза Ралф, който се беше навел и повдигнал единия край на килима пред камината.

— Не се тревожете... не се тревожете. Ще я намерим... — обади се госпожа Хилбъри, после видя съпруга си и извика: — О, Тревър, търсим годежната халка на Касандра!

Господин Хилбъри инстинктивно сведе поглед към килима. Невероятно наистина, но халката се беше изтърколила точно до мястото, където стоеше. Видя рубините, които докосваха върха на обувката му. Такава е силата на навика, че той не успя да се сдържи, наведе се и с абсурдна тръпка на удоволствие, че е човекът, намерил онова, което другите са търсили напразно, вдигна халката и с един изключително галантен поклон я подаде на Касандра. Дали пък този поклон не беше отключил автоматично чувства на благосклонност и вежливост, защото господин Хилбъри бързо установи, че в секундата, в която се бе навел и изправил, негодуванието му се бе изпарило. Касандра се престраши, подаде му бузата си и той я прегърна. Кимна доста сковано към Родни и Денам, които бяха скочили на крака при влизането му, но сега вече всички седнаха обратно. Госпожа Хилбъри сякаш беше очаквала появата на съпруга си, както и точно този момент,

за да му зададе въпрос, който, както се видя по разпаления ѝ тон, отдавна бе чакал подходящия момент.

— О, Тревър, моля те, кажи ми коя е датата на първото представление на „Хамлет“?

За да ѝ отговори, господин Хилбъри се видя принуден да прибегне до точните познания на експерт като Уилям Родни, който при този акт се почувства приет обратно в обществото на цивилизованите, и то благодарение не на кого да е, а на самия Шекспир. Силата на литературата, която бе временно напуснала господин Хилбъри, сега отново се върна у него, изливайки върху човешката грубост и грозота своя успокоителен балсам, с което доказа, че такива страсти, които самият той беше изживял така болезнено предишната нощ, могат спокойно да се излеят в калъпа на един език от завоалирани фрази, които да не огорчават никого. Той беше достатъчно уверен, че не му липсва красноречие, затова погледна Катарин, после Денам. На Катарин целият този разговор за Шекспир ѝ подеждаше като приспивателно, или по-скоро като някакво заклинание. Облегна се назад в стола си начело на масата, свършено притихнала, плъзна премрежен поглед покрай всички тях, възприемайки най-общо контурите на човешките глави на фона на портретите, жълтеникавите стени и тъмночервените плюшени завеси. Денам — следващият, към когото господин Хилбъри обърна очи, също беше притихнал под взора му. Но под неговата сдържаност и спокойствие можеше да се доловят решителност, воля и непреклонна упоритост, на фона на които такива способности на речта, с които си служеше господин Хилбъри, изглеждаха съвсем неуместни. Така или иначе, той не каза нищо. Уважаваше младия човек, защото беше много способен и по всяка вероятност щеше да намери мястото си в живота. Би могъл, помисли си той, загледан в неподвижната му, гордо вдигната глава, да разбере предпочитанието на Катарин, и докато си го казваше мислено, прониза го болката на силна ревност. Тя можеше да се омъжи за Родни, без от това да му трепне сърцето. Но този мъж тя го обичаше. Или какво всъщност имаше между тях? Постепенно го завладя силно емоционално объркване, когато госпожа Хилбъри, като усети внезапно настъпилата пауза в разговора, погледна нежно един-два пъти към дъщеря си и рече:

— Катарин, няма нужда да се мъчиш, ако не ти се стои тук. Ето ти малката стаичка там. Може би двамата с Ралф...

— Ние сме сгодени — каза Катарин, сама се сепна и погледна баща си право в очите.

Той беше изумен от тази директност на думите ѝ; възкликна, сякаш неочакван удар го беше застигнал. Затова ли я беше обичал, за да види как този порой я отвлича, как тази стихия му я отнема, за да стои безпомощен и напълно пренебрегнат? О, колко силно я обичаше! Как само я обичаше! Кимна отсечено към Денам:

— Още снощи долових нещо такова — каза той.

Излезе от стаята, без да погледне дъщеря си, оставяйки у присъстващите жени усещането — полублагоговейно, полузабавно — за ексцентричен, егоистичен и нецивилизован мъжкар, неизвестно защо ядосан, който с ръмжене се свира в леговището си и надава рев, който и до ден-днешен отеква дори и в най-изисканите светски салони. Катарин погледна затворената врата и сведе очи, за да скрие сълзите си.

[1] Изглежда, Улф си представя, че гробът на Шекспир е някъде на открито, откъдето госпожа Хилбъри може да донесе цветя и клонки, докато той се намира в църквата „Света Троица“. Тук, разбира се, по-важен е смисълът на жеста, отколкото точността на описанието. — Б.пр. ↑

[2] Такава среща наистина е имало и тя се е състояла именно в Хайгейт. Кийтс говори за нея в писмо до брат си Джордж. Освен това критиката смята, че именно тя дава творческия тласък на прочутата „Ода на славея“. — Б.пр. ↑

ТРИЙСЕТ И ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Лампите светеха; светлината им се оглеждаше в полираните мебели; доброто вино обикаляше масата; още преди да дойде време за вечеря, цивилизацията беше победила и господин Хилбъри седеше начело на празненството, което все повече и повече заприличваше на весел, възвишен и обещаващ извор на бъдеще. Ако се съди по изражението в погледа на Катарин, то обещаваше нещо... но той сам прекъсна този сантиментален подход. Наля още вино, после каза на Денам сам да си сипе.

Качиха се на горния етаж, видя как Катарин и Денам се измъкнаха веднага след като Касандра го попита дали да не му изсвири нещо... малко Моцарт? Или малко Бетховен? Тя седна пред пианото, а вратата се затвори безшумно след тях. Известно време очите му останаха непоколебимо приковани към затворената врата, но постепенно упованието в тях угасна и той с въздишка се заслуша в музиката.

Без да разменят и дума, Катарин и Ралф знаеха какво искат да правят и само след миг тя беше вече в антрето до него, обличаше се за излизане. Нощта беше тиха и лунна, съвсем подходяща за разходка, въпреки че всяка нощ би им се сторила такава, тъй като повече от всичко друго копнееха за движение, тишина и свеж въздух, копнееха да са далеч от любопитните погледи.

— Най-накрая! — прошепна тя, когато външната врата хлопна.

Каза му с какво нетърпение е чакала този момент, как не я е свъртало на едно място, опасявала се, че той може да не дойде, заслушвала се в звука на вратите; как дори очаквала отново да го види под уличната лампа с вдигнат към къщата поглед. Двамата се обърнаха към грейналата фасада и обрамчените в златисто прозорци — за него светилище на толкова много благоговение. Въпреки смеха ѝ и закачливия начин, по който се притисна в него, той не можеше да изостави надеждата си, но усещайки ръката ѝ, говора ѝ, който се

забърза и мистериозно завладя слуха му, той вече нямаше време, нито предишното разположение — други неща привлякоха вниманието му.

Как се бяха озовали на улица с много лампи, грейнали от светлина ъгли, непрекъснати редици от моторни омнибуси, които се движеха и в двете посоки, никой от двамата не можеше да каже, нито да обясни импулса, който ги подтикна съвсем спонтанно да изберат едно от тези превозни средства, да се качат и да се настанят на най-предната седалка. След като лъкатуши известно време по доста мрачни улички, толкова тесни, че сенките от транспарантите на прозорците минаваха на няколко фута от лицата им, омнибусът стигна до едно от онези оживени кръстовища, където светлините, събрали се веднъж накуп, после изтъняваха в различни посоки. Пътуваха, докато зърнаха камбанариите на градските църкви — бледи и плоски на фона на небето.

— Студено ли ти е? — попита я той, щом спряха пред Темпъл Бар.

— Да, мъничко — отвърна му Катарин, съзнавайки, че красивото надбягване на светлини, което препускаше край очите ѝ благодарение на чудното чудовище, в което седеше и което криволичеше и завиваше, беше към края си.

Докато се возеха, сякаш ги спохождаха еднакви мисли: понесени като победители отпред в колата на триумфа, зрители на пищното представление, което се разиграваше за тях, господарите на живота. След като се озоваха на тротоара обаче, въодушевлението им се изпари, но бяха щастливи, че отново са сами. Ралф се спря за миг да запали лулата си под една улична лампа.

Тя се загледа в лицето му, обрамчено от малък кръг светлина.

— О, онази малка къща — каза, — трябва да я купим и да отидем да живеем там.

— И да се лишим от всичко това? — попита той.

— Както ти предпочиташ — отговори му.

Зарей поглед към небето над Чансъри Лейн^[1]; сводът му се разстилаше съвършено еднакъв навсякъде; каза си, че сега е по-уверена в това, което тази висина и светлините ѝ означават за нея; действителността това ли е: числа, любов, истина?

— Имам нещо предвид — обади се Ралф ненадейно. — Мисля си за Мери Дачет. Тук сме много близо до апартамента ѝ. Искаш ли да се

отбием?

Тя тръгна, преди да му отговори. Тази вечер нямаше желание да вижда когото и да било; струваше ѝ се, че огромната гатанка е намерила своя отговор, че проблемът е разрешен, за един кратък миг задържа в ръце глобуса, който ние все се опитваме да оформим, да го направим кръгъл и цял, да го предпазим от пораженията на хаоса. Да се видят с Мери, означаваше да застрашат целостта на този глобус.

— Зле ли си се държал с нея? — попита го механично, без да спира.

— Мога да кажа много неща в моя защита — отвърна ѝ предизвикателно. — Но какъв е смисълът, щом нещо те яде отвътре? Няма да се бавя и миг — продължи, — само да ѝ кажа...

— Разбира се, че трябва да ѝ кажеш — рече Катарин и сама настоя той да направи необходимото, щом и той ще държи в ръце този глобус — цял, кръгъл и завършен.

— Искам... бих искала... — въздъхна тя, защото меланхолия премрежи част от прозорливостта ѝ. Глобусът заплува пред очите ѝ като замъглен от сълзи.

— За нищо не съжалявам — отсече Ралф.

Тя сведе глава, притисна се към него, сякаш да надникне в онова, в което се бе загледал. Помисли си, че той все още може да я озадачава, само че сега все по-често ѝ се привиждаше, че е огън, лумнал сред дим, като източник на живот.

— Продължавай — подкани го тя. — Не съжаляваш за нищо...

— За нищо... нищо — отговори ѝ той.

„И то какъв огън!“ — помисли си тя. Представи си го как пламти красиво в нощта и все пак е толкова непроницаем, че протегнеш ли ръка, както направи тя, все едно докосваш мъглявината, обкръжила извисилия се пламък.

— Защо за нищо? — побърза да го попита, за да ѝ каже още нещо и за да може лумналият пламък да стане по-красив, по-ален и по-неясно преплетен с извиващия се дим.

— Катарин, за какво си мислиш? — попита той с известно подозрение, след като бе забелязал мечтателния тон и неуместните думи.

— За теб... за теб, кълна се. Винаги за теб, но ти придобиваш странни форми в мислите ми. Ти премахна моята самота. Да ти кажа

ли как те виждам? Не, ти ми кажи... ти ми кажи всичко от самото начало.

Започна неравно, на пресекулки, но продължи все по-уверено и по-уверено, все по-страстно и по-страстно, докато усещаше тялото ѝ, притиснато към него, заслушана в захлас като дете, с благодарност, като жена. От време на време го прекъсваше със сериозен тон.

— Но това беше много глупаво да стоиш навън и да гледаш към прозорците. Ами ако Уилям не те беше видял? Цяла нощ ли щеше да висиш там?

Възрази на упрека ѝ с удивлението как така жена на нейната възраст може да стои насред Кингзуей, заплесната в движението, без да помръдва.

— Но тогава за пръв път осъзнах, че съм влюбена в теб! — извика тя.

— Тогава ти ми кажи всичко от самото начало — помоли я той.

— Не, аз съм човек, който не умее да разказва — отвърна му. — Ще кажа нещо глупаво... нещо за пламъци... за огънове. Не, не мога.

Все пак успя да я склони и тя започна накъсания си разказ пред него: красив, зареден със силна емоция, и докато му говореше за тъмночервения пламък и за дима, който го обвива, накара го да си мисли, че е прекрачил прага на един друг ум с неговата мъждееща необятност, движещи се сенки — толкова големи, толкова неясни, които му се разкриваха само в отделни проблясъци, после пак поемаха към мрака, който ги поглъщаше. Вече бяха на улицата, където живееше Мери Дачет, но така обсебени от това, което си споделяха и отчасти провиждаха, че подминаха къщата ѝ, без дори да погледнат нагоре. По това време на нощта трафик почти нямаше, нито пешеходци, затова можеха да се разхождат бавно, без нещо да ги прекъсва, хванати под ръка, като само от време на време вдигаха длани, колкото да изрисуват нещо върху безбрежната синя завеса на небето.

Така, обзети от дълбоко щастие и вгълбеност, едно вдигане на пръста вече означаваше много, а една дума казваше повече от цяло изречение. Притихнаха в мълчание, пътуваха по тъмните пътеки на мисълта един до друг и току улавяха нещо в далечината, което изведнъж ги заплениваше. Те бяха победители, господари на живота, но в същото време привлечени от пламъка, даваха живота си да усилят неговата яркост, да засвидетелстват вярата си. Така увлечени, минаха

два-три пъти нагоре-надолу по улицата на Мери Дачет, преди светлината, която гореше зад тънък жълт транспарант, да ги накара да спрат, без да знаят защо го правят, тъй като тя гореше в умовете им.

— Това, което свети, е стаята на Мери — каза Ралф. — Значи си е вкъщи. — И той посочи отгатък улицата. Очите на Катарин също се обърнаха натам.

— Дали е сама? Да работи до толкова късно? Какво ли работи? — почуди се тя. — Защо да я прекъсваме? — попита разпалено. — Какво можем да ѝ дадем? Тя също е щастлива — добави. — Има си работата. — Гласът ѝ леко потрепери и светлината заплува като златист океан зад сълзите ѝ.

— Не искаш да се кача при нея, така ли? — попита Ралф.

— Върви, ако ти искаш; кажи ѝ каквото желаеш — отвърна му.

Той бързо пресече улицата и изкачи стъпалата към къщата на Мери. Катарин не помръдна от мястото си, стоеше загледана в прозореца в очакване да види нечия сянка да го прекоси, но такава не се появи, не пробяга по транспарантите; никаква светлина не трепна. Прозорецът светеше в тъмното, сякаш ѝ даваше сигнали от другата страна на улицата; знак на триумфа, който ще свети завинаги и нищо на този свят няма да го угаси. Тя помахаше с щастията си като за поздрав, кимна с благоговение. „Как горят!“ — помисли си, като че ли целият лондонски мрак бе осеян с лумнали огньове; но погледът ѝ се върна върху прозореца на Мери и се спря там със задоволство. Изчака известно време, преди от входа да се покаже фигура, която бавно и неохотно прекоси улицата и спря при нея.

— Не влязох... не събрах сили — каза и млъкна. Застанал пред вратата на Мери, той не се беше престрашил да почука; ако беше излязла ненадейно, щеше да го свари там — безмълвен и с облени в сълзи страни.

Останаха, загледани в осветените транспаранти — олицетворение, така си мислеха, на нещо безпристрастно, но ведро по дух у жената зад тях, която пишеше и твореше посред нощ, мислеше за доброто на света, който никой от тях нямаше да види. Тогава умовете им се обърнаха към друга процесия от дребни фигури, предвождана, поне в съзнанието на Ралф, от фигурата на Сали Сийл.

— Спомняш ли си Сали Сийл? — попита той. Катарин сведе глава. — Майка ти и Мери? — продължи. — Родни и Касандра?

Старата Джоун там, в Хайгейт?

Спря изброяването, тъй като не можа по никакъв начин да си обясни странната комбинация, която долавяше, докато си мислеше за тях. Повече му приличаха на отделни личности, сътворени от много различни, но обединени неща; яви му се видение на един подреден свят.

— Толкова е лесно... толкова е просто — цитира я Катарин, спомняйки си думите на Сали Сийл; искаше да покаже на Ралф, че следи нишката на мисълта му.

Усещаше, че той се опитва да свърже по един трескав и елементарен начин фрагменти от това, в което вярваше, несъгласувани и изолирани, лишени от спойката на фразите, така типична за по-старите привърженици на вярата. Двата пъляха опипом в тази трудна област, където недовършеното, неосъщественото, ненаписаното и неполучилото отговор напредваха заедно по призрачен начин, но все пак приличаха на нещо завършено и задоволително. И от тази конструкция на настоящето бъдещето изплува по-прекрасно от всякога. Щяха да се пишат книги, а книгите се пишат в стаи, а стаите трябва да имат завеси, а извън стаите трябва да има земя и тя да се простира до хоризонта, трябва да има може би и дървета, и хълм; и така обрисоваха своето място за живеене на фона на учрежденията по Странд и продължиха да си мислят за бъдещето, докато се возеха в омнибуса, който ги отведе до Челси; и всичко продължаваше да плува пред очите им в златистата светлина на огромна и стабилна лампа.

Тъй като нощта беше напреднала, всички места на втория етаж в омнибуса бяха празни, а улиците — съвсем пусти, с изключение на някоя случайна двойка с вид на хора, които шептят дори в полунощ, за да не ги чуят. Вече не се виждаше сянката на човек да пее пред сянката на пиано. Тук-там светеха лампи в прозорците на спални, но ето че угасваха една по една, докато омнибусът пътуваше край тях.

Слязоха и тръгнаха покрай реката. Тя усети как хваналата я под мишница ръка застина и по този знак позна, че са прекрачили в омагьосано място. Можеше да му говори, но на кого отговаряше той с този странен трепет в гласа, с тези очи, пълни със сляпо обожание? Каква жена виждаше той? И накъде отиваше тя и кой беше този до нея? Моменти, фрагменти, вътрешен взор, после бликнали води, вятърът разгонва, разпилява; после пак идва ред на връщане от хаоса,

възстановяване на сигурността, твърда земя под краката, великолепна и блеснала под слънцето. От сърцевината на този мрак той изрече своята благодарност; от място далечно и скрито му отвърна тя. В юнска нощ славеите пеят, общуват един с друг, огласят цялата равнина; чуват се под прозореца сред дърветата в градината. Спряха, погледнаха надолу към реката, повлякла мътния поток на водите в безспирно движение. Обърнаха се и видяха къщата срещу себе си. Тихо огледаха приветливото място, чиито лампи светеха или в очакване да се върнат, или защото Родни и Касандра бяха още там и разговаряха. Катарин отвори вратата наполовина и застана на прага. Светлината падаше на меки златисти точици върху дълбокия мрак на притихналия дом и заспалите му обитатели. Изчакаха миг, после пуснаха ръцете си.

— Лека нощ — прошепна той.

— Лека нощ — отвърна му тихо тя.

[1] Улица в централната част на Лондон, на която са разположени съдебни учреждения и адвокатски кантори. — Б.пр. ↑

Издание:

Автор: Вирджиния Улф

Заглавие: Нощ и ден

Преводач: Иглика Василева

Година на превод: 2016 (не е указано)

Език, от който е преведено: английски

Издание: първо

Издател: Колибри

Град на издателя: София

Година на издаване: 2016

Тип: роман

Националност: британска

Печатница: Инвестпрес

Излязла от печат: 21.10.2016

Технически редактор: Симеон Айтов

Коректор: Нели Германова

ISBN: 978-619-150-892-1

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/12989>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.